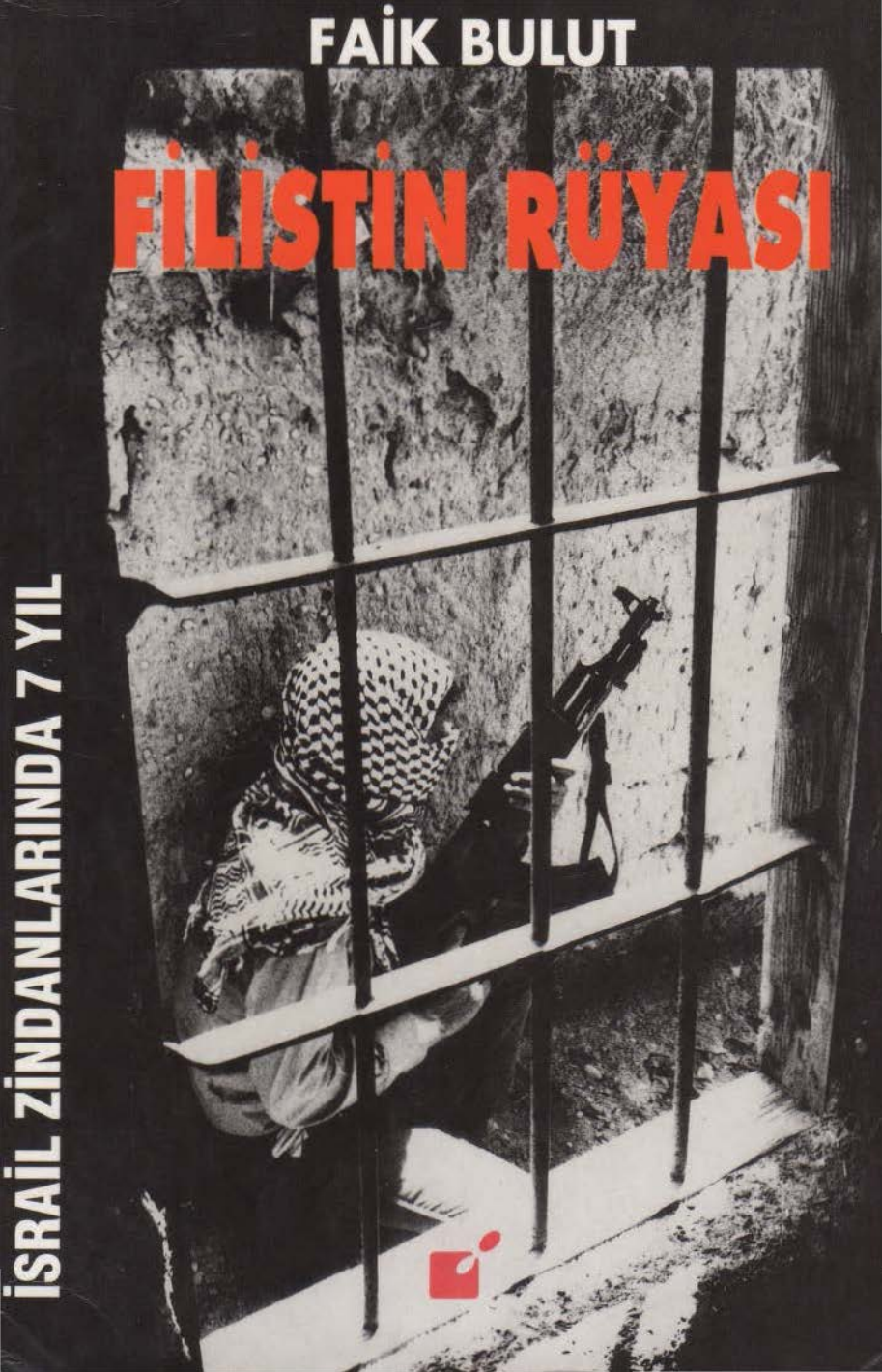
FAİK BULUT

FİLİSTİN RÜYASI

İSRAİL ZİNDANLARINDA 7 YIL

ÖTEKİ YAYINEVİ

ÖTEKİ ANI

Kapak Tasarım : Öteki Ajans
Dizgi : Leyla Alp
Baskı : Ayrıntı Matbaası, Ankara, 1995

1. Basım, 1991, Kaynak Yayınları
2. Basım, 1995, Öteki Yayınevi

© **Faik Bulut** – Öteki Yayınevi

Öteki, *Açı Yayıncılığın Kuruluşudur.*

Yönetim Yeri :
Dr. Mediha Eldem Sokak
No: 52/1 Kızılay/ANKARA
Tel : 435 38 33
Fax: 433 96 09

ISBN 975-8012-06-1

Faik Bulut

FİLİSTİN RÜYASI

Her genç devrimci onu düşlerdi...
Filistin Rüyası'ydı bu...

"Analara sekiz çiçek salalım,
Babalara sekiz tüfek bulalım..."
O gece;
Sahildeki o kampta,
Filistin Rüyası,
Türk-Kürt Rüyası uğruna şehit olan devrimcilerden
Bora Gözen, Cafer Topçu, Kerim Öztürk, Ali Kiraz,
Ahmet Özdemir, Yücel Özbek, Gürol İlhan ve Şükrü Öktü'ye...

Filistin.... Her genç ve romantik devrimcinin gönlünde yatan aslandı. Bir düştü.

Filistin Rüyası'ydı bu.

Nasıl olmasın ki?

Gençtiler, öğrenciydiler. Anadolu'nun derinliklerinden binbir zorluk ve bir yığın çelişmeyle gelmişlerde yüksek okullara. Zihinleri açık, pırıl pırıl, tertemizdi. Devrimi, Che'yi, Ho ve Mao Amca'yı sevdiler. "Bir, iki, üç... Daha fazla Vietnam" dediler. "Go Home Yankee..." sloganları attılar, sokaklara döküldüler. Filistin Halk Savaşı'nın kokusunu aldılar.

Namluya sürülmüş kurşun gibiydiler. Patlamaya hazır bombaydılar. Kendilerine güvenleri sonsuzdu, yepyeni bir dünya kuracaklardı

Koyuldular işe. Denediler; yenildiler, ama yılmadılar....

"Bora Gözen, Bora Gözen / İsmimizi taşa yazan...." türküsünü yaktılar. İdealleri uğruna can verdiler, ama umutlarını hiç yitirmediler.

Öte yandan, "Kalktı göç eyledi Avşar elleri..." misali, çağlar ötesinden Kavimler Göçü başlar Kavimler Kapısı'na doğru. Kirmanşah üzerinden Turan elinden çağların göçünü başlattı bir aşiret: *Geltıran*....* Kavimler Kapısı'nı çala çala Kirmanşah, Urmiye, Erivan, Kars, Ağrı, Muş ve Bitlis'e doğru uzandı. Savaşlarda sürüldü, açlıktan kırıldı, barışta göçer oldu. Kışta kıyamette karısını, kızını, kısrağını, köpeğini ve yiğitlerini yitirdi. Yiğitlik yaptı vuruldu, isyan etti sürüldü. Ta ki uslanmakta karar kılıp Kars ilinde mekân tutana kadar.

Yıl 1950 Ağalar takımından *Mala Heci Baba* (Hacı Baba Ailesi) oğullarının elinde yalnızca iki köy kalmıştır. Biri *Zozan* (yayla)

---

* Yazarın çıkacak olan *Geltıran-Gelturiler, Bir Aşiretin Hikâyesi* adlı kitabından....

oluklu, öteki Aras vadisindeki *Deşt a Beyam* (Beyam kışlağı). Burada kuzularla birlikte merhaba demişim dünyaya.

Anamın Kürtçe ninnileriyle süt emmiş, bölgedeki tüm Kürt aşiretlerinin en yoksulu, en dervişi, törelere en bağlısı ama aynı zamanda sözlü edebiyatın en iyi *dengbej, klamkaş, cirrokwan* ve *hewalaş*'larını yetiştiren *Çekeman*'ların en iyi kadınlarından biri olan *Amojna Fatte* (amca karısı Fato)'nin *cirrok*'arıyla (masal) büyümüşüm. Yarısı Türk olan köyde, Kürtçe ve Türkçe ile büyümüşüm. Komşu çocukları oynarken öğrenmişim; bunun için severim Türkçe'yi.

Kars; Kafkasya ve Mezopotamya gibi halklar beşiğidir, etnik müzedir Küçük Kafkasya da denilebilir buraya: Türk, Kürt, Laz, Azeri, Karapapak, Tat, Terekeme, Çerkes, Çeçen, Lezgin, Gürcü, Ermeni, Acara, Rus ve hatta Alman'ı vardır. *Fille*'si de bulunur *Melle*'si de (dinsizi dinlisi). Sünni, Alevi, Şii ve Yezidi'si bolcadır. "Tavukları karışır birbirine" bilmemezlikten değil fukaralıktan... Bir de kardeşlikten; Kavimler Kapası'nda halkların kardeşliğidir bu. Köklü düşmanlıklara yer yoktur bu Kapı'da; hoşgörü vardır. Onun için hep sevip benimsemişimdir o çok renkli, cıvıl cıvıl ve ışıl ışıl mozaik hayatı. Irkçılık mı? Esamisi okunmaz.

Ama sınıflar vardır; ezen de vardır ezilen de...

Mala Heci Baba, Beyler'den Ağalar'dandır. Bir oturuşta bir öküz ya da koyun kaldırılır sofrada. Öyle de cömerttirler; midelerine düşkündürler. Çünkü zengindirler. Bolluktan ve yemeğe düşkünlükten adları *Tartani*'ye çıkmıştır. *Kaçakaç*'ta* bile evlerinde ekmek ve tahıl bulunan sayılı ailelerdendir. Oysa aynı günlerde ottan başka bir şey bulamayan, bu nedenle davul gibi karınlarıyla çayırlarda ve çöllerde açlıktan kırılanlar onbinlere varırmış köy çevresinde. *Mala Heci Baba*'nın evlerinde dizi dizi *stile mezin*'ler vardır, kırk kova su alan bakır kazanlardır bunlar. Karşılığı bir ekmektir. Ve her biri aç insanlardan alınmıştır.

---

* 1878 Osmanlı-Rus Savaşı, halk arasında 93 Harbi diye anılır.

Bir keresinde, çarşı-pazarıyla, dükkânı ve cambazhanesiyle Kars'ın tekmil *Mala Heci Baba*'ya satılması önerilir de Aşiret Reisi *Même Ağa* burun kıvırır. O, kentli olup aslından neslinden, ilinden ve töresinden olmak istemez. Dağlardan gelmiştir, dağlara dönecektir yine aşiret.

Bir yanı hepten Ağa, bir yanı hepten Kürt; sağ'ı ezen, sol'u ezilen *Gelturan* ve bazı aşiretlerin.

Bir yandan şehir merkezine ve kazaya indiğinde "Pis Kürt" damgasını yer. Öte yandan köydeki, komşular sınıfsal açıdan küçümsenir: "*Tirké birçi u dirsonek, Tirké rût u prut*"* turlar çünkü. Bu da onların paradoksu. Çarpık bir mantık.

Bir yandan en devletçi aşirettir: Ölümüne CHP'lidir. İnönü bir ilahtır. Ama Ağrı isyanlarına yardım da gönderilir el altında. Devlete olan güvensizlik ve soğukluk içlerine sinmiştir. Beşikten öğrenir Osmanlı'ya güven olmayacağını. Ama CHP-DP ya da İnönü-Bayar kavgası hiç eksik olmaz, aşiret içinde de aşiretler arasında da. Çünkü devlet, *Roma Reş ve Roma Rut*'dur. Adam olmak için mutlaka en yüksek Türk okullarında okunmalıdır. Ne yarıştır o aşiretler arasında. Ama bu, köyde Kürtçe konuşmayan okul çocuklarını "aslını yitiren züppe talebeler ve tahsilliler" olarak nitelemeye, dışlamaya engel değildir.

Mala Şeno'nun zeki kızı *More Xanım*, içinden geldiği aileyi ve ocağı beğenmez; "*Ewana gijk ji Kurmance kirrin*"** der; der de, Iğdır'ın törelerine en bağlı, en edepli, en aburlu örnek kızı olmak için elinden gelen her şeyi yapar. Ateşe düşüp yansa bile, töre bozulacağı için büyüklerinin gözü önünde çocuğunu kucağına almak istemez." İşte böyle bir kimlik bunalımıdır bu.

Zamanla ağalık yanı da bitince, tümden ezilenler safına katılan ve hep ilerici olan bir aşiret vardır artık.

---

* Kürtçe, "Aç ve korkaklar,.... Aç ve sefil Türk köylüleri..."

** Kürtçe, "Bunların hepsi vahşi ve ilkel Kürtlerdir..."

Böyle çelişkiler ortamından gelen benim gibi birinin başka halkları, mazlumları ve ezilenleri sevmesi çok çok doğal. Filistin'e gitmek de öyle.

Hep söylenir; "Nedir böyle, herkes bir Filistin davasıdır tutturmuş gidiyor. Oysa onlar Arap; Araplar da Kürtleri eziyor... Ayrıca Kürtler sayıca daha kalabalık. Biraz da Kürt meselesine eğilin..." Yanlışı içinde barındıran bir doğrudur bu. Filistinli Arap olabilir, hatta Kürt'e karşı savaşmış olabilir. Ama Filistin sorunu, özünde Kürt meselesidir. Kürt'ün de sevip tanıması, sahip çıkması ve ders alması gereken bir ezilenler meselesidir. Kaldı ki halkların da hata yapma hakları vardır. Bundan da öte; mazlum mazlumun rakibi ve kuması olamaz.

Ayrıca Botan'da uç vermiş Kürt köylü hareketinin ilk öğretmeni Filistinlidir. Gerillanın bir ucu Filistin'dedir. Oradan çok şey öğrenmiştir, öğrenmelidir. Cizre, Silopi, Niseybin, Lice ve Batman'a esin veren, yol gösteren de Filistin İntifadası'nın evrensel deneyimidir. Halklar birbirlerinden öğrenirler. İnsanın aslı maymundur. Taklit ede ede yetkinleşir.

"Filistin'e gitmek doğru muydu yanlış mıydı?" Bu, hep soruldu. Dar anlamda bakılırsa, Filistin'e gitmek çok şey kazandırmadı Türkiye devrimine. Hatta olumsuz etkisi bile oldu. Örneğin bireysel eylemleri körükledi. Ne var ki, ağaç kuru değilse yanmaz. Türkiye'deki toplumsal zemin, bireysel eylem ve şiddet olaylarının gelişmesine çok çok elverişliydi, hâlâ da öyle.

Öte yandan Filistin bir halk savaşının, gerilla mücadelesinin devrimci laboratuvarıydı. Giden, bir şeyler öğrendi. Bugünkü gerilla mücadelesinin orada olması, askeri yönüyle, bu olumluluğun kanıtı. Elbette kitle içinde devrimci çalışma, halk hareketi ve yeni intifadalar yaratma gibi eylemler, Filistin'e giderek olmaz. Kaldı ki kişisel iradeye bağlı da değil böyle şeyler. Şartlar oluştuğunda kendi toprağında gerçekleştirilebilecek eylemlerdir bunlar. Ayrıca Filistin'e gitmekle devrimci olunmaz; devrimci olunarak Filistin'e gidilir

Son bir şey daha: Bu kitaptaki yazının ilk özeti 1-14 Nisan 1980 tarihli Aydınlık gazetesinde *İsrail Zindanlarında 7 Yıl, Faik Bulut Anlatıyor* başlığıyla dizi olarak yayımlandı. İkisi arasında bazı önemsiz farklılıklar var. Orada yazılmamış kimi gerçekler buraya aktarıldı.

20 yıl gibi çok uzun bir süre sonra olaylarda geçen adları açıklamakta sakınca görmedik. Çünkü bir kez daha tekrarı mümkün değil. Kitabın o günlerde yazılmamış olmasının ana nedeni de buydu zaten.

Ayrıca olabildiği kadar ve yeri geldikçe hatalara, yanılgılara vurgu yaptım. Çünkü bir ustanın dediği gibi, "gerçek, devrimcidir." Bir şeyi ne denli gerçekçi ve doğru biçimde sunarsak, o denli kazançlı çıkarız. Propagandalar iyidir, ama aynı zamanda yanılgıların başlangıcıdır.

Türkiye devrimci hareketiyle oldukça iç içe geçen, bu anlamda Türkiye devrimci tarihinin bir boyutunu oluşturan Filistin'deki Türkiyeli devrimcilerin durumuna, tanık olduğum kadarıyla ışık tutmaya çalıştım. Yazılanlar belli bir siyasi oluşum içindeki anlayışla görüp yaşadıklarımdan ibarettir. Zaman ve nesnellik sürecinden de geçirdiğimde çok farklı bir değerlendirme yapmadı. Bazı bölümlerde "dar örgütçü, doğmatik ve yanlış" bir izlenim edinilebilir. Ama kesinlikle dar örgütçülük ve düşünce kalıplarına sığınmadım.

Bir anı olarak algılayanlar da olabilir bu kitabı. Oysa bunu da amaçlamıyorum. Hele hele emekli olmaya hiç niyetim yok. Bu bağlamda "Biz devrimi çok sevmiştik" demiyorum. Tersine şunu vurguluyorum: "Biz her türlü cefasına rağmen, devrimi çok sevdik, çok seviyoruz, çok çok seveceğiz. Çünkü ona muhtacız..." Evet, benim açımdan Filistin Rüyası bitti, ama Türk'ün ve Kürt'ün Rüyası orada duruyor. Filistin Rüyası'ndan kâbus içinde uyandım. Gerçeklikler temelinde yürüdüm. Bu kez Türk-Kürt Rüyası'nı düşlemek istiyorum... Şöyle bir acılı tarafından olsa da...

Bu, Nahr El Bared'de şehit düşenler, Filistin davası uğruna hayatlarını kaybeden tüm devrimciler için onların hatırı için.

Lübnan'daki sürgün Dersimlinin, Kars'ta, Ağrı'da ya da Botan'daki yoksul köylünün, Zonguldak'ta yürüyen madencinin ya da Manisa'daki tütün üreticisinin hatırı için de olabilir...

İstanbul, 1 Ocak 1991

Faik Bulut

12 MART'TA SON 68'LİLER

"Halime'yi samanlıkta bastılaaar... bastılaaar...."

Görünüşte masum, olsa olsa kaba cinsel arzuları gıdıklayan bu köy türküsünün, yaşamıma yön vereceğini kim bilebilirdi? Belki de 1970'ler Türkiye'sindeki devrimci hareketin canlılığı ve renkliliği içinde, yepyeni ufuklar arayışında, enginlere açılışında, bir faşistin biz devrimcileri kızdırmak için söylediği "Halime" türküsü, yalnızca bir araçtı. Küçücük bir kıvılcımdı.

31 Mart 1972 Kızıldere olayının üzerinden bir gün geçmiş. Gazeteler THKP-C ve Mahir Çayan'ın serüvenleriyle dolu. Yeni James Bond dizileri hazırlanıyor. Mahir Çayan ve arkadaşları, 30 Mart 1972'de samanlıkta topa tutulmuşlardı. Bizler kederliydik. Ankara yüksek öğrenim gençliğinin devrimcileri yas tutuyordu. 12 Mart'la birlikte gemi azıya alan faşist öğrenciler ise, hem polisle işbirliğini sıkılaştırmışlar hem de "teknenin dibini kazımak" taktiğiyle geriye kalan devrimcileri okullardan attırma çabasına girmişlerdi. Gün onların günüydü. Pervasızlık öyle almış yürümüştü ki, faşist öğrenci şefleri polislerle kolkola geziyordu. Askerî araçlardan inmiyorlardı. O okuldan bu okula, o kışladan bu kışlaya. Maksat "vatan kurtulsun!" Yoksa şu komünistler "memleketi satacaklardı!" Yalancı tanıklık, ihbarcılık, kışkırtma ve düzmece; olayın bini bir paraydı artık.

Ancak burada bir parantez açıp gençliğin durumuna kısa da olsa değinmeliyim. Öğrenci gençlik, 12 Mart'a nasıl girdi ve darbeyi nasıl göğüsledi.

12 Mart darbesinde öğrenci kesiminin "kaymak tabakası" içeri girdi. Ele geçemeyenler ise kaçmışlardı. Nurhak ve benzeri eylem girişimlerinin çoğu başarısızlıkla sonuçlanmış, epeyce kayıp verilmişti. Devrimci gençlik saflarında ciddi bir gerileme söz konusuydu. Bunu "bozgun" ya da askeri deyimle "ricat" olarak yoramlayanlar, uslu öğrenci olma yolunu seçmişlerdi.

Bir zamanların "hızlı" devrimcileri, kendinden olmayanı, "oportünist", "pasifist" diye damgalayan, rahat günlerde mangalda kül bırakmayan "silahşörler", hemen yolu tuttular. Arı Sineması'nın en iyi müşterileri onlardı. Daha çok faşizm koşullarında ortaya çıkan, özellikle üniversite çevrelerinde boyveren ve nereden yönetildiği belirsiz, kafelerin, diskoların bir numaralı müdavimi oldular. Kolayını da bulmuşlardı. "Hani, ne oldu" diye sorana "kamuflaj yapıyoruz" derlerdi.

O günlerden sonra bizzat yaşayarak anladık ki, devrimin yolu zikzaklıdır. Uzun erimlidir, meşakkatlidir. Her dönemeçte, birçok yol arkadaşını bırakarak ilerlersin.

Bu arada ben PDA hareketi içindeydim. Kendi çapında gizli çalışmaya daha bir ağırlık vermiş; öğrenci hareketi içinde eylemlilik temelinde birlik ve ortak mücadeleyi esas almıştı. Bu çerçevede yüksek okulların bulunduğu bölgeler, temel çalışma alanlarından biri olarak saptanmıştı. Kadroların görevi, bulundukları okulları birer eylem odağı haline dönüştürmekti. Bu çerçevede düzenli gizli/açık toplantılar yapan, afişler asan, bildiriler dağıtan, öğrencilerin varolan örgütlülük düzeylerini koruyan bir çekirdek oluşturulmuştu. Bu çekirdek esas olarak yüksek okulların yoğun olduğu Beşevler bölgesini "üs" edinmiş; Siyasal Bilgiler/Hukuk Fakültesi'ni ikinci sıçrama noktası almış, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'ne de uzanmaya çalışıyordu. ODTÜ'de ayrıca canlı bir çekirdek vardı. Kimi zaman "eylem planlarının" buradan geldiği de söylenebilirdi. Dev-Genç yandaşlarının oluşturduğu bu grup tabanla ilişki olanağı arıyordu. Ne ki tabanda önemli kaymalar olmuştu. Ayrıca Dev-Genç'li arkadaşlar, 12 Mart günlerinin ağır baskılarına rağmen hâlâ "merkezden genelgelerle" eylem yapmaya çalışıyorlardı. Bu da planlanan eylemle gerçekleşen arasından önemli farklılıklar, hatta çelişkiler yaratıyordu.

Beşevler bölgesinde büyük bir durgunluk vardı. Eylemin merkezden gelmesini bekleyen eğilim burada da ciddiye alınacak

düzeydeydi. Zamanla bu beklentiler umutsuzluğa ve karamsarlığa da yol açıyordu.

Böyle bir ortamda gerilemeyi ancak sistemli görüşler ve zamanı kollayan bir eylemlilik çizgisi önleyebilirdi. Nitekim yakın görüşteki arkadaşlar, gece/gündüz demeden devrimci faaliyet açısından ne yapılacağını tartışıyor; alınan kararlar hemen hayata geçiriliyordu En önemli şey; okul ve çevresinde devrimci yayınlarla broşürler dağıtmak, okunmalarını denetlemekti. Günün önemine göre Türkiye ya da okulun sorunlarına ilişkin bildiriler dağıtmaktı. Dar örgütçülük anlayışı pek yoktu. Başka gruplardan devrimciler faşizme karşı mücadele zemininde elimizdeki Şafak broşür ve bildirilerini gönüllü olarak dağıtırlardı. Mesele Ankara çapında afişleme yapmaktı, okuldaki devrimci oluşumun dağılmasını önlemekti, faşist öğrenci ve öğretmenlerin faaliyet alanını daraltmaktı. Kürtçe-Türkçe topluca devrimci türküler, marşlar söylerdik

Devrimcilerin eylem birliği, ortak bir hedef uğruna mücadelesi, teorik ve fikir ayrılıklarını günü geldikçe ikinci plana itişi sadece okullarla sınırlı değildi. Kırsal alanlara da yansıdı. Zor günlerde örnek dayanışmalarda somutlaştı. Bir örneğini Filistin kamplarında eğitim görüp Türkiye'ye dönmüş devrimcilerden biri anlattı:

"1972 yılının yaz ayı Silopi üzerinden Türkiye'ye dönüş yapıyoruz. Adıyaman-Malatya hattı üzerinden Kürecik bölgesine gittik. Bir iki köyü yokladık. Yaşlı kadınlar yolumuzu kesti, köyde Çerçi'lerin bulunduğunu, bunların muhtemelen istihbarat elemanı olduğunu söyledikten sonra, şimdilik dereye inmemizi salık verdiler. Öyle yaptık.

Geceyi derede geçirdik. Sabaha doğru Mustafa'yı sorduk. Meğer bölgede çalışan devrimcilerden iki kişinin adı da Mustafa imiş. Büyük Mustafa Bora Gözen, Küçük Mustafa da İbrahim Kaypakkaya. Önce Büyük Mustafa geldi. Ancak Şafak-TİKKO bölünmesinde Kaypakkaya'nın yanında yer aldığımız için Bora Gözen'e yüz vermedik Daha sonra Küçük Mustafa'yı ararken Kürecik'te eski bir TİP'li birisini sorduk. Evini gösterdiler.

Konuk olduğumuz evin sahibinin kız ve erkek dört yetişkin çocuğu vardı. Her biri ayrı bir siyaseti benimsiyordu. THKO, THKP-C, TİKKO, Şafak gibi. Dört çocuktan her birinin misafiri ayrıydı. Bununla birlikte eve hangi devrimci giderse gitsin saygı, yardım ve dayanışma görürdü. Kimse ayrı düşüncedendir diye dışlanmaz, kapı önüne bırakılmazdı.

Ev sahibinin TİKKO yandaşı kızı bize battaniye, yiyecek verdi. Dere içinde yatacak yer gösterdi ve evine gitti. Bizi gören kardeşleri de gereken yardımı yapıp sırrımızı sakladılar.

Ertesi gün Küçük Mustafa (İbrahim Kaypakyaya) geldi. Başında şapkası, sırtında paltosuyla tipik bir köylüydü. Bir de silahı vardı. Ama belinde değil, tam omuzlarının arasında saklardı. Bu yüzden birçok aramadan sıyrılmıştı.

1970 ortalarında devrimcilerin bölünmesi ve çelişkilerini ön plana çıkartması konusunda ise İstanbul'dan bir kadın arkadaş şu örneği verdi:

"İşçi olarak çalışıyordum. Erzincalı bir tanıdık vardı Eyüp bölgesinde. İki kadınla evliydi ve tam 14 çocuğu vardı. Kendisi CHP üyesiydi. Kadınlarından biri Dev-Yol, öteki Dev-Sol yandaşıydı. 14 çocuktan her biri de TİKKO, Kurtuluş, TKP, PDA, PKK, Partizan vb... gibi örgütlerin yandaşıydı. Bir gece o eve misafir olmaya kalktım. Gittiğimde gördüğüm manzara iç açıcı değildi: Çünkü çeşitli fraksiyonlara ait kardeşler kavga etmiş, iş kanlı-bıçaklı kavgaya dönüşmüştü. Kumalar bile dargındılar. Sorduğumda kumalardan biri şunu söyledi: 'Brejnevci oğlan hır çıkardı. Maocu'su karşılık verdi. Ötekisi bıçak çekti. Reformcu koca karakola haber yetiştirdi..."

Bu arada önemli devrimci günlerde boykot, okul bahçesinde gösteri türünden eylemler konulması da ihmal edilmiyordu. Ayrıca bulunduğumuz okulun çevresindeki yüksek okul ve liselerde çeşitli yollardan ilişki sağlanması, Beşevler bölgesiyle Cebeci arasında daha sıkı bağ kurulması da doğal işlerdendi.

Örneğin 12 Mart'ın birinci yıldönümünde yemek boykotu, bildiri ve yoğun afişleme yüzde 70 oranında başarılı olmuştu Ayrıca Deniz Gezmiş'lerin idamına karşı imza toplama, hapisteki

arkadaşlara para, yiyecek/giyecek bağışı, ziyaret düzenlemeleri, tutuklu arkadaşların aileleriyle yakından ilgilenme de görevler arasındaydı. İlginçtir ilk "fire"ler bugünlere rastlar. Korku ve kaytarma. Bir zamanların hızlı dernekçileri, yemek boykotuna bile katılmadılar. Üstüne, Beşevler bölgesinde kebapçılarda karınlarını doyurmuşlardı. Bunlar Dev-Genç'liydiler. PDA'nın okuldaki eski liderlerinden Sami'nin de aklı fikri kızlardaydı.

Birini daha anımsıyorum. Okula gelirken "ot" diye nitelenenlerdendi. Dernek yöneticilerinden birinin arkadaşı oluverdi. Yönetici "dama" düşünce, Yılmaz Güney'in Baba filmindeki gibi bir "efsane" yaratmaya çalıştı. O yöneticiye "Baba" lakabını taktırdı bu "sarışın ressam." Çok geçmeden aynı romantizmin etkisiyle önceden tanımadığı "devrimci" bir inşaat işçisiyle evlendi. Aradığını bulamayınca da "sefalet dünyasının" bataklığında çırpındı durdu ve bilinmeyenlere karıştı...

Okuldaki faaliyetlerin polisin kulağına gitmediğini söylemek çok zor. Ne vark ki elverdiğince açık vermemeye çalışılıyordu. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ikinci büyük arama yapıldı. Birincisi, 12 Mart'ın hemen ardından gelen günlerdeydi. Bir de dernek yönetcilerini yakalamak için geniş çaplı bir operasyon düzenlenmiş, öğrenciler sabaha kadar salonlarda bekletilmişti.

12 Mart'la birlikte "sivil polis" kavramıyla da tanıştık. Daha önceki bilgilerimiz, filmlerde gördüklerimizden ya da devrimci kitaplarda (Çarlık Rusyası'nın istihbaratı) okuduklarımızdan ibaretti. bir anlamda soyut bir ajan kavramı vardı kafamda. Ama her iki aramada gözlerim açıldı. İlkinde faltaşı gibi, ikincisinde daha bilinçle. Çünkü sivil polisler, biraz da "hava" olsun diye renk renk, çeşit çeşit dalmışlardı yatak odalarımızla, dolaplarımıza. Pos bıyıklı köylü mü istersiniz, masum bir bahçıvan mı? MİT'çiler defilesi var sandıydım bir ara.

Gerçekten de iki büyük aramadan sonra, Gazi Eğitim'de bahçıvanından sağlıkçısına kadar birçok ajan saptadık. Bir kere de birisiyle zoraki gece nöbeti tuttuğumu anımsıyorum. Üstelikte faşistlerin okula olası bir saldırısını engelleme nöbetiydi bu.

Faşistlerle bu koşullar altında bir arada yaşıyorduk. Yetkililerin deyimiyle, "Türk milletinin kaynaşmış fertleri" olarak. Ancak ne devlet, ne hükümet ne de okul görevlileri bu sözlerinde samimiydi. Çünkü okulun tutuklanan bayan müdüründen sonra geçici olarak "Türkçü" bir müdür atanmıştı. Doğrusu öğretim görevlisi niteliği bile taşımayan Öztecir soyadındaki bu kişi, bir zaman okulun bahçe düzenlemesi ve genel işleriyle uğraşan personeldendi. Devrimcilerin egemen olduğu dönemlerde, "sosyalizme itiraz etmiyorum, fakat..." diye görüş belirten Öztecir, daha sonra okulda muhbirci ağının başı oluverdi. "Tekne kazıntısı komünistleri" okuldan attırmak için elinden geleni ardına komadı.

Böyle bir ortamda bir zamanlar, okuldan sürülen faşistler (bu olayın doğruluğunu yanlışlığını tartışmıyorum) geri getirilmişlerdi. Ayrıca Adana ve benzeri yerlerden önemli MHP'li kadrolar yerleştirilmişti. Bunun üzerine bölümlerde faşistleri kuşatma, tecrit etme ve yıldırma taktiğini denedik. Yer yer başarılı da olduk. Ancak gerek yeni getirtilen faşistler gerekse eski unsurlar, "devrimci çekirdeğin" peşine düştüler. Güvenlik açısından hiçbir açık yakalayamadılar. Ama tek tek devrimcilere yönelik kışkırtmaları ihmal etmediler. Bu çerçevede en çok uyguladıkları yöntem; polise gammazlama, gezilerde omuz vurma, laf atma, kız arkadaşları sıkıştırma, tartışma açarak kızıştırma ve devrimcilerin yaptıkları eylemler başarısızlığa uğrayınca bahçede sevinç çığlıkları atarak gösteriler yapmaydı. Okul içi faaliyet dışında herkes kendi çevresindeki insanlarla ilişkiye önem verirdi. Zorunlu olmadıkça bir araya gelmezdik. Bu nedenle zamanım çoktu ve çevrem genişti. Gazi Eğitim'den, Yüksek Öğretmen Okulu, Yüksek Tekniker Okulu ve benzeri yerlere giderdim. Arada bir SBF ve Hukuk Fakültesi'ndeki arkadaşlarla ve çeşitli okullardaki Kürt arkadaşlarla olağan buluşmalar yapar, genel değerlendirmelerde bulunurduk.

Beşevler bölgesindeki yetkili ve sorumlu konumda değildim. Ama gerek o dönemdeki görece iyi çalışma deneyimim gerekse

geniş bir çevreyle ilişkide olduğum için biraz ön plana çıkmıştım. Örneğin, Polatlı tarafında bir ayı geçen köy çalışmam olmuştu Ali Mercan'la. İbrahim Kaypakkaya'yla (o zaman Kaypakkaya olduğunu bilmiyordum,) Antep bölgesinde bulundum. Aydın köylerinde ise kişisel girişimimle dar kapsamlı bir araştırma yaptım. Trabzon öğrenci eylemleri ve Kars Kürt aşiretleri arasında dil araştırması için rastgele bir çalışma yaptım. Faşistlerle günlük sürtüşmeler, Gazi Eğitim'de bunlara karşı direnişin örgütlenmesi ister istemez beni ön plana çıkardı.

Tek gömleğim vardı, onun da rengi kırmızıydı Kırmızı gömlek, hemen kızıl komünizmin simgesi oldu. Ne zaman okulun yanından yöresinden geçsem, başlıyorlardı: "Kırmızı gömlekli komünist!" Bu tür sataşmalara yanıt vermemek zorundaydık. Çünkü daha önemli işlerimiz vardı. Sudan olaylara karışmamız, öteki işlerimizi engellerdi. Susuyorduk. Ama yine de, okul bahçesinde kazma kürek birkaç kapışma oldu, bu sataşmalar yüzünden.

Evet, 31 Mart 1972 günü de böyle gergin günlerden biriydi. Çayan'lar katledilmişdi, Denizlerin idamları gündemdeydi. Mahir'le de Deniz'le de görüşlerimiz uyuşmuyordu. Ne Nurhak kır gerillası ne de şehir gerillası yöntemlerini benimsiyorduk. Bu eylemler kendi mantıkları içinde de tutarlı değildi. Örneğin Che Guevera, "gerilla önderi, bedence en sağlam, kusuru en az olan ve en deneyimli kişiden seçilmeli" derdi. Şimdi gerilla önderi Sinan Cemil, bu tarife hiç uymuyordu. Bir kere ufak tefekti. Sağlığı pek iyi değildi. Gözlüksüz burnunun dibini bile göremezdi. Nitekim gözlüğü düşünce, silahını kullanamaz olmuş, köylüler av tüfeğiyle yakalamıştı. Tek avantajı yöreyi bilmesiydi. Ama bunun da "pek yararı olmadığı" pratikte görüldü. Köylüler ihbar etmişti. Anlaşılan halkla doğru dürüst bir bağları yoktu Çayan'ın eylem türlerine karşı tutumumuz belli. Deniz, Filistin'deki romantik serüveniyle olumlu izlenim bırakmıştı. Ama Sivas'ta yakalanmasını bir türlü içimize sindiremiyorduk. Özetle biz,

Mao'nun Halk Savaşı, buna uygun ideolojik yapılanma ve kitlesel örgütlenmeden yanaydık.

Ama elbette devrimciler olarak, faşizme karşı aynı cephedeydik ve dayanışma içindeydik. Bize göre böyle olmalıydı. Dayanışmayı harekete geçirme, kendi dışımızdaki devrimcileri bu yönde uyarma ve teşvit etme sorumluluğu da bize düştü.

Kızıldere olayının ertesi günü devrimciler korsan gösteri için birer-ikişer havuzun kenarına toplandılar. Faşistler sözle sataşmaya başladı Gelip geçenlere omuz attılar, kızlara sözle sarkıntılık ettiler. Baktılar ki olmuyor, öfkeli yanıtlar geliyor, "Halime'yi samanlıkta.. bastılar.. bastılar..!" türküsünü tutturdular. Havuzun kenarında oturan birkaç kişilik arkadaş grubunun önüne gelince, "Amaan, şalvarını gül dalına astılaaar...!" nakaratını vurguyla söylediler. Bir daha, bir daha, durmadan tekrar ediyorlar. Beni bir ateş bastı, her tarafım yanıyor sanki. Dayanamadım: "Neslin deden... Neslin baban... ittir it, ittir gitttt....!" türünden bir şeyler mırıldandım. Ama faşistler kıstırmışlardı bir kere. Yeniden "Halime'yi samanlıkta bastılar...." türküsünü koroyla söylediler. Onlar tekrarladıkça beni yeniden ateş bastı. Tepemden aşağı kaynar sular dökülür oldu. Oturduğum gruptan ayrıldığımı biliyorum.... o kadar...

Meğer, "faşist köpeklerrrrr..." diye bağırmışım. "Kahrolsun faşizm, sizin de 12 Mart faşizminin de... size arka çıkanın da..." biçiminde naralar atarak saldırmışım faşistlerin karete öğretmenine. Başından yakaladığım gibi yere vurmuşum, mermer kenarına çarpan kafatası karpuz dilimi gibi yarılmış. O da tornavidasıyla kafatasımı delmiş... (o delik kapandı ama iz hâlâ duruyor). Bu arada bir-iki faşist daha dövüp kaçmışım. Okulun yatakhanelerinden birinin yolunda koştuğumu anımsıyorum. Hemen daldım içeri, yırtılan gömleğimi çıkardım. Başımı renkli bir bez parçasıyla sardım. Yurt kapısına gelen polislere yakalanmamak için üçüncü ya da ikinci kattan aşağı atlayarak, Körler Okulunun olduğu taraftan Gazi mahallesine doğru kaçtım. Ardından Atatürk Orman Çiftliği ve otobüsle Cebeci.

Sonradan "Sen deli misin nesin, ne yaptın böyle?..." diyerek beni eleştiren bir arkadaş, olayın gelişimini şöyle anlattı: "Sen 'faşistler' sloganını atıp kavgaya tutuşunca, 100-150 kadar devrimci arkadaş, yardıma koştu. Faşistlerle kapışma başladı. Onları haşat etmek üzereyken, okul kapısında bekleyen toplum polisleri imdada yetişti. Sen kaçarken onlar da bahçeyi kuşatmışlardı. Sonuçta aralarında köylülerin ve hemşehrilerin olmak üzere 70 kişi gözaltına alındı. Önce Yenimahalle Savcılığı, arkasından Mamak Askeri Tutukevi..."

İlginçtir yaklaşık 20 yıl sonra bu olay, pasaport verilmemesinin gerekçelerinden biri oldu. Öteki gerekçe DDKO'ya ait bir afiş asma eylemiydi. Birincisi genel anlamda beraatla sonuçlamış, benim açımdan zamanaşımına uğramış; öteki de sebep ve sonuçlarıyla birlikte 1974 Genel Af kapsamına girmişti.

Beklemedeydim. Gelişmeleri izliyordum. "Teslim olmak" yoktu kitabımda. Oysa dönemin CHP Kars Milletvekili ve aile dostumuz Kemal Güven, Yenimahalle Savcılığı'ndan durumu öğrenmiş, "sonucun vahim olmayacağı" yolunda güvence almıştı. Evine ziyaretine gittiğimde biraz beni azarlamış, eleştirmiş, bu arada "teslim olmamı" önermişti.

Ne var ki olay Sıkıyönetim'e intikal etmiş, bir bakıma sivillerin elinden çıkmıştı. Arkadaşların sıkı sorgulamadan geçirildikleri yolunda haberler geliyordu. Ayrıca, olayın başında yakalanmış olsaydım, belki de 70 kişiden biri olarak üstüme düşeni yapardım. Oysa şimdi, kaçmıştım; bundan ötürü de sorgucuların ve faşistlerin gözünde "elebaşı" durumundaydım. Yakalandığım an, her türlü gizli örgüt suçlamasıyla olmadık işkenceler görebilirdim. Bu bir yana, okuldaki çekirdek açığa çıkabilirdi. Çünkü bazı faşitler, bu tür bir faaliyet içinde olduğumdan emindi. Her türlü iftirada bulunurlardı. Tutuklananlardan bazı genel devrimciler, daha ilk günden suçu üzerime yıkmışlardı. Mantık şuydu: "Nasıl olsa kaçtı, suçlamaları da o taşıyıversin!" Elbette iyi niyetliydiler, ama deneyimsizlikten doğan bir kurtuluş yoluydu. Kaldı ki, olay ansızın, biraz da gençliğin verdiği sorumsuzlukla patlak ver-

diğinden, görevlerimi bile başkalarına devredecek zaman bulamamıştım. Bağ kopmamalıydı.

Üstelik Sıkıyönetim'e intikal etmişti olay. Bilinmeyen bir dava ve toplama kamplarında kaybolabilirdik. Böyle durumlarda bir devrimcinin görevi gizlenmek, bulunduğu bağları harekete geçirmek ve faaliyet alanını değiştirmek olmalıydı.

Bu nedenlerle Kemal Güven'in öğüdünü dinlemedim. Teslim olmadım. Haklı olduğum da sonradan anlaşıldı. Çünkü teslim olan biri Erzincanlı öteki Karslı iki arkadaşım da daha sıkı bir sorgu ve işkenceden geçirilmişlerdi. Ayrıca olayda yakalanmayan tek kişi olarak aranan bendim. Güvenlik'in yorumuyla "elebaşı" ya da "hedefteki adam."

Arkadaşlarla ilişki kurdum. Cebeci tarafını kendime mekân tuttum. Bir kız arkadaşı "kurye" olarak saptadılar. Günlük olayları, gelişmeleri bana aktaracak, varsa görüş ve önerilerimi arkadaşlara iletecekti. Bu arada sık sık yer değiştiriyor, kalabalık içinde, dikkat çekmeyeceğimiz merkezi yerlerde dolaşıyorduk.

Maltepe'deki askeri istihbarata ait bir bölgede bulanan pastaneyi özellikle seçmiş; sık sık gelir gider olmuştum. Kurye olarak çalışan kız arkadaşımla orada buluşur, konuşurduk. Nedeni de kuşkudan uzak daha güvenli bir yer olmasıydı. Benzer bir şeyi, Emek mahallesinin karşısına düşen ve Konya Asfaltının çok yakınında olan, o dönem yerleşim alanı haline gelmemiş bölgede uyguladım. Orada da bir istihbarat binası faaliyette idi. Her ikisinin varlığını da raslantı sonucu, sıradan bazı insanlardan öğrenmiştim. Orada top oynardım. Takım arkadaşlarımdan biri komiserdi. Kimse birbirinin adını söylemezdi. Oyundan sonra da herkes evine giderdi.

Yıllar sonra Ankara'ya döndüğümde o pastaneyi çok aradım; kurye arkadaşım gibi, o da yok olmuştu. Her ikisi de, gönlümün yas tutan bölmesinde öyle dururlar.

Amcaoğlu Celal anlatıyor: "*Samsun'da öğretmendim. Olaylardan haberim yok. Memlekete giderken Ankara üzerinden geçip, seni göreyim dedim. Okula gittim. Danışmaya seni sordum. Biraz durdular, bir yere*

telefon ettiler. Çok geçmeden bir polis arabası gelip beni aldı. Emniyete götürdü. 'Yer misin yemez misin' demeden vurmaya başladılar. Kimse 'Allah yarattı' demiyor, vurdukça vuruyordu. Ben ne olduğunu anlamadan soru yağmuruna tutuldum. Kurtuluş yok. Kaç zaman geçti bilmiyorum. Ama her tarafım yara bere içinde sokağa salıverildim. Artık Ankara, gözümde tütmüyordu. Sana küfretmekle acımak arasında bir duyguya kapıldım. Bu aynı zamanda bizim aşiretin yıllarca uğrayacağı baskı ve hakaretlerin belki de başlangıcıydı..."

Ankara'da akrabadan çok ne var. İstediğine git, istemediğin yedekte kalsın. Ondan ona giderek günlerimi geçiriyorum. Çoğunun olaydan haberi yok. Olana da "basit bir kavga" deyip geçiştiriyorum.

Böyle dolanıp dururken az daha yakayı ele veriyordum... Boğaziçi uçağının kaçırılması...

Kaçıranlardan Iğdırlı Sefer'i tanıyordum. Öğrenci hareketlerinden ve devrimci hemşehriler çevresinden tanışmıştık. Birinci kademedeki öğrenci liderleri tutuklanma / kaçma sonucu gidince, ikinci ve üçüncü kademedekiler hem daha yakınlaştılar biribirlerine hem daha sıkı tanıştılar. Sefer'i kim bana tanıştırmıştı, anımsamıyorum. Iğdırlı Akay olabilir, Dev-Genç'li. Sefer de Dev-Genç'liydi. Bu nedenle ideolojik ve örgütsel ayrılıklarımız vardı. Bununla birlikte, Mao'yu çokca severdi. Bizim düzenli biçimde faaliyet gösterdiğimizin farkındaydı. Iğdır'a gönderilmek üzere yayın isterdi, ben de verirdim.

Okula gitmediğim günlerden birinde Sefer'i Ankara Mithatpaşa'da gördüm. Sürekli gittikleri bir kahve varmış, oraya götürdü. "Burası iyidir, gözlenmez. Gelir gidersin" dedi. Gerçekten de kağıt falan oynanan, bedava gazete okunan bir yerdi. Gider oldum. O sırada Tuzlucalı Hacı'yla tanıştım Sefer aracılığıyla. Artık arada bir buluşuyorduk. "Tabancan var mı, bulabilir misin?" Soruyu soran Sefer oldu. Ben de "Söz veremem. Ancak 12 Mart öncesi Dev-Genç'li dernekçilerin Gazi Derneği'nin çatı oluğuna sakladığı bir tabanca vardı. Bulabilirsem getiririm. Ancak eylemin

ne olduğunu kesinlikle öğrenmek isterim. Ya da tabancanın nerede ve ne için kullanılacağını bilmeliyim" şartını koştum. Sefer "Önce tabancayı bulalım" diyerek olayı geçiştirdi...

Daha sonra ben tabancaya bakmaya gittim. Ne yazık ki, yerinde yeller esiyordu. Birileri benden önce davranmıştı anlaşılan. Ya da aramalarda bulunmuştu. Böylece tabanca olayı benim açımdan bitmişti. Sonucu Sefer'e söyledim. Başkaca da yardımım dokunamayacağını anlattım. Ama Sefer eylem yapmakta ısrarlı gözüküyordu. Bir başka gün, *Şehir Gerillası* kitabını okuyordu. Sordum. Artık bu iş bitmedi mi? "Hayır" dedi, "Deniz'i kurtarmak için bir şeyler yapmalıyız"

- Örneğin ne gibi?
- Kaçırma gibi.
- Başka?
- Ali Elverdi'ye suikast gibi.
- Nasıl
- Sütçü kıyafetine girip, evini saptarız. Sonra da bubi tuzağı yerleştiririz.
- Bana pek makul gelmedi. Gerçi ben karışmıyorum. Çünkü sorun sizin örgütsel sorununuz. Ama bir öneridir, Ali Elverdi'yi öldürmek Deniz'i kurtarmaz. Nitekim Çayan da İngiliz kaçırdı, kurtaramadı. Üstelik kendi gitti.
- Neyse, şimdilik ihtimalleri sıralıyorum.

Bu konuşmadan sonra bir süre Sefer'le görüşemedim. Derken, bir gün, Mithatpaşa'dan geçerken kahveye uğrayayım dedim. Sefer ve arkadaşları "pişti" oynuyorlardı. Ben gidince ara verdiler. Gazete okurken, *Tercüman*'ın Deniz Gezmiş'e ilişkin kışkırtıcı bir başlığına takıldı Sefer'in kafası. *Tercüman*'a okkalı bir küfür savurdu. Kahve sahibi de buna karşılık Deniz ve devrimcilere küfür etti. Sefer kahve sahibine saldırdı. Zor ayırdık. Barıştırdık. Ertesi gün buluşmak üzere ayrıldık.

Denilen saatte kahveye gittim. Kahve sahibi bana kötü kötü bakıyor. Sebep dünkü olaydan mı?

Onunla gözgöze gelmemek için gazeteyi aldım; *Milliyet*. Kafama "pat" diye bir taş düştü sanki. BOĞAZİÇİ UÇAĞI KAÇIRILDI. Manşetin altında, koca bir fotoğraf. Elinde silah, Sefer!

Kahveden kendimi dar attım. Ya yakalansaydım, hiç bilmediğim ve benimsemediğim bir eylemdi, belki de yıllar süren cezalar alacaktım. 1980'te öğrenecektim! Meğer bu Sefer, sırtındaki ceketi, kolundaki saati ve elindeki tabancayı da ödünç almış birilerinden.

"Niyazi yiğit çocuktu. Bir Güvercin'i tabancayla gözünden vururdu." SBF'nin karşı kaldırımında Niyazi'nin ağlayan kız arkadaşını, yağmur altında koşar adım giderken avutmaya çalışıyorum. Niyazi'yi SBF Bitlis Kahvesi'nden tanırdım.

DDKO'ya gelir giderdi. Kürt devrimcisiydi. İnce, uzun boylu yakışıklıydı. Yanılmıyorsam Kavaklıdere çevresinde bir generale suikast girişiminde bulunurken, elindeki diktiriof marka tüfekle öldürülmüştü. Gazetede fotoğraflarını gördüğümde çok üzülmüştüm.

Yeri gelmişken belirteyim o zamanın bazı Kürtler'i de hapisçi modasına uyarak saç traş ettirip "devrimcilik" yapıyorlardı. Oysa döneme göre çok lüks sayılan filtreli samsun içmek ve konken oynamaktan ibaretti tüm yaptıkları.

Hem önerim hem de arkadaşların uygun görmesi üzerine kurye kız arkadaşla ilişkiyi kesmiştim. Geceleri o evden bu eve, gözlerim bağlanarak o semtten bu semte taşınıyordum. Tamamen illegale geçmiştim. Bununla birlikte, Ankara içinde bazılarına bildiriler ulaştırma, serigrafi yoluyla afiş yapıp dağıtma da görevlerimden biriydi. Anımsadığım pek bir şey kalmadı. Daha sonra öğrenebildiğim kadarıyla Ankara örgütlenmesi, büyük bir operasyonla çökertilmişti. TİİKP'nin Savunma adlı kitabında yer alan kişilerdi bunlar.

Aklımda kalan hoş bir olay: Cihat Akyol'un *Kontgerilla* kitabına konu olan ilk derlemeleri okudum. Buna karşıt önermeleri

içeren Çinli / Vietnamlı devrimcilerin gerilla taktiklerini teorik olarak özümsemeye çalıştım. Bu arada bulunduğum, hatta kilitlendiğim odada korkunç derecede tahtakurusu vardı. Günlerce kaşındım. Dayanamadım. En son, ispirto şişesini aldığım gibi odanın ve karyolanın kenarlarına döktüm ve ateşledim. Kaldığım sürece tek tahtakurusu da çıkmadı.

Okuldan eski bir arkadaşım anlatıyor: "Sen ortadan kaybolunca akrabaların ve aşiretin okula akın etmeye başladılar. Ne kadar arkadaş varsa, yedirip içirip konuşturmaya çalıştılar. 'Faik'in yerini söylerseniz en büyük iyiliği yaparsınız. Biz de hiç kimseye tek bir şey anlatmayız. Ona yardım ederiz' diyorlar. Ama hiç kimse açık vermiyor. Zaten kimse de bilmiyor. Doğrusu hem üzülüyor hem de gururlanıyorduk. Bir arkadaşın bu kadar arayanı soranı var diye... Günlerce gelip gittiler, çaresiz döndüler..."

Radyoda isimler okunuyor. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın arama bildirisi. Artık dönüş yok. Köyde ise panik karışımı tam bir yas var. Yas önemli değil, Jandarma terörü var.

"Sandığı aç... sandığı... ulan kaltak!.." Hakarete uğrayan annem. Baskına gelen de Paslı Karakol'undan astsubay, meğer olay duyulur duyulmaz işgüzar Türk miliyetçisi başçaşvuş yaya bir saat uzaklıktaki köye damlamış. Evin çevresi savaş alanı sanki. Ya da Filistin mülteci kampına saldıran İsrail kuşatması var dersiniz. Damın üstü asker kaynıyor... Annem telaşla "Kıtevv.... keçe kıtevv." diyerek kitaplığımda bulunan gerçekten masum ve çok yasal hatta siyasi olmayan kitapları "sandığa götürmeye" çalışırken askerler görüyor... Başçavuş, Garauday'ın *Sosyalizmin Büyük Dönemeci* ve Yılmaz Çetiner'in Çin'deki söyleşilerini içeren *Mao'ya Tapanlar* kitabını görünce kıpkızıl komünist olduğuma karar vermiş, babamı ve ele geçirdiği "terörist" kitapları sürükleye sürükleye karakola götürmüş. "Ülke Bölünmez Bir Bütündür" ibaresi de o tarihten sonra karakolun arkasındaki yamaca ya-

zılıvermiş. Paslı karakolu, gerilla hareketinin Kars bölgesinde gelişmesinden sonra kapatıldı. Daha merkezi bir belde olan Kötek karakoluna katıldı. Şimdi o dargeçitte karakolun terkedilmiş binasına atlar, eşekler bağlanıyor. İbare de gecenin birinde firar etmiş mahkûmlar gibi ortadan kayboldu.

Ankara'da son günlerim olduğunu hissediyorum. Kimse bir şey söylemiyor. Bir denklem var önümde, çözsem de olur, çözmesem de. Okuldan Haluk adında bir arkadaş geldi gecenin yarısı. Sohbet ediyoruz. Ama tutumundan anlıyorum ki, karşılıklı son öneri-görüş alışverişi bu. Bir tiyatro oyununun "son perdesi" "bir idamlığın son isteği" , yıllarca birlikte faaliyet göstermiş yoldaşların "son dilekleri"... Ne bileyim... Son.... Son... Son. Sevinç ve hüzün... ikisinin arasında mekik dokuyorum. Geçmişte bıraktığım ortak eylemler, mutlu günler. Telaş, korku, panik, direniş, kavga, mücadele ve eylemin her çeşidi. Gene geçmişte kalan öğrencilik, dernekçilik ve dergicilik. Her türlü devrimci nöbet. Bomba niyetine elimize tutuşturulan plastik çamurla tuttuğumuz okul nöbetleriyle, öldürülen devrimci arkadaşların cenazeleri başında meşaleler ışığında sabahlara kadar tutulan uğurlama nöbetlerine uzanan bir film şeridi....

Ankara'dan son bir anı. Kaldığım ev lüks sayılırdı. Öğrencilerin, zengin çocuklarının gelip gittiği, sempatizan bir arkadaşa ait kiralık bir konut. Deniz Gezmiş ve üç arkadaşı idam edilmişlerdi. TRT bu üç devrimcinin son isteklerini Sıkıyönetim bildirisi çerçevesinde duyuruyordu. Şu "milli damat" Metin Toker de dönemin hızlı antikomünistlerindendi ve "Türkiye'yi mahvetmek isteyen komünizm, terörizm, anarşizm....." edebiyatının en sefilini sergiliyordu.

Üzüntümüzün tozu dumanı içinde boğulur gibiydik. Tek sözcük çıkmadı ağzımdan. Yutkunma hastalığına tutulmuş gibiydim. Arkadaşlarla da konuşmuyordum. Ne diyecektim. Konuşursam ağlayacak ve zayıf bir noktamı göstermiş olacaktım.

Bir ara yan odalardan birinin kapısını açtım. Şaşkınlıktan dona kaldım: İki erkek bir kız, masanın üstüne koymuşlar şarabı, deyim yerindeyse demleniyorlar.

- Hayrola beyler... Bir şey mi var?

- Eh biraz eğleniyoruz...

- Yas mı tutuyorsunuz, yoksa sevinçten mi?

- Yas tutmak için bir neden yok, sevinçten de değil. Canımız çekti, biraz içelim dedik.

O an onları boğabilirdim.

Ama daha acı bir şey vardı. İçki masasını hazırlayıp sorularıma karşılık veren kişiyi anımsar gibiydim. Geçmişi şöyle bir eşeledim. Evettt, bulmuştum! Bu kişi SBF'de öğrenciydi. Burjuva türünden bir liberal. Siyasetle ilgisi yoktu. Basın-Yayın Yüksek Okulu'nun bodrumlarında gezinirken onu kurtarmıştım. Çünkü dönemin hızlı devrimcilerinden biri, bu öğrencinin alnına tabancayı dayamış:

- Ulan bundan sonra siyasi olacaksın...

- Olacağım abi.

- Ama devrimci, siyasi birisi olacaksın

- Tam da öyle olacağım.

İkisini de tanımadığım halde müdahele etmiş, "zorla devrimci olunmaz" demiştim... Bu, şimdi daha iyi anlaşılıyordu.

"Kılıç dönmesi" devrimciliğe hiç inanmadım, hiç!...

KÖYE GELEN DEVRİMCİ

"Kırlarda müthiş örgütleniyoruz... Köylülük bizimle... Kırsal kesimde kızıl üsler kurmak üzereyiz..." Devrimci literatürde bu tür ifadelere daha da sık rastlanır olmuştu. Özellikle bağlantıda bulunduğum siyasi grup içinde neredeyse başka şey konuşulmuyordu. Doğrusu merak ediyordum. Biraz üstelediğimde, "Kurtarılmış bölgelerimiz var, halk savaşına hazır olalım..." gibi iddialı sözler fısıldanırdı kulağıma.

Kuşkusuz Mao Zedung'un Halk Savaşı'na ilişkin yazılarını okumuştuk. Küba, Vietnam, Kamboçya devrimleri hakkında teorik bilgilerimiz de fena değildi. Ayrıca Yugoslavya, Arnavutluk ve Soyvetler'in partizan savaşlarını da romanlardan ya da siyasi/askeri broşürlerden bol bol okumuştuk. İllegal çalışma içinde Hindistan'daki Çaru Mazumdar önderliğinde geliştirilen köylü hareketini daha yakından izliyorduk. Kendimize göre dersler çıkarıyorduk. Ayrıca Amerikan savaş taktikleri, CIA ve Pentagon'un kontgerilla taktiklerini de bireysel ya da grupsal çalışmalar programına almıştık. Yani, teorik olarak halk savaşçıları olmaya hazırlanıyorduk. Ehh, uzaktan; Aydın, Muğla, Malatya, Maraş, Antep bölgelerinden söylenti/abartma/doğru haber türünden bilgiler de kulağımıza çalınınca, "Vakit geldi tamamdır!" diyordum kendi kendime. Aslında duyduğum bilgi kırıntıları, kulağıma teğet geçen kurşun etkisi yapıyor, "yanmaya hazır kırsal kesime" gitmek için can atıyordum.

Devrimci kararlılıkla romantizmin bir teknede yoğrulmasıydı bu. Ya da sonsuz ezilmişliğin, Kürt olarak ve sınıfsal açıdan sömürülmenin yarattığı olağanüstü dinamizm. Yıllarca üstü küllenmiş hınç yanardağının beklenmeyen patlaması. Yeter ki, tepesinde küçücük bir çıkış yolu açılsın... Zilan'da, Üç Ağrı isyanında yakınlarını yitirmiş; oradan oraya sürülürken Kağızman'ın iki köyünde mesken tutmuş, bir zamanlar durumu

iyiyken ekonomik açıdan, orta köylülükten daha alt kademelere inmiş *Geltıran* aşiretinin, *Tartani* Ocağı'nın bir çocuğundan başka ne beklenirdi?

Vatan Cephesi olayını aşiret kavgaları biçiminde yaşayan günlerce hatta aylarca süren köy dövüşlerinde, ev basmalardan tutun da yol kesmelere, hatta babasının başına inen koca koca taşların altında, "ölme baba... yetiş amca..." diyerek imdat isteyen, babasının başından oluk gibi akan kanı "iyileşir" umuduyla su gibi içen, sekiz yaşında eline sopasını, beline hançerini takan, 27 Mayıs darbesini köydeki tek radyodan öğrenip CHP'li aşiretine müjdeleyen, ertesi günü uçaklardan köylere atılan günlük gazetelerden 27 Mayıs'ı köylülere okuyan, Cemal Gürsel'i tanıdı diye uçakla bir saat mükâfat gezisine çıkarılan, üç gün sonra, "silah toplama" gerekçesiyle köylülerin falakaya yatırılmasına, günlerce ahırlarda kapalı kalmasına tanık olan, Cemal Gürsel'i ve Atatürk'ü padişah sanan Celali aşireti mensubu orman köylülerini defalarca azarlayan komutanın yanıbaşında duran; bir aşiret kavgasında evi basan jandarmanın on dakika içinde yaklaşık yüz sopa darbesini yiyen bu insanın uslu olması, devrime atılmaması düşünülebilir miydi?

Diyelim ki, "okuyup adam" olarak bu zulümden, baskıdan ve sömürüden kurtulmayı uman bir babanın çocuğu, birincilikle bitirdiği ilk okuldan sonra ortaokula gitmek ister. "Paranın gözü kör olsun" diyen babası, sırtında bir yorgan - bir yatak, Kağızman ilçesinde dost-akraba kapısı çalar-ki çocuğunu yanına alıp okutabilsin. Ortaokul'un son sınıfındayken bir bütünleme yüzünden Ordu kentine kaçan, 1964-65 yılında bu kentte çalıştığı bir kitaevinde siyasete ilgi duysun. *Hz. Muhammed* adlı 700 sayfalık dini bir kitabı okuduktan sonra Hint tanrısı Buda/inek ile Allah'ı karşılaştırıp o günden sonra tanrıya inancını kaybetsin. Ama ilkel komünal topluma inancından ötürü Dede Korkut, Uygur, Göktürk, Ergenekon destanlarını benimseyip "Türk oğlu Türk" saysın kendini... Üniversite sınavları için gittiği Erzurum'da ırkçı bir

derneğin girişinde "Kürtler ve İtler Giremez" ibaresini görüp şaşırsın: "Kürt yoksa bu ibare nedir? Kürt varsa biz kimiz. Konuştuğumuz dil nedir?" sorusunu vicdanının derinliklerinde günlerce evirip çevirsin, gönül mahkemesinde sorgulayıp dursun. Ankara'ya bir tren yolculuğunda karşısında oturan adama "nerelisiniz?" dediğinde "Kürdistan teali, Malatya" yanıtını alıp, şaşkınlıktan dili tutulsun. Tam o sırada radyo "Filistin'e giden üç gencin sınırda tutuklandığı" (Çok sonra bunların Deniz Gezmiş ve arkadaşları olduğunu öğrenecektim) haberini versin. Ankara'da üniversitede dağıtılan bildiride: "Bu eğitim düzeninin bozuk olduğunu, çünkü zenginlerin eğitimi olduğunu, kendisi gibileri işsizliğe mahkûm ettiğini okusun. Ankara dönüşünden sonra bir Kürt köyündeki ilkokulda, öğretmen olarak öğrencilere yasakladığı Kürtçe konuşmayı; "Yahu ben ne yapıyorum. Her şeyden önce kendi varlığımı sonra da bu insanların geleceğini yasaklıyorum" diyerek vicdan muhasebesinden geçirsin... Bu insanın devrimden başka yolu var mıydı?

İdeolojiler, kültür, bilgi ve eylem birikimleridir. Bu bağlamda; 1878 Osmanlı -Rus savaşının yoğun etkisini yaşamış*, İran ellerinden kalkıp göç eyleyen, Erivan üzerinden Iğdır Sereqanyé (Bulakbaşı) bölgesinde toplanan; yeni çatışmalar ve açlığın felaket seliyle sürüklenerek *Parsiné* (Pasinler/Hasankale), Muş, Bulanık, Ahlat /Tatvan'a uzanan; zayıfları yarı yolda bırakarak yeniden Sarıkamış, *Xuristin* (Horasan) hattı üzerinden Aras vadisini izleyerek Tuzluca Sinek yaylalarında tutunmaya çalışan; zaman içinde Yüce Mergemer dağlarından inip Kağızman-Kars doğrultusunda Ermeni-Hamidiye Alayları çatışmalarından sonra, kurt izindeki çakallar gibi boşaltılan Ermeni köylerine konan; bu arada Osmanlının resmi katliamlarına misilleme olarak Ermenilerin işledikleri toplu kıyımlara maruz kalan; Iğdır-Arpaçay Çıldır-

---

* Halk dilinde 93 Harbi, Kürtler arasında "Kaçakaç" diye bilinen birçok azınlığı yerinden eden ve büyük demoğrafik değişiklikler yaratan savaş.

Ardahan hattını izlerken doğal asimilasyona uğrayıp yer yer Azerileşen ve Türkleşen; kaybettiği ailesini yıllar sonra bir felaketin neden olduğunu raslantı sonucu bulan; Kurtuluş Savaşı sırasında Baboğulları ailesinin aşiret reisi Mêmé Ağa'nın katıldığı Çerkez Ethem'in Kürt bölgelerindeki bir türevi olan Yeşiller Ordusu'nda çarpışan; buna karşılık kardeşi Hamé Ağa'nın hiç askerlik yapmadığı bir düzen kuran; Birinci Ağrı isyanında Doğu Beyazıt'a Iğdır üzerinden giden geçidi kapatan, baş kaldıran Gelturan aşiretinin reisinin Iğdır'da vurulması üzerine geçitten akan "Roma Reş" askerlerinin önünde bozguna uğrayan; bugün bile gizli tutulan, çoğu yaş gereği ölmüş aşiret delikanlıları aracılığıyla üç günlük yolu katır ve atlarla bir gecede aşarak, İkinci Ağrı İsyanına silah ulaştıran Zilan isyanında Hesené Şeno oğlu Evdo'yu Ruvi'yi (Tilki Adbullah) yüzbaşının yanına katarak arabulucu gönderen ama katliamı önleyemeyen; bu arada o uğursuz Zilan deresinde onlarca mensubunu kıyıma terkeden bir Gelturan aşireti düşünün.

Ve ana sütüne katık edilen Kürt masalları: *Xece u Siyabend, Memo u Zin, Ciroka Canpolat, Riya Kermanşah Şire be Şur Piliga be Şer....* Zilan isyanlarında *"Eze Reşome Reşo'ye Silome"* adıyla yakılan yarı ağıt yarı koçaklama türünden türküleri, erkekler meclisinde gecenin bilinmeyen bir vaktinde "evden kız kaçırır" gibi söyleyen, bu arada *dengbej*ler aracılığıyla Gelye Zile (Zilan Deresi) menkibesini anlattıran ve son vurguyu şu satırlarda yapan: "Zilan'da kestiler... sonra da her şeyi alıp götürdüler. Genç kızları, ay yüzlü gelinleri, hatta köpekleri... Kendilerine hizmet etsinler diye..." İşte aşiretler yumağı ve örgüsü içindeki Gelturan'ların daha alt bağlamında devletle uzlaşmamış, ama onunla mücadele içinde olmayan, gittikçe asilimasyona yüz tutan yoksullaşan; geçmişteki üst feodal konumunu yitiren Tartanilerin tarihsel sürecinde eski ideolojinin yerini alacak çağdaş ve modern ideoloji, sadece ve sadece devrimci ideoloji olabilirdi. Sürekli gözlemleyen, dar dünyasından sıyrılıp dışa açılırken hep yeniyi yakalamaya çalışan, geçmişten gelen birikimine basarak geleceği kurmak isteyen bu

Kürt çocuğunun yapacağı ilk iş devrime katılmak, o gün önüne konan "Halk Savaşı" stratejisi temelinde kırsal alanda çalışmak olacaktı elbet.

Ankara'dan Antep'e gidiş nedenim esas olarak bunlardı. Tarihten gelen bir öfkeydi. Ezilmişliği, yok edilmişliği, sömürülmüşlüğün önü alınmaz hıncıydı. Bu hıncı şimdilik halka hizmet vererek, onu örgütleyerek ve Kürtler'e nasıl bir ulus olduklarını anımsatarak süreç içinde alaçaktı. Gün dönmüş, devran bizim olmak üzereydi. Konya ovasını geçerken, Torosları tırmanırkan düşünüyordum hep; "Kırsal kesimde devrimci ateş, kurulmak üzere olan üsler, kurtarılmayı bekleyen bölgeler ve yüzyıllar sonra ilk kez kendi kimliğini yeniden ve en devrimci biçimde bulmaya çalışan Kürtler."

Antep ilk gözağrımdı benim. 1971 yazında köy çalışması yapmıştım.

12 Mart'ın hemen sonrasında yüksek okul öğrencileri arasında en yaygın söylenti şuydu: Devrimci liderler yepyeni bir halk kurtuluş ordusu kurmak üzereler. Daha şimdiden 15 bini buldu. Biz de kendi örgütlerimizden bağımsız biçimde eş, dost, hemşehriler bu orduya yazılmak üzere birçok yere başvurduk. Çok geçmeden olayın soyut bir düşünce, öneri ya da söylentiden ibaret olduğunu anladık. Zaten 12 Mart'ı protesto için Tandoğan'da düzenlenen mitinge ilgi ve katılımın az olması, gözümüzü az biraz açmıştı. Olay o kadar basit değildi. İşler son derece sıkı olmalıydı.

Umut köylerdeydi. 1971 yazında birkaç yakın arkadaş Antep'e gitmek üzere anlaşmıştık.

Anlaştığımız gibi olmadı. Kimi geçici işler buldu, kimi yan çizdi. Kala kala iki kişi kaldı. Gerekli bağlantılar için izin istedik. Antep'e gittik. Bir iki gün otelde kaldık. Ardından şu anda yüzünü bile anımsayamadığım bir arkadaş, kentin Kavaklıklar bölgesine götürdü bizi. Şimdi ne haldedir. Bilmiyorum, o zamanlar bostanlık olarak kullanılan bir tarlada oturduk. Bir süre sonra orta boylu,

zayıfça, mavi gözlü, ilk bakışta inşaat işçisi görümünde olan, kumralla sarışın arası biri geldi. Oturduk, konuştuk... Adını bile söylememişti. Birkaç gün sonra aynı yerde veya çevredeki bostanlıklardan birinde buluşacağımızı belirterek çekip gitti. Kimdi, neyin nesiydi? Bir anlam veremedik. Bekledik. Gerçekten de yeniden buluştuk. Bu arada gelen kişi, yanımdaki arkadaşın kim olduğunu ve "kendisini iyi tanıyıp tanımadığımı" sordu. Söyledim. Güvenilir biri olduğunu, ancak esas olarak sınırı geçip ya Molla Mustafa Barzani ya da Filistin'e gitmek istediğini belirttim. Bu yüzden kırsal kesimdeki çalışmalara pek ilgi duymayabileceğini de söyledim. Aslında benim gönlümde yatan da sınırın öte yakasıydı. Ama doğru-düzgün dile getiremiyordum. Barzani, bende giderek uyanan ulusal kimlik mücadelesinin simgesiydi. *İşçi-Köylü* gazetesinin de bir yazısında Barzani'ye ilişkin açıklamalarının uzak, belli belirsiz tadı damağımda kalmıştı. Barzani bir masal kahramanıydı, belki de Zilan'ın, Ağrı'nın feodal bağlılığı ve ulusal özleminin bir bileşkesiydi. Öte yandan ilişkilerin, bağlantıların yokluğu nedeniyle de Çin kadar uzak bir yerdeydi. Kafdağı'nın ardındaki Anka kuşuydu Barzani.

Oysa bizim için Filistin'in anlamı hem modern bir gerilla mücadelesi hem de bir halkın topyekün, emperyalizme, Siyonizme ve Arap gericiliğine karşı verilen uzun erimli bir Halk Savaşı idi. Anlayış olarak bize daha yakındı, daha sıcaktı.

Üstelik gidip gelen devrimciler de vardı. Filistin hakkında az çok bir şeyler biliyorduk. Hatta ünlü Filistinli liderlerden Naif Hawatme'nin Türkçeye çevrilmiş bir kitabını Kars'ta bile bulabilirdiniz.

Konuştuğum kişi, benimle birlikte gelen arkadaşın şimdilik geri gönderilmesi gerektiğini söyledi. Nasıl açıklayacaktım? Buralara kadar, binbir fedakârlıkla benimle birlikte gelmiş, beni tek başıma bırakmamış eski dostum, çocukluk arkadaşım Hayrettin'e ne diyecektim? Onu üzmemek için caresiz bir yalan uydurdum. "Barzani yolu bugünlerde kapalı. Filistin'e gitmek için ise sıra

beklemek, belli bir sınama sürecinden geçmek gerek. Bu yüzden bağlantıyı kurmak üzere burada kalayım. Sen Ankara'ya dön. Haber verince atla gel..." dedim. Zavallı Hayrettin, ister istemez denileni yerine getirdi. Öğleden sonra, Ankara otobüsüne bindi.

Hayrettin'i uğurladıktan sonra aynı kişi yanıma geldi. Adı Musa'ymış. Birlikte çalışacakmışız. Zaman zaman buluşacakmışız. Yerini ve gününü belirleyip bana bildirecekmiş. Görüşmede bana bir de yeni bir otel adı verdi.

Otel, kentin ana caddelerinden birindeydi. O günlerde hızla türeyen pavyonlarda çalışan, büyük kentlerde posası çıkmış, taşrada birkaç kuruş uğruna her türlü ilişkiye razı kadınların kaldığı yerdi. Ortanın altındaydı. Tahtakurusu pek boldu. Ama güvenlik açısından uygundu. Polisin aklına bile gelmezdi burası. Ahlak masasının üs alanıydı burası. Bu tür baskınlar olurdu. Eh! bu da beni pek ilgilendirmezdi. Ne tipim, ne kılığım, "zamparalığa" uygun değildi. Bir de, tahtarukusu nedeniyle çatıda ya da terasta yattığımdan pek dokunan olmuyordu. Pavyon kadınlarından biri, beni garsonluğa bile münasip bulmamıştı. Konuşuyoruz, karşılıklı soruyoruz, nereden geldin. O Trabzon'danmış "iş" kalmayınca pavyonlarda, Antep'e gelmiş. Ben, "Kars'lıyım, burada iş arıyorum" dedim. Şöyle bir baktı, "yok canım sen garsonluk yapamazsın. Durumun müsait değil. Bu gece misafirim ol, gör, ne kadar yetersiz olduğunu anla" dedi. Gider miyim pavyona!

Daha sonraki buluşmalarda Musa bana şunları söyledi. "Şimdilik Antep merkezinde kalacaksın. Nasıl olsa aranmıyorsun, asıl adını ve kimliğini kullan. Ancak mutlaka bir iş bul kendine. Yoksa, ortalıkta boş gezersen göze çarparsın. Bu arada ben sana bir ev ayarlayacağım."

Denileni yaptım. Araya sora, Antep'teki bir sinemanın dekorasyon işlerini üstlenen, biri Trabzonlu öteki İzmirli iki dekoratörle tanıştım. Dekorasyon işini yapabileceğimi söyledim. Anlaştık. Her ikisi de sinemanın üst katında, eski ama büyük bir

otelde kalıyordu. Pavyon kadınlarıyla araları iyiydi ve çok içerlerdi. Bu durum çalışmalarım için büyük bir fırsattı.

Bu arada Musa bana İstasyon mahallesinde bir gecekondu buldu. Taşındım. Geceden geceye giriyordum eve. Gündüz sinemadaydım, çalışıyorum. Dekoratörlerin işleri gereği, Antep'in pavyon çevresinde sürekli reklam, ilan, afiş ve bildirilerini dağıtıyorduk. Bunu Musa'ya açtım. Bu olanaktan yararlanılmalıydı. Devrimci bildiri basıp dağıtılabilirdi. Bir ay sonra buna benzer iki eylem gerçekleştirildi.

Ev sahiplerim, Antep ve yöre halkının geleneklerine uygun biçimde, çevresi kerpiçle çevrili birkaç evden oluşan *hayat* diye anılan bir yerde otururlardı. Benim tek odam vardı. Bazen beni yemeğe alırlardı. Çok iyi insanlardı. Bir erkek çocukları lisedeydi. Siyasetle şöyle böyle ilgiliydi. Onunla derinliğine tartışmak istiyordum. Ancak Musa bırakmıyordu. Çünkü kendimi "Karslı bir işçi" diye tanıtmıştım. Bir işçinin siyaseti çok bilmesi kuşku çekebilirdi. İyiniyetle de olsa çevrede konuşulabilirdi. Oysa ben, daha başka amaçlarla buradaydım.

Odanın tek kusuru son derece karınca çeken bir yer olmasıydı. Öyle ki yatağımın içi bile karınca dolardı. Yatmadan önce temizlerdim, gene gelirlerdi. Aman ne kaşıntıydı.

Musa birkaç gece gizlice eve geldi. Birinde ev sahiplerime yakalandı. Çalışma arkadaşım diye idare ettim. Bir iki gelişinde bildiri, kitap, afiş türü şeyler getirmiş; toprak duvarlı odanın iç deliklerinde, ağaçların arasındaki samanlıkta saklamamı istemişti. Denileni yaptım.

Ben çevreye açılmak, köylük bölgelere gitmek istiyordum. Musa ise habire "beklememi" söylüyordu. Doğrusu ne yapacağımı bilemiyor, gizlilik adına bir şey de soramıyordum.

Bir karşılaşmamızda "kızıl üsler, kurtarılmış bölgeler" lafını açtım. Doğruluk derecesini öğrenmek niyetindeydim. Ama Musa arkadaş kaçamak yanıtladı. "Bekle, görürsün" dedi. Bu arada bana, "Biliyor musun, Antep halkı ve çevresi, kızıl bir iktidar mücadelesi

için hazırdır..." dedi. Oysa gözlemlerim Musa'yı doğrulamıyordu. Ben de şöyle yanıt verdim: "Galiba Doğulu değilsin. Biz Doğuluyuz. Evet bizde siyaset görece özgürce konuşulur, çokca dile getirilir. Ama ben en azından kitaplarda öğretildiği kadarıyla halk savaşına yakın bir hazırlık göremiyorum. Antep'i alalım. Kaçakçılık merkezlerinden biri. Pavyonlar ağzına kadar dolu. Kenar mahallelerde siyasete ilgi yüzeysel. Kırsal kesimi pek bilmiyorum. Ama verilen raporlarda uyanışın yeni yeni başladığını anlıyorum. Senin durumun, biraz da 'zengin olman için bir atla üç nal kaldı' diyen köylününkine benziyor. Oysa önce atı bulmak gerek..." Musa bir şey söylemedi.

Son karşılaşmamızda ben esnaf, öğrenci ve inşaat işçileriyle bazı ilişkiler kurmuş, kendimce çalışmalar yürütüyordum. Musa ise yoğun polis takibinde olduğunu, bir süre kenti terketmesi gerektiğini söyledi. Kendisi gelmezse, başka birini göndereceğini de ekledi gitti. Bir daha görüşemedik. Ne kendi geldi ne adam gönderdi. Ortalıkla kalmış gibi oldum. Biraz daha bekledim. sonra Ankara'ya dönmeye karar verdim. Döndüm de. Kimseyle bağlantı kuramadığım için günlerce yarı aç yarı tok dolaştım. Utancımdan eşe dosta uğramadım. Raslantı sonucu arkadaşlardan birini gördüm, haber ulaştırdım. Sonucu rapor olarak sundum ve yeniden okulların açılmasını bekledim. Öğrenciliğe dönüştü bu... Aynı zaman da Filistin'e gidişin de ilk alıştırmasıydı. Yeni bir yaşamın provası.

Meğer Musa, İbrahim Kaypakkaya imiş. 1972 yılında Maraş-Pazarcık-Antep'te köy çalışması yaparken, Musa'yı Antep'in çay bahçelerinde yeniden gördüm. O zaman PDA hareketi içinde ayrılık olmuş, olay bizden gizlenmişti. Ya da şöyle bir duyurulmuştu. Kimin neyi savunduğunu pek bilmiyordum Çay bahçelerinden birinin önünde gözgöze geldiğimizde bana işaret verdi. Kavaklıklara gittik. Şarapçıların demlendiği bir çeşmeye yakın oturduk. Ayrılık sorununu fazla eşmeden beni, Ali Mercan'la görüştürebileceğini belirtti. Kabul ettim. Ancak yine kayboldu.

Kendisinden sonra meseleyi Cafer Topçu'ya açtım. Ayrılığın temel noktalarını özetledi. Musa ile geçen yılki konuşmalarımızdan temelde pek bir farkları olmadığını anladım. Bu nedenle Kaypakkaya tarafını tutmadım. Ama aynı zamanda, son bir kez daha gördüm kendini. Cafer Topçu ve Cin Ali ile birkaç metre ilerde sertçe tartışıyorlardı Cin Ali ha desen yumruklayacak. Öyle bir hali var, davranışını beğenmedim. Sonra Cin Ali'yi eleştirdim. Bu Cin Ali, 12 Eylül sonrasında ırkçı ve Türk milliyetçisi bir dergi olan *Forum*'da TİKP'nin içsel ilişkilerini yazan, ABD'nin Türkiye'deki yakın adamı Aydın Yalçın'ın korumasına girip marksistleri eleştiren, bu arada İslamcılığa dönüş yaparak evlad-u ayale örtü-pece taktıran bir adam oldu.

Daha sonra Kaypakkaya'nın yakalanışının Filistin Kampları'nda Türkiye Radyosu'ndan öğrendim. Çok üzülmüştüm. İyi bir devrimciydi. Kararlı, sabırlı, inançlıydı. Ama bir liderde olmaması gereken kusurları da vardı. Deneyimsizlik, heyecan ve öznelci düşünceler gibi.

Devrimin yasası gereksiz ve hatalı müdahaleleri bağışlamıyordu işte. Kendisini sevmiş, saymıştım. Ama aramızdaki ayrılık da "at nalı" öyküsüne benziyordu ve önemli bir farktı.

Bu arada belirtmeliyim. Bölgede faaliyet gösteren, özellikle sınır ötesinde uzatıları olan öteki devrimciler, Kaypakkaya-PDA ayrılığını basit öğrenci, dar grupçu bir zihniyetle ele alıyor; Halk Savaşı için koşullar elverişli mi değil mi çerçevesinde yoğunlaşan ciddi bir tartışmayı: "Yaş mı da kuru mu ... ebenin..." türünden hafifliklerle sunuyorlardı.

Antep'e indim. Artık eski yabancılık duygusu yoktu üzerimde. Ayrıca bir yıl öncesine göre belli bir çevre bile edinmiş sayılırdım. Gene de Ankara'dan verilen adrese gittim. Gerekli bilgileri ve şifreyi verdim. Bu arada kimlik değiştirmeyi ihmal etmemiştim. Arkadaşı tavla oynarken buldum. Beni alıp, kentin kenar mahallerinden birine götürdü. Yaşlı bir adama teslim edildim. Eski bir komünist olduğu her halinden belli olan bu yaşlı amca, deyim

yerindeyse TKP'nin eski "teşkilat yöntemiyle" çalışıyordu. Çok soru soruyordu. Kişisel değil, genel sorulardı bunlar: Örneğin, devrim yakında olacak mı? Silahlı ayaklanma ne zaman başlayacak? Bu arada sınır ötesi kaçakçılık bağlantıları nedeniyle önemli bilgilere sahip olduğu anlaşılıyordu. Kimi zaman bazı şeyleri ima ederdi? Sanki Mihri Belli, onun aracılığıyla sınırı geçmişti. Önemli devrimciler de onun dergâhına uğrayarak öteye atlamışlardı... Pek açık vermedim. Hatta, "sınırı geçecek misin" sorusunu da omuzlarımı kaldırarak sessizce savuşturdum. Gerçekten ne yapacağımı bilmiyordum. Filistin bir düştü. Açıklamadığımız bir düş, ya da suskun bilinçaltımız. Şimdilik geride kalması gereken. Önce şu kırsal kesime ulaşmalıydık...

Birkaç gün değişik evlerde kaldım. Bir süre sonra belli bir mahalleye yerleştim. Ama daha önceden hazırlanmış yerlerde kalmayı sürdürdüm Gündüz hiçbir iş yapmıyordum. Aslında canım sıkılıyordu. Kentin çevresindeki üzüm bağlarına gider oldum. Uzun uzun dolaşıyor, olası gizlenme yerleri araştırıyordum. Birçok mağara vardı. Geniş dehlizlerinde kaybolacağın türden mağaralar. Çok kimse kireç çıkarmak için geldiğinden, yalnız kalmak diye bir korku yoktu. Oralarda çalışır gibi görünmek yeterliydi gizlenmek için. Hatta tehlike anlarında buralara kaçıp, geceleri yatmakta mümkündü. Nitekim çok zaman ihtiyacım oldu.

Bir gün, üzüm bağlarında dolaşırken bekçilerden birine yakalandım. Silahla beni tehdit etti, kimliğimi aldı, uzun uzun yokladı. Gerçi ben Malatyalı Kürt köylüsü rolünü oynarak beladan kurtuldum, ama başıboş dolaşılmayacağını da anladım.

Beni kırsal kesime götürecek arkadaşı beklerken, çalışmaya karar verdim. Çok da iyi oldu. Oturduğum mahallede devrimci çevredeki inşaatçılarla, götürü yoluyla işler aldık. Ben demirci ustası Tahsin'in yanına çırak girdim, 5 lira yövmiye alıyordum. Paranın yarısını kaldığım evdeki kadınlara veriyordum gizlice. Nasıl seviniyorlardı. Yarısını da devrimci harekete bağış için bi-

riktiyordum. Zamanı geldiğinde gerekli yerlere ulaştırılacaktı. İnşaatlarda çalışmak bana serbestlik de sağladı. İşçilerle siyaset bile tartışıyor, kentin her yanında rahatlıkla dolaşıyorduk. Polis takibi söz konusu bile değildi. Zaten göze batacak tiplerden değildim.

Bu aradaki tatil günlerinde yine üzüm bağlarına gidiyordum. Bulduğum meyvayı koynuma doldurur mahalleye gelirdim. Dostluk kurduğum ev kadınlarıyla çocuklara dağıtırdım. Onlara göre adım Nasri'ydi ve "Nasri'lerini kardaş gibi seviyorlardı." Kaç-göç yoktu; dam üstünde, evin erkeği olsun olmasın bir araya gelir siyaset konuşurduk Adını koymadan küçük çaplı örgütlenmelere giderdik. Bu arada en çok konuşulan şeylerden biri kaçakçılıktı. Dedikodu da eksik olmazdı. Şu komşu şöyle... bu da böyle...

Ben tam inşaat işlerine alışıp, çalışmada yetkinleşirken, çevreye siyasi anlamda açılacakken beklenen arkadaş da geliverdi. Kırsal kesime gitme anıydı bu. Ankara'dan beri düşlediğim, geçmişle geleceği birleştireceğim zamanın o ince dilimini yakalamıştım. Belki de "kızıl bir üsse" gidiyordum.

Cafer götürdü beni Maraşlılar kahvesine. Ardından bir minibüsle Pazarcık ovasına yöneldik. Karabıyık nahiyesini geçtik. İlk karakol kontrolu. Ama sıradan bir şey. Ciddi bir arama değil. Akşam karanlığında pamuk tarlaları içinde bir höyüğün önündeki köye vardık. Kürt köyü ve Alevi. Bizi çok iyi karşıladılar. Anababa Kürtçe konuşuyor, ben de bir heves Kürtçe sohbet ediyorum. Ancak çocukları inatla Türkçe konuşuyorlar. Yılların asimilasyonu, çocukları rehin almış, baba ve anayı Türkçe konuşmaya zorluyor. Gerçek buydu. Aklımdan ilk geçenler bunlardı

Sofraya oturduğumuzda, yemek yiyebilmek için olağanüstü çaba harcıyordum. Ne mümkün! Tepemizde biriken sivrisinek ordusu, gömlek pantalon demeden habire iğneliyordu. Doğu'nun soğuk bir kesiminde büyümüş, Karadeniz'in ılık ikliminde öğrenciliğini geçirmiş, Ankara'nın bozkırında gençlik heyecanını

yaşamış; dolayısıyla sivrisinek denen nesneyi çok az tanımış biri için işkenceden beterdi bu iğneler. Yemek mi yedim, zehir mi yuttum anlayamadım. Neyse ki çok geçmeden iki kilometre uzaklıkta dağ yamacına yaslanmış başka bir Kürt köyüne gittik. Ovadan 500 metre yükseklikteki bu köyde tek bir sivrisinek göremezdiniz. Böylesine kısa mesafede şaşılacak bir şeydi bu.

Çoban köpeklerinin eşliğinde köy kenarındaki bir eve girdik. Daha yakından, daha içten ve ailece sıcak karşılandık. Hoş beşten sonra yatma zamanı geldi. Ancak arkadaşım Cafer, "Haydi dışarıya" dedi. Kalktık, aşağı yukarı bir kilometre uzaklaştık. Kayaların üzerinde ceketlerimize sarınarak uyuduk. Nedenini merak ettim. Cafer şöyle anlattı:

- Bu bölgede askeri kuşatma ve harekâtlar, köyün 500 metre ötesini kapsayacak biçimde yapılır. Son günlerde Kürecik bölgesinde bir muhtarın öldürülmesi, Pazarcık ovasında arama taramaları arttırdı. Bu nedenle sen de bundan sonra köyün dışında yatacaksın. Hem de en uzak mesafede. Ayrıca asker aramaları olduğunda, köylüler hemen duyuruyor. Onun için de fazla hazırlıksız değiliz...

Gece uyumuşum. Yıldızların altında, kayaların üstünde uyumaya alışkındım. 15 yaşlarında bile, gece hayvan otlatır öküzle sırt sırta verererek uyurduk. Bu arada hırsız kollardık.

Sabah uyandığımızda köydeki eve gittik. Aileyle daha yakından tanıştık. Cafer burada kalacağımı, pamuk işçileriyle çalışacağımı söyledi. Öğleden sonra da TİP üyesi minibüs şoförüyle gitti. Köyde kalmıştım. Kendime göre devrimci üsteydim, köylülerin çoğu da devrimciydi.

Ovaya indiğimde ilk işim, evin pamuk tarlasına çapayı vurmak oldu. Birkaç saat sonra elllerim su topladı. Çapayı tutamaz oldum. Mendil bağladım yine olmadı. Ev sahibimin iki büyük oğlu olayı farkederek, dinlenmemi söylediler. Kabul etmedim. Çünkü "devrimciler halktan kopuk değildi, halktan aşağı kalmamalı"ydı. Ayrıca köylü çocuğuydum. Çalışmayı da çok se-

verdim. Sulama işini verdiler bana. Sulama bitince sırtımı kanala dayayıp, Kürtçe bir uzun hava çektim. Ev sahipleri hoşlanarak ama biraz da şaşkın beni dinliyorlardı. Duygularımı anladıklarını söylemek zor. Özellikle Kürtçe'ye ilişkin siyasi duygularımı. Burası öbür köyden daha bilinçli, daha az asimilasyona uğramıştı. En azından çocuklar da Kürtçeyi biliyordu. Yalnız hayvancılık ve göçerlik bitmiş, yerini modern tarım ürünü olan pamukçuluk almıştı.

Bu arada giysilerimi yeniden değiştirdim. Şalvar giydim. Bıyıklarımı da inceltim. Tipik bir genç Alevi köylüsüydüm. Yörenin şivesini de epeyce kapmıştım. Anteplilerin "Yoorımm...." la başlayan konuşma biçimini unutmaya çalışıyordum. Evi paylaştığım gençlerle pamuk tarlalarına gidip geliyoruz. Onlar kendi tarlalarında çalışıyor. Ben Urfalı, Adıyamanlı köylülerin bulunduğu pamuk işçileri kesimine girdim. Pamuk tarlalarını çapalayıp duruyoruz. Pamuğun kendisi daha yeni koza vermiş. Yemyeşil bir ovada arada bir beyazlıklar görülüyor. Bereketli bir alanın işaret noktaları gibiydi açılan kozalar. Urfalılarla birlikte çalışıyor, yiyor, içiyor, kimi zaman da çadırlarında kalıyordum. Güvenlik açısından tehlike anlarında, örneğin geniş çaplı ciddi arama/taramalarda mekân tuttuğum köye gidiyor; iki-üç kilometre ötesinde görece düz kayalıkların arasında yatıyordum. Bir kilometrelik uzaklıkta bilinmeyen, mağaramsı bir yer vardı dik kaya oyuğunda. Ama elverdiğince böyle dik, dikkati çeken oyuk ve mağaralardan uzak duruyordum. Çünkü jandarma ve komandonun aklına ilk gelebilecek yerler buralardı.

Bir sabah güneşin ilk ışınlarıyla uyanınca bir metre üstümdeki kayalıkta dikelen, güneşi selamlarmış gibi dans eden zehirli bir yılanı gördüğümde dona kaldım. Hareket etsem, kesinlikle beni sokacaktı. Öyle put gibi durmak sinir bozucuydu. Birden paltomu yılana doğru fırlatıp kenara kaçtım. Kurtulmuştum!

"Şu karşıda gördüğün yer var ya... Pamuk Ağa'sının. Öyle bir evi ve bahçesi var ki... Saray sanırsın. Tavus kuşu bile besliyor." Tavus kuşu besleyen pamuk tüccarı çiftlik sahibi Ağa'yı görmek

istiyordum. Yakından tanımalıydım. Çünkü köylülerin sınıf mücadelesi söz konusuydu. Belki de o çiftliği pamuk işçileri ve yoksul köylüler aracılığıyla alaşağı ederdik. Zalim olduğu söyleniyordu pamuk tüccarının.

Kendimce planlar yapıyor, nasıl bir örgütlenme yaratacağımı, özellikle de o Ağa'nın çiftliğini nasıl ele geçireceğimi düşünüyorum. Çiftlik bulunduğumuz yerden birkaç kilometre ötedeydi. Çalışma alanımızda değildi. Ayrıca adı geçen Ağa, her yıl özel işçi tutuyordu. Bir de sürekli çalışanlar vardı. Ötekiler, Adıyaman, Urfa, Siirt yörelerinden getirtilmiş aşiret bağları güçlü, siyasi olmayan cahil köylülerdi. Ayrıca yanıbaşımızda iki karakol vardı. Komando aramaları da çabası. Ağa'nın hükümetle ilişkisi iyiydi. Çevredeki askerlere verdiği ziyafetlerle ünlüydü. O kadar ki, bulunduğum evin erkekleri devrimciliği benimsemeleri ve Halk Savaşı görüşüne yandaş gözükmelerine rağmen, Almanya'ya işçi gidebilmek için adı geçen Ağa'dan yardımcı olmasını isteyebiliyorlardı.

İşim zordu, çiftliği ele geçirmek uzun vadeli bir çalışmayı gerektiriyordu. Acil olarak yapılması gereken şey, ücret sorunu çerçevesinde bir şeyler yapmaktı. Beklediğim an geldi. Rastlantı Ağa'nın adamlarından birinin pamuk tarlalarında biriyle pazarlık yaparken buldum. Uzun süre sesimi çıkarmadan dinledim. Sonra da o gün için üst düzeyde bir ücret istedim işçiler adına. Ayrıca bir-iki şart daha öne sürdüm. Pamuk işçilerinin sözcüsü durumundaki kişi başıyla onayladı beni. Ağa'nın adamı ücreti kabul etmedi. Biraz sert, ama akıllıca tartıştık. O gitti, biz dediğimizi direttik. O gece, erkek ve kadınlar bir başka gözle bakmaya başladılar bana. Biraz hayranlık biraz da sorgulama vardı bakışlarında. Ben -ki görünüşte basit bir köylüyüm- nasıl olmuştu da böyle akıllıca tartışabiliyordum, hatta böylesine güzel "Türkçe" konuşup derdimizi anlatabiliyordum? Kimsenin aklına "siyasi" olabileceğim gelmemişti. Çünkü öyle bir durum gözükmüyordu ortada.

Ertesi gün gene gelen Ağa temsilcisiyle isteğimize yakın bir ücret için anlaştık. Çiftliğe yaklaşıyorduk. Birkaç gün çalıştık. Ama para dışında verilen sözler tutulmadığı için öğle sıcağında topluca işi bıraktık. Gelen kâhyayla önce ağız kavgası, sonra da çapa döğüşü yaptık. Olay kısa sürdü ve olduğuyla kaldı. İsteklerimizi yerine getirdiler. Ama bizi işten atacaklarını da anlamıştım. Jandarma getireceklerinden korktuğumdan, o gece arkadaşlardan izin alarak kaldığım köye gittim. Gerçekten de jandarma gelmiş, çapa işçileri kovulmuştu. İki hafta geçmeden Ağa'nın çiftliğinde ufak bir yangın çıktığını duyduk. Ben çiftliği göremeden, yanmıştı. İntikam almak isteyen işçiler miydi, yoksa Kürecik tarafından inen devrimciler mi, bilemedim. Zaten çalışma alanımı aştığından, o yöreye bir daha uğramadım. Pazarcık'ın Antep tarafına düşen köylerine ağırlık verdim.

Köydeki çalışmam süresince, bir şeyi çok iyi anlıyordum: Kızıl üsler, devrimci karargâhlar, kurtarılmaya yakın bölgeler, hele hele kurtarılmış bölgeler yoktu... Silahlı halk milislerinin ve devrimcilerin dolaştığı dağlar da yoktu. Bütün bunlar, iyi niyet ve propaganda amaçlı da olsa, abartmaydı.

Ama kırsal kesimlerde devrime yakınlık açısından küçümsenmeyecek bir birikim vardı. Köylere devrimci birimler yaratmanın zemini vardı. Köylüler Deniz Gezmiş'i, Sinan Cemgil'i ve benzerlerini ayrım gözetmeden seviyorlardı. Çünkü devrime ihtiyaç duyuyor, bu yüzden devrimi seviyorlardı. Halk Savaşı ve Mao'nun düşüncelerini genel çerçevesiyle benimsiyorlardı. Ama Ankara ve İstanbul merkezli teorik tartışmaların, ayrılıkların ayrıntılarıyla pek ilgilenmiyorlardı. Bu nedenle, devrimcilerin birbirlerini suçlamalarında kullandıkları "terörist, anarşist, maceracı, oportünist, fokocu" türünden adlandırmalara itibar ettikleri de yoktu. Dolayısıyla devrimci bakış açısı, gerilla, halk savaşı gibi konuları tartışırken mümkün olduğunca köylülerin benimsedemedikleri dili kullanmıyor, başka devrimci gruplarla ayrılıklarımızı daha basit, anlaşılır ve suçlayıcı olmadan anlatıyorduk.

Kendisiyle tartışmamda Kaypakkaya: "Kırlar kupkurudur, yanmaya hazırdır. Ufacık bir kıvılcım yeterlidir..." demişti. Oysa kırların daha kurumadığını yaşayarak görüyordum. Her türden ot vardı. Yaşı, kurusu, çürüğü, zehirlisi. Olumlu bir örnek; Kürecik'teki bir muhtarın öldürülmesini, Kaypakkaya'nın yakın çevresinden şu anda aramızda olmayan bir arkadaş şöyle anlatmıştı: "Olaydan sonra mağaralarda gizleniyorduk. Küçücük, yukarıdan tek girişi olan üç kişinin zor sığabileceği bir yerdi. Köylere gittiğimizde kadınlar Kaypakkaya'nın ayağına kapanırlardı. 'Ohhh, ne iyi ettin de o ihbarcıyı öldürdün. İntikamımızı aldın,' diye. Bunu anlatan arkadaş, Kaypakkaya'nın cesaretine hayrandı. "Çünkü" diyordu, "mağarada saklandığımızda elinde tek tabanca vardı. (Direnelim mi, gizlenip kaçalım mı) tartışmasında direnmekten yana oldu ısrarla. Bunun üzerine geceyi geçirdiğim mağaradan çıktım. Ondan kesin biçimde ayrıldım, Filistin'e gittim. Şafak grubu saflarına katıldım.

Filistin'de sırra kadem basan, çok sonraları şehit olduğunu duyduğum bu arkadaş, bizim Pazarcık çevresinde bulunduğumuz sırada Kaypakkaya ve yandaşlarının "Filistin'e habire adam gönderip, getirdiklerini, çok yakında gerilla eylemine başlayacaklarını, özellikle Çaru Mazumdar taktiğini uygulayacaklarını" da söylemişti.

Kaypakkaya'ya saygı duyan, taparcasına seven Kürecik'in bazı köylüleri, tüm bölge halkı demek değildi oysa. Nitekim o dağların Pazarcık ovasına bakan taraflarında ihbarcılık çoktu. Ovanın orta kesimiyle Antep yanı, devrimciliğe geçiş aşamasındaydı. Sözün kısası, daha çok işimiz vardı. Ve kırsal devrimci üsler kurmak, ancak ve ancak, sıfıra yakın bir yerden başlayıp örgütlenme, bilinçlenme ve yakın-uzak eylemlilik sürecinde olacaktı.

Yani yük omuzlarımızdaydı bizim. Gerçi Cafer arkadaşın bitmek tükenmek bilmeyen çabaları sayesinde Pazarcık ova köylülerinin büyük bir kesimi esas olarak devrimi benimsiyordu. Her gidilen yerde Mahsuni'nin döneme uygun devrimci tür-

küleriyle karşılanıyorduk. Sohbetlerde devrim, örgüt, gerilla, siyasi çalışma, propagandadan söz ediliyor, buna uygun faaliyetler yürütülüyor ve devrimci yayınlar sık sık okunuyordu. Ama örgütlülük ve siyasi çalışma yaygınlığı istenilen düzeye ulaşmamıştı henüz. Kıvamı yakalayamamıştık. Maya tutmayabilirdi. Daha ileri köylü unsurlar çevrede duyduklarının etkisinde kalarak hemen gerilla eylemine başlamaktan, silah bulmaktan yanaydılar. Bu aceleciliği gemlemek durumundaydık. Gene de arada bir, belli dağların tepelerine çıkıp yarı askeri eğitimler yapar, yorgun-argın dönerdik. Askeri stratejileri tartışırdık.

Herşeye rağmen siyasi çalışma ve örgütlenme işin temeliydi. Kimi zaman köy delikanlıları, ortaokul ve lise öğrencileri, kimi zaman bölgedeki öğretmenler, arada bir kadınlar, ileri yaşlılarla, ilişki kurar, siyaset yapardık. Derken örgütlenmenin ilk kaba biçimi ortaya çıkmaya başlıyordu. Deneme sınama yoluyla bu çekirdek şeması üzerinde yoğunlaştık. Epeyce de verimli olduk. Köyler arasında örgütlü bir ağ kurabilmiştik.

Bu köylerin, 12 Mart sonrası devrimci yükselişinde bölge çapında, hatta neredeyse Türkiye'deki kırsal alanların devrimci merkezi durumuna gelmesi rastlantı değildi. Keşke, benzer çalışmalar çok yönlü ve birçok yerde yapılsaydı. Yapılmadığı için de 1980 öncesinin ağır yükü bu yörenin omuzlarında kaldı. Devrimcilik, Malatya - Maraş - Tunceli - Antep arasında sıkıştı. Kürt-alevi kitlesi yorgun düştü, 12 Eylül sonrası neredeyse kabuğuna çekildi. Yanıbaşındaki gerilla ve Kürt köylü ayaklanmasına ilgisiz kaldı. Somut örneğini, SS Kararnamelerinin çıkış döneminde Malatya ve köylerinde gözlemleyince şaşırdım kaldım.

Kırsal kesimdeki deneyimler bana şunu gösterdi: Köylüler, Mao'nun anlattığı Çin köylüleri değillerdi. Yani bomboş ve bembeyaz kağıtlar değillerdi ki, üzerine her şeyi yazabilesiniz. Ama görece temiz ve öğrenmeye yatkındılar. Bu arada dinsel anlamdaki temel inançlarında pek bir değişiklik olmuyordu.

Gençler materyalist oluyordu. Orta yaşlılar ve yaşlılar çok tutucuydu. Bir köylüyü, bomba atarak bulutlardan yağmur yağdırıldığına bir türlü inandıramamıştım. Köye gelen dedelerden biri Cem toplantısında "Kürt'ün Sunnisi, Türk'ün Alevisi makbul değildir..." diye ahkâm keserken karşı çıktık. Gene de köylülerden destek bulabildi bu Dede. Hemen belirteyim alevi toplumu son derece açık, güvendiği kişiden sır saklamayan bir kesimdi. Küçükken ait olduğum Sunni toplumun, "kızılbaşlar" hakkında anlattıkları ipe sapa gelmez şeylerin "cıra puff...." diye ifade edilen suçlamaların ne denli boş olduğunu da Cem toplantıları sırasında görmüş oldum.

Sır saklamak dedim de, köylülerin en önemli kusurlarından biri de buydu. Aileye ilişkin sırlar ölümüne korunurdu da, örgütsel ve siyasal çalışmaya ilişkin sırları bir türlü saklayamıyorlardı. En sağlam denilen arkadaşlar bile, bildikleri bazı şeyleri çok yakınlarına anlatabiliyorlardı. Bir de örgütlenme ve örgütlülük, çok dar bir çerçeveyi ve disiplini çağrıştırıyordu kendilerine. Bu nedenle bilinen anlamda örgütlülüğü, çelik çekirdeği gerçekleştirmek hayli zordu.

Tasarlanan çalışmanın hakkını vermiştik ama bir yere de gelip takılmıştık: Ya örgütlenmeyi yaygınlaştıracaktık ya da daha bir üst aşamaya sıçrayıp, silahlı birimler kuracak gerilla mücadelesini başlatacaktık. Bu noktada merkezden gerekli izin, bilgi, belge, strateji ve raporlar gelmeliydi. Bunlar tartışılırken Maraş'a gittim. Orada daha önce deneyimim vardı. Hasan adlı öğretmen bir arkadaş da zaten il merkezinde görevliydi. Vardım Hasan'ı buldum, köylü kıyafetimle yanında dolaştım, evinde konuk oldum. Gece sinemadan çıkarken Sütçü İmam çeşmesinin yanında faşistler tarafından kıstırıldık. Zor kurtardık kendimizi. Bu arada Hasan'ın öğretmen ve öğrenci çevresiyle tanıştım. Hasan'ın gösterdiği bazı kişilerle yakın bağlantılar kurdum. İleride yardımcı olurlar düşüncesiyle, tanıştırılan öğrencilerle temel konularda biraz tartıştım, nabız yokladım. İzlenimlerimi kafama not ettim. Dön-

meden bir gün önce de Kız Öğretmen Okulu'ndan bir kızla buluştum. Arkadaşım Hasan, tanıştırma sırasında:

- Ali Mercan'ın okul arkadaşı dedi, benim için.

Kız öğrenci: Olamaz. Bu Ali Mercan'ın arkadaşı olamaz. Çünkü o dağlarda ve kırlarda insanları örgütlemekle, yaşamını halka adamakla geçiriyor. Oysa bu abi, seninle birlikte Maraş'ta keyif çatıyor, karşılığını verdi.

Kız, Ali Mercan'a tutkundu. Kızın gözünde bir ilahtı o; eleştirilmesi mümkün olmayan yarı düş yarı gerçek bir efsane kahramanıydı.

Bir şey söylemeden ayrıldım. Böylece Ali Mercan'ın faaliyet yürüttüğü alandandan birini de öğrenmiş oldum. Maraş'ta gerekli zamanı geçirdikten sonra, Pazarcık köylerine döndüm. Cafer'in yolunu bekler oldum.

'70'li yıllarda öğrenci-aydın kesimi kırsal kesime ulaşmasında devrimci hareketin köylülük arasında yayılmasında bir çeşit "acemi ocağı" işlevi gören gerilla hareketinin ilk işaretini veren Malatya-Maraş-Antep üçgeninin, '80'li yılarda gerilemesinin nedenini 1990 Nisan'ında bölgeye yaptığım bir gezide daha iyi anlayacaktım.

SS Kararnameleri yayınlanalı daha birkaç gün olmuştu. Ben Botan (Cizre-Hakkâri-Siirt-Diyarbakır) bölgesindeki gezimi bitirip Malatya'da bir gece dinlenmek istedim. Bu arada Sosyalist Parti'nin isteği üzerine küçük bir konferansta bölge izlenimlerimi anlattım. Yalnız katılım çok az oldu. Beni daha da şaşırtan Malat ya halkının yanıbaşındaki olaylardan neredeyse tümden habersiz olmasıydı. Ateş ve alev bölgesi olan Botan'ın komşusu Malatya yangından habersiz günlük işlerine dalmıştı.

Konferanstan birkaç saat sonra, Kürecik bölgesindeki bir karakola baskın düzenlendiği yolunda haber aldık. Hasan arkadaş bir parti yetkisili ben de gazeteci olarak Kürecik'e doğru yola çıktık. Yol boyunca Malatyalı Hasan, geçtiğimiz yerleri tek tek tanıtıyordu. Bir ara Amerikan Radar Üssü'nün dibindeki bir bölgeye gelince, Hasan:

- 1980 öncesinde bölgedeki bazı devrimciler, şu yamaçlarda arabaları durdurup, "Bugün Deniz Gezmiş'in ölüm yıldönümü, haydi saygı duruşuna!" diyerek köylüleri rahatsız ediyorlardı...

Hasan, bu ve buna benzer bir dizi "sol" hatayı anlatıp durdu. Kürecik'e vardığımızda, karakol ana baba günüydü. Ama hemen 50 metre ötesindeki belde kahvesinde, herkes, kağıt ya da tavla oynuyordu. Sanki bu dünyada değillerdi. Olaylara ve siyasete öylesine kayıtsız kalmışlardı ki...

Kısacası, geçmişteki "devrimci hatalar" 10 yıl boyunca tek başına kalan Malatya-Maraş-Antep devrimci üçgenini yormuştu...

Cafer, her zamanki gibi, beklediğim tarihlerden daha geç geldi. O gece uzun uzun konuştuk. Köylülerin durumunun, devrimin geleceğini, bölgeye ilişkin özel örgütlenme, güvenlik önlemlerini... Cafer: - Arkadaşlar Antep-Malatya-Maraş çevresinde epeyce örgütleme çalışması yaptı. Hatta kırsal kesimlerde yerel örgütlenmeyi tamamlamış sayılırlar. Ancak bu arada geçmişte Oral (Çalışlar) arkadaşın yakalanışı, bir arkadaşın da polis vurarak kaçışı (sonradan bunun Bora Gözen olduğunu, kendi ağzından Filistin kamplarında öğrenecektim) varlığımızı polise belli etmiş oldu. Kısaca kokumuzu aldılar, peşimizdeler. Gittikçe de sınıra doğru sıkıştırılıyoruz. Son çare olarak Filistin'e gitmeyi düşünüyoruz. Daha önce gönderdiklerimiz örgütten ayrıldılar. Daha doğrusu kendi canlarını kurtarmak için sınır ötesine atladılar. Kendilerini korumayı örgütü korumanın önünde tutar oldular.

(Bu kişilerin Cengiz Çandar, Müfit Özdeş, Ömer, yanılmıyorsam bir de Şahir Alpay olduğunu Filistin'de öğrenecektim.) Doayısıyla Filistin'le bağlantılarımız kopuk. Üstelik bir grup da bizden ayrılmak üzere. Bu durumda, gerilla savaşına başlamak ya da geçici polis takibinden korunmak için de olsa Filistin'e geçmeye mecburuz. Geçmek için öbür devrimci gruptan arkadaşlarla ilişkimiz var. Ama önce bir - iki kişi göndereceğiz. Var mısın?

- Evet, varım. Ne zaman?

- En kısa zamanda haber veririm. Hazırlan! Benden birkaç gün sonra Antep'e daha önce kaldığın kişilere git.

Cafer ertesi sabah köyden ayrıldı.

Birkaç gün daha kaldım. Pamuk tarlalarında çalıştım. Dağlara tepelere iner çıkar oldum. Köylü gençlerden ileri kadrolara durumu sezdirdim. Gerilla eğitimi için hazır olmalarını çıtlattım. Gençler, sırrımı ve gerçek kimliğimi öğrenmek için olmadık yöntemlere başvurdular. Başaramadılar, esrar perdesi aralanmadı. Ben ise, uçuyordum desem yeridir. Ayaklarım yere değmiyordu. Neredeyse her köylünün boynuna sarılıp, "Filistin'e gidiyorum" müjdesini verecektim. Yok, ama hayır!... Benim gizlerim, sorumluluklarım ve yükümlülüklerim vardı. Stalin'in deyimiyle "siyaset aşık atmak değil." Güvenlik meselesi de çocuk oyunlarına hiç benzemiyordu.

Zamanı geldi. Elbiselerimin, paramın ve eşyalarımın büyük bir kısmını ev sahiplerine bıraktım. Bu arada, Ankara'daki okuldan yakın arkadaşlarıma Maraş'tan postalanmak üzere bir mektup yazdım, Şaban adlı köylü arkadaşa teslim ettim. Bu, daha illegal çalışmaya başlamadan önce, söz konusu arkadaş grubu arasında Filistin'e gitmek üzere ortak verilmiş bir sözün yerine getirilmesine ilişkindi. Ben işaret verecek, onlar da gelip sınıra yakın yerde beni bulacaklardı. Çoğu erkek ve kendiliğinden oluşan, hiçbir örgütsel zemini olmayan bu grupta bulunan iki-üç kızdan birine "aşk mektubu" yazacaktım. O da mesajı iletecekti. Ancak yazdığım mektubun yerine ulaşmadan Cafer arkadaşa teslim edildiğini, onun da mektubu yırtarak bilmeden olayı önlediğini, tam on yıl sonra Türkiye'ye döndüğümde öğrenecektim.

Yeri gelmişken; bu "aşk mektubu" bir yerde daha önüme çıktı. Gene bir kız arkadaşla "seviyorum" temeli üzerine oturtulmuş bir şifre saptamıştık. Ancak kız arkadaş, bu "seviyorum" konusunu ya konuştuğumuz anlamda kavrayamamış ya da duymamazlıktan gelmişti. Kısacası işin özünü unutmuş, biçime dalmıştı. Do-

layısıyla işi ciddiye almış, beni "bekleyen sevgili" olmuştu kendi kendine. Arkadaş çevresinin zorlamasıyla da bir anda "yenge" kesilmişti. Gerçi mektupların gidişi, bir bağlantının sürekliliğini sağlıyordu. Ancak bu iş hem de yanlış anlaşılmış biçimiyle kulağıma çalınınca, son kez açık ve kesin bir mektupla ilişkimi kesmiş, kızcağızın umutlarına son vermiştim. Devrimci yaşamımdaki ilk "aşk" perdesi de böylece kapanmış oldu.

Antep'e dönüşümde eski inşaat işinde çalışmadım. Gittim, inşaatları dolaştım, arkadaşlarla yeniden görüştüm. Bu kez meraklanan, nereye gidip-ne yaptığımı soran onlardı. Ben suskundum.

"Ha bugün ha yarın gideceğim" hesabıyla oturduğum mahalleden Alevi bir oto tamirci ustasının yanına girdim. Aslında çalışamıyordum. Hatta bir gün, bir elim cebimde kaportayı parlatırken Muharrem usta yanıma yaklaştı. Kulağıma fısıldadı: "Bak Nasri, hiçbir çırak böyle eli cebinde çalışmaz. Yoksa fena döverim seni..." durumumu kavramış, kendime çeki düzen vermiştim. Bu ustanın çok iyiliğini gördüm. Arada bir tartışırdık. Ama esas olarak çekingen biriydi. Yalnız çok yardımseverdi. Tamircilerin arasında bulunmamın en önemli nedeni, buralara Kilis üzerinden çok sayıda kaçakçının gelmesiydi. Amaç bunlarla ilişki kurmak sınır ötesine atlamaktı.

Cafer'in sözünü ettiği öteki devrimci gruplardan ses seda yoktu. Cafer de kayıplara karışmıştı. Bekleme süresince kendime özel bir program yapmalıydım. Yoksa ortalıkta kalacağımın resmiydi. Günler böyle biraz sıkıcı, biraz heyecanlı, esas olarak tedirgin geçip giderken iki önemli olaya tanık oldum.

"Biliyor musunuz. Mahallede karı oynatıyorlar. Kerhane açmış karı satıyorlar. Biz de bastık, dövdük, kovduk hepsini...!" Gecenin bir vaktinde dam üstünde toplanmışız. Aileler çoluk çocuk, kalabalığız. Her telden (siyaset, polis, kaçakçılık, fıkralar, olaylar) çalıp konuşurken komşu kadınlardan gelen bu haber üzerine durduk. Olayın ayrıntılarını istedik. Pirelenmiştim. Benim bil-

diğim bu mahallede böyle şeyler olmazdı. Ayrıca karı-kız satan kesim aşağıda: Antep'in görece lüks yerlerinde olmalıydı. Olay yerine gittik. Terkedilmiş bir ev. Kap-kacak, yatak-yorgan... Kadın ticaretinin yapıldığı yerlere hiç benzemiyordu İyice kuşkulandım. Yanımdaki devrimcilere sordum: "Böyle kerhane gördünüz mü?" Görmemişlerdi. Hatta kaçakçılıktan içeri girip çıkmış biri bilgece yanıtlar verdi: "Karı satan yerler böyle olmaz, biz çok gördük..." O halde...?

Biz tartışmayı sürdürürken başka komşulardan ek bilgiler geldi: "Anam can... kadınlar satılık değildi, hele beyaz olanı. Ellehem devrimciydi... Çünkü doktorluk yapıp mahalledeki çoluk çocuğa bakmak istedi. Biz korktuk muayene ettirmedik..." Son bir soru yönelttik:

- Nereden gelmişlerdi ve kaç kişiydiler?
- Ellehem İskenderun'dan, on kişiydiler.
- On kişi birlikte karı satar mı?

Soru kuşkularla birlikte çengele asılır gibi havada kaldı. Mesele yavaş yavaş aydınlanıyordu. Hemen bir -iki erkek görevlendirdik. Evi gözleyin, gelen olursa bize haber verin dedik. Bu arada mesele polisin kulağına gitmesin. Ne iyisiyle ne de kötüsüyle.

Söylenen yapıldı.

Ertesi akşam eve gelip eşyaları almak isteyen uzun boylu birisiyle görüştük. Teke tek mağaralara doğru gittik. Kendimce bir sürü soru sordum. Devrimci tanımlamaları kendisiyle tartıştım. "Devrimci" olduğu kanısına varınca:

- Ne yaptığınız böyle?
- Acemilik işte.
- Bir hataydı oldu. Nasıl yardımcı olabiliriz?
- Bize Kilis'ten birini sorarsan, en büyük iyiliği yaparsın.
- Olur.
- Konuğumuz olun.
- Hayır, yolcuyuz. Başka yere ulaşmamız gerek.

Kilis'teki durumu ve istenilen kişiyi mahallenin kaçakçısına sordum. Gerekli bilgiyi yanımdaki "misafir devrimci"ye verdim. Vedalaştık ayrıldık. Merakla bekleyen konu komşuya, "Bunlar bizdenmiş. Devrimcilermiş. Yanlış yaptınız" dediğimde, ortalığı bir vaveyla kapladı. Gürültünün, şamatanın haddi hesabı yok. Kadınların bir kısmı, "cık.. cık..." ya da "tüh... tüh... tüh' diye yazıklanıyor, kimisi bu söylentiyi çıkaran komşuyu kınıyor, kimi de "yahu ben de vurdum... Çok ayıp ettim" diye yakınıyordu.

Başlangıçtaki kızgınlık, yakınmaya, sonradan da "dövülen devrimcilerin davranışlarının göklere çıkarılmasına" kadar vardı: Artık övgü vardı... "Doktor kadın şöyle doktor kadına şöyle, ne temiz insanlar, ne ahlak sahibiler..."

Benim açımdan olay bununla kapandı. Bir daha ne haber aldım kendilerinden ne de Türkiye'ye dönüşümde buna ilişkin bir bilgi edinebildim.

İkinci önemli olay, kişiseldi. Suriye'nin Alevi kesiminden biri din hocası, Antep'e gelmiş, akrabaları arasına yerleşmişti. Alevi olduğu için Lazkiye kenti çevresinde imamlık yapmış, ancak Kur'an ve İslamı materyalist açıdan yorumladığı için işinden kovulmuştu. Kur'an ve İslama ilişkin ilk ciddi ve bilimsel eleştirileri bu Hoca aracılığıyla edinmiş oldum. Bir bakıma Turan Dursun ekolünden ilk kişiydi yaşamıma giren. Ayrıca Filistin'e gideceğim için Suriye hakkında gerekli yerleri, adları, geçiş noktalarını, oradaki genel durumu öğrenir olmuştum. Bu bağlamda mahallede oturan kaçakcının, bilgi düzeyinde sonsuz yararlarını gördüm. Mahalle halkından birisinin Filistin'de olduğunu, arada bir gelip gittiğini de öğrenmiştim. Onun ailesiyle genel anlamda tanıştım. Eşini gördün; aile içi sorunlarını bana iletenler oldu. Bu bilgilerin yararı olacaktı Şam'daki günlerimde.

Cafer geldi. Biraz para getirdi. Son öğüdünü verdi: "Sınırda yakalanırsan, bireysel geçtiğini, hiçbir örgütle ilişkin bulunmadığını söylersin. Mümkün olduğu kadarıyla kaçakçı görünümü altında geç..."

Ne varki Cafer, geçmek için bağlantı kurmayı hem erteliyor hem de bu işi yapmaktan kaçınıyordu. Doyurucu yanıtlar alamıyordum. Bu durumda iki seçenek vardı önümde: Ya Molla Mustafa Barzani'ye gitmek. Bu, bilgisizlik ve bağlantısızlık nedeniyle çok uzak bir şeydi. Üstelik Sait Elçi-Sait Kırmızıtoprak sorunu uzaktan kulağımıza çalınmıştı. Ve Barzani'nin Türkiye'deki Kürtlerden korktuğu, giden devrimcileri kurşunlattığı haberleri artıyordu. Bu nedenle Irak Kürdüstanı'ına geçiş olasılığı hemen hemen yoktu.

Ya da Filistin'e gidilecekti. Ama, bunun da zorlukları vardı. Giden kişiler Lübnan'a sığınmış, bağlantıları koparmışlardı. Doğu'nın karı gibi, yolları kürekle yavaş yavaş açmak gerekiyordu. Öte yandan da güvenlik çemberinin daraldığı haberleri geliyordu. En doğrusu yoksul Kürt köylüsünün yöntemine başvurmaktı: Küreği elimize alacaktık. İş başa düşmüştü. Planım şuydu: İlk aşamada tamirci atölyelerine gidip-gelen kaçakçılarla bağlantı kuracaktım. Şam'a vardıktan sonra da Antep'te ailesini tanıdığım kişiyi Filistin'de arayıp bulacaktım. Bir akşam motosikletiyle Kilis'ten gelen Alevi bir kaçakçıyla Muharrem usta konuşuyorlardı.

- Hadi bu gece biraz eğlenelim. Yarın da olmazsa Halep'te geçiririz geceyi.

Fırsatı kaçırmadım.

- Halep'e gideceksen ben de varım.

Muharrem Usta tedirgindi, ama ses çıkarmadı. Göz kırptım.

- Olur dedi.

Ertesi gün öğleye doğru Kilis'e indik. Kent merkezinde kaçakçının yakın akrabalarıyla çay içtik. İlk kez Samsun sigarasına para verdim. Yanılmıyorsam 6 liraydı. Filtreliyi uzattım, herkes birer tane aldı. Oradan buradan konuştuk. Motosikletli kaçakçı, adımı bile sormadan güvendiğini belli etti. Çevresine "Antep'ten bir akraba" dedi, uzaktan tanıdıklara ise "köylüm" diye tanıttı.

Akşama doğruydu. Güneş toprağa gömüldü gömülecek. Biz sınır boyunda tozlu, zikzaklı yollardan gidiyoruz. Sayısız mo-

tosikletli var. Ortalık dumandan bir bulut. Batmak üzere olan güneşi, tül perdesi gibi örtüyor. Sanırsınız motosiklet yarışması var. Bana ise, filmlerdeki Alman SS motosikletlerini anımsattı. Geçtiğimiz köyde jandarmalar kuşkuyla bakıyor, ama yol kesip aramıyorlardı. Yer yer kaçakçıları selamladıkları bile oluyordu. Bir iki köyde ise, düğün ve şenlik vardı.

Karanlık yüzümüzü yalarken, duracağımız köye de vardık. Hemen bir evin arka kapısındaki odadan içeri alındım. Bekletildim. Dışarıdan bağrışmalar, gülüşmeler. Ne olup bittiğini pek anlayamıyordum. Yemek yiyip yemediğimi bile anımsamıyorum.

Geceyarısı nihayet çağırdılar. Kaçakçı sıkı bir gözdağı verdi:

- Yanlış bir adım atarsan, yakarım seni. Beni izleyeceksin. Biraz sonra da sınırı geçeceksin.

- Tamam dedim.

Başka ne yapabilirdim ki! Bu arada Urfa tarafından geçen devrimcilerin kaçakcılar tarafından gammazlandıklarını ya da soyulduklarını da duymuştum. Neyse ki ben kendimi "devrimci" diye tanıtmamıştım. "Halep'te bir yakını görmeye giden" sıradan bir köylüydüm. Kaldı ki, aradaki adama "emanet" edilmişti. Her mesleğin bir kuralı vardı...

Önümüzde eşekle mayın tarlasından yük taşıyarak geçerken, subay mı, astsubay mı, dikildi önümüze. Yükü saydı, bizleri gözden geçirdi. Ne gece ama... Dolunay gümüş ışınlarıyla yüzümü aydınlatıyor. Ben, uzun boylu bir Mutrıbın (köy çalgıcısı din adamı) arkasına sindim. Tefini de aldım, gölgesinde bekliyorum. Subay, "Bu kim?" diye sordu. "Mutrıbın çömezi, bir daha gelmeyecek" diye yanıtladı kaçakçı. "Peki, tamam" dedi subay ve ilk vartayı atlattım. Yüklü eşek önde, kaçakçı arkada, hemen ardında Mutrıb, onun ayak izlerine basa basa yürüyorum. Ölüm yürüyüşü mü kurtuluş yolu mu, yoksa sırat köprüsünde mi gidiyoruz, bilmiyorum. Sessiz, tedirgin, göğsüm tıkanmış sanki. Kafamda milyonlarca düşünce yıldızının parıltısı. Kaybolan, yeniden beliren, şimşek çakan kuşkuyla kıvranıp zikzak çizen...

"Geldik!" diye bağırdı biri. Sırtımdan binlerce ton ağırlık kalktı. Gök yarıldı beni içime aldı sandım. Bir yanım coşku dolu, bir yanım buruk. Bir başka dünyadaydım artık. Bir paket Samsun'a sınırı gelmiştim. Oysa Urfa taraflarından geçenler 5000-8000 lira arasında, o günün parasıyla yüklüce bir meblağ ödemişlerdi. Dahası bu iş kazasız belasız sonuçlanmıştı. Hem de acemi olduğum bir alanda. Kürekle karı temizleyerek yolu açan köylü başarmıştı.

"Gominist Fayığğğ... Şimdi kıçını kurtarsın da görelim" diye bas bas bağırıyor kadın, çöplüğe çıkmış. Anamın Türk komşusu. Anamla kavga arıyor. "Gidip ilan edecem... kıçının korkusundan anasını bile göremedi..."

Ankara'daki firar olayından sonra özellikle Türk komşular bir bahane bulup evimize saldırıyorlardı. Komünist! Bu yepyeni bir olguydu Kars'ın en aydın köylerinden biri olan Oluklu için. Esaslı koz geçmişti ellerine: "Sen nasıl benim tarlamda kuzu otlatırsın, gidip 'Faik köye gizlice geldi' diye ihbar edeceğim. Yularınız elime geçti bir kere, sizi karakollarda sürüm sürüm süründüreceğim..."

Hikayenin biri bitiyor öbürü başlıyordu. "Faik'i gece Geçvan deresinde silahla gördüm. Eşkiya olmuş dağa çıkmış. Yakında gelip köyü basacak, babasının düşmanlarını öldürecek..."

Olay, aşiret içi çatışmayı da kızıştırdı. Aile kavgaları başladı. Gül ve Karadeniz (Bu sonuncusu dayımgillerdir, oldum olası kan ve namus davası vardır Bulutgillerle aralarında) aileleri yine Bulutlar'a (Tartaniler) karşı birleşti. Hep öyle olurdu. Bulutlar'ın zayıf anlarında, bu iki aile, fırsat bu fırsat deyip saldırıya geçerdi. Aslında Bulutlar, öteden beri köyün siyasi ve feodal öncüsüydü. Şimdi, bir "komünist"e karşı iki aile, devletin yanına geçmişti. Düşünün, jandarma çavuşuna yol gösteren dayımdı. "Elhamdillah biz Müslümanız. Biz Faik gibi komünist değiliz" diye diye. Bir başkası resmen ihbar etmişti. Bulutlar toptan damgayı yemişti. Birkaç yıl sürdü bu durum. Muhtar olan Ali amcam, karakolların

daimi konuğu olmuştu. Ya bir ihbarcının ifadesini yalanlamaya gider, ya da hakkında bir söylentiye karşılık somut deliller götürürdü. Giderken yanında yağ, peynir, koyun, kumaş da eksik olmazdı. Bu şekilde, olayın üzerine gidilmesini de önlemeye çalışırdı.

Anamın gözleri neredeyse kör olacaktı ağlamaktan. Babam karokala gide gide olaya alışmıştı artık. "Oğlun nerede?" diye her soruşlarında aynı yanıtı verir olmuştu:

- Ben yaşlı bir adamım, siz koskoca devletsiniz. Siz bulamadıktan sonra ben nasıl bulayım. Onlar hakaret eder, ama yanıt değişmezdi. Uzak aşiret mensupları bile kaygı içindeydi. Amca kızı Zeyno anlatıyor: "Çerme köyündeydim. Kara haber geldiğinde hamurun başındaydım. Dondum kaldım. Gözyaşlarımla yoğurdum hamuru. Eşimle birlikte sizin köye gittik. 'Geçmiş olsun' demek için görüştüğüm annen, inanılmaz biçimde çökmüştü."

Büyük amcaoğlu Celal olayı İzmir'de duymuş, altında arabayla Kars-Kağızman arasında mekik dokumuştu. Hakaretlerine de, küfürlerine de katlandı.

Iğdır'daki aşiret mensupları da "ne yapabiliriz?" diye koşmuşlardı.

Kaygı ve ezilmişlik, yerini büyük çaplı aile içi dayanışmaya bıraktı. Her türlü iftira ve baskıya karşı, ortak dayanışma gösterildi. "Komünistse de bizim çocuğumuz. Siz 'komünist' diyorsanız biz de öyleyiz..." diyerek, öteki düşman ailelerle günler boyu kavga ettiler, yol kestiler, vurdular; vuruştular, devlet yetkililerine el altından rüşvet yedirdiler. Belli kazançları da oldu. Ama olay ben İsrail'de yakalanana kadar bitmedi.

Ne varki genel anlamda tarihte Kürtlerin bir ulus olmasını önleyen bu feodal ruh, aşiretçilik anlayışı ile onun ideolojisi din, Oluklu köyünde de birliği, beraberliği engelleyen, hatta devlete ihbarcılığa kadar varan bir çizgide seyretti gitti. İmparatorluklar kurulduktan sonra dağılan kavimler, Ortadoğu'da devlet ku-

ramamışlardı bir daha. Bu tarihsel bir dersti. Bununla birlikte her etkinin bir tepkisi vardır. Baskıların altında yeşeren, direniş otlarıdır, kardelen çiçekleridir.

Ben bıraktığımda henüz ilkokul çocuğu olan gençler, hızla büyüdüler. Baskılara tanık oldular. Akrabalık ilişkilerinin ve köylülüğün efsaneleştirdiği "Faik'in kişiliğinde", tereddütsüz devrimci safları seçtiler. Bir amcaoğlu şöyle demişti: "Abi, anamız çocuklara süt emzirirken bile 'Faik lavoooo...lavoooo' derdi. Jandarma görünce seni anımsardık. Ölü ağıtlarında sana ağlayanlar çok olurdu. Bu yüzden sen bizim simgemiz oldun." Gerçekten de o gün üç devrimcisi bulunan Oluklu, 80 öncesinde onlarca devrimcinin yatağı oldu. Belki benimsemediği bir örgüt ve ideolojinin içinde yer aldılar. Göle-Ardahan-Kağızman-Iğdır hattında onlarca aşiret çocuğu eylemlere katıldı. Adımı kullanarak kendi örgütlenmelerini sağlayanlar da az değildi. Ama bu birikim, şehirli devrimcilerin birikimi gibi sönmedi. İçinde bulunmadığım devrimci bir odağın umudu oluverdi. Türkiye'deki temel sorunlardan biri olan Kürt sorununun genel anlamdaki potansiyel tabanını oluşturdu köylülük.

ramamışlardı bir daha. Bu tarihsel bir dersti. Bununla birlikte her etkinin bir tepkisi vardır. Baskıların altında yeşeren, direniş otlarıdır, kardelen çiçekleridir.

Ben bıraktığımda henüz ilkokul çocuğu olan gençler, hızla büyüdüler. Baskılara tanık oldular. Akrabalık ilişkilerinin ve köylülüğün efsaneleştirdiği "Faik'in kişiliğinde", tereddütsüz devrimci safları seçtiler. Bir amcaoğlu şöyle demişti: "Abi, anamız çocuklara süt emzirirken bile 'Faik lavoooo...lavoooo' derdi. Jandarma görünce seni anımsardık. Ölü ağıtlarında sana ağlayanlar çok olurdu. Bu yüzden sen bizim simgemiz oldun." Gerçekten de o gün üç devrimcisi bulunan Oluklu, 80 öncesinde onlarca devrimcinin yatağı oldu. Belki benimsemediği bir örgüt ve ideolojinin içinde yer aldılar. Göle-Ardahan-Kağızman-Iğdır hattında onlarca aşiret çocuğu eylemlere katıldı. Adımı kullanarak kendi örgütlenmelerini sağlayanlar da az değildi. Ama bu birikim, şehirli devrimcilerin birikimi gibi sönmedi. İçinde bulunmadığım devrimci bir odağın umudu oluverdi. Türkiye'deki temel sorunlardan biri olan Kürt sorununun genel anlamdaki potansiyel tabanını oluşturdu köylülük.

"GİTME! FİLİSTİN'DE KAN VAR"

Suriye tarafına geçtim. Harikalar Diyarı'ndaki Alice kadar meraklıyım. Suriye askerleri bizi nasıl karşılayacak? Ne diyeceğim? Gecenin bir vaktinde dolunayın uğurladığı bu kaçak misafirin, teslim olduğu yeni dünya nasıl bir şey? Karanlık gizem kadar, bilinmezlikler ve süprizlerle de doludur. Kendimi geleceğin kollarına bıraktım, yürüyorum...

O da ne? Tam bir sessizlik. Tek bir asker yok. Para versen de yok. Az sonra gecenin karanlık prizmasından bir ışık huzmesi süzüldü, belli belirsiz yaklaştı. Yok yok, yaklaşan biziz. Doğu'daki tezek yığınlarını piramit türünden örerek yaptığımız Kürtçe "gelağ" denilen yapılara benzer evlerin gölgeleri duruyor önümüzde. Odaya girdik. Düz ayak bir yer. Hem evler hem de köy alanı, bir atelye gibi işliyordu, ünlü ticari limanlardaki ambarlara da benzetebilirsiniz. Uzun entarili, fistanlı gölgeler önümde bir gidip bir geliyordu. Öz özüme dedim ki: "Yahu bu Suriye Arapları ne uygar insanlar! Baksana kadınlı erkekli bir arada yaşıyorlar. Kaçgöç, haremlik selamlık yok..."

Sabah fena halde yanıldığımı anladım. Gece uzun entarili, fistanlı kadınlar olarak gördüğüm gölgeler Arap erkeklerinin giyeceklerinden başka bir şey değildi. Adı da "Dışdaş" idi.

Suriye radyosu yalnızca marş çaldı, haber verdi. İsrail uçakları üst üste başkent Şam'ı bombalıyordu. Çatışmanın şiddetlendiği günlerdi. Sorumu yineledim:

- Savaş durumu varsa, siz neden buradasınız?

Köylünün biri yanıtladı:

- Savaş bizden çok uzakta. Bu sınırda güvenliyiz. Ayrıca ordu çarpışıyor. Bizim de çocuklarımız askerlik görevi gereği oralarda, bu yetmez mi?

Oysa ben, gerek 70'li yıllardaki öğrenci toplantılarında Filistin konulu konferanslarda, 1970 Eylül ayında Ürdün Kral'ının Fi-

listin'lilere yönelik katliamını kınama gösterilerinde konuşan devrimci öğrencilerin söylevlerinde Ortadoğu bölgesinin tümüyle yangın alanına döndüğünü, Arap halklarının gerici yönetimler de dahil İsrail Siyonizmine karşı topyekun bir halk savaşı yürüttüğünü sanıyordum. Kitapta okuduklarımla hayat arasında dağlar kadar fark vardı. Gerçeği kavramaya çalışan çoşku dolu gençliğe sorunun sadece "ajitasyon ve propaganda" yanı gösterilmişti.

Benzer bir yaklaşıma Hafız Esad yönetimindeki Şam sinemalarında rastladım. Asıl filmden önce kısa metrajlı propaganda filmleri gösteriliyordu. Ak güvercinler uçuyordu. Hazin portakallar ülkesi Filistinde. Derken tanklar... tanklar... tanklar... eziyor, kesiyor, biçiyor, bombalıyor ve yıkıyor... Ardından Filistin Fedaileri sahneye çıkıyordu... Bu kadar... Arap yönetimleri de kendi kendilerini avutuyor, halkı aldatıyorlardı.

Aslında Suriye'ye ilişkin doğru dürüst tek bilgim Devlet Başkanı'nın Hafız El Esad olduğu idi. Suriye, Filistinlilere ve Filistin örgütlerine gelen yabancılara yardım ediyor, kolaylık gösteriyordu. Ama nasıl, nereye kadar? Yönetim biçimi hakkında önemli bilgilere de sahip değildim. Boşluğun yanıbaşına bırakılmış bir adamdım ben! Ama vazgeçmiyordum. Kafama koymuştum. Oraya ulaşmak benim için devrimci onur meselesiydi. Ayrıca beni gönderenlere karşı yüklendiğim görevi yerine getirmek zorundaydım.

Öğleye doğru atladım motosikletin arkasına. Sonradan Azez olduğunu öğrendiğim bir ilçeye geldik. Bir evin mavi boyalı cümle kapısından içeri girdik. Selam verip, kalabalık cemaate yöneldik, oturduk. Beni Halep'e giden bir kaçakçı sanıyorlar hâlâ. Bu yüzden yanıma katacak yolcu arıyorlar benim için.

Sonunda bulundu. Yüzü çilli, sarışın iri kıyım biri. Türkçe'yi iyi konuşuyor. Aynı zamanda Suriye ordusunda görevli. İzne gelmiş, geri dönüyor. Yolculuğu Şam'a kadar sürecek. Gökte aradığımı küçük bir kentin büyükçe bir evinin çok geniş avlusunda bulmuştum. Biraz sohbet ettik. Asıl konuya geldim.

- Ben aslında Halep'te kalmayıp, Şam'a geçeceğim. Filistin örgütlerine katılacağım. Çünkü Türkiye'den kaçtım. Aranıyorum.

Cemaat şaşkın bakıyor. Kimi anlayıp susuyor, kimi anlamayıp sorucu. Motosikletle beni Kamış'lıya getirenin yüzü öfke ile utanç arasında renk değiştiriyor. "Şimdi beni geri mi gönderecek, yoksa Suriye polisine teslim mi edecek?" sorusu zank diye çakılıyor beynime. "Yok ama ben kaçakçının emanetiyim. Bundan sonra dönüş olmaz, ihanet de..." diyor sevap meleği. Şeytanla melekler arasında müthiş bir tartışma var. Önce beni Türkiye'ye dönmeye ikna etmeye çalışıyorlar. "Olmaz, hapis yatarım, yanarım" diye diretiyorum. Aranma olayını da pek abartmıyorum. Bakarsınız "mükâfat alırım" umuduyla Türk yetkililerine teslim ediverir. İnadım karşısında: Suriye'de kal, bizimle yaşa. Hatta Şam'da yaşa. Buralarda Kürt dağı var, oraya ya da Lübnan'a git çalış, evlen, zaman geçince memleketine dönersin. Ama Filistin örgütlerine gitme. Orası kandır, ölümdür.... Bir kez daha yanılmıştım. Arap yığınları topyekün savaş bir yana Filistin örgütlerine o kadar da sıcak bakmıyordu. Düşmanlık yoktu, ama böylesine mesafe koymak... Aklım almıyordu.

İlle de Şam.... ille de Filistin.

Şam yolcusu izinli asker razı oldu:

- Tamam. Benimle geleceksin. Ama sadece yol gösteririm. Yoldaki aramalarda ne ben seni tanırım, ne de sen beni. Bir şey olursa karışmam. Benimle ilgili herhangi bir şey söylersen canını yakarım.

Haklıydı, "tamam" dedim.

Halep'e giden anayola yakın köy çıkışında taksi dolmuşa bindik. Şoför kurt gibi. Bana yol arkadaşlığı eden izinli askere sordu:

- Arkadaş nereden?

- Karşı taraftan.

- Neden burada?

- Kaçakçılık...

Şoför başını salladı. Hımmmm... İyi... gidiyor. Bir ara tozlu yolda mola verildi. Herkes kenara çekilince şoför yanıma yaklaştı:

- Sen Kürt'sün.

- Nereden anladın?

- Gözünden belli.

- Sen de şoför değilsin o zaman?

- Orasını karıştırma!

- Peki başka?

- Kürt dağına gelmek istersen, misafir eder, gerekeni yaparım.

- Hayır, şimdilik hayır... Dönüşte uğrasam. Şimdi Şam'a kadar gideceğim.

Şoför takıldı:

- Ayrıca sen kaçakçı falan değilsin. Bir şeylerin peşindesin. Gel Kürt dağına götüreyim seni.

Sonra birden uyardı beni.

- Şimdi Gümrük Muhafızları geliyor. Onlar sınır bekçileri. Kaçakçıları yakalarlar. Sen bizden ayrıl, şu ilerideki kıl çadıra gir. Oradaki adamın yanına otur.

Koşar adım kıl çadıra gittim. Selam verdim. Yaşlıca bir göçer selamımı aldı.

- Hoş geldin. Başın Gümrükçülerle dertte gibi. Gel otur, kahvemi iç, bir şeyler yapamazlar burada. Ayrıca seni görmediler herhalde. Peki nereden geldin?

- Antep'ten.

- Benim de Antep'te akrabalarım var. Otuz yıl önce oraya yerleştiler. Filanca aile...

- Görürsem selamını ve haberlerini iletirim.

Gelen kahveyi içtim. Gümrükçüler gidince taksiye döndüm. Bindim. Ver elini Halep.

Yolda biraz Kürtçe konuştuk şoförle.

Çok sonraları aynı şoförü, Şam ve Beyrut'taki Kürtlere sordum, soruşturdum. Meğer, Kürdistan Demokrat Partisi adına çalışıyormuş. Lübnan-Suriye-Irak hattında bir çeşit kilit adam, postacı ve ulak gibiymiş. Aslında iyi biriymiş; birçok Türk ve Kürt devrimcisinin Suriye'deki Kürt dağı ve Lazkiye hattı üzerinden Lübnan'a kaçırmış.

Ama o dönemde kendisine güvenemediğimden Kürt dağı hattını seçmedim.

Halep'te çok oyalandık. Türk parasını kentin döviz bürolerinden birinde bozdurdum. Çarşıda dolaşırken, en çok ilgimi çeken şey, askerlerin pek serbest hareket etmeleriydi. Türk askeri gibi yakası en son düğmesine kadar ilikli değildi kimsenin, ayrıca sokakta üstlere selam vermek gibi sorunları yoktu. İkinci ilginç görüntü, genç kızların asker elbisesi giymeleriydi. Yanımdakine sordum: "Onlar halk milislerinden ya da lisede askerlik eğitimi gören kızlardandır" dedi.

Eskice bir otobüse bindik. Türkiye'de 60'lı yıllarda kullanılan tipten. Bagajı üstteydi. Tıklım tıklım dolu otobüs Hama, Hums ve Şam güzergâhından gidiyor. İki önemli noktada durdurulduk. Birinde önemsiz bir denetleme yapıldı. İkincisinde ise ciddi bir kimlik kontrolü. Ancak ben korkmuyordum. "Türkiyeliyim. Filistin örgütlerine gidiyorum" diyecektim ve olsa olsa gözaltına alınacaktım.

Arama sırasında ilginç bir olay oldu. Sanırım kaçak mal yakalandı. Askerler o tarafa koştular. Görebildiğim kadarıyla şoför kendilerini "memnun" etti. Ellerine bir şey tutuşturdu. Arama öylece kaldı. Ben de yakalanmaktan kurtulmuş oldum. Rahat bir nefes almıştım.

Şam'a vardığımızda akşam karanlığı çökmüştü. Ankara'ya pek benzeyen kentin renk renk ışıkları ortalığı aydınlatıyordu. Otobüsten indik. Bir taksi durağına yaklaştık. Asker, bir şoförle bizi en yakın Filistin örgütü bürosuna götürmesi için anlaştı. Can

kulağıyla dinlerken duyduğum ilk Arapça sözcük "İbn" oldu. Ben bunu Türkçe'deki kötü anlamıyla algıladım: İbne... "Amma sulu adam" diye düşündüm şoför için. Oysa "İbn" Arapça'da "...oğlu" anlamına geliyordu.

Bir süre sonra araba durdu. Askerle şoför indi, ben arabada kaldım. Hasret kaldığı sevgiliye kavuşacak delikanlı gibiydim. Hem ürkek hem son derece heyecanlı. On dakika sonra döndüler. Yanıt olumsuzdu, kabul edilmemiştim.

Oradan başka bir büroya gittik. Yine kabul etmediler.

Üçüncüsünde ben de indim. Bir oldu-bitti yaratacaktım. Şoförle asker önde, ben arkada bir binanın en üst katına çıktık. Kapı açılır açılmaz içeri daldık. Ve üzerimize çevrilen silahlarla olduğumuz yerde kalakaldık.

Filistinliler askerle Arapça bir şeyler konuştular. Bir bana bakıyor, bir askere soruyorlardı. Tarihi karar az sonra verilecekti. Sonunda asker, "Benden bu kadar, artık gidiyorum" dedi ve çekti gitti.

Silahlar üzerime çevrili bir köşede iki saat kadar bekledim. Bu arada biri geldi. Beni görünce bir şeyler sordu. Anlattılar. Bu adam büronun sorumlusuydu. Arka odaya geçti. Karşısına götürdüler beni

- Mın Eyne İnti (Nerelisin?) dedi Arapça.

Anlamıyordum. Omuz kaldırdım. Ardından aynı soruyu İngilizce ve Fransızca yineledi. Fransızca çat-pat derdimi anlatmaya çalıştım. Durdu, çaresiz gibiydi. Kararsızlık içindeydi. Camii avlusuna bırakılmış bir bebeğe bakmakla bakmamak arasındaki tereddüt anıydı bu. Dışarı çıkarıldım, bir çeşit odaya kapatıldım.

Gecenin ilerleyen saatlerinde bir olağanüstülük yaşandı odada. Az sonra yeniden başka birinin karşısına çıkarıldım. Meğer gelen önemli biriymiş. Orta boylu, biraz uzunca yüzlü, ağız yapısından ötürü üçgen bıyıklı, safari giymiş, şişmanca ve kırk yaşlarında kendisine güvenen ciddi görünümlü, ama sevimli biriydi bu.

- Do you understand English? (İngilizce anlıyor musun?). Hayır anlamında başımı salladım.

- Parlez-vous Français?

Kırık dökük Fransızcamla özetle şunu dedim: "Türkiye'den kaçtım. Aranıyorum. Sizlere sığınmak istiyorum."

- Olmaz, dedi, seni kabul edemeyiz. Bir otele git.

- Pasaportum yok, dedim. Sen, bana, git Suriye polisine teslim ol, tutuklan, onlar da seni Türkiye'ye teslim etsinler diyorsun.

Sonra hiç olmazsa o gece kalmam için izin istedim. Kabul etti. Bu arada aradığım Türklerden bir ikisinin adını sıraladım. Kendilerine haber verilmesini istedim.

Yine köşeme dönmek üzereyken birden döndüm, yarı işaretle yarı Fransızca şunu söyledim:

- Benden kuşkú duyuyorsunuz. Haklısınız. Bu bir güvenlik sorunu. Ama burada Türklerin olduğunu biliyorum. Onlarla görüşmemi sağlayın. Anlaşabilirsek sorun yok, anlaşamazsak ne biliyorsanız onu yaparsınız.

Sorumlunun aklı yatar gibi oldu bu öneriye. Beni aynı küçük odaya kapattılar. 15 gün kadar kaldım odada. Göz altında gibiydim. Ama Filistinliler çok dostça davranıyordu. Birlikte yemek yiyip çay içiyorduk. İki santimlik "filfile" dedikleri zehir zemberek biberi orada tattım. Bir daha da ağzıma almadım. Yine "taşvan kanı"nı aratan çay mı, siyah şerbet mi belli olmayan Arap çayını da orada içtim.

Son konuştuğum kişi kim olsa beğenirsiniz? Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kilit adamı, El-Fetih'in beyni, birçok gerilla eylemine imzasını atan, bugün bile sırrı çözülemeyen Kara Eylül örgütünün kurucusu olarak suçlanan, İsrail istihbarat örgütü MOSAD'a kan kusturan, köstebek sokan, nihayet intifada'ya yönlendiren bu nedenle de Tunus'taki bürosunda İsrail ajanları tarafından katledilen Abu Cihad kod adlı Halil El Vezir'miş.

Abu Cihad'ı ikinci kez, Şam'daki eğitim kamplarından birinde gördüm. Denetleme gezisindeydi. İsrail uçakları kampın bir bö-

lümünü havaya uçurmuşlardı. O gün bugündür haberlerini ilgiyle izlerim.

Ama Abu Cihad'ın başka bir özelliği daha vardı. Türklere ve Maoculara hayrandı. Kendisinin de "inanmış bir Maocu" olduğunu söylemekten geri durmazdı. Ancak 40'lı yıllarda Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütüyle ilişkisi olan Abu Cihad'ın Maoculuğu, materyalizm ve marksizm temeline oturtulmuş bir düşünce sistemi değildi. Daha çok Filistin yurtseverliği, Üçüncü Dünya Ülkelerinin kurtuluş savaşları ve Halk savaşı ile din/devrim uyumu temeline dayandırılmış bir görüştü. Bir bakıma Mao Zedung Düşüncesinin Araplaştırılmış ve biraz İslamlaştırılmış ama aslında buram buram Filistin yurtseverliği kokan bir türeviydi. Abu Cihad'ın Türkiyeli devrimcilere çok yardımı dokunduğunu herkes kabul ederdi.

El Fetih bürosunda kaldığım günlerden birinde tuvalete gitmek istedim.

Boşluktan yararlanarak koridorda durdum biraz. Birden kabak kafalı, göz kapakları şişmiş, yataktan yeni kalkmış, hayli çirkin biriyle karşılaştım. Beni görünce irkildi, geriye çekilirken kızarak "kim bu" diye sordu. Anlattılar. Hemen odama götürüp, sakladılar. Meğer o da Abu Ammar lakabıyla anılan FKÖ'nün önderi, şimdiki Filistin Devleti'nin Başkanı Yaser Arafat'mış. Bir daha karşılaşmadık. İsrail'de hapisdeyken çok selam aldım onlardan.

Bir gün iki kişi geldi. Filistin İstihbarat Örgütü'nün Türkiye bölümünden olduklarını söylediler. Biri elindeki tesbihi, bizim gençler gibi oynatıp duruyordu. Bu dikkatimi çekti ve Filistin İstihbaratından olduklarına pek aklım yatmadı. Ama sustum, sesimi çıkarmadım. Neden geldiğimi sordular. Özellikle Deniz Gezmiş ve gerilla savaşı üzerine, düşüncelerimi öğrenmek istediler.

- Ben bireysel eylemlere karşıyım, dedim onlara. Deniz Gezmiş hareketi nesnel anlamda devrime pek bir şey katmıyor. Bu

tür eylemler hem başarısızlığa uğradı hem de devrimci güçleri dağıttı. İşte Nurhak, işte Kızıldere, işte Boğaziçi uçağını kaçırma olayı ve banka soymalar. THKO'nun mücadele anlayışı işçi-köylülere hizmet etmiyor. Esas olan kırsal kesimlerde örgütlenmek ve Halk Savaşı'na hazırlık yapmaktır. Kaldı ki THKO'nun Kürt sorunu konusunda hâlâ bir politikası yok.

Hiç ses çıkarmadılar. Dinlediler ve gittiler. Sonradan öğrendiğime göre bunlar gerçekten Türkiye'liymiş. Ve THKO mensuplarıymış. Ha, onlar gitmeden önce Antep'ten aradığım kişinin burada olup olmadığını sordum. Ben yine odama döndüm. Olanlara pek anlam verememiştim. Anlaşabilmiş miydik? Biraz tedirgindim. Çünkü zaman kısalıyordu benim açımdan. İşin ucunda Suriye makamlarına teslim edilmek vardı.

Birkaç gün sonra üç kişi daha geldiler. Türk olduklarını söylediler. Uçak kaçırma, adam kaçırma, gerilla savaşı ve THKP-C hakkında ne düşündüğümü sordular. Bunlara da benzer yanıtlar verdim. Onlar da dinledi ve gitti.

İki gün geçmeden bir kişi daha geldi. Türk olduğunu, fikirlerimi bildiğini, aramızda görüş ayrılıkları olmakla birlikte ileride anlaşabileceğimizi umduğunu söyledi. Beni bürodan alıp bir eve götürdü. Şam'daki Filistin mülteci kamplarına yakın bir "sivil" evdi bu. Beni konuk edenin Antep'te adını duyup aradığım kişi olduğunu anladım. Antep'i sordu, epeyce anlattım. Ailesine ilişkin sorunları ayrıntısıyla verince biraz tedirgin oldu.

- Aile sorunları aramızda kalsın, dedi. Konuyu kapattı, bir daha da açmadı.

Evde üç dört kişi daha vardı. Uzun uzun tartıştık. Gün geçtikçe Mihri Belli'ye yakın olduklarını, sonradan kurulacak olan TSİP'in görüşlerine benzer düşünceler savunduklarını anladım. Nitekim 1974 Genel Affı'ndan sonra Türkiye'ye dönüşlerine bir kısmı TSİP'te görev alacaktı.

Lider konumunda olan çok iyi İngilizce biliyordu. Ankara'da Mihri Belli ve Oya Baydar'ın yakın dostuydu. O dönemdeki

Çin-Sovyet ya da bizim deyimimizle Marksizm-Revizyonizm ideolojik çatışmasında Küba-Vietnam-Kuzey Kore çizgisini savunuyordu. Genelde Şam'da çokça bulunan ve sosyalist ülkelerden, özellikle de Kore ve Vietnam'dan gelen son derece ucuz İngilizce kitapları getirir, geceleri bizlere okuyarak anlatırdı. Bu bağlamda bir çeşit eğitim toplantısı yapardık. Tartışırdık. En çok tartışılan konulardan biri Çin çizgisi mi daha doğru Sovyet çizgisi mi? Ya da revizyonizmin tanımı, hangi ülkenin hangi devrimcilere daha çok yardım ettiği, enternasyonalizm, Mao Zedung Düşüncesi, Ho Şi Minh ile Kim İl Sung'un görüşleriydi. Tartışmalar bilgi birikimi bakımından iyi oluyordu. Ancak elimde doğru dürüst malzeme yoktu, tektim. Tartışmalarda bildiklerimi söylüyor, yetersiz kalıyor, yer yer inatlaşıyordum. Çünkü sonuçta tüm çabalar, Sovyetler Birliği'nin "revizyonistliğine rağmen sosyalist bir ülke" olduğu yolundaki görüşün pekiştirilmesi noktasına gelip dayanıyordu.

Sait adlı, büyük olasılıkla Nizip'ten bir arkadaş, evdeki liderle aynı konumda sayılırdı. Görüşleri çok farklı değildi. Antep'ten adını duyduğum kişi esas olarak pratikle ilgileniyor, teoriyle pek uğraşmıyordu. Üstelik Antep'te bulunmuş olmama, o çevreden gelmem kendisiyle aramda bir çeşit feodal yakınlık yaratmıştı. Hem de devrimciydim hem de onun memleketinden gelmiştim. Bana bakmakla yükümlü hissediyordu kendisini. Bu bağlamda çok iyiliğini gördüm, minnet duyguları besledim.

Öbür ikisi gençti. Sanırım biri Ermeni kökenliydi. Ama bunu hiç öğrenemedim. Öteki Taylan adını almıştı. Çok iyi karate biliyordu. Benimle arkadaşça en çok ilgilenen, bir bakıma "koruma görevlisi/gözetleyici" konumunda olan oydu. Birlikte Şam merkezine gidiyor, bazı sinemalarda ilerici/devrimci filmler seyrediyorduk. Yine birlikte, çok sevdiğimiz sac ekmeği lavaş arasında döner yemeye çıkıyor, bu arada sosyalist ülkelerden bedava gönderilip, büfelerde çok ucuza satılan devrimci dergi ve kitaplara bakıyorduk. İlk kez, Semiramis Oteli'nin yanındaki büfelerden

Mao'nun *Kızıl Kitabı*'nın Fransızcasını aldım ve cebime koydum. Bu tür şeyler yasak değildi Suriye'de. Teorik ve ideolojik konularda tartışmalar yer yer sertleşince iş çığırından çıkıyordu. İçlerinden biri beni evden kovmaya bile kalktı. Doğrusu ben de öylesine istekli değildim evde kalmaya. Çünkü Filistin'e gelmek, kirada kalır gibi evde oturmak değildi. Ancak gidecek başka yerim de yoktu. Gerçek kimliğim yoktu, ne dil biliyordum ne de yol. Sığıntı olmak zoruma gidiyordu. Zor koşullar altında bu insanlarla bir ay geçirdim. Bir iyilik yapmalarını istedim kendilerinden: Bir Filistin eğitim kampına asker olarak yazılmak.

İsteğim oldu. Kentin Batı kesiminde bir kampa yarleştirildim. Aynı gün Hatay'dan bir Türk daha kampa gelmişti. Birlikte oturduk. Çevreyi gözlüyoruz. Mahir adını alan bu Hataylı arkadaş son derece dürüst, saf ve pek teorik bilgisi olmayan biriydi. Yakın arkadaş olduk. Mahir kampa vardıktan iki saat sonra başına Filistin hattası denilen örtüyü örttü, ağzını kapattı, Çin tipi, kuma batmayan yazlık botları giydi, üniformayı taktı takıştırdı. Hevesle, "Artık fedai oldum" dedi. Bana göre, daha vakit vardı. Sıkı bir eğitimden geçmemiz gerekliydi. Kamp beni şaşırtmıştı. Düşlerimdekine hiç benzemiyordu, o üstün eğitim yeri değildi. Galiba hiç de bulamayacaktım. İnsanı bir süre sonra kalıptan çıkar gibi gerilla yapan yerlere benzemiyordu. Ne teknik kadrosuyla ne de eğitim düzeniyle. Kamp yeri de, okuduklarımıza anlatılanlara uymuyordu. Burada da yanılmıştım.

Kamp öğretmeni, vahşeti ve sertliğiyle ünlü Ürdün'ün Bedevi ordusu subaylarındandı. Bu ordu ki, 1970 Eylül ayında Ürdün-Filistin çatışmasında yaklaşık 30 bin sivil/asker Filistinliyi topa tutmuş, kılıçtan geçirmişti. Kara Eylül tanımı o günlerden kalmadır. Biz o sıralarda Ankara'da SBF anfilerinde protesto toplantısı düzenlemiştik. Kral Hüseyin'i kınamıştık. Kral Hüseyin yüzünden pek sevdiğim Esin Afşar'dan bile soğumuştum. Hüseyin'in özel konuğu olarak konser vermişti.

Öğretmenimiz Filistin kökenli olduğundan, katliam sonrasında FKÖ saflarına katılmış, Suriye'ye gelerek silah eğitmeni olarak görevlendirilmişti. Silah üzerine en ince ayrıntıları o öğretti bize. El bombası (Çin, Sovyet, Batı) havan topları, uçaksavar ve tanksavar roket atarlar, dinamit, TNT patlayıcı maddeleri, uzun menzilli çeşitli silahlar hakkında her türlü teorik ve pratik bilgi... Bunca yıl sonra bir iki uzun menzilli tüfek dışında hiçbir şey kalmamış aklımda. Özellikle patlayıcı maddeler ve gerekli techizata ilişkin bilgileri unutmak çok kolay. Çünkü ince ayrıntılar var. Bugün patlayıcıları biliyorum desem yalan olur.

Ancak silah öğretmenimiz klasik ordu eğitmeniydi. Bu yüzden de gerilla ile klasik ordu eğitimi arasında bocalayıp duruyordu. "Nasıl iyi gerilla olunur?" sorusuna bir türlü doyurucu yanıt veremiyordu. Aslında bizim istediğimiz eğitim tarzı, biraz fantastik. Örneğin yerlerde yuvarlanarak hedefi vurma, uçarak hedefe atma, havada atlayarak hançer kullanma vb...

Bunun yanında günlük askeri eğitimi sürdürüyorduk. Pentatlon, koşu gibi şeyler. Ancak tüm bunları sabah saatlerinde değil öğleye doğru yapıyorduk. Çünkü İsrail uçakları sabah kahvaltısı ve ikindi çayı arasında baskın yapıyorlardı kamplara. Seslerden hangisinin Sovyet uçağı (dost uçak) hangisinin Amerikan yapımı İsrail uçağı olduğu konusunda da eğitiliyorduk. Hava baskınları sırasında nerelere, nasıl kaçabileceğimiz ve yapmamız gerekenler sıkı sıkıya öğütleniyordu: Örneğin Suriye ordusunun çizdiği alanın dışına çıkmak, izinsiz uçaksavar kullanmak yasaktı.

Baskına karşı önlem olarak kamplarda yatmıyorduk. Kampın bir iki kilometre uzağındaki bostanlarda, kulübelerde ya da ağaç dallarında yatıp kalkıyor, yiyor-içiyorduk. Arada bir kampa uğrayıp yiyecek alıyorduk. Eğitimimiz de her gün bir başka ağacın gölgesinde sürüyordu.

Çevirmenimiz Semih adında sarışın bir Türk'tü. İzmir çevresinden. Tek başına kamplara gelmiş, buralarda çok önceleri epeyce eğitim görmüş, Türkiyeli devrimciler tarafından "kuşkulu"

bulunduğu için dışlanmıştı. Bu yüzden kendisini kanıtlamak ve temize çıkarmak için her türlü tartışmaya giriyor, devrimci olduğuna dair her türlü bilgiyi veriyordu. Hatta birkaç kez Türkiye'ye geçmeyi denerken Suriye istihbaratınca yakalanmış, gözaltına alınmış, yeniden serbest bırakılmıştı. 80 öncesinde bir gazetede kendisine çok benzeyen bir fotoğrafın altında şöyle bir ibareyi okuduğumu anımsıyorum: "Semih kod adlı.... Partizan grubunun önderlerinden olup yakalanmıştır..."

Başka bir kamp arkadaşı da orta boylu, sağlam yapılı, son derece suskun, mavi gözlü esmer bir Türk'tü. Yavaş yavaş benimle yakınlık kurmaya çalışıyordu. Semih'le konuşmamı istemiyor, türlü bahanelerle ondan uzak tutmaya çalışıyordu. Birgün Kürt olduğun belli, bana Kürtçe öğretir misin, dedi.

- Bunu da nerede çıkardın?

- Ben istemiş olayım da.

Bu soruyla kalakaldık. Kendisini iyi tanıyamadan ayrıldık. Evinde kaldığım devrimcilere sordum. Olsa olsa İstanbul'daki "Sandık Cinayeti"yle ilgili birisidir, dediler. Üstüne düşmedim.

Eğitimimiz pratikle noktalandı. Beklemedeyiz.

Bu arada kent merkezine izne çıkabiliyoruz. El Fetih kimliklerimiz var. Mahir'le görüş olarak da çok yakınlaştık. Suskun dediğim arkadaş da bizimle hareket etmeye hazır. Nereye gitsek acaba? Çeşitli öneriler var. Beyrut en elverişli yer. Devrimciler daha serbest. Şam'da Kürt mahallesi olduğunu biliyorum. Bu arada iki seçenek var: Ya Türkiyeli devrimcilerin olduğu diğer örgütlerin kapısını çalacağız ya El Fetih'ten Beyrut'a taşınmamızı isteyeceğiz. Ya da Suriye Komünist Partisi'nin Kürt kökenli lideri Halit Paktaş'a gidip, yardım isteyeceğiz.

Önce birinci seçeneği denemeye karar verdik. Filistin Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe (kısa adı Demokratik Cephe) içinde PDA mensuplarının olduğundan haberdardım. Cafer, Türkiye'deyken şöyle bir söz edivermişti bana. En önemlisi, Ankara'dan tanıdığım Cengiz Çandar, Müfiz Özdeş ve Şahin

Alpay'ın bu örgütte olduğunu biliyordum. İzinli olarak kente çıktığımızda Demokratik Cephe'nin bürosuna uğradık Mahir'le. Büro sorumlusunu istedim çat-pat Arapça konuşarak. Uzun boylu, atletik yapılı (belli ki iyi eğitilmiş) esmer ince bıyıklı biri geldi. Türkçe konuştu. Türkiye'de okumuş. "Doktor" lakabıyla çağrılıyordu. Adının Doktor Muhammed olduğunu söyledi. Abu Süleyman da olabileceğini çok sonraları öğrendim. Doktor Muhammed'e istediğimi açıkladım.

- Biz El Fetih kamplarında eğitim gören Türkiyeli devrimcileriz. Beyrut'a geçmek istiyoruz. Arkadaşlarımızdan Cengiz Çandar ile Müfit Özdeş'in örgütünüzde misafir olduğunu biliyorum. Onlarla görüşmek istiyorum.

- Öyle kimseler yok aramızda.

- Ama ben biliyorum, sizdeler. Ayrıca şu öneriye de açığım: Onbeş gün sonra geleceğim. Cengiz ya Müfit'i getirirseniz; oturur konuşuruz... Tanışmazsak ya da onlar beni tanımazlarsa, öldürmek dahil her şeyi yapmakta serbestsiniz.

- Bakalım...

Onbeşinci gün yine Demokratik Cephe bürosuna gittim. Doktor Muhammed son derece sinirli, suratı asık. Beni görür görmez; "Cengiz seni tanımıyor. Hain ya da polis olabilirsin. O öldürülmen yolunda öneride bulundu. Ancak ben seni kovmakla yetineceğim. Defol git. Kimse seni görmek istemiyor..."

- Beni öldürmek kolay değil. Bir kere El Fetih kimliğim var üzerimde ve kan davası olur. İkincisi, Şam'daki devrimcilerle bağlantılıyım. Onların da misafiriyim. Ayrıca yanımda birkaç devrimci daha var. Kampta beni bekliyorlar. Bir süre sonra arkadan gelecekler de bulunuyor. Bu durumda vebalini çekersiniz.

- El Fetih güvenceniz değil. Ajan doludur. Cengiz Çandar da böyle dedi. Ama başımı belaya sokma ve defol git büromdan arkadaş!

Çaresiz çıktım. Birinci seçenek gerçekleşmemişti.

Ama umut sadece fakirin değil devrimcinin de ekmeğiydi. Sonuna kadar bu ekmekle idare etmek durumundaydık.

Kampta ne yapılacağına ilişkin düşünceleri evirip çevirirken, daha önce evinde kaldığım insanlar yine geldiler. Yeniden beni evlerine çağırdılar. Bu şartlarda anlaşabileceğimizi söylediler. Gidecek başka yerim de olmadığından çağrılarını kabul ettim. Mahir de benimle geldi.

Evde beni bir süpriz bekliyordu. Aynı görüşte olduğum İşçi-Köylü gazetesenin Almanya baskısının birkaç sayısı Şam'a ulaşmıştı. Evinde bulunduğum arkadaşlar, bu sayıları bana verdiler. Yutarcasına okudum. Ağırlık noktası revizyonizm-devrimci çizgi arasındaki teorik mücadeledeydi. Arnavutluk lideri Enver Hoca'nın revizyonizmi eleştiren uzunca bir yazısı da vardı. Bu eviçi teorik tartışmalarda bana güç verdi. Tartışmaların yeniden başlayıp alevlendiğini söylememe gerek yok. Onlar sürekli olarak "Sosyalist Kamp"tan söz ediyorlar, Sovyetler Birliği'nin ülke içinde ve uluslararası düzlemdeki faaliyetlerini övüyorlardı. Ya da ülkedeki uygulamaları eleştiriyor, dünya çapındaki siyasetlerini beğeniyorlardı. Teorik tartışmalarda Küba-Vietnam "orta yolu"nun en geçerli yol olduğunu savunuyorlardı. Ben ise kesin karşı çıkıyordum. Tartışmayı bir yerde noktaladık.

Doğrusu bu arkadaşlarla, on yıl öncesinde de söylediğim gibi, yeniden tartışmak isterim. Teorik açıdan değil, günümüzün gerçeklikleri temelinde. Bugün sağlıklı sonuçlara varmak için koşullar çok daha elverişli. Elbet, devrim diye bir sorunları kalmışsa! Ama haksızlık etmemeliyim. Sanırım bu arkadaşlardan biri devrimci yaşamını Bartın Cezaevi'nde sürdürüyor. Hangi siyaseti savunduğunu bilemiyorum. Bir anlamda devrimcilerle reformcular arasındaki kalın çizgide, devrimin safında yer alıyor ki, benim açımdan önemli olan da bu zaten.

Evdeki ikinci konukluğumda biri komik, iki hoş olayla karşılaştım. İlkinden başlayayım. Kent merkezinden dönüyordum. Eve geldim, bir de ne göreyim. İkisi de son derece şişman ana-kız oturuyor. Kız ya ortaokul son ya da lise birinci sınıfta okuyan, çocuk yaşına rağmen kadın azmanı çok gelişkin biri. Yakışıklı

Taylan'ın yakasına yapışmış, bir türlü bırakmıyor. O mutfağa kaçıyor, kız peşinde. O başka odaya giriyor kız da arkasından dalıyor. Gözümün önünde cilveler yapıyor. Taylan'ı öptü öpecek! O zamanlar bu tür ilişkileri çok yadsıyan biri olarak Taylan'ın "namusunu koruma"ya çalışıyorum. "Aşk cadısı"ydım. Neyse Taylan'ı olası bir saldırıdan korudum. Ama Taylan kurtulamadı. Oturduğumuz ev sahibinin karısı Um Basil, alt kattan yaygarayı koparmaz mı? Tüm mahalle kadınlarına rezil olduğumuzun resmidir! Derken ikisi arasında kadınlar kavgası başladı. Bizdeki zoraki konuklar çekip gitmek zorunda kaldılar.

Şam kadınları dilbaz ve fetbazlarmış! Filistinlilerin deyimiyle "kapı önünde başlarına çarşaf örterken arkadan mini eteklerinin ya da iç çamaşırlarının görünmesine aldırmazlar"mış.

Mahallede devrimci olduğumuzu kimse bilmiyordu. Türkiye'den gelip Şam'da yüksek öğrenim gördüğümüzü sanıyordu konu komşu. Bu yüzden mahalle kızlarının yabancı ülkede okuyabilecek derecede "zengin olan bu öğrencilere" ilgi duymaları olağandı. Sanırım Taylan'ın baş belası da, hem yakışıklılığından hem de bu yanıltıcı konumundan ileri geliyordu.

Olay kapandı. Ama biz, ev sahibi Ebu Basil'i yukarı çağırdık. Olayın özünün bu olmadığını, dolayısıyla eşinin ortalığı karıştırmakla iyi yapmadığını söylemiş olduk. Üzüldü, özür diledi.

İkinci olay, Ebu Basil'in bizzat kişiliğine ilişkindi. Raslantı bu ya kendisi de Rusiye Komünist Partisi'ndendi. Ama Sovyet çizgisini beğenmemiş, bir grupla birlikte ayrılmış Mao Zedung Düşüncesini benimser olmuştu. Ama teorik olarak derinliğine incelememişti Marksizmi. İyi tartıştığı söylenebilirdi. Hemen her akşam, bize çıkar Türkiye ve dünya devrimleri hakkında sorular sorardı. Gerekli konuları tartışırdı. Evdeki arkadaşların lideri, benden umudu kesmiş, Ebu Basil'le tartışıyordu Arapça. Mao çizgisinden uzak durması için uyarırdı. Ben ise, elimle kolumla kaşımla gözümle aynı görüşte olduğumuzu anlatmaya çalışırdım. Ebu Basil'e. Ne çare ortam kötü, zamanım kısaydı.

Dini bayramlardan birinde Ebu Basil, evde beslediği tavşanlardan birini keserek bize göndermişti. Hayatımda yediğim lezzetine doyamadığım ilk tavşan etiydi bu.

Evde kaldığım sürece gerek konuşulan konular gerekse bizzat tanık olduklarımdan Şam'da bulunan Türkiyeli devrimcilerin yaşamına ilişkin bilgiler de ilgi çekiciydi.

Örneğin Mihri Belli Suriye'ye gelmiş, yanılmıyorsam PDA hareketinden Müfit Özdeş ve birkaç devrimciyle birlikte üç ay kadar gözaltına alınmış, Filistin devrimcilerinin araya girmesiyle serbest bırakılmış sonra da başka yere geçmişti. Anlatılana bakılırsa Belli ya bizzat kendisini Türk devriminin önderlerinden biri olduğunu söylemiş ya da öyle tanıtılmış. Dolayısıyla Filistin örgütleri tarafından özel saygı, ilgi ve koruma görmüştü. Kod adı Ebu Hayr (Hayırlı adam ve hayırlı'nın babası) idi Mihri Belli'nin.

Teslim Töre, THKO saflarındaydı o zaman. THKO'lu devrimcilerin kaldığı evlerden biri yakınımızdaydı. Ama yerini bilmiyordum. Buna rağmen, zaman zaman Teslim Töre'yle aynı durakta Şam otobüsünü beklerdik. Kendisi çopur yüzlü, çam yarması gibi bir adamdı. Hele benim yanımda iyice devleşiyordu. Hep parkayla dolaşırdı. Bir gün:

- Yahu Türkiye'deki faşistler bizim orada kamp falan kurmuş, eğitim görüyorlar. Artık Türkiye'ye gidip kavga etmenin zamanıdır, dedi. Karşılık verdim;

- Yahu arkadaş, Türkiye'ye gidilecekse sistemle mücadele için ve gerçekte gerilla savaşı vermek için gidilmeli. Yoksa faşistlerle rekabet için değil.

Teslim beni tanımazdı. Şöyle ters ters bir baktı. Yanımdaki arkadaşla konuşmasını sürdürdü.

Bazı devrimcilerin birkaç kez Çin, Sovyet, Kore büyükelçiliklerinin kapısını enternasyonalist yardım babından aşındırdığı, bu arada Teslim'in de Bulgaristan büyükelçiliğine benzer türden bir yardım için başvurmak üzere olduğu söylenirdi. Ama yardım

istekleri hep "olumsuz" karşılanırdı. Yine Töre, Suriye-Malatya hattını adıyla sanıyla gizlenmeye pek gerek görmeksizin gider gelirdi.

THKO ve THKP-C ya da görece Mihri Belli'ye yakın gruplar da Şam'da bulunurlardı. Birbirleriyle liderleri aracılığıyla ilişki kurulabilirlerdi. Yandaşların görüşmeleri yasaktı. Dar gurupçu, zihniyet, daha o zamandan özgürlük adına devrimcileri bir yere hapsediyor, hareketlerini kısıtlıyordu... Türkiye devrimi bundan çok zarar gördü. Çok kan döküldü. Özeleştiri ve muhasebeler bu gerçeği örtbas edemez. Bu liderlerin bütün yaptıkları, Şam'da ev tutmak, Türkiye'den gelenleri buraya yerleştirmek, benim ya da Mahir arkadaş türünden tek düşenleri de kapmaktı. Filistin örgütlerinde, "şu kadar adamım var" gerekçesiyle hatırı sayılır maddi yardımlar almak türünden bir çeşit tüccarlığı da saymıyorum. Gerçekten işin bazı tüccarları vardı.

Benim evlerinde kaldığım grup, görece daha açıktı. Bana, başka bir örgüte ilişkin şöyle bir olayı anlattılar:

- THKO önderleri Türkiye'den gelen 20 kişiyi bir eve kapattılar. Disiplin adına kimseyle görüştürmüyorlar. Günün birinde Türkiye'den gelen bir akrabayla görüşme bile yasaklandı. Görüşmeci ısrar edince de, sorumlu şu yanıtı verdi: "Söyleyeceğim bir şey varsa bize söyle. Devrimcilerin özel sırları olmaz. Genel güvenlik nedeniyle biz senin söylediklerini, arkadaşa aktarırız."

1973 Şubat ayında tanışacağım Bora Gözen'e olayı anlattığımda, çok üzülmüş şöyle demişti:

- Onları çok eleştirdim. Evlerden inin, kamplara çıkın; Filistinlilerle gerçek dayanışmayı pratik alanda kanıtlayın, işin tüccarlığına kaçmayın dedim. Bu tutum Türkiye devrimi adına iyi değildir, kokusu çıkar. Filistin örgütleriyle bağların temelinde maddi çıkarlar olmamalı dedim. Yoksul Filistinlilerden çok şey alıp, onlara bir şey verememek "kardeşlik ticareti ve bir çeşit savaş ağalığıdır" dedim. Ama dinletemedim.

Kendisinin şehit olacağı Trablusşam'daki Nahr el Bared Filistin kampında yakın ilişki kurduğum Bora Gözen, bir ayrıntıyı

daha anlatmıştı bana: "Tüm devrimci gruplara eylem temelinde 'birleşik cephe' çağrısında bulundum. Bu çağrı bazılarınca olumlu karşılanırken, kimileri tarafından reddedilmişti. Dar grupçu zihniyet, bir kez daha Türkiye devriminin önüne engel çıkarmıştı."

"Gurrro Zekooo... tu vandera...," Şam'da gezerken hiç tahmin etmediğim eski bir arkadaşım, hiç ummadığım bir yerde karşıma çıktı. DDKO günlerinden tanırdım kendisini. Bayizli (Doğubeyazit) idi. Diyarbakır'da tutuklanıp, yargılamalar sırasında firar etmişti. Adını tekrar etmemem konusunda beni uyardı ve kendisiyle Kürtçe konuşmamı istedi. Çünkü yanındaki refakatçı sadece Türkçe biliyordu. Bir saat kadar konuştuk. Diyarbakır mahkemelerini, DDKO'dan tanıdıklarımı sordum. Beyrut'a geçebileceğimi anlattım. Elimden bir şey gelirse yardımcı olabileceğimi belirttim. Ama nerede ve hangi örgütte kaldığını sormadım. Daha sonra görüşmek üzere ayrıldık. Türkiyeli bir Kürt görmüş, çok sevinmişti. Ayrıca yedi yıl boyunca göreceğim sondan bir önceki Kürt olacaktı. Öbürünü İsrail zindanlarında tanıyacaktım.

1973 Ocak sonuna kadar Şam'da kaldım. Bu arada Kürt mahallesinde gitmek ya da Komünist Partisi lideri Halid El Paktaş ile görüşmek istemiştim. İhmalkârlıktan mı yabancılıktan mı bilemiyorum, tasarımı gerçekleştirememiştim bir türlü. Beyrut'a geçmek istiyordum. Evinde kaldığım arkadaşlardan bu konuda yardımcı olmalarını rica etmiştim. İlk olarak Şam'daki geçici kimliğim alınmış yerine işgal altındaki Batı Şeria'nın sıcak, çok eski tarihi bir kenti olan Eriha (Jerico) doğumlu, Omar Muharrem Mustafa adına bir kimlik verilmişti. Lübnan'a gidiş hazırlıklarını yapmaya başladım.

Derken bir akşam üstü eve geldiğimde beni heyecanla bekleyen Taylan müjdeyi verdi. "Hazırlan Beyrut'a gidiyorsun! Arkadaşların seni istiyorlar." Nasıl soyundum, nasıl giyindim anımsamıyorum. Evden uçarak çıktım. Birçok arkadaşa veda etmeyi bile unutmuşum. Toyota marka jeep'e atladım. Ver elini Beyrut...

---

* "Ulan Zeki sen, buralar...!" anlamında Kürtçe söz.

1976 yılıydı. Lübnan'dan işgal altındaki topraklara dönen bir Filistinli, bir Türk'e ait günlüğe benzer not defterini İsrail'e sokmayı ve hapishaneye vaaz vermeye gelen Hıristiyan bir rahip aracılığıyla bana ulaştırmayı başarmıştı. Bu Filistinli'nin kardeşi Hıristiyan Filistinlilerdendi. Hapishanede tutukluydu ve bir ziyaret sırasında "benden" söz etmişti dışardaki kardeşine. "Türkçe bir şeyler bulursan al getir" diye tembih etmişti. Lübnan'dan dönen Filistinli'nin getirdiği Türkçe yazı, aslında çok değerliydi benim açımdan. Çünkü Demokratik Cephe saflarında bulunan, bizim hareketin içinde yer almış bir devrimcinin bir çeşit belge niteliğindeki notlarıydı. Sanırım bu günceyi tutan Türk devrimcisi, Lübnan'ın iç savaş yıllarında yaşamını yitirmiş, şehit olmuştu.

Güncede ilginç noktalar vardı. Özetle aklımda kalanlar: *"Filistin örgütlerine iki ana yoldan geçiyoruz. Avrupa'dan başlayıp İtalya üzerinden Akdeniz yoluyla Beyrut. Ya gemi ya da uçakla gerçekleşiyor bu. Öteki Beyrut- Şam - Kamışlı - Türkiye karakolu. Dönüşte bize en çok yardım edenler Suriye'deki Kürt köylüleri. Şu anda sorumlumuz durumunda olan Cengiz (Çandar) ve Müfit (Özdeş) Atıl, Şahin (Alpay) ise daha önce gelip gitmişler. Avrupa ve Türkiye'den gelip Demokratik Cephe'nin Güney Lübnan-Suriye-İsrail sınırına yakın yerindeki bir kamptayız. Köyün yarısı Müslüman diğerleri Hıristiyan. Kamp boşaltılmak üzere.*

Demokratik Cephe ile hareketimiz arasındaki anlaşma bozuluyor. Çünkü onlar giderek Moskova'ya yaklaşıyorlar. Biz ise Maocuyuz. Ayrıca Cephe lideri Naif Hawatme'nin yanından hiç ayrılmayan, bir bakıma teorisyeni ve akıl hocası olan sarışın uzun boylu, yakışıklı, bıyıklı ve Cezayir kökenli biri Troçkist fikirler öne sürüyor. (Sanırım bu kişi, şimdilerde Hawatme'den kopan Yaser Abdu Rabbehu olacak-FB) Aramızı bozan da bu. Lübnan Komünist Partisi elemanları sık sık bizi ziyaret ediyorlar. El Fetih ile aramızı bulacaklar, Demokratik Cepheden ayrılırsak onlara katılacağız.

Bu arada, örgüt içinde ayrılık başladı. Avrupa üzerinden şifre geldi: Kaypakkaya -Muzaffer (Oruçoğlu) ekibi merkezden ayrılmış. Kamptaki

yaklaşık 18 Türkiyeli devrimciden Cengiz'le Müfit merkezden yana Ben biraz ortadayım. Diğerleri Kaypakkaya'nın safını tutuyorlar. Habire Çaru Mazumdar öğretisini okuyoruz. Sürekli eleştiri ve özeleştiri kampanyası açıyoruz. Küçük burjuva pisliklerden arınma kampanyası bu. Kaypakkaya'nın yanını seçmek için bütün şartlar hazır. Askeri eğitim, gerilla eğitimi, sıra sıra silahlar, ömrümüzde hiç görmediğimiz klaşnikoflar. Ha, denilse başlayacağız."

"Yalnız bir sorumuz var: Arkadaşlardan biri aklını oynattı. Gittikçe azgınlaşıyor. Sokaktaki Araplara saldırıp 'Fi Dukhan...' (Sigara var mı) diye saldırıyor. Zaptedemiyoruz. Çaresiz Filistinlilerin sağlık kliniklerinden birine yatırdık, odayı da üzerine kapattık. Bir arkadaş daha sinirsel açıdan rahatsız. Mehmet adlı arkadaş, gerilla savaşını başlatmak üzere Türkiye'ye gidilmesi halinde 'deliren'in hem arkadaşın kişisel sağlığı hem de güvenlik açısından ortadan kaldırılması gerektiğini savunuyor. Karşı çıkıyoruz.

Bu arada gerek Lübnan, gerekse Suriye'nin başkenti Şam ve Kamışlı sınır boyundaki Kürtlerle ilişkilerimiz çok çok iyi. Cengiz (Çandar) sürekli temas halide onlarla. Arada bir ünlü Kürt şairi Ciğerxun'u ziyaret edip geliyor. Bize bilgiler aktarıyor.

Bir iki hafta sonra Beyrut-Şam-Kamışlı hattı üzerinden Türkiye'ye döneceğim. Geride kalanlar da kararlarını verecekler .Ya Kaypakkaya'ya katılacaklar ya da Cengiz'le birlikte kalıp, bir iki hafta sonra El Fetih'e geçecekler.

Ben 1971 sonbaharında buraya varmadan tam iki yıl önce Filistin'e kaçıp gelen, çeşitli çarpışmalarda bir kolunu kaybeden, Filistin hastanelerinde sakat koluna platin taktıran, doğuştan asker bu arkadaşa hayranım. Galiba Kaypakkaya'nın safını tutacak. Öyleyse ben de varım..."

Mahkumiyetim biterken çıkaramadığım, yazılı evrak arasında kalan bu günlük Kaypakkaya-PDA bölünmesinin bir yönünü 1972 yılının Mayıs ayına kadar belgeliyordu. Günlük'ün öteki bölümleri Kaypakkaya'dan yeniden ayrılışı, Lübnan'daki yalnız ve bireysel mücadelesine ilişkindi. Sonrası, iç savaşın bilenen öyküleriydi. Çoğunu da unuttum.

Konuyu geçmeden belirtmem gerek: Çandar, El Fetih'e geçmeden önce zaten devrimci saflardan uzaklaşmış, kendini çok etkisi altında kaldığı Filistin milliyetçiliğine kaptırmıştı. Derken, Filistin hareketinin tarihini Çandar'a anlatan kişi, Şarklılık ve İslamcılık konularını iyice işlemişti. Öyle ki, arap milliyetçileriyle Müslüman bağnazların tarihsel yorumlarına göre, ötedenberi bölgede bir çeşit Greko/Romen/İslam çarpışması vardı. İsrail-Filistin/Arap çatışmasının temelinde de bu yatıyordu. Dolayısıyla tüm mistik ve geri yönlerine rağmen Hıristiyanlıkla / Yahudilik emperyalizmi ve sömürgeciliği, İslam ise zulme karşı savaşı, ileriyi ve devrimi simgeliyordu.

Bu görüş, İran'daki İslam hareketiyle iyice belirginleşti. Humeyni'nin cazibesine kapıldığını açıkca itiraf eden Çandar, 1980-87 arasında hep İslamcı bakış açısından dünyayı yorumladı. Ortadoğu konusundaki mesleki uzmanlığını Batı'daki her türlü düşünceye karşı çıkmak; marksizmi düşman, İran devrimini "cici" göstermek amacıyla kullandı.

"Filistin'de savaştığı" yolundaki propagandayı kişisel hırs, yükselme, devlet kademelerinde yer kapma ve reklam için kullanan Çandar; çok geçmeden, pek sever göründüğü, yakın arkadaşı diye tanıttığı "Abu Ammar" hitabıyla pohpohladığı FKÖ lideri Yaser Arafat'a sırt çevirdi. Özellikle Irak'ın Kuveyt'i işgalinden sonra, Filistinlilere demediğini bırakmadı. Ayrıca ekmeğini yediği Demokratik Cephe elemanlarının Trablusşam'da bağnaz islamcılarca katledilişini (1982-84) ağzı kulaklarına varırıcasına kitaplarında anlattı, durdu.

Kendini Şam'dan çağırıp, eğitim kaplarına inmeyi öneren Faik türünden arkadaşlar için de "haindir, ajandır, öldürün" fetvasını verdirdi, Demokratik Cephe'den Doktor Muhammed aracılığıyla. En azından Doktor Muhammed bana böyle aktardı. "Çandar, sizinle görüşmek istemediği gibi, seni de tanımıyor. Bu yüzden 'ajan olabilir öldürün, ya da defedin' diyor." Doğrusuyla yanlışıyla tarihe kalmış bir iddia. Gün gelir bu da açıklık kazanır. İranlı

Halkın Mücahitleri'nin deyimiyle "Bir kahvenin hatırı için kendini Humeynicilik sevdasına kaptıran Çandar", bugünlerde Filistinli olmakla da övünmüyor artık! Çünkü Batı kamuoyu, özellikle ABD yönetimi "tu.. kaka...." diyor FKÖ ve Arafat için. Yeni moda Pentagon'a yakın olmak, Dış Türkleri savunmak, Kerkük-Musul'a inmek, tarihsel fırsatı kaçırmayarak Batı'nın yanında komşulardan birine cephe açmak. Ayrıca Çandar'ın hararetle önerdiği bu baskın, olası bir Kürt devletinin kurulmasını önlemek için de vazgeçilmez şartlardan. Yoksa Türkiye'deki Kürtler de başlarını kaldırır, Çandarlıoğlu sülalesinin kapıkulu olduğu, uğrunda nice sadrazam kellesi verdiği Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları arasından çıkan son Türk devletinin başına bela olurlar mazallah!...

Şam-Beyrut yolunda ilerliyoruz. Beni Lübnan'a taşıyan Toyota'da üç dört Filistinli var. Şoför olanı yönetici durumunda. Karanlıkta dağa tırmanıyoruz. Dolambaçlı yollarda karın karanlığa boğulmuş beyazlığı var. Bir geçiş noktasına durduk. Baalbek dolayında mola verdik. Beyrut'a indik. Son derece modern bir kent. Bir bakıma Fransız sömürgesi. Küçük Paris...

Çok beklemedik. Kentin havalanı tarafına geçtik. Sonra Karantina semtindeki bir Filistin mülteci kampında durduk. Birkaç gün bekledim. Bu arada çevrede Kürtçe konuşmalar duyuyordum Biraz daha yakından ilgilendim. Kozmopolit bir mahalleydi. Filistinliler, Kürtler ve Hıristiyanlar vardı. Kürtlerin bir kısmı Dersim isyanından sonra Suriye üzerinden buraya gelmiş sürgünlerdi. Bir gece onlarda konuk oldum. Dersim, Munzur'u sordular.

Özgün milli giysileri içinde genç kızlar ve erkekler çalıp oynadılar. Türkiye devriminin geleceği, kendilerinin ne zaman dönebileceklerine ilişkin açıklamalar istediler. Dilim döndüğü, aklım erdiğince umutla yanıtladım. Çok sevindiler. 1930'lardan kalma Türkiye'deki Kürt isyanlarının, özellikle Dersim ayaklanmalarına ve yapılan zulme ilişkin birçok kitap gösterdiler. Daha sonra gelip alacağımı, kendileriyle temas kuracağımı belirttim.

Kürtlerin çoğu yoksuldu. Lübnan kimlikleri yoktu. Geçici kimlik sahibiydiler. Bu yüzden 1975'de Lübnan iç savaşı başlayınca Müslüman fasişt Hıristiyan çatışmasında müslümanların yanında yer aldılar. Ancak, çok geçmeden Karantina Hıristiyan güçlerin işgaline uğrayınca çok sayıda Filistinlinin yanında sayısız Dersim sürgünü Kürt de kurşuna dizildi

Bora Gözen ve arkadaşlarıyla buluştuğumda Karantina'daki Kürtlerden söz ettim. Haberdar olduğunu, onlardan ve Halep'ten elde ettiği bütün Kürtçe/Türkçe belgelerin birer hazine olduğunu, Türkiye'ye dönüşümüzde Kürt sorununa son derece kıt olan somut gerçekler ve belgeler temelinde eğileceğini, belki de Kürtler konusunda yepyeni bir bakış açısı getirebileceğimizi belirtti. Ayrıca biz Nahr El Bared kampındayken, eğitim toplantılarımıza yeni bir madde daha ekleyecektik: Kürt tarihinin incelenmesi, gerekli belgelerin tartışılarak toparlanması.

Ne yazık ki Karantina Kürtlerini bir daha görmek nasip olmadı. Bir özlemim de budur. Türkiye'de kimse bu topluluk üzerinde inceleme yapmış değil. Şam'daki Kürt sürgünleri hakkında gerçek bir belge de yok.

Karantina'da tuhafıma giden ilk şey, teneke evlerin bacalarında çok sayıda televizyon anteni bulunmasıydı. Böylesine sefalet içindeki Filistinlilerin evlerinde televizyon gibi lüks bir cihazın bulunması, beni şaşırtmıştı doğrusu.

Yağmur yağmıştı. Sabah kahvaltısından sonra beni Şam'dan Beyrut'a getiren şoför geldi. Trablusşam'a doğru yol aldık. Gene kentin kenar mahallerinde bir tepenin üzerine yerleştirilmiş, iğreti Filistin mülteci evleri vardı. Hava, Doğu Anadolu bölgesinde ki Nisan aylarına benziyordu. Kırsal kesimde karlar erir, cemreler düşer toprağa ve kaynar kazana dönüşmüş toprak anadan buharlar yükselir ya; işte böyleydi kampta hava. Biraz bekledim. Yine aynı televizyon antenleri. Artık kızmaya başlıyorum şu Filistinlilere. Kel başa şimşir tarak!...

Çok beklemedik. Trablusşam'dan 20-30 kilometre ötedeki Nahr El Bared kampının ortasına geldim, jipten atladım. Kimler

yoktu ki! Antep'ten tanıdığım Cafer, Ali... Dakikalarca sarıldık, sınır ötesinin hasretiyle. İşte Ahmet, bu da Kerim, Gürol ve Bora Gözen arkadaş, hani adını bilemeden övgüsünü bolca dinlediğim, polise vurup kaçan; bir aradama kilotu dahil kokmuş çamaşırları sayesinde çantadaki illegal yayınları polisten kurtaran şu adam.

Toyota'nın sürücüsü boşaltılmak üzere olan kampın sorumlusu Ebu Muhammed'miş meğer. Adını duyar duymaz irkildim, çünkü Şam'dayken kötü şöhretini duymuştum Türklerden.

Hiç iyi söylenmezdi bu Ebu Muhammed hakkında. Türklere kötü davranırdı. Kalın dudaklı, son derece çirkin suratıyla filmlerdeki "kötü adam" tiplerini andırırdı. Silah ve esrar kaçakçılığı yaptığı yolundaki söylentiler yaygındı. Anteplilerin çoğunluk olduğu, kendilerine *Kuvay-ı Milliye* adını veren grup, bu kampta eğitim görmüş, sınırı geçer geçmez silahlarıyla yakalanmıştı. Bu olaydan sonra Ebu Muhammed üzerindeki kuşkular da yoğunlaşmıştı. Sonradan, hasiphaneye düşmüş bir Filistinliden Ebu Muhammed'in Filistinliler tarafından da suçlandığını belki de idam edileceğini duydum.

Nahr El Bared kampı deniz kıyısındaydı. Dört bir yanı yüksekçe duvarlarla çevriliydi. Doğusunda ayrıca sivil bir mülteci kampı, kuzeyinde mülteci çocukları için bir okul, güneyinde ise sağlık ocağı vardı. Lübnan askeri havaalanına çok yakındı. Lübnan savaş uçakları üzerimizde keşif uçuşları yaparlardı. Mülteci kampıyla askeri kampı bir sokak ayırıyordu. Kampın genişçe bir bölümünde ise Birleşmiş Milletler yardım örgütlerine bağlı, Filistinlilerin "Vekale tül Gaws" dedikleri kuruluşun erzak deposu bulunuyordu.

Kamp, ben gelmeden bir ay kadar önce dağıtılmıştı. Ama ünlü bir eğitim merkeziymiş. Birçok Türk devrimcisi, Malezyalı, Filipinli, İranlı, Eritreli,.... buralarda eğitim görmüşler çok önceleri. Ben İsrail zindanlarında sorgudayken, sorguculardan biri şu soruyu sormuştu: "Kampta / Doğu Alman ve Rus eğiticiler sizi de

eğitti mi?" Ayrıca deniz komandosu yetiştirilmek üzere de kullanılmış bir ara. Vietnam'da gerillalara karşı çarpışmış bir iki Fransız lejyonerin (paralı askerin) de burada kaldıklarını duymuştum çok sonra. Türklerden birisi bu lejyonere, savaşmasına rağmen, böylesine uzun yaşamasının sırrını sorar olmuş. Aldığı yanıt: "Herkes uyurken hiç uyumam, silahımı hiç çözmem. Bilinen yerlerde yatıp kalkmam, kendimden başkasına da asla güvenmem. Silahım biricik dostumdur." Tam bir paralı asker ya da profesyonel mantığı...

Doğrusu biz de silaha alışalım diye gece gündüz birlikte yatıp kalkıyorduk. Hiç ayırmıyorduk yanımızdan. Zorunlu olmadıkça arkadaşımıza bile vermiyorduk. Kural buydu. Ama biz devrimciydik, birbirimize güvenir, ortak pratik ve mücadeleden güç alırdık

Tüm ününe rağmen kampın son günleriydi. Bizim de son günlerimiz olacağını kim bilebilirdi. Topu topu bir mitralyöz ve dört uzun menzilli silah bırakılmıştı. Ebu Muhammed'in kamp sorumlusu olmasının yarattığı sakıncalı durum bir yana, kampın tüm sorumluluğu Türkler'e bırakılmıştı. Nitekim kural olarak nöbetçi komutanın Arap olması gerekirken, baskın gecesi bu görev Bora Gözen'e verilmişti. Orada yalnız kalmıştık. Ma'unemiz (günlük tayin) kesiliyor, çok yorulduğumuz halde az gıda alıyorduk. Ama Filistin mültecileri çok sıcak davranıyorlardı bize. Sabahları marş söyleyerek eğitim yaptığımızda, bizi izlemeye gelenler olur; arada bir yiyecek bir şeyler uzatırlardı.

Bu arada başka kuşkulu olaylar da oldu. Bir öğle vakti kampa birisi girdi ve hemen çıktı. Peşinden koştuk ama yakalayamadık. Başka bir gün de iki kişilik bir bot denizden kampa yaklaşmaya çalıştı. Uzaklaşması için uyardık.

Kamptan dışarı çıkmamıza kesinlikle izin verilmiyordu. Dolayısıyla çevre hakkında topografik bilgimiz yoktu. Küçük yaralanmalar ve rahatsızlıklar anında, sadece yandaki sağlık ocağına kadar gidebiliyorduk. Bir kez de, pasaport ve benzeri belgeler için

fotoğraf çektirmek üzere mülteci kampın Filistinli fotoğrafçısına gittik. Kısacası bir baskın anında kampın savunulması açısından sayısız sakıncalar vardı.

Hemen belirtmeliyim, fotoğrafımızı çeken Filistinli kanalıyla İsrail istihbaratına ulaşan birçok fotoğraf gördüm. Bu fotoğraflar, İsrail'deki sorgumda karşıma çıktı. Fotoğrafçı mı gönderiyordu, biri mi çalıyordu bilemem. Ama bu stüdyodan İsrail'e fotoğraf gidiyordu. Aslında, Lübnan, İsrail ajanı kaynıyordu. Ülkenin merkezi posta ve telefon idaresine bile yerleştirilmişlerdi. Lübnan'ın toplumsal yapısı buna çok elverişliydi

Eski bir İsrail ajanı olan Victor Ostrovski'nin anlatıp Kanadalı bir gazetecinin kaleme aldığı *Hile Yolu* adlı kitabı okuyorum bugünlerde. İsrail'in dış istihbarat ve karşı casusluk örgütü olan ve dünyaca ünlü MOSSAD'ın çeşitli ülkelerdeki akıl almaz faaliyetlerini anlatıyor. Bu arada MOSSAD'ın Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) içindeki etkinliklerini (haber sızdırma, yanlış yönlendirme, ajan devşirme, sabotaj, suikast, bilgi toplama ve duyumlar, ajan sokma... vb.) ayrıntı ve örnekleriyle sunuyor. Kitabı okuyan herkeste kalabilecek izlenim şudur: "Bu MOSSAD çok güçlü; FKÖ içinde MOSSAD ajanları cirit atıyor, Yaser Arafat'ın özel şoförü aracılığıyla Filistin önderliğinin her adımı izleniyor, her nefes alışı dinleniyor..." Büyük ölçüde doğrudur bu izlenimler.

Ancak İsrail ajanı işin öteki yönüne hiç değinmiyor. Yani Filistinlilerin istihbarat örgütü niteliğindeki Kifahı Muselleh'in MOSSAD'a karşı ve İsrail içindeki faaliyetleri.

Filistin istihbarat subaylarından ve Arafat'ın gözü-kulağı durumundaki Muhammed Yusuf Naccar'ın 1973 yılı Şubat'ında Beyrut'taki evinde basılıp öldürülmesinden sonra FKÖ, kendi saflarında yeni bir düzenleme yaptı. Suikastle ilgili Beyrut PTT'sinde görevli bir ajan yakalandı. Türkiyeli devrimcilere karşı yapılan Nahr El Bared harekatı Filistin-İsrail arasındaki casuslar savaşını kızıştırdı. Yine de fazla bir şey değişmedi.

FKÖ, 1976'dan sonra karşı atağa geçerek MOSSAD içine ajan sokmayı ve içeriden *köstebek* ayarlamayı başardı. Bunun en iyi kanıtı da 1978-82 arasında Kifahı Muselleh'in kanca attığı İsrail ajanlarının Arafat'a geçtikleri yoğun istihbarat oldu. Filistin istihbaratı İsrail eski başbakanlarından ve acımasız Filistin düşmanı olan Golda Meir'in MOSSAD'da görevli evlatlığını kendi lehine çalışmaya ikna etmişti.

MOSSAD'ın Arap ülkelerinde olan biten her şeyden haberdar olduğunu ileri süren ajan, bu istihbarat örgütünün önemli başarısızlıklarını açıklayamıyor. Örneğin 1973 Arap-İsrail Savaşı'ndan önce Mısır İstihbaratının Süveyş Kanalı'nın altından Sina'ya tünel kazması, yine Sina'daki başka bir tünelden Mısırlı subayları kaçırması, savaşta İsrail'in gafil avlanması, 1988'de Filistin fedailerinin İsrail'e planörle inip eylem yapması ve nihayet ünü dünyaya ulaşan *İntifada* eylemliliği... MOSSAD'ın başarısızlıkları hanesindedir.

Suriye ve Lübnan'daki en mutlu günlerim. Uzun bir ayrılıktan sonra bir-iki eski tanıdığa kavuşmak, aynı görüşten arkadaşlarla bir arada bulunmak. Çok özlemini çektiğim, bize özgün tartışma ortamına katılmak. Ve ortak anılar. Türkiye'de bıraktıklarımız! Burada da gizliliğe uyuyor, kimsenin adını sanını sormuyorduk. Nereden gelip ne yaptığını da. Ama aşağı yukarı herkes, geçmişteki ortak çalışmalar nedeniyle, öbürünün gizlediklerinin yarısını biliyordu. Gene de belli bir disipline uymak gerekiyordu.

Cafer, Antep'teki son görüşmemizi izleyen gelişmeleri özetledi: "Kaypakkaya-Muzaffer-Ali merkezden kesin olarak ayrıldılar. Artık Tunceli tarafında gerilla savaşı başlatacaklar. Biz köylerde iyi tutunduk. Yerel köy komiteleri ve birimleri kurduk. İleride oraya silah ve adam da gönderip gerilla eğitimi yaptırmaya başlayacağız Ama önce sanayi işçileri arasında çalışıp belli bir eğitim görmek iyi olur. Büyük bir olasılıkla Almanya'daki Türk işçiler arasında bulunacağız. Hem eğitim göreceğiz hem de onları

örgütleyip birlikte İstanbul-İzmit gibi sanayi merkezlerine gireceğiz. Bu arada çok sayıda köylü kökenli Türk ve Kürt işçisi bulup örgütleyeceğiz, ikna edip kırsal kesimdeki çalışmalara göndereceğiz."

Cafer'in anlattıkları, bir anlamıyla, Nahr El Bared'deki kamp eğitimini bitirdikten sonra gideceğimiz yönü, izleyeceğimiz çalışmanın ana hatlarını çizmiş oluyordu. Sordum.

- Peki nasıl geçtiniz, neden bu kadar geciktiniz?

- Çok kolay. Zaten bağlantımız vardı. Kamışlı-Lazkiye hattını kullanarak hemen Beyrut'a geldik. Seni çok aradık, ama bulamadık.

- Doğru değil. En azından gideceğim yer aşağı yukarı belliydi ve sen biliyordun. Madem ilişkileriniz ve bağlantılarınız vardı, neden beni öne sürdün; acemilik çölüne attın? Ben o kadar güvenilmez biri miydim? Ya da gözden çıkarılması gereken bir yem miydim? Hiç olmazsa dürüstçe söyleyebilirdin, ben de tereddütsüz kabul ederdim. Ama gönlüm rahat giderdim.

Çok kararlı ve azimli bir arkadaş olduğuna yakından tanık olduğum Cafer'in bir kusuru vardı. Çok kuşkucuydu; gizlilik adına yalnız başına kararlar verdiği de olurdu. Uzun süre birlikte çalışmadığı insanları tuhaf denemelerden geçirirdi. Filistin'e böylesine paldır küldür gönderilişim de bunun bir parçası olsa gerekti.

Cafer, hatasını kabul etti, özür diledi. Olay kapandı.

Nahr el Bared kampındaki son eğitimimiz esaslı olmalıydı. Önümüzde yirmi-otuz gün gibi kısa bir süre vardı. Almanya'dan haber gelmiş, bizi Avrupa'ya götürecek rehberler yola çıkmışlardı.

Hızlı ama ciddi bir eğitim programı hazırladık. Önce kampta bulunan havan, mitralyöz ve öteki uzun menzilli silahlarla eğitim yaptık. Gün boyu, ölesiye denecek kadar koştuk, beden eğitimi yaptık. Ebu Muhammed işin öte yanını tavsıyor, erteliyor ve bizi oyalamaya çalışıyordu.

Ankara Mamak'tan firar etmiş, bir ara Cengiz (Çandar) ve arkadaşlarıyla kalmış, daha önce de Filistin'e gelip gitmiş, bu yüzden Arapça'yı görece iyi bilen Kerim Öztürk'le Cafer'in Beyrut'a gönderilmesini kararlaştırdık. Abu Cihad'ı görüp, iyi bir eğitmen ve öğrenmemiz gereken silah listesini isteyeceklerdi. Gittiler, bir gün sonra sevinçle geri döndüler. Abu Cihad isteklere olumlu yanıt vermişti.

Dışarıdan bir eğitmen geldi. Yakın döğüş, kent içi çatışma silahları, mayınlar ve kırsal kesimde kullanılması olası silahlar üzerinde yoğunlaştık. Bu bağlamda İsrail yapısı Uzi, Mısır yapımı *Port -Said, Sten* tabanca, Çin ve Alman tabancaları (ki son derece modası geçmiş şeylerdi), G-3 ve benzeri piyade tüfekleriyle helikopter düşürme teknikleri, kırsal kesimde bubi tuzakları, havan topları, süngü ve hançerle adam öldürme, tel kesme, 50-100-500 metrelik sürünmeler, sızmalar, düz arazide savunma ve korunma teknikleri, kamuflaj, özel olarak Cezayir devrimcilerinin çıplak arazide gerilla taktikleri konusunda eğitim gördük. Deniz eğitim istemedik.

Ne var ki şu öğrendiklerimiz, bizim Abu Cihad'dan istediklerimizin ancak dörtte üçüydü. Daha yetkin kılınmak istiyorduk. Ha bugün ha yarın derken program kalakaldı. Eğitimi bittikten sonra kampta gene az sayıda silah bırakıldı, gerisi alınıp götürüldü...

Askeri eğitimin yanı sıra biz, Türkiye özelinde devrimci askeri stratejileri tartışıyorduk. Elimizde çokca tarihsel malzeme yoktu. Dolasıyla Gavur İmam, Osmanlı'da Celali İsyanları, Beyrut'taki Kürtlerden elde edilen Dersim İsyanı gibi roman, kitap ve belgelerde özgün şeyler çıkarmaya çalışıyorduk. Bu arada bunların Çin, Vietnam ve Kamboçya gerilla haraketlerine, halk savaşı stratejisine uygunluğunu, benzerliğini araştırıyorduk.

İdeolojik ve teorik eğitimler ise, bedenen çok yorgun olduğumuz akşam saatlarine kalıyordu. Kitap okuma, tartışma ve benzer şeyler gece 22.00 sularında biter, o saatten sonra yatardık.

Genel kural olarak akşam karanlık basınca tüm ışıklar sönerdi mülteci kampında. Biz de bulunduğumuz odanın pencerelerini kapatırdık.

Amaç, olası bir İsrail baskınında yerimizi belli etmemekti. Geceleri nöbet tutardık. Tam bir köy karanlığıydı. Ortalık aydınlanana kadar nöbet sürerdi.

Almanya'daki arkadaşlar geldiler. Pasaportlar, sivil giysiler, kravatlar, lüks ayakkabılar. Zengin sofrasına konmuş aç insanlar gibi, habire giyecek provası yapıyoruz. Şu uydu, bu uymadı..

İşaret verilmiş, geriye sayma başlamıştı artık. Beyrut-Venedik-Milano hattı üzerinden İsviçre ve Almanya'ya gideceğiz. Her gün bir eğitim yapıyoruz; "Gemi de şunlar şunlar bir arada kalacak, elverdiğince çok konuşmayacaktık. Sakin görünmeye, bazı kişileri gözlemeye bakacaktık. Sorulursa, şöyle şöyle diyecektik. Liman girişinde kendimizi şu, şu, şu diye tanıtacaktık..."

Bir haftadan beri El Fetih-Lübnan güvenlik güçleri arasından çatışmalar vardı bölgede. Lübnan ordusu da işin içine girmişti. Kamp sorumlumuz Ebu Muhammed, çevrede olası bir çatışma durumunda "karışmamamız" gerektiği yolunda sıkı tenbihte bulundu. Biz savunma amacıyla ek silah ve cephane istedik. Kabul edilmedi. "Biz sizi koruruz. Ayrıca Türk olduğunuzu söyleyin, size dokunmazlar" dendi.

İkna olmamıştık. Çünkü dönemin Türkiye İçişleri Bakanı iki ay önce Suriye ve Lübnan'ı ziyaret etmişti. Devrimcilerin teslim edilmesini istemişti. Suriye devrimcilerin ülkedeki varlığını inkâr etmiş, Lübnan hükümeti ise yakalayıp teslim edeceğine söz vermişti. Bu nedenle özellikle Beyrut'taki Türkiyeli devrimcilerin kaldıkları evler sık sık baskına uğrardı. Onlar da sürekli yer değiştirmek zorunda kalırlardı

Ebu Muhammed'in tek iyiliği oldu bize. Beyrut'tan günlük gazete temin edebiliyordu: *Milliyet* ve *Hürriyet*. *Milliyet* devrimcilerin mahkemeleri, iddianame ve sorguları hakkında diziler

yapmıştı. Birçoğunu okudum: THKP-C, İsrail Konsolosu Elrom'un öldürülmesi, DDKO, THKO eylemleri vb... Çok uzun yazılardı. Böylesine açıklamalar, itiraflar biraz canımı sıkmıştı. Ama İsrail'deki sorguda, son derece kızdığım bu yayınların yararını görecektim.

Ebu Muhammed hakkındaki kuşkularımız artmıştı. Son bir iyilik yapıp, onu El Fetih yetkililerine şikâyet etmeyi düşündük. Kısmet değilmiş.

20 Şubat'ı 21'ine bağlayan gece denizde tek kıpırtı yoktu. Ay ışığı vuruyurdu denize ve kampa gölgeler uzanmaya başlamıştı. Böyle güzel Akdeniz gecelerinde, yıldızları seyredemezdik. Güvenlik nedeniyle sık sık dışarıya çıkamazdık çünkü. Olağan bir nöbet değişimiydi. Saat 01.00'e geliyordu. Bora Gözen dürtünce uyandım. Nöbeti devretmek için gelmiş. Çıktı, Nizamiye kapısına doğru yöneldi. Ali Kiraz ise deniz kıyısı nöbetini tutuyordu.

Giyindim, botlarımı bağladım ve gecenin serinliğine çıktım. Gerindim. Denize doğru yöneldim. Daha birkaç adım atmıştım ki, okul duvarının birleştiği noktadan kısa menzilli bir silah taraması oldu. Ve bir anda ardı ardına yağan havan topları altında kamp kıyamet yerine dönüverdi.

Lübnan ordusu-Filistin çatışması sandım ilkin. Kendimi pis su arkına attım. Silahsızdım. Sessizce çevreyi gözetleyip, aklımı toplamakla meşgulum. Taramalar arttı. Ben yeni bir hendeğe doğru koşuyorum. Bir silah. Ahh, bir silahhhh!... Bu arada düşünüyorum: "Lübnan ordusu neden gündüz saldırmıyor? Üstelik askeri havaalanı çok yakın. Gelip tepeden bombalayabilirler. Hem Lübnan-Filistin çatışmaları genelde gündüz başlar, karanlıkta sona erer. Ertesi gün kaldığı yerden devam eder..."

O halde,

"İsrailliler mi?" daha sorumu bitirmeden, yoğun top ateşi başladı. Kuzeyden güneye doğru; ilkin nöbetçi kulübesini, sonra Arapların barakayı, helayı taradı. En sonra Türklerin kaldığı gecekondu tipi odayı yerle bir etti. Her kimse, yeri iyi biliyordu.

Nerede insan bulunduğunu da. Yoksa benim boylu boyunca siperlendiğim, farelerden başka hiçbir canlının bulunmadığı ark tarafı neden bombalanmasın?

Bu arada deniz tarafından 500'lük mermilerle tarama ateşi de başlayınca baskını yapanın İsrail askerleri olduğu iyice belli oldu.

Bora Gözen ve Ali Kiraz karşılık veremeden katledilmiş, Filistin kurtuluş hareketine armağan edilen yüzlerce Türk, Kürt, İranlı, Eritreli, Filipinli, Malezyalı, Cezayirli, Latin Amerikalı şehitler kervanına katılmışlardı.

Arkadaşların kaldığı oda, ilk top ateşi başladıktan on dakika sonra ateş aldı. Bağrışmalarını duyar gibi oluyordum. Ama artık onları göremezdim. Çünkü askeri kamp duvarının altından, aynı ark yolunu izleyerek Filistinlilere ait barakalardan oluşmuş Sağlık Ocağı'nın sahasına girmiştim. Silahsız biri için şimdilik en güvenli yer burasıydı.

Arkadaşlar mitralyözü kurmaya çalışıyor olmalıydılar. Ama yararı yoktu. Çünkü bulunduğum yerden güneye baktığımda orada da direniş odakları görüyordum. Filistinlilerin elinde ya mitralyoz ya da güdümlü mermi denen, 2400 metre yerine 4800 metreye ulaşan kurşunlar vardı. Oysa denizin açıklarında demirlemiş İsrail Savaş gemileri bu menzilin dışındaydılar. Yepyeni bir taktik uyguluyorlardı. Gecenin karanlığında direniş noktaları belli olmayınca Filistinlileri kışkırtıp ateş etmelerini sağlıyor, böylece yerlerini saptayarak iki koldan saldırıyorlardı: Havadan uzun menzilli toplar ve insan boyunu geçmeyen yükseklikte 500'lük mermilerle.

Hemen bulunduğum sahadaki dalgakıranların arkasına saklandım. Böylece 500'lük mermilerden yakamı kurtarabiliyordum. Peki cehennem ateşi saçan toplar ne olacaktı? Sesten yararlandım. Top salvoları gelmeden sesi ıslık çalar gibi yırtıyordu gecenin karanlığını. Az çok tahmin edip yuvarlanarak, sürünerek ya da emekleyerek yer değiştiriyordum. Toplarla köşe kapmaca oyunum yarım saat kırkbeş dakika sürdü.

Fırtına bora dinmiş; ürkütücü bir sessizlik kaplamıştı ortalığı. İlk fareler kımıldadı. Arkasından ben ve bilmediğim başkaları. Kampın içinde neler olmuştu. Ölmüş olmalılardı. Oraya mı gitmeliydim yoksa mülteci kampının içindeki evlerden birine mi dalmalıydım? Ama her ikisi de silahsız olamazdı... Önce bir silah bulmalıydım.

Sağlık Ocağı'nın açık kapısından sokağa fırladım. Ocak'ta kimseler kalmamıştı. Buraya da bir iki top mermisi düşmüştü. Duvarların yarısı çöküktü. Hiç ses yoktu. Yaralılar olsa, neden yardım istemezler? Sokak boyunca sine sine ilerlerken aradığım silahı buldum: Bir G-3. Şarjörü dolu, yirmi kurşun alıyor. Önce çıkmaz bir sokağa saptım. Birkaç ev yokladım. Hepsi de kapalıydı. Başka bir sokağa geçtim, kayboldum. Yeniden geri döndüm. Neden tek bir kimse yok? Birini görsem de bir şeyler öğrenebilsem! Son çare, geldiğim sokaktan geri dönmek. Yarım saat kadar sonra askeri kampla sivil yerleşim merkezini ayıran caddeye ulaştım. Bir duvarı tırmanmak üzereyken gölgeler göründü. Gizlendim. Hiç tanımadığım seslerdi bunlar.

Yavaşça köşeye yaklaştım. Beklemeye durdum. 15-20 kişilik bir grup, arama kolundaki gibi ilerliyordu. Sokak bir yerde düzleşti. Grup girintisi çıkıntısı olmayan dar bir mekâna geldiğinde tetiğe bastım. Tümü de yere yıkıldı. Kaç kişi yaralandı, kaç kişi öldü bilmiyorum. Meğer İsrail komandolarıymış. Her şeyin bittiğini sanıp, bilgi-belge, ne kalmışsa temizlemeye ya da alıp götürmeye gelmiş olmalıydılar. Bunu da sorgu sırasında öğrenecek, ancak İsrail askerlerini öldürdüğümü hiç kabul etmeyecektim.

Tek şarjörlü silahın kurşunları bitince, yeniden koşmaya başladım. Amaç yeni bir silah edinmek. Bu yüzden yeniden Sağlık Ocağı'nın barakasına tırmandım. Koşarken çatı delindi, bir ayağım içeri düştü. Kendimi kurtarmaya çalışırken bacağımın iki yerine sıcak birer su damlası düşer gibi oldu. İki kurşun yemişim. Duvardan atladım. Askeri kampa gitmeden önce bacağımı "hatta"

denilen Fedai başörtüsüyle bağladım. Kamp delik deşikti. Toprak altüst olmuş, kana bulanmıştı.

Bir saat önce aynı odada yattığımız, yarım gün öncesine kadar karşılıklı sohbet ettiğimiz, dertleştiğimiz, gülüp şakalaştığımız, birlikte düş kurduğumuz, insanlar yoktu artık. Ölümle yaşamın ince çizgisi, umutla kederin, sevinçle acının iç içeliği. Yenilgiyle başarının önlenemez diyalektiği. Kiminin ayağı kopmuştu. Kiminin başı yoktu. Bazısının karnı açılmış iç organları dökülmüştü. Yüzü yanıklar içinde yere serilmiş olanı da, tek bir kurşunla hayata veda edeni de vardı. Ben "ölüm tarlasında" delicesine sahibini arayan bir boşluktan ötekine kayıp giden bir yolcuydum artık.

Silah ararken üç yerimden daha kurşun yedim. Okul tarafından silah sesleri duyup, arkadaşlarının imdatlarına yetişen İsrailli komandolardı bunlar. Yere yıkılmıştım. Bedenim beş kurşun almıştı. Kaçacak durumum yoktu. Önce biri yaklaştı; beni "teslim aldılar."

Sonra iki kişi yaklaştı ve korkunç iki dipçik darbesi vuruldu başıma. Kaşım yarıldı, kafatası kemiğim kırılmıştı. Yüzüm gözüm kanlar içinde, topallayarak yürüyordum. Daha doğrusu sürükleniyordum.

Okul tarafına götürüldüm. Ellerim bağlandı. Başıma bir külah geçirildi -ki gözlerim görmesin. Bir duvarın dibinde ayakta beklettiler. Çaresizdim, esirdim ve ölümlerden ölüm beğenmeliydim.

Ölümle aramda saniyeler var. Acele ediyorum! Ölüm senden korkmuyorum! Geleceksen gel artık! Canımı sıkıyorsun... Kurşuna dizilmeyi bekliyorum. Bir, iki, üç... olmadı... Bir, iki, üç... olmadı..! Slogan atmaya hazırlanıyorum: "Yaşasın Türkiye ve Filistin halklarının kardeşliği" Ama beklenen kurşun gelmiyor bir türlü. Tek ses helikopterin gürültüsü!

Ne kadar geçti, bilemiyorum. Biri yumruğuyla başıma vurdu. Eğerek içeri soktu. Arkadan bağlı ellerim sıkılaştırıldı. Yüzü koyun yere yatırıldım Bir ayak belimin tam ortasında. İsrail'e böyle kaçırıldım.

İsrail zindanlarında 7 yıl iki ay sürecek olan zorunlu ikametim başlıyordu. Helikopterle birlikte ben de havalandım. 12 Mart Faşizmi, Ankara, Antep, Maraş, Suriyeli kaçakçı, izinden dönen asker, Kürt şoför, Halep-Şam, Suriye'deki Filistin bürosu, Cengiz Çandar'ın Demokratik Cephe aracılığıyla tehdidi, korktuğu için gizlenen, nesnel olarak Nahr El Bared'e kadar sürüklenmemize yol açan ve belki de bu nedenle bunca devrimcinin katledilmesinin vebalini taşıyan Cengiz Çandar ile yanındaki Müfit, Türkiyeli gençler, Karantina'daki Kürtler, Ebu Muhammed... Ahhhh, Ebu Muhemmed!... Bir tür film şeridi gibi geçti gözlerimin önünden...

Binbir milletin yaşadığı Anadolu; Kavimlar Kapısı Anadolu, Kürt'ü, Türk'ü, Çerkes'i, Arap'ıyla; Trakyalısı, Diyarbakırlısı, Adanalısı, Karslısı, Malatya ve Tuncelilisiyle Filistin'e armağan verdi çocuklarını. Nahr El Bared mülteci kampında yaşayan 30 bin Filistinli için genelde ise yerinden yurdundan sürülmüş yaklaşık iki milyon Filistinli için verilen yüzlerce Türkiyeli şehit, Lübnan'ın bir yamacında yatıyor şimdi. Onlar, bağımsızlık ve özgürlüğün tunçtan anıtı. Devrimi isteyenlerin, ulusal kurtuluş mücadelesi verenlerin güç ve moral kaynağı.

Bu, gerçeğin bir yanıtıydı.

Nahr El Bared baskınından sağ kurtulan bir Türk, o gece kampta ne olduğunu anlattı: *"İlk nöbetçi bendim. Akşam altıdan sekize kadar nöbet tuttum. Bitirdim nöbeti, barakaya döndüm ve yattım.*

Bir gürültü oldu. Hepimiz uyandık. Patlamalar sürekliydi. Bu durumda herkes ayağa kalkar, ne olup bittiğini anladıktan sonra yeniden yatılırdı. Kural buydu. Gürültüyle birlikte yerimizden fırlamıştık ki, arkadan başka patlamalar geldi.

Ara vermiyordu hiç. Çevreye ışıklar saçılıyordu. Bizim biraz üst tarafımızda Filistinlilerin polis teşkilatı vardı. Onlar ateş ediyorlardı. Karşılıklı ateş sesleri geliyordu. Biraz düşündük, ne yapalım diye. Dışarı çıkıp çıkmama konusunda karar veremiyorduk. Çünkü tam bizim bu-

lunduğumuz yeri havan topuyla dövüyorlardı. Çevreye şarapneller sıçrıyordu. Karasızlık içinde kıvranırken, bir yandan da bize bırakılan destek mitralyözü kurmaya çalışıyorduk. Küçük silah nöbetçideydi. Mitralyözü kurmaya çalışırken kapıdan ateş etmeye başladılar. Bacağımdan yaralandım. Arkadaşlar yanlara attılar kendilerini. Sürekli ateş altında kapıdan yana çekilirken karnımdan da yaralandım. O anda yapacak bir şey yoktu. Arkadaşların üzerine düştüm. Birtakım gölgeler girdi içeri. Ne yaptıklarını izleyemedim. Çıktılar dışarı. Yeniden bir patlama oldu. Bayılmışım. Ondan sonra arkadaşları öldürmüşler.

Son patlamayla birlikte baraka çökmüş, duvarlar dışarıya doğru yıkılmış. Patlama temelden almış göttürmüş duvarları. Kendime geldiğimde kafam temele sarkıyordu. Ben daha yüksekte kalmışım. Aradan ne kadar zaman geçtiğini çıkarmak çok güç. Birbirinden kopuk, değişik görüntüler. O sırada bizim arkadaşlara saldırıyorlarmış. Benim her tarafım kan içindeydi. Gözlerim, saçlarım yanmıştı. Öldüğümden emin olmak için karnımdan bir kere daha süngülemişler. Duyduğum acı bundan öttürüymüş. Kendime geldiğimde ortalık durulmuştu. Yavaşça doğruldum. Çevremde kimseyi göremedim. Biraz uzağımda ateş yanıyordu. Düşe kalka yürümeye çalıştım. Üst taraftaki mahalleye ulaştım. Bir eve girdim. Sesim çıktığı kadar bağırdım. Bir süre sonra birileri geldi. İlk önce İsrailli sandım. Aralarında konuştular. Filistinli olduklarını anladım. Beni bir arabaya koyarak hastaneye götürdüler..."

Bu arkadaş daha sonraları Almanya üzerinden Türkiye'ye dönecek, 1974 Affı kapsamında olağan yaşamını sürdürecekti. 12 Eylül sonrasında ise, kendisini milliyetçi ve dini ideolojilere kaptıracak, eşine başörtüsü taktırıp huzura kavuşacaktı!...

Yaralı kurtulan bir başkası da, uzun yıllar, özellikle devrimci yükseliş dönemlerinde Malatya-Sivas-Maraş yöresinde köy köy dolaşıp saz çalarak bir çeşit devrimcilik yapacak; 1979-80 arasında esnaflaşmaya çalışırken devrimden uzaklaşacak, 12 Eylül'den sonra da İslamcı ideolojiyi benimseyerek namaz kılacak, türbanlı bir kızla hem grafik işlerini yürütecek hem de İslami hayatı seçecekti!...

Umutsuzluklar, teoriyi sindirememe ve heba edilen devrimci çabalar, kişileri, ister istemez boşluğun yanıbaşında bekleyen "mistik, ilahi ve düşsel çözümlere" itiyordu. "İslam çözümdür" sloganı da bunun bir yansıması. Devrimcilikte ipin ucunu bıraktığınız an, gerilemenin sonu olmaz. Ya direnir, alternatif olursunuz, ya da boşluğa yuvarlanırsınız.

Mart 1990, *2000'e Doğru* dergisinde çalışıyorum. Doğu Perinçek çağırdı, gittim. "Gel, seni Bora Gözen'in annesiyle tanıştırayım"

- Hoş geldiniz, dedim annesiyle teyzesine.

Bora'nın annesi çok üzgündü. Bir sırrı öğrenmeye gelmiş gibi titriyordu.

- Babası yeni vefat eti. Veraset ilanı istiyorlar. Şimdiye kadar gizlilik korkusuyla soramadım, etmedim. Ölümüne inanmadım. Belki hâlâ gizleniyordur. En azından gerçeği söyleyin. Ayrıca mahkemeye vermem gereken bir cevabımın olması gerekir, dedi.

Doğu,

- Bora öldü. Filistin'de şehit oldu. Nahr El Bared kampında. *Aydınlık* gazetesinde yazdı. Ayrıca *Bora* ve *Türkiye Gerçeği* dergilerinde haklarında anılar yayımladık. İşte canlı bir arkadaş. O sırada kampta yakalandı. İsrail'e götürüldü. Olayı anlatsın.

Bora'nın annesiyle tanışmamıştım. 1980 yılında Türkiye'ye dönüşümde arkadaşların annelerini ziyaret edip, olayı anlatmak ve benden istedikleri son görevi yerine getirmeyi istemiştim

Ancak Cafer Topçu'nun ailesine ulaşabildim. Kadıncağız beni her görüşünde çok ağlıyordu. İkinci kocası da azarlayıp duruyordu bu yüzden; eve sık gitmedim artık. Cafer'in erkek ve kız kardeşleriyle bağlantı kurdum. İzmir'den Gürol İlban'ın annesiyle mektuplaştım. Ama çok sert ve umutsuz yanıtlar aldım. 12 Eylül sonrasında bağlantımız koptu. Ahmet Özdemir'in kardeşleri, "anneleriyle görüşmememin daha sağlıklı olacağını" söylemişlerdi. Ama beni Bora'nın annesiyle tanıştıran olmamıştı hiç.

O gecenin acısını yeniden yaşadım. Bora Gözen'in sevgi dolu arkadaşlığını, onun özlemini yüreğimde hissettim.

- Teyzeçiğim, Bora için her şeyi yaparım. Gerekirse gelir, öldüğüne dair mahkemede tanıklık ederim, dedim.

Eline 1980'lerde yazılmış belgeler verdim. Bu arada Ankara'daki Filistin Büyükelçiliği'ne gönderdim. Lübnan'daki mezar yerlerini ve orada şehit düşüp gömüldüklerini kanıtlayan bir belge verilmesini rica ettim.

Filistin Büyükelçiliği, Bora ve arkadaşlarının Lübnan'da şehit düştüklerini doğruladı. Ancak gömülü bulundukları "Enternasyonalizm ve Halkların Kardeşliği" mezarlığı Lübnan iç savaş sırasında tümüyle tahrip olmuş, kimin nerede bulunduğu bilinmez hale gelmişti. Ayrıca kayıt belgeleri de Beyrut'ta savaş ve Filistin katliamları sırasında ortadan kaybolmuştu.

Evet, ihanete uğramıştık. Saldırganlar kampın konumunu çok iyi biliyorlardı. Bunu top ateşinin düzeninden ve isabet yeteneğinden anlamak mümkündü. İlk olarak nereyi vuracaklarını ve sonra nereleri çökerteceklerini iyi saptamışlardı Örneğin Türklerin kaldığı odayı vursalar, Nizamiye kapısında nöbet tutan Araplar kaçabilir, nöbetçiler de kendilerini koruyabilirlerdi. Oysa atışlar, sırasıyla, Nizamiye kapısını, nöbetçi kulübesini yerle bir etti. Daha sonra kapalı yerlere doğru ilerlerledi ve Türkiyeli devrimcileri köşeye sıkıştırdı.

Yaklaşık yarım saat kırbeş dakika süren bombardımandan sonra, sağlık ocağının güneyindeki ateş yuvalarından denize doğru tarama ateşi başlamış, İsrail deniz kuvvetlerinden, buna karşılık verilmişti. Bu yuvaların önceden saptanamamış olması da İsrail baskınının genel bir operasyon değil, Nahr El Bared kampını hedef alan bir saldırı olduğunu kanıtlıyordu. Bu ateş yuvalarının yerlerini bilselerdi, önceden yok ederlerdi. Çünkü ciddi sayılabilecek tek savunma ve direnme buradan geldi.

Saldırı iki yönlü olmuştu. İsrail komandoları helikopterle kampın bir kilometre kuzeyindeki açık araziye inmişti. Lübnan

askeri havaalanıyla kamp arasına radara yakalanmadan inmek mümkün müydü?

Sessizce yaklaşan komandolar ve paraşüt birlikleri, kampa girmeden önce tarama ateşiyle 7-10 kilometre açıkta bekleyen gemilere işaret vermişlerdi. Gemiler 500'lük mermilerle tarayıp bombardıman yağmuruna tuttuktan ve direniş odaklarını susturdukdan sonra, komandolar kamp ve çevresine son darbeyi vurmuşlardı. Zaferi kazandıklarından o denli emindiler ki, kamp çökertildikten sonra, bütün ölüleri tek tek süngüleyerek oyalanabiliyorlardı! Kampa gelebilecek biricik yardımcı güç, 20-30 kilometre uzaklıktaki El Bedevi kampında bulunuyordu. Ancak İsrail gemileri, bu kampı da önceden bombalayarak oyalanmışlardı.

Ve ben, saldırı başlar başlamaz bir arabanın hızla uzaklaştığını duymuştum. Görmedim, ama biliyorum ki Ebu Muhammed'di bu..

Eksik olan bir şey daha vardı. Filistinliler, silahlı eğitim verirken bizlere kendi davalarının haklılığını söyler, ama Filistin meselesinin tarihsel gelişimiyle, düşmanları İsrail hakkında (askeri, sivil, yasal) hiçbir bilgi vermezlerdi. Ya da en azından ben böyle bir şeyle karşılaşmadım. Ne kampta, ne de ilişkilerin içinde İsrail hakkında fazla bir bilgim yoktu, onlar da tanıtmayınca, bu bana oldukça pahalıya patladı. Bunu hem sorgulu, işkenceli günlerimde hem de mahkeme önünde acı bir biçimde fark edecektim.

Bir de işin yanılgı yönü vardı. Benim kafamda emperyalizm siyonizm ve Arap gericiliğine karşı topyekün ayaklanarak halk savaşı veren "her direnişe katılan ve her çatışmada elde silah hazır bekleyen" bir Filistinli halkı vardı. Oysa Suriye ve Lübnan'daki gözlemlerim, gerçeğin hiç de benim düşündüğüm gibi olmadığını göstermişti.

Evet, Filistin örgütleri vardı. Halk kendi fedailerini seviyordu. Yardıma gelen yabancı devrimcileri sayıyordu. Yardım da edi-

yordu. Ancak işin aslı herkes bir iş peşindeydi. Günlük yaşamın akışında kaybolmuşlardı Filistinliler. Devrim davasını" topraklarından, vatanlarından sürüldükleri için" benimsemiş, devrimci görüşleri özümseyememişlerdi. Ve esas olarak öncüler yani *fedaiyyin* birimleri çarpışıyordu Güney'de çatışmalardan Kuzey'dekiler kopuktu. Öncülerin ön saflarda olması, askeri kamplar, erzak dağıtma meselesi, güvenlik gibi önlemler kitlesel düzeyde ele alınmadığı için askeri bürokrasi başlamış, sivil bürokrasi ise kökleşmeye çalışıyordu. Filistin askerleri, klasik ordu görünümündeydiler.

El Bedevi ve Karantina gibi mülteci kamplarında gördüğüm yoksulluk ile televizyon antenlerinin çelişkisi, bu halkın, henüz küçük burjuva ve esnaf bakışının üstüne çıkamadığını ve iyi bir taban çalışması yapılmadığını kanıtlıyordu. Ben böyle bir izlenim edindim

En önemlisi halk kendini savunmuyor, kaçıyordu. Onu savunan, koruyan başkasıydı, öncülerdi. Bunlar asker, sivil bürokratlardı. En iyimser yaklaşımla profesyonelce askerlik yapan, bu arada kendilerini devrime adamış Filistin fedaileriydi.

Bu izlenimlerimi İsrail hapishanesindeki Filistinlilere de açtım. Bir yere kadar doğruladılar. 1970 Kara Eylül (Ürdün) katliamından sonra bu tür hataların giderilmeye çalışıldığını söylediler. Ama bence hatalar 1975 Lübnan iç savaşına kadar sürdü. O tarihten itibaren savaşın alevleriyle 1982 yılındaki İsrail'in Lübnan işgalleri toplumunun yaşantısını alt üst edince, Filistin halkı devrime daha çok katıldı. Öncülerle kitleler birbirlerine daha çok ihtiyaç duyar oldular.

Sabra ve Şatilla katliamının kasabı, İsrail'in Aslan Yürekli generali, Arapların korkulu rüyası, tankların hükümdarı faşist Ariel Şaron, Beyrut'u kuşatıp FKÖ savaşçılarını Lübnan'dan çıkmaya mecbur ettiğinde bile, fedailer Filistin halkının olmadığı yerde fazla yaşayamadılar. Gittikleri Yemen, Tunus ve Sudan gibi ülkelerden birer ikişer Güney Lübnan'a geldiler. Adım adım di-

reniş odaklarını kurdular. İşgal altındaki ayaklanmanın ilk planlarını yapıp, İntifada'ya işaret olabilecek eylemlerini kuzeyden başlattılar.

NAHR EL BARED'DEN SONRA

Sanırım sabahın 03.00'üydü. Lübnan'dan helikopterle havalandığımda. Sırtımda zaman zaman yer değiştiren postallar. Yüzüm zemine yapışık. "...pırr...pırr....pırrr..."

Birkaç saat sonra İsrail'e vardık. Çevredeki yabancı seslerden anlıyorum. Herkes bağırıyor. Başımı zorla eğerek helikopterden indirdiler. Silah sırtıma dayalı, ellerim bağlı ve boynumda bir ip. Birisi ibranice "Kumm!..." diyor, anlamıyorum. "Kalk" demekmiş. Vuruyor. Sonra da ayağımı kaldırıp dikenli telden geçiriyor. Askeri kamp olmalı. Gözlerim hâlâ bağlı. Sonra beni bir yere götürdüler.

Bir klinikte açtım gözlerimi. Herkes asker üniforması giymişti. Ellerimi de çözdüler. İlk işim karşımdaki aynaya bakmak oldu. Saat 08.00'di. Yüzüm gözüm kan içindeydi. Hiç ürkmedim. Hatta biraz da gururla gülümsedim. "Ne kadar da dayanıklı imişim" dercesine...

Sırtımda müthiş bir ağrı, kollarım uyuşuk. Botlarım kalbura çevrilmişti. Askeri üniformam ve yaralı bacağıma bağladığım Filistin başörtüsü "hattam" da kandan kırmızıya boyanmıştı. Ne tuhaf, dünya kadar kan kaybettiğim halde, ne bayılmıştım ne de sarsılmıştım!

Doktorla konuşmaya, Fransızca bir şeyler söylemeye çalıştım. Ama o İspanyolca biliyordu. Ayrıca konuşmak da istemiyordu.

Pantolonomu yırttılar ve ilk tıbbi müdahaleyle birlikte sorgu da başlamış oldu: Kimdim, nereliydim?

Bedenimdeki kurşunları çıkartmak için yapılan ameliyat üç saat sürdü. Sorguda da acele ediyorlardı. "Türküm" dedim bildiğim birkaç Arapça sözcükle. Bir tercüman getirdiler çabuk tarafından. Maraş yöresinden göç etmiş. Yahudi dininden bir Kürt'tü. Kürtçe'yi unutmak üzereydi. Türkçe'yi anlıyor ama iyi konuşamıyordu. Şaşkınlıktan dilimi yutabilirdim. Yahudi olan

Kürt var mıydı? Oysa hapishanedeki yıllarımda yaklaşık 400-500 kişilik bir Kürt Yahudi topluluğunun Irak'tan kaçıp 1975'te İsrail'e sığındığını, bir çeşit komünal kooperatif olan Kibuttz'larda yaşadığını televizyonda naklen seyredecektim. Keza özgün Yezidi törenlerinde uzun saç çevirme ve dini ayin sırasında yılanla öpüşme dansını da... İlk İran türkülerini de.

- Aceleniz ne dedim tercümana. Biraz nefes alayım. Görmüyor musunuz ameliyattayım.

Kamptaki arkadaşlar arasında sağ kalan olabilirdi. Onlara zaman kazandırmak istiyordum. Avrupa'ya gidecek kadar fırsat vermeliydim. Oyalamak istiyordum sorguculari. Bu nedenle iki gün gerçek adımı vermedim. Bu arada benden başka yakalanan var mı, bilmiyordum.

Bu süreç içinde Filistin davasına zarar vercecek hiçbir şey söylemeyecektim. Kesin kararlıydım. İsrail, ne Türkiye devrimi ne de Filistin devrimi hakkında çok bir şey alamaycaktı benden. Yani gerektiği kadar konuşmalıydım. Hiç konuşmamak mümkün değildi elbet, bunca olayı yaşayıp, bunca sınırı geçtikten sonra!

Ancak Filistin'e ilişkin hangi bilgileri söylemeliydim? Kamp dersen, öğrenilmişti. Baskın da bu sayede düzenlenmişti. Hatta bu operasyon 12 Mart'ın karanlık güçleri, bugün Türkiye'nin Gladio'su diye anılanan Kontgerilla tarafından elde edilen bilgilerin yardımıyla da düzenlenmiş olabilirdi. Örneğin Türkiye'ye geçerken sınırda yakalanan *Kuvay-ı Milliye* grubu bu kampta eğitilmişti. Bir - iki gün sonra Avrupa'ya gidecek olan Türkiyeli devrimcilerin İsrail'e ne zararı vardı ki, onlara baskın yapsın!

Sorguyu, ŞİN-BET ile MOSSAD birlikte yürütüyordu. ŞİN-BET, İbranicede ŞİROT HABİTAHON denilen iç güvenlik servisi. Amerika'da FBI gibi. MOSSAD bilindiği gibi esas olarak dışardaki casus örgütleriyle Filistinlilerin faaliyetlerine karşı görevlendiril-miş. Onu da CIA'ya benzetebilirim.

Yine yanılmıyorsam, sorgum Lübnan sınırına yakın İsrail'in kuzeyindeki SAFAD Askeri kampının işkencehanelerinde yapılıyordu.

Ameliyattan sonra bir hücreye attılar. Bir metre yüksekliğinde

daracık bir yerdi burası. Kıpkırmızı boyanmıştı. Ancak iki büklüm durabiliyordum. Kış, soğuk. Yalnızca iki battaniye verdiler. Bir köşede sidik ve pislik dolu bir teneke.

Hücrenin tavanı yüksekti. Ama tahtalarla ikiye bölünmüş, çok alçaltılmıştı. 50'şer santimlik bir delikten tam üzerime güçlü sarı bir ışık geliyordu. Yaralıydım. Bitkindim. Ameliyattan sonra verdikleri uyuşturucu hapların etkisi geçmiş, heyecan bitmiş, sıcak yaralar soğumaya başlamıştı. Acı her yanımı sarıyordu.

Sarı ışık, kızıl oda ve her yanım alev alev yanıyor. Bir cehennemdeyim. Yalnız ateş görüyorum. Yarı rüyadayım, yarı uyanık...

Yarım saat kadar sonra ağır silah maketlerinin bulunduğu bir odaya alındım. Bu kez benimle konuşmaya gelen İstanbul'dan göçmüş bir Musevi'ydi. Güzel, ağdalı bir Türkçesi vardı. Bursalı da olabilirdi. Elli yaşlarında bıyıksız, kır saçlı, kısa burnu dışında tipik bir Yahudi.

Ayakta duracak halim olmadığından beni sandalyeye oturttular ve sorgu yeniden başladı. Odada, rütbelerinin üstü kapalı, paraşütçü subaylar da bulunuyordu. Davranışlarından belli ki, emretmeye alışmış yüksek rütbeliler.

Arapça bilip bilmediğim üzerinde çok durdular. Hatta bu dilde epeyce küfür ettiler. Bilmediğimi söyledim. Sonunda inandılar. Emin oldular. Askerler bir daha gelmedi. Galiba ilk raund benim olmuştu. Onlara inanılacak bir şey söylemiştim.

İki gün böyle geçti. Yine aynı odada sovyet tank modellerini tanıyıp tanımadığımı sordular. Tank gördüğümü, ancak modelleri hakkında bilgi edinmediğimi söyledim.

Gerek Filistinlilerin gerekse bizim ortak bir kusurumuz burada önümüze çıktı. Onlar İsrail hakkında bilgi vermemiş, biz de gerek duyup istememiştik. Örneğin "Yahudi ve Yahudilik" deyimi Türkiye'de daha çok da Arap dünyasında hakaret anlamında kullanılıyordu. Sorgu sırasında, ben onlara, "Siz Yahudisiniz... Siz Yahudiler" derken hakaret ettiğimi sanıyor, mutlaka küfür ve dayak yiyeceğimi düşünüyordum.

Ayrıca Filistin'in uluslararası alandaki siyasi konumunu iyi bilmediğimden ve bu konuda kimse bir açıklama yapmadığından, ben Filistin-İsrail çatışmasını "iki devletin savaşı"na benzetiyordum. Bu noktadan hareketle ısrarla, yakalanmadığımı "tutsak edildiğimi", söylüyordum. Bir de Filistinliler safında çarpışmayı ve silah kullanmayı çok doğal kabul ediyordum. Bu İsrail'in bile meşru sayacağı bir eylem türüydü. Öyle sanıyordum. Güney Lübnan'dan İsrail'e sızmak ya da uçak kaçırma türünden İsrail'e yönelik dış faaliyetlerde bulunmak bilinmemesi gereken şeyler olmalıydı bana göre.

Dolayısıyla El Fetih üyesi olduğumu gizledim. Ancak her türlü silahı kullandığımı tek tek anlattım. Bir de o baskından sonra sokaktaki İsrail askerlerini taradığımı kabul etmedim. Aslında komandolar tahmin ediyordu ama ellerinde bir kanıt yoktu. Ben "kaçarken yakalandığımı" belirtiyordum, o kadar.

Her türlü silah eğitimi görmek, sonradan bana birkaç yıl hapis cezasına mal olacaktı. Bilgisizlikten kaynaklanan bir hataydı bu. Ama zaten İsrail mahkemesi ve makamları, beni ibret-i alem için cezalandıracaklardı. O değil bu, mutlaka bir bahane bulunacaktı mahkûmiyet için. Çünkü aynı tarihlerde George Habaş destekli Japon Kızılordusu'nun iki elamanı, Ben Gorion Havaalanını taramış, İsrail Devlet Başkanı'nın araştırmacı bilgin kardeşi de dahil birçok kişiyi öldürmüştü. İsrail'e canlı bir kurban gerekti ki, dünya kamuoyuna şunu kanıtlasın: "Dünyadaki tüm teröristler, İsrail'e karşıdırlar. Bu nedenle sınır ötesinde MOSSAD ve İsrail komandolarının yaptığı eylemler meşrudur, haklıdır." Galiba beni sağ bırakıp esir almalarının temel nedeni buydu.

Bir iki gün sonra, kendilerine "Kuvay-ı Milliyeciler" adını veren ve Türkiye'de yakalanan devrimcilerin fotoğraflarını getirdiler. Bu gençler de Nahr El Bared kampından geçmişlerdi. Fotoğraflar nereden ve hangi yollarla ulaşmıştı İsrail istihbaratına? Bizim de fotoğraf çektirdiğimiz mülteci kampındaki o stüdyodan mı? Kim aracılığıyla? Fotoğrafçı mı, Ebu Muhammed mi, yoksa bir başkası mı vardı devrede?

Sorgu başladı:

- Tanıyor musun?

- Tanımıyorum.

Fotoğraflı sorgunun ikinci perdesinde Filistin örgüt liderleriyle fedailer vardı. Arafat ve Habaş'tan başkasını tanımıyorum. O da fotoğraflarını göre göre alışmışım. İnandılar mı inanmadılar mı bilemiyorum? Hücreme gönderdiler.

Gecenin bir vaktinde yine çağırdılar. Afişler, afişler, afişler... Yalnız, fotoğrafların altları ve bütün yazıların üstü kapalı. Yahu ben bunları tanıyorum, ama nereden?

Hatırladım. Türkiye'deki sıkıyönetim komutanlıklarından kalan afişlerdi bunlar. Yaklaşık yüz fotoğraf var. Başta Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı, Dev-Genç'li bazı önderler. Birkaçını tanıyorum. Bazen de karıştırıyorum. Bu konuda da samimiyim. Rol yapmıyorum. Direnmiyorum. O kadar ki kendi hareketimin önderlerinden Doğu Perinçek'i bile tanıyamıyorum. Kaypakkaya'yı ise saçlı haliyle hiç görmemiştim.

Sorgucu şaşkınlıkla sordu:

- Yahu sen bu işin içinde değilsen o zaman neden buralara kadar geldin?

- Aranıyordum, korkup kaçtım ve Filistinlilere sığındım.

- Küçük bir aranma yüzünden buralara kaçılmaz. Böylesine tehlikeye atılmak olmaz. Ya çok büyük suç işledin, birilerini öldürdün gizliyorsun ya da bir eyleme hazırlanıyordun. Ayrıca Ankara'ya ve Hatay'a sorduk, senin hakkında suç kayıtları yok!

- Demek ki ben haklıyım. Suçsuzum. Zaten Filistinlilerin yanında, sığınmak amacıyla kalıyordum. Bu arada merak yüzünden silah eğitimi aldım.

İçimden, "Türk ve İsrail istihbaratları arasında ilk bağlantı kuruldu" dedim. Şimdi sıkı durmalıydım.

Bu kez haritalar var masanın üstünde Havadan çekilmiş fotoğraflar. Lübnan ve Suriye'deki Filistin kamplarına ait olduğunu söylüyordu sorgucu. Ama hangisi hangisidir, açıklamıyordu.

Benim göstermemi istiyordu. Bu arada Filistin kampları hakkında ve eğitim gördüğüm silahlara ilişkin bilgi istiyorlardı. Nahr El Bared kampının önemli bir deniz gerilla eğitim kampı olduğunu, buradan çok yabancının gelip geçtiğini, Doğu Alman ve Soyvet eğitimcilerin bulunduğunu belirtip bilgi de istiyordu sorgucular.

Ben sadece bulunduğum kamp ile öğrendiğim silahlar hakkında bilgi verdim. Gerisini hiç bilmiyordum. Kulaktan dolma bir-iki konunun dışında pek tanık olduğum şey de yoktu zaten.

Haritalara gelince. Ömrümde ilk kez görüyordum havadan çekilen yer haritalarını. Buna ilişkin askeri bilgi de almamıştım. Haritada bir çizgi var ki, yol da olabilir nehir de. Bir beyazlık var, çöl de olabilir deniz de. Bir şey söylemedim. Söyleyemedim...

Sertleşmeye başlıyorlar galiba!...

Beş yerimden yaralıydım. Sorgu sırasında uyuşturucu veriyorlar, onun dışında kesiyorlar. Acıdan kıvranıyorum. Gece gündüz sorgu ve acıdan uyuyamıyorum. Bitkinim. Yaramı temizlemiyorlar. İrin dolmuş, iltihaplanmış, ayrıca uyutmamak için, hücrenin kapısında bir nöbetçi dikiyorlar. Her beş dakikada bir demir kapının kapağını açıp gözlüyor. Dalmışsam bağırıp uyandırıyor. İşkence başlıyor...

İlk uyguladıkları işkence keskin çakılların üzerinde çeke çeke yürütmek oldu. Nasıl bir yağmur! Çakılların arasında dikenli teller var. Kafama at torbası gibi bir şey geçirmişler. Adımını her atışımda ayaklarım kesiliyor, bir şeyler batıyor. Cam kırıklarının üzerinde yürüttüklerini sandım. Zaten topallıyorum, yürüyecek halim de yok. O gün beni, çeke çeke kaç saat yürüttüklerini kesin olarak anımsamıyorum. Hücreye döndüm, bir süre ayaklarıma baktım. Sanki jiletle dilim dilim doğranmıştı.

Sorgu yine başladı.

- Dün gece rahat uyudun mu, diye sordu.

Yanıt vermedim. Omuz silktim.

Bu kez başka bir "üslup" denediler. Türkiye'deki devrimci gruplar hakkında bilgi istediler. Bu örgütlere ait bir şema çizmemi

istediler. Lübnan'da kampta okuduğum *Milliyet* ve *Hürriyet*'teki dizilerden aklımda kalanları ayrıntılarıyla anlattım. Yine gazetelerdeki şemayı da çizdim. Kürt örgütleri hakkında kısa şeyler sordular. DDKO'nun basına yansıyan biçimini özetledim. "Kürt olup olmadığımı" sordular. Söyledim. Barzani'yi sevip sevmediğimi sordular. Hakkında çok bir şey bilmediğimi belirttim. Irak Kürdistan'ına gidip gitmeyeceğimi sordular. "Niyetim yok" yanıtını verdim.

Türkiye devrimci hareketi hakkında pek bilgileri yoktu. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un öldürülmesinden sonra bir dosya hazırlamaya çalışmıştı MOSSAD. Ama yetersizdi. Bu yüzden basında çarşaf çarşaf çıkan yazıları özetle, ama ayrıntılarıyla verince memnun ama biraz şaşırmış, sordular:

- Bu kadar bilgiyi nereden öğrendin?

- Basından. Adını da vereyim. *Milliyet, Hürriyet, Tercüman* gazeteleri.

- Yoksa Elrom'u sen mi öldürdün?

- Olamazz...

Hücreme girmeden önce muhtemelen Amerikan Yahudisi, goril diye tanımlanan tipte sarışın tam bir insan azmanı iki adam geldi. Önümde durdular. Karnıma, gözüme, mideme, başıma gelişigüzel vurmaya başladılar. En çok mideme. Bir gün de böyle geçti.

Ertesi gün sopayla ve dipçikle vurdular. İzleri hâlâ duruyor.

Ve aynı gün gelip Şam'da ilk uğradığım Filistin bürosunu sordular. En çok da benimle konuşan ve misafir olarak kabul eden yetkilinin kim olduğunu öğrenmek istiyorlardı.

- Ne bileyim. Esmer biriydi. Tanımıyorum.

Filistin'de esmer ve yakışıklı delikanlıdan çok ne var ki? Oysa sorumlunun kim olduğunu biliyordum. Abu Cihad.

Zaman kavramı giderek yok oluyor. Gündüz geceye karışmış. Dışarda bile gözüm kapalı. Gün dönümlerini yemeklerin türünden çıkarıyorum. En çok da hücremin .epesindeki parmak ge-

nişliğindeki hava deliğinden. Kuşların sesi geliyor o delikten. Ses değil, işkenceden uğuldayan beynimde bomba etkisi yaratan bağırtılar bunlar. Ama bu da bir şey. Dışardan bir ses. Hayat direnmeye, kuşlar zamana uyanmaya çağırıyor...

Kuş sesleriyle uyandım. Daha kendimi toparlayamadan binanın zemin katına götürüp kapattılar. Burada demir kapılı bir dizi hücre vardı. Telefon kulübesi büyüklüğünde. Anadan doğma soydular. Demir kapı açıldı. İki basamak aşağıya indim. Kapıyı arkamdan kapattılar. Bildiğimiz bir helaydı bu. Ne olacağını pek kestiremedim.

Birden helanın çukurundan lağım suyu yükselmeye başladı. Aşağıdan pompalanıyordu. Pislikler ağzıma, yüzüme, her yanıma bulaşıyor. Başımı mümkün olduğunca kaldırıyorum. Dudaklarım sımsıkı kapalı. Nefes alamıyorum. Sular burnumdan giriyor. Boğazım tıkanıyor. Bağıramıyorum..

Üstü açıktı helanın. Tepemde silahlı nöbetçiler bekliyordu. Helalar özel olarak bu tür işkenceler için yapılmıştı. İki saat kadar beklettiler. Sonra çıkardılar ve duşa götürdüler. Yan yana iki duş. İki kişi kollarımdan tuttu. Duşların iki yanına geçtiler ve suyu açtılar. Birinden kaynar, ötekinden buz gibi soğuk su akıyordu. Bir sıcak suya sokuyorlardı bir soğuk suya... Bir ona bir buna. Hem yanıyorum hem donuyorum... Hem çöldeyim hem kutuplarda.. Düşler dünyasını turluyorum.

Lağım çukurundaki pislikler yüzünden derimde yaralar oluştu. Sırtım ve boynum ise kaynar sudan yandı, iltihaplanma başladı. Boğuluyorum, nefes alamıyorum, çırpınamıyorum... Kulaklarım uğulduyor, ne kadar sürdü bu işkence bilemiyorum.

Yine aynı hücreye attılar. Yanıklardan bir yere yaslanamıyorum. Yaram da sızlıyor. Her yanım ateş deryası. Alev alev yanıyor...

Kişi bir kere beterine alışınca, kötülüklerle pislikleri de umursamıyor.

1987'de Hasankeyf'teydim. Çok sıcaktı. Susamıştım. Dicle'de yüzenlere imrenmiştim. İndim nehir kenarına. Bulanık suyla elimi yüzümü yıkadım, bir avuç su da ağzıma aldım içtim. Birkaç dakika sonra da Diyarbakır'ın bütün kanalizasyonlarının Dicle'ye boşaldığını anımsadım. Yani boklu su içmiştim. Hiç de büyütmedim. Olan olmuştu.

14-15 Nisan 1990'da Cizre'deydim. Avukat Orhan Doğan'ın bürosunda. Susadım, su istedim, bardakta temiz görünen suyu içtim. Kentin intifada sonrası sorunlarını konuşuyoruz. Orhan Doğan, "Cizre'nin kanalizasyon şebekesi yoktur. İçme sularına Dicle suları karışıyor. Koli basili oranı yüzde 2400'den daha fazladır. İçtiğiniz su da böyleydi" deyince de yutkunmadım. Gülümsedim.

Hücremde bir gözyaşı bir de ben. Ama kimseye belli etmiyorum. İçimden ağlıyorum. Dışa vuran yalnızca yanaklarımdan süzülen gözyaşları. Ozan Ahmet Arif'in Demir Kapı Kör Pencere" dizesi geliyor aklıma, sonrasını çakaramıyorum. Çok eski çağlardan bir ağıt var içimde "Heyleee... heyle... hey delale" diyorum, yarıda kalıyor. "Kersa veran tu xerawi" (Viran Kars kalesi sen kötüsün) türküsünü söyleyebilsem, başaramıyorum. Sonra Nazım Hikmet'in "Onlar dövüşerek öldüler, güneşe gömüldüler... Ben yanmasam sen yanmasan..." dizesi... Biraz durup rahatlıyorum sanki.

Ama zaaflarımla direncim mücadele halinde. Geçmişteki olaylar şeridindeki haksızlıklar aklımı karıştırıyor. Kendimi toparlıyorum. Kırmızı duvarda bir işçi var, hiç gitmiyor. Ya bizim ta okul günlerinden kafamıza yerleştirdiğimiz devrimci emekçi tipi... Pos bıyıklı, ciddi yüzlü, kararlı, kaşları çatık ama gözlerinde umut akan. Bulanık bilincimin içinde beliriyor. Bana doğru yaklaşıyor. Kendimi biraz zorlasam, tanıyabilirim de.

- Dayan, diyor bana dayan. Devrim adına, şehitlerimiz adına. Türkiye ve Filistin adına. Çözülmek ve dönmek yok.

Biliyorum yalnız değilim. Birileri var yanımda. Hep yanımdalar. Yanlışlar, kusurlar ve haksızlıklar onların zamanı değil...

Şimdi devrimin amaçları, çıkarları ve hedefleri var. İnsanlığın kurtuluşu...

Aslında bir iç hesaplaşma bu. Direnişle, düşüşün mücadelesi, Mao'nun deyimiyle her devrimcinin içindeki "maymunla kaplanın" zaman ve eylem içindeki boğuşması, ölesiye mücadelenin ince çizgisi, sırat köprüsündeki kapışması...

Bir gün öyle bekledim. Beton zemin üzerinde çırılçıplak. Giysilerimi vermediler. Soğuk. Boğazım şişti. Yaralarım yeniden azıttı, uyku tutmuyor. Evet, daha kararlı çıkacağım işkencecilerin karşısına.

Gece biraz dalmışım. Birden muazzam bir gürültüyle, zincir şakırtılarıyla uyandım. Kapılar açılıp kapanıyor, insanlar avaz avaz bağırıyor. Sanki zangır zangır sarsılıyordu. Ertesi gün aynı soru:

- Nasıl, dün gece rahat uyuyabildin mi?

Bu kez Mahir Çayan, THKP-C ve Elrom olayı üzerinde daha çok duruyorlar. Bir ilişkim olup olmadığını saptamaya çalışıyorlar. Oysa en az bildiğim devrimci hareket, THKP-C. Ayrıca fikir olarak öylesine uzağım ki bu örgüte...

Hücreme gönderiliyorum...

"Fenerbahçe... Fenerbahçe..." Hücremdeki kapıda bekleyen nöbetçi deliği açıp kaçamak yaparak soruyor. Kendi kendime kızıyorum. "Bana ne Fenerbahçe'den... hem sonra bu iş de neyin nesi?" Yemek sırasında aynı nöbetçi yemek tabağımı uzatırken ötekilerden daha nazik, yine "İstanbul... Fenerbahçe...!" diyor.

İşaretlerinden ailesinin İstanbul'dan geldiğini, kendisinin Hafya'da doğduğunu, Türkçe'yi çok az bildiğini anlıyorum. Ben de kendimi toparlayıp gülümseyerek, "Fenerbahçe... İstanbul" karşılığını veriyorum. Gizlice bir sigara atıyor, içiyorum. Anlaşılan sorgucular biraz ara verecekler işkenceye... bu, sorgudaki ikinci sigaram. Birincisini sorgucu vermişti. Karşılığında bilgi isteyince atmıştım.

Zayıfça, uzun boylu, sarışın, mavi gözlü nöbetçi bu arada fısıldıyor. Anladığım kadarıyla: "Dayan şunun şurasında bir iki günün kaldı, başka yere nakledileceksin..." diyor.

Gençliğimde çok severdim Fenerbahçe'yi. Devrimci siyasi bilinç kazandıktan sonra sporun da sömürünün bir aracı olduğunu idrak ettiğimde her türlü futbol takımına karşı soğuk davrandım. Kulüpleri birer ticaret ve sömürü merkezi gibi gördüğümden beri, ilk kez "Fenerbahçeli" olmanın yararı dokunmuştu bana. Bu da bir şeydi.

Dokuzuncu, onuncu ya da on birinci günlerden biriydi. Gece kapı birden açıldı.

- Kalk.

Kalktım. Başıma at torbası geçirdiler.

- Yürü.

Yürüdüm. Dışarı çıktık. Yine yağmur. Ayaklarım çamura batıyor.

- Dur...

Durdum. Sırtımın tam ortasına inen bir dipçik darbesiyle yere kapaklandım. Ve o anda kurşun yağmuru başladı..Tatatataa, tırrrrrrr!

Kasılmış kalmıştım. Her yanımdan mermiler geçiyor. Vızzzzzz. Vınk! Kulağımın dibinde çamura saplanıyor. "Tamam ölüyorum," diye düşünüyorum. 10-15 dakika kadar sürdü bu.

Yeryüzündeki tüm sesler kesilmişti. Dünya yasa boğulmuştu sanki. Çok eski zamanlara ait, çok yoğun bir sessizlik... Hani slogan atacaktım? Türkiye, devrim... Filistin... Ve kardeşlik...! Olmadı...

Sessizliği, duaya benzer bir dize bozdu: "Vurun, ulan vurun, ben kolay ölmem..." Ahmet Arif'in bir şiirinden aklımda kalan birkaç sözcük. Cesaret aldım, mırıltıyı yükselttim: "Gül memeler değil bu domdom kurşunu ağzımdaki paramparça..." kimse anlamadı. Kaldırılar beni, yaşadığıma inanamadım.

Bu olaydan sonra bir-iki tartaklama dışında artık dokunmadılar bana işkenceciler.

Sorgulama Türkiye üzerinde yoğunlaştı. Doğacak çocuklara kadar bütün ailemi, Türkiye'de neler yaptığımı sordular. Anlatacak bir şey yoktu zaten. Ayrıca olsaydı da anlatamayacağımı anlamışlardı. Söylediklerimin bazıları doğruydu, inandırıcıydı: Silah eğitimi, kamplarda bulunuşum ve Türkiye devrimci hareketine ilişkin basından okuyup aklımda kalanlar... Hassas konuları zamana bırakıp deneyeceklerdi. Kendi yaşamım ve yaptıklarım onlar açısından bilinmiyordu. Türk istihbaratçılarına sormaları gerekti. Bu da zaman isterdi. Dolayısıyla söylediklerimi olduğu gibi kabul etmek durumundaydılar. En azından şimdilik.

Bir boks maçıydı bu. İlk şoku atlatmıştım. İlk raundu, inandırıcı bilgiler vererek kazanmıştım. İkinci ve üçüncü raundlarda direnmiş, çok dayak yemiştim. İşkence görmüştüm. Dördüncü raundda kendimi toparlamış; beş, altı, yedi ve sekizinci raudnlarda esas olarak direnmeye, yıkılmamaya çalışmıştım. Dokuzuncu raundda karşı atak, onuncu ve on birinci raundda ise oyalamak ve açık aramak üzere fırsat kollamaktaydım. Şimdi atak sırası bendeydi. Moralim yerinde.

Ama hiç tahrik etmedim işkencecileri. Ciddi, elverdiğince kısa yanıtlar, verdim. Konuşmak istemediğim yerlerde direnerek, yanıtladım soruları. Bu arada hemen belirteyim. Sorgumu başından sonuna kadar götüren iki kişiydi. Biri hiç değişmeyen İstanbul'dan gelme o Yahudi, öbürü uzmanlık alanına göre zaman zaman değişebilen MOSSAD elemanı. Sanırım İstanbul'dan gelme istihbaratçı içerideki örgüttendi. Yani ŞİN-BET'den. Ayrıca işkence yapmadı, işkenceye nezaret etmedi, hatta işkenceyle ilgilenmedi bile. Ama haberi vardı işkence faslından. "Dün geceyi nasıl geçirdin?" sorusunu onun için yineleyip dururdu her işkence sonrası.

Parlak sorulardan bir tanesi yeniden tezgâhlandı.

- Elrom'u sen mi öldürdün?

Kahkahalarla gülmek istedim. Bu soru daha önce de sorulmuştu. Yoksa bir tuzak mıydı? Dikkatli olmalıydım.

Nahr El Bared'deki kamp arkadaşlarımın adlarını sordular Takma adlarını söyledim. Zaten bazılarının gerçek adını bilmiyordum. Onlara zaman kazandırmak istiyordum hâlâ. Türkiye'den gelen başka fotoğrafları önüme koydular. Filistin'e kaçtığı sanılan Türkiyeli devrimcilere ait fotoğraflar olmalıydı. Hiçbirini tanıyamadım. Sorgucu:

- Seninle birlikte yakaladığımız biri, bu fotoğrafları tanıdı. Sen neden açıklamıyorsun?

- Madem o söyledi. O zaman bana sormanız yersiz. Ayrıca gerçekten bilmiyorum.

- Sadece emin olmak istedik.

Düşündüm. Demek benden başka yakalanan da varmış! Ya Türk arkadaşsa. Ama neden yüzleştirilmedik şimdiye kadar? Galiba daha dikkatli olmam gerekecek. Sorgu boyunca söylediklerimde diretecektim.

Blöfmüş. Yakalanan olmamış.

İşkencehanede 15 günüm böyle geçti.

Bir gün hücremin kapısı açıldı. İki asker gözüktü. Biri Arapça, "A'tıkıl Afiyye..." dedi. "Yarasın, afiyet olsun" demek. Şaşırdım. Ortada yemek falan yoktu. Ne demek istemişti? Oysa sözcük, "kolay gelsin, geçmiş olsun" anlamında da kullanılıyormuş, bilmiyordum.

Anlayamadım ne demek istediğini... "tamam" dedim kendi kendime. "Durum kötü, bunlar beni kurşuna dizecekler..." İyi ama Fenerbahçeli olduğunu söyleyen Türkiye'den gelme Musevi nöbetçi, "Yakında çıkacaksın, kurtulacaksın" müjdesini vermemiş miydi? "Ben deliyim galiba, hiç siyonist işkencecilere güvenilir mi?"

Dışarı çıktık. Ben tetikteyim. Tasarladığım sloganı haykıracağım. Bekle bekle... kurşuna falan dizmiyorlar.

Bir araba geldi. Bindik Bu kez bir başka düşünceye kapıldım. Beni Suriye'ye iade edecekler.

Gözlerim bağlı yine. Araba durdu Bir odada açtılar gözlerimi. Ellerimi çözdüler. Asker giysili adamlar vardı çevremizde. "Tamam" dedim, "Suriye karakoluna geldik."

Az sonra anladım ki, burası bir hapishanedir ve üniformalı adamlar da gardiyan..

Yine zindana attılar beni. Burada bir hafta beklettiler. Sonra da çıkarıp daha büyükçe bir zindana koydular.

Demirle duvara bağlanmış bir ranza... Demir kapı kör pencere. Ahmet Arif'in "Demir kapısı, kör penceresi..." Bir farkla, duvardaki mahzun resim yok. Kapının üzerinde, tel ızgaralı ölü gözü gibi bir ampul.. Dışarıdan açılıp kapanan bir gözetleme deliği... Köşede bok ve sidik dolu bir teneke. Duvarlar karış karış insan pisliğiyle sıvanmış, yerlerde her türlü haşarat kol geziyor. Öyle bir pislik.

En tepede tel ızgaralı ve demir kafesli bir pencere var. Dışarıdan hava gelmesine yarıyor. Bu arada sesler var açıkta. Yoksa burası bir Kibbutz mu? Öve öve bitirilemeyen Metin Toker ve onun gibilerin İsrail'i şirin göstermek için gazetelerde dizi yaptığı hem modern tarım hem de İsrail'in savunma merkezlerini oluşturan Kibbutz'lar bunlar mı? Derdimi unuttum, meraktan çatlayacağım. Kaç zamandır insan gözüyle dışarıyı, özgürlüğün simgesi gökyüzünü de görmüş değilim. Duvara tırmanıyorum, görebildiğim kadarıyla yemyeşil bir alan. Bir anlam veremiyorum. Çevresi dikenli tellerle çevrilmiş.

Nöbetçi göründü. Hışımla içeri daldı. Bir tane vurdu. Ayaklarıma pranga taktı, gitti. Cılk olmuş yaramı ve acılarımı yeniden anımsıyordum. Daha iyileşmemişti yaralarım. Ameliyat edip öylece bırakmışlardı, üstelik lağım çukuruna batırdıkları için de iltihap toplamış, yeni yaralar türemişti.

Bacağımdaki kurşun yaralarını, hayvanlardan öğrendiğim bir yöntemle iyileştirdim: Yalaya yalaya... Yaranın üzerindeki irini alıp tükürdüm alıp tükürdüm. Bizim oraların köpekleri böyle yapar.

Bir türkü tutturdum: "Ne ağlarsın benim zülfü siyahım..."

Yaklaşık bir ay kaldım bu büyük tecrit odasında. 30 gün 30 gece türkü çığırdım. Yanık, öfkeli, ağıt dolu, kin kokan, moral veren türkülerle öğrencilik yıllarımda öğrendiğim devrimci marşlar. Ama hiçbir türkü ya da marşın sonunu getiremedim, bilmiyorum ki. Yine de can yoldaşı oldular bana. Dil bilmeyen yol bilmeyen bir garip tutsak için bulunmaz moral kaynağı. Demir parmaklıklar arkasından zincirlerin arasından hayata müzikal bir selam.

"Ne ağlarsın benim zülfü siyahım / Bu da gelir bu da geçer ağlama" "Kaleden kaleye şahin uçurdum.. Allı tunalarla haber saldım bizim ellere..."

Sonra öfkeleniyordum: "Kalkın canlar bir olalım... uyur idik uyardılar..."

"Tanklarıyla toplarıyla gelseler dahi... Ankara'nın taşına bak/yankee bizi esir almış / Şu düzenin işine bak..."

"Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık. Enternasyonalle kurtulur insanlık..."

Ve Kürtçe türküler "Ez Kevotkım, ley... ley, leyyy* ... Gelye Zilé tu xerawi**... Eze Reşom'e Reşonge Sılome / Teyre Ser beratame / Qesase Sere cenderma u van leşkera me..."***

Bunları hiç unutmadım. Beni gözetleyen nöbetçiler de. Öyle acıyla bağırıyordum ki! Hiç ses çıkaran olmadı. Ama davranışlarımı ilgili yerlere rapor ettikleri kesindi. Galiba alışık olmadıkları bir tutumdu benimki. Gerçekten de, toplu olmadıkları sürece Arap ve Filistinli esirlerin hücrelerde türkü söyledikleri gelenekten değildi.

"İsrail ve Yahudiler hakkında ne düşünüyorsun?"

---

* Ben bir kekliğim (halk türküsü).

** Yıkılasın Zilan deresi (Kürt Zilan ağıdı).

*** Ben Reşo'yum. Ben ceset kartalayım / Asker ve Jandarma celladıyım. (Bu koçaklama Ağrı İsyanı'nda bulunmuş, yakalanarak idam edilmiş bir öndere ait.)

Hücrede kaldığım 30 gün içinde sorgucular bir kez daha geldiler. Hapishane yönetim bürolarından birinde sorguya çektiler. Biri İstanbullu bilinen o Musevi sorgucuydu. Öteki hiç konuşmadan oturdu. Yanılmıyorsam Türkiye'den gelmiş bir MİT elemanıydı.

Köylüm Bahri'yi anımsadım. Yoksul bir ailesi vardı. Annesi sık sık gelirdi bize. Annemin yakın arkadaşı ve sırdaşıydı. Bizim durumumuz, onlara göre daha iyiydi. Yardımsever annem, her gelişinde evdeki yiyeceklerden bulduğunu tutuştururdu eline.

İlçedeki topçu taburundan bir binbaşı, Bahri'yi koruması altına almıştı. Taburda yatıp kalkıyor, bu arada ortaokula devam ediyordu. Bir de okuma merakı gelmişti ki, taburun kitaplığından çıkmıyordu Bahri. İlginç kitaplar buluyor, şaşıp kalıyor, bir hararetle gelip bana anlatıyordu. Rusya'daki Ekim Devrimi ve Bolşevik tarihi çok etkiledi onu. Bir gün, "Faik, bu Ruslar bambaşka insanlar. Kendi geçmişlerini eleştiriyorlar. Çar'ı benimsemiyorlar. Kendileri için sömürge imparatorluğu tanımı kullanıyorlar" dedi. Biz Rus devrimi hakkında söylenenlerin, yazılanların ne kadar gerçek dışı olduğunu konuştuk o gün. Sonra, Türkiye'yi düşündük, Ruslarla karşılaştırdık, bizim hükümetlerimizin hâlâ Osmanlı İmparatorluğu'na sahip çıkmalarını birlikte eleştirdik.

Bana Bahri'yi anımsatan, onun İsrail'e ilişkin bilgileri de o tabur kitaplığından edinmiş olmasıydı. 1963 ya da 64 yazıydı. Yine bana anlatıyor okuduklarını: "Çöl ortasında kurulmuş modern bir devlet; çalışan ve savaşan bir halk." Ardından da ekledi: "Şu pis Araplara iyi bir ders olacak!" Galiba aynı görüşteydim...

Başka da var.

1967 Arap-İsrail savaşı ve basından okuyarak edindiğimiz yüzeysel izlenimler: "Korkak Araplar, İsrail önünde bozguna uğradılar..." O dönem bize empoze edilen buydu. Biz de bunları solcu sanırdık.

Elbet hiçbir ulus, soyut olarak korkak ya da cesur olamazdı. Ayrıca İsrail önünde bozguna uğrayanlar da devrimciler değil kendi iktidarlarından korkan yönetimlerdi.

Biz de bol bol Filistin Halk devrimi sloganı atmış, ancak öğrencilik yıllarımızda İsrail'i özel olarak incelememiştik. Devrimciliğimiz adına büyük bir kusurdu.

Dolayısıyla sorgucuya, bilinen bazı gerçekleri tekrar etmekle yetindim:

- Yahudilere karşı değilim. Nazilerin Yahudileri katletmesine her zaman karşı çıktık. Ama sizler, bu kadar zulüm gördükten sonra, nasıl olur da Filistin halkını toprağından, yerinden yurdundan sürersiniz? İşte buna da karşıyım. Ayrıca Suriye ve Lübnan'daki Filistin mülteci kamplarını her gün bombalıyorsunuz. Bana yaptığınız gibi baskınlar yoluyla insanları öldürüp, kaçırıyorsunuz. Bu haksızlıktır.

"Ama Filistinlilerin hepsi terörist. Hitler gibi, bizi ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Biz de yaşamak istiyoruz", dedi sorgucu.

"Neden topraklarından attınız Filistinlileri", diye sordum. "Birlikte yaşamanız mümkün değil miydi?"

Sorgucu konuyu değiştirdi:

- Serbest kalmak ister misin?

- Evet. Zaten suçsuzum.

- Nereye gidersin?

- Bilmem, herhalde Türkiye'ye dönmem. Çünkü ne yapacakları belli olmaz.

- Lübnan veya Suriye'ye teslim etmek istersek hangisini tercih edersin?

- Pek istemiyorum. Olsa olsa Cezayir'e gitmek isterim. Oradan da Avrupa ülkelerinden birine geçerim.

- Filistinlilerle temas kurmak istemez misin?

Yokluyordu beni sorgucu. Filistinlilerin kendileri için denek taşı olduğunu anlamıştım artık.

- Hayır. Ancak Filistin halkına minnettarım. Bana sığınma olanağı verdiler. Barındırdılar, yedirip içirdiler.

- Peki, serbest bırakırsak bize de minnet duygusu beslemez misin?

Mesajı almıştım!

- Benim kitabında dosta ihanet yazmaz. Haksızlıklara minnet duyulmaz. Hem ben suçsuzum. Bu yüzden zaten serbest bırakılmam gerek.

- Demek bize teşekkürü bile "ihanet" sayıyorsun...

- .....

Sorgucu uzatmadı.

- Türkiye devrimi hakkında bize anlattıklarını tekrarlamak ister misin?

O sırada masanın altına doğru sarkan bir kablo dikkatimi çekti. Gözlerimle izledim. Masanın altındaki bir mikrofona bağlı olduğunu hemen anladım. Demek ki bir denemeydi bu. Yoksa sesimi banda almak için bu kadar acemice davranmazlardı. Örneğin kablosuz dinleme aleti ya da cep teybi kullanabilirlerdi. Ya da açıkça "sesini teybe alacağız" derlerdi.

Rol yaptım:

- Söyleyeceklerimi söyledim. Gazetelerin adını da verdim. *Milliyet*, *Hürriyet* ve *Tercüman*. Gider okursunuz.

- Sen görürsün. Bu iş hapislerde çürümene neden olacak, diyerek çekip gitti sorgucu.

Yine kazanmıştım raundu. Ama, "serbest bırakılıp İsrail'den başka bir ülkeye teslim edilme" umudu da o sorguyla birlikte uçup gitti.

RAMLE... BİR ZULÜM KALESİ

- Boynaaa... Kummm... İbranice, "Kalk ve gel" anlamındaydı bu.

Kapı açıldı. Gadiyan önde ben arkada yürüyoruz. Cümle kapısına kadar geldi. Epeyce kalabalığız. Eller kelepçelendi, ayaklara zincir takıldı. "Bizi, sınıra götürüp teslim edecekler." Ah umut! Sen insanı ne zor terk edersin:

Arabalara bindirdiler. Özel korumalar var. Parmaklıklı pencelerden dışarı bakmak ve konuşmak yasak. Ama yanımdakiler pek umursamıyor ve Arapça'dan başka bir dil konuşuyorlar. Düşündüm, "Bizi teslim edeceklerse, bu İsraillilerin aramızda işi ne?" Haklıymışım, araba başka bir kapıdan girdi. Nöbetçilerle dolu bir sahaya indirildik. Silahlar üzerimize çevrili. Zincir şakırtıları arasında yürüyoruz. Demir parmaklıklı ilk kabul odasına girdik. Zincir ve kelepçeleri çözdüler.

- Işlah... İbranice, "soyun" demekti bu.

Anlamadım. Çevreme bakıyorum. Herkes soyunmaya başlıyor. Sorumlu gardiyan, aynısını yapmam için beni dürtüklüyor. Soyunmaya başlıyorum. Sıra geldi kilota. Duraksıyorum. Çevreme bakınıyorum. Utanıyorum. Ama benimle birlikte gelen adli suçlu Yahudiler, ne kadar doğal. Çırıpçıplak soyunmuş, karşılıklı şakalaşıyorlar. Bir ben utanıyorum. Gardiyan sıkıştırıyor:

- Kilotu da çıkar.

Bende hareket yok. 10-15 dakika böyle cebelleşiyoruz. Mecbursun! Ellerim apış aramda kenetli.

Arama yapılıyor. Yahudilerin kaba yerleri de aranıyor. Beni şöyle bir gözden geçiriyorlar çıplak halimle. Sonra elbisemi arayıp, bırakıyorlar. Demek genel arama, ama Yahudi-Arap adli suçlular için özel aramalar var. Uyuşturucu maddelerini olmadık yerlerde saklayarak kaçırıyorlarmış çünkü. Örneğin naylon torbalar içine koyup yutuyorlar, daha sonra dışkıyla birlikte çıkıyor. Bazen de

yiyeceklere şırınga ediyorlar. Birincisinin önlemi, tecrit hücrelerinde 48 saat bekletip röntgenle saptamakmış. İkincisini başından önlemişler. Dışarıdan içeriye her türlü yiyecek sokulması yasaktı.

- Yallah ımşiii....*

Bu sözü çok duymuştum. Arapça'ydı çünkü. Bize emir yağdıran pos bıyıklı, uzun boylu, heybetli, çok iyi Arapça konuşan biriydi. Arap olup olmadığından emin değildim. Sordum:

- Inti arabi? (Arap mısın?)

- Ne'em... (Evet)

- Mın hun, Filistini...? (Hem de buradan, Filistinli?)

- Eyva... Ruş işmi, beleş sual... (Evet, çok oldun artık, yürrüüüü)

Bir hayal kırıklığı daha. Kimse bana, İsraillilerle çalışan onların emrinde görev yapan Filistinlilerden söz etmemişti. Hadi, topyekün halk savaşından da mücadeleye katılmaktan da vazgeçtik... Ama bu kadarı da fazlaydı artık! Beynimden vurulmuşa döndüm. Bizler Filistinliler ve Araplar için çalışalım, onlar İsrail zindanlarında bize bekçilik etsinler.

O zaman gereği gibi yorumlayamadığım bu olayı "hiyanettir" diye değerlendirdim. "Bunlar İsrail casusudur" dedim.

Sonra da hem gerçeği hem de "doğru"yu kavrayacaktım: İsrail, 1948'de Filistin'in Akdeniz'le kıyısı olan Hafa, Yafa ve Tel Aviv gibi kentlerini işgal etmiş, Kfar Kasım ve Der Yasin gibi katliamları yaparak Lübnan sınırındaki El Celila bölge insanlarının Ürdün, Lübnan ve Suriye'ye göç etmelerini sağlamıştı. Sina yarımadasının bir parçası olan neredeyse boş Necef (El Naqab) çölünü de ele geçirip her türlü stratejik savunma tesislerini gözden ırak bu bölgede kurmuştu: Nükleer araştırma merkezleri, gizli atom bombası laboratuvarları, füze yapım yerleri vb...

Sürgüne giden Filistinlilerden geriye kalanlar esas olarak Akka ve El Celil / Muselles / El Nasıra (Hz. İsa'nın uğradığı

* Arapça; Haydi yürü....

büyük kkutsal merkezlerden biri) üçgeninde birikmişlerdi. İsrail, Arap ülkeleriyle savaştan yararlanarak sürekli olağanüstü hal yasaları çıkarmış, 1948 işgali de boyunduruğu altına aldığı Filistinlileri paramparça etmişti. Böl ve yönet siyaseti. Kent merkezlerindeki Filistinlileri, Müslüman / Hıristiyan ve Dürzi diye parçalara ayırarak işe koyulmuştu. Ürdün'e yakın birkaç köye göstermelik özerklik vermiş: "Siz Arap değil Çerkezsiniz. İşte okulunuz, harfleriniz, bayrağınız ve diliniz. Yeter ki İsrail'e hizmet edin" demiş. Dürzilere de: "Lübnan ve Suriye'den alınacak Dürzi topraklarının birleştirilmesi vaadinde" bulunmuş. Çöl'deki Filistinliler için ise: "Siz kentli ve köylü değilsiniz. Arap da değilsiniz. Göçebe Bedevilersiniz" yalanını uydurarak şeyhlerini rüşvetle kandırmış.

Zaten dar bir yerleşim bölgesine sıkışmış, nüfusunun yarısından çoğunu sürgüne göndermiş, Arap ülkelerinin ihanetinden sonra bir de iç bölünmelere uğramış Filistinliler, özellikle esnaf ve aydınlar, sıkı bir kuşatma çemberine alınmışlar. Kültürlerinden, geleneklerinden koparılmışlar. Okullarda, "Filistinli değil, Arap kökenli İsrail yurttaşısınız. Filistin diye bir devlet ve toprak yok" türünden saçma idialarla beyinleri yıkanmış, Dışarıda basılan hiçbir Arap kitabı ve gazetesi İsrail'e sokulmamış 20 yıl boyunca. Arap radyolarının dinlenmesi yasaklanmış. Bu Filistinlilerin dil gereksinimlerini karşılamak için İsrail denetimi altında bir gazete çıkarmış ve radyo yayınlarının belli saatlerinde Arapça'ya yer vermiş.

İbranice'ye ağırlık verilmiş, yüksek okullarda bu dil resmi eğitim aracı olarak dayatılmış, bazı fakültelerle (siyasal bilgiler, fen) Filistinliler alınmaz olmuş. Öyle bir eğitim düzeni kurulmuş ki, Filistinliler ikinci dereceden vatandaşlar oluvermişler. Bu görüş, sokağa egemen olmuş. Belli yerlere gidemez-gezemez olmuşlar. Bu bağlamda, Dürzi, Çerkez, Bedevi ve Hıristiyan Filistinlilere askerlik yapmak türünden ayrıcalıklar tanınmış, ekonomik durumları iyileştirilmiş, İsrail'in savaşta ve barışta çok gereksinim duyduğu insan kaynağı yaratılmış.

İşte bu ideolojinin kurbanı olan pos bıyıklı, heybetli Filistinli gardiyan, bana karşı en sert davrananlardan biri oldu tutukevindeki günlerimde. Mahkûm edildikten sonra konulacağım Ramle hapishanesinde bana ve Filistinli tutuklulara karşı zalimliğiyle ün salanlardan biri de Uri adlı Çerkez gardiyandı.

Yeri gelmişken Çerkezlere ilişkin bir gözlemimi belirteyim: İsrail düşmanı ilerici Suriye'de düzene en yakın iki azınlıktan biri Çerkez toplumu. Ürdün Kralı'nın hassa alayları, özel korumasında bulunanların çoğu da Çerkez. Kafkasya'dan gelip Osmanlı imparatorluğu'nun aldatmacası sonucu buraya kadar sürülen, Kurtuluş Savaşı'nda Çerkez Ethem-Mustafa Kemal çatışmasından sonra da bu ükleye sığınmak zorunda kalan, Kral'a güven vere vere zamanla istihbarat servisini bile Ermenilerle bölüşmeye kadar hassas bir konuma yükselenler de yine bu topluluk mensuplarıydı.

20-30 kişilik bir koğuşa soktular beni. Çevrem meraklılarla doldu. Soruyorlar, pek anlamıyorum. Çat pat anlaştık. Türkiyeli olduğumu, çatışmada yaralandığımı ve tutsak edildiğimi anlatıyorum. Gerilla üniforması, hâlâ üzerimde. Kurumuş kanlar. Bağsız delik postallarla "yorgun bir savaşçı" kılığındayım ya da çok önce seyrettiğim "Silahlara Veda" filmindeki yaralı adam.

Anladığım kadarıyla burası "Kfaryona" tutukevi. Araplar "Beytlit" diyorlar. Mahkemelere buradan gidilip gelinir, karardan sonra başka yerlere dağıtım yapılırmış.

Bu arada bir şey daha öğrendim. Avukat bulmak ve "El Salib El Ahmar" denilen "Kızılhaç" örgütüne başvurmak.

İlk gelen bir süre denetlenirmiş. Öyle çevreden ilgi gören, yaramazlık yapan ve başkaldıran birileri olursa, hapishane idaresi, gereken önlemi almakta gecikmezmiş. Beni gözleyen gardiyan tutuklularla muhabbeti üstlerine iletmiş olacak ki, beni bir geceden çok yatırmadılar koğuşta. Alıp zindana attılar. Tanıştığım Araplardan bana kalan sivil bir gömlek, bir pantolon, bir de tabanı yırtık ayakkabı. Bu da bir şey!

Çok beklemedim zindanda. Yeniden kelepçe ve zincir. Yeniden yolculuk. Yeniden 30 günümü geçirdiğim büyükçe tecrit odası. Ve yeniden yanık türküler...

Burası Ramle hapishanesi. Adını Tel Aviv'le Kudüs arasındaki bir kentten alır. Merkez Cezaevidir ve yabancılar özellikle bu hapishaneye verilir. Yine İsrail'in en sıkı güvenlik önlemleri buradadır, en modern gözleme / gözetleme aletleri de...

Bir kaledir Ramle... Bir zulüm kalesi.

Her şey otomatiğe bağlanmıştır. İnsanlar, yöneticiler, gardiyanlar, aletler ve düzen... Mahkûmlar kapalı devre TV kameralarından izlenir, gardiyanlar sürekli telsizle haberleşirler ve olası bir ayaklanmaya karşı bütün tedbirler alınmıştır.

Ramle, çok moderndir de. Bir çeşit vitrindir... Yöneticileri sık sık Avrupa'ya gönderilir, cezaevi yönetimi konusunda eğitim görürler. Batı'nın cezaevi yaşımını buralarda uygulamak için. Elbet siyasi mahkûmlar için değil. İtirafçılar, muhbirler, işbirlikçiler, adli suçlular arasında idareye yakın olanlar, hapishane idaresinin dediklerini harfiyen yerine getirenler, uslanmışlar ve torpilliler için.

Ramle cezaevi yeraltı zindanlarıyla ünlü. Her türden haşaratın kol gezdiği, insanla pisliğin iç içe yaşadığı , bir sünger yataktan gecede yaklaşık bir kova su çıkacak kadar nemli beton zemini olan bir yerdir burası. Deli ve hastaların yerleştirildiği, zaman zaman tımarhane görevi gören sağlık bölümü de bulunur.

En üst katta tek kişilik hücreler vardır. Kapasitesi 11 kişidir. Mahkûmları seçilmiştir. Çoğu askeri açıdan tehlikelidir veya gardiyanlara karşı gelmiştir. Ya da bir eyleme öncülük etmiştir. Ömür boyu haspe mahkûm, "belalı" dedikleri de olabilir. "Tehlikeliler, daha tehlikeliler ve en tehlikeliler" diye, ayrıca kendi içlerinde sınıflandırılır.

Hücreler demir kapılıdır ve ikiye üç metre boyutundadır. Hava yalnızca tepedeki delikten girer. Deliğin büyüklüğü 15-15 santimetredir. Kapısı bir tek yemek servislerinde açılır. Tuvaleti

içerdedir. Kimse kimseyle konuşamaz. Yazılı kağıt parçası bile giremez içeri, 24 saat oturmak ya da yatmak zorundadır mahkûm.

İsrail ordusunun üst rütbeli subayları, MOSSAD ajanları, komando grupları ve İsrail yanlısı çeşitli yabancı kişiler, sık sık gelir, bu hücrelerdeki insanlara merakla bakarlardı. Hayvanat bahçelerindeki "ilginç hayvanlardık" biz hücredekiler, onlar için. Aynı zamanda Siyonist işgalcilerle saldırgan MOSSAD ajanlarının büyük başarılarının canlı kanıtı. Bizi seyrederek ya da başkalarına göstererek İsrail'in güçlülüğünü kanıtlamaya çalışıyorlardı dünyaya!...

Büyük tecrit odasında da çok kalmadım. Birkaç gün yer altındaki zindanlara atıldım. Tecrit odası şükürlüktü. Tam Yedikule zindinları... Ortaçağ zindanları böyle olurdu herhalde... Tuvalete çıkmak yok, yemeği öyle kapıyı açıp da vermek yok. Yarım karış yüksekliğindeki eşik aralığından alıyorduk yiyecekleri. Zindandakilerle bile görüştürülmüyordum. Zindanlara cezalılar geldiğinde yeniden başka tecrit odalarına kapatılıyordum. "Kimseler varlığımı bilmesin" istiyorlardı. Bir kere hata yapmışlardı, ikinci hataya yer yoktu.

Elbet, gözdağı yönü de var.

Zindandan çıkarıldım. Bir yetkili geldi. Arapça bilen bir gardiyan aracılığıyla sordu.

- Neden bağırıyor, ne istiyor bu?

- Bağırmıyorum, türkü söylüyorum. Bir de Arapların yanında kalmak istiyorum, dedim.

Yetkili dudak büktü, döndü ve gitti.

İsrail hapishanelerinde kuraldır. Nöbetçi subayı, her sabah sayıma gelir. Ayakta durmak ve giyinik olmak zorunludur. Ama hazır ol da durmasanız da olur. Ayrıca zindanda ve tecrit hücrelerinde ayağa kalkamazsınız, tavan alçaktır. Mahkûm yattığı yerde bağırarak ve kımıldamayarak orada olduğunu kanıtlar

Sayımdan bir saat sonra hofeş (sağlık memuru) gelir. İlaçlar dağıtır ya da doktora çıkmak isteyenleri akşam servisinde listeye

alır. Çoğunlukla da ağrı kesici ilaçlar verir. Yaralanma ve benzeri acil durumlarda anında müdahale edilir. Ama çoğunlukla doktor bulunmaz. Doktorlar Siyonist ideolojiyle beslenmişlerdir. Çoğu da Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'dan gelme, komünizm ve devrim düşmanı, son derece ırkçı, Filistinlilerden nefret eden bağnaz kişilerdir.

Hasta taramasından bir saat sonra da yetkili ve nöbetçi subayı, genelde tek başına ya da müdür eşliğinde "teftişe" çıkar, mahkûmların sorunlarını dinler, gerekli gördüklerini kayda geçer, kendisini aşan istekleri üst makamlara iletirdi.

Zindanlar teftiş kapsamına girerdi, ancak onlara istekleri sorulmazdı. Yüzlerine bile bakmazlardı. Tecrit odaları ve hücrelerinde kalanların istekleri dinlenir ve kulak ardı edilirdi. Bu mahkûmlar, "doğuştan günahkâr, belalı ve dolayısıyla kaldıkları sürece doğal cezalı" sayılırdı.

Mahkeme önüne çıkıp, 7 yıla mahkûm edilinceye kadar Ramle'de tüm bu olanaklardan mahrum bırakılmıştı. Ne ilaç, ne doktor ne de istek bildirme.

Olsun, ben yine de her teftişte bağırırdım: "Arapların içinde olmak ve Arapça konuşmak istiyorum." O da duymamazlıktan gelir, çeker giderdi.

Zindandan çıkarıldıktan sonra dört kişilik bir odaya alındım. Kimse yoktu. Büyük bir olasılıkla, hapishaneler arasındaki mahkum taşımacılığında bir gece yatırılmak ya da Ramle cezaevi hastahanesine tedaviye getirilip bırakılanlar için ayrılmış "misafir" odalarıydı. Zemin katta, yan yana dizilmiş toplam 50 kişiyi alacak 7-8 odadan biriydi. Yarı zindan, yarı tecrit hücresi pis bir yerdi.

İlk günüm yalnız geçti.

İkinci gün, birkaç misafir geldi. Ama çok geçmeden tümü alındı. Biri kaldı. İri yarı bir tip. Biraz da deli dolu. Arapça anlaşmaya çalışıyoruz. Bana çok iyi davranıyor. "Ben saf saf Filistinli herhalde" diyorum. Meğer niyeti "başkaymış."

Akşam karanlığı çökünce, yattığı ranzanın yanına çağırdı. Eliyle "sus" işareti yaptı. "Bir sır vereceğim" dedi ve ışığı kapattı. Elimi okşadı... Beynimden vurulmuşa döndüm! Yanından sıçradım. Üstüme üstüme geliyor. Tuvaletin yarım duvarına dayandım. İki ayağımla çenesine vurdum, bir kafa; bir de cinsel organına.

Adam bağırmaya başladı. "Heze Ahu manyuki, ibn şermuta irhabi, visığğğ (Arapça, "Bu ibne, orospu çocuğu, terörist, pis adam...") dedi. Onu aldılar. Beni zindan tarafına götürüp bir temiz dövdüler.

Yeniden zindan, hem de süngersiz ve yataksız. Geceyi ayakta geçirdim. Nereye yatacaksın! Yedi yıl boyunca toplam yedi ay kadar girip çıkacaktım bu zindanlara.

Ertesi gün, nöbetçi subay Türkçe konuşan bir gardiyanla girdi içeri. İskoç kızılı saçları vardı, yüzü çil çildi. Adını hâlâ bilmediğim, Yahudilerin "cinci" (kızıl saçlı) dedikleri, daha sonra bir görüp, az buçuk yardımını aldığım gardiyan sordu:

- Neden adamı dövdün?

Dövmedim, vurdum. Çünkü bana cinsel sarkıntılıkta bulunmaya yeltendi.

Böyle birini nasıl koyarsınız? Yoksa maksatlı mıydı bu?

Biraz tartıştık, sonunda inandılar. Özellikle göndermişlerdi yanıma. Sınıyorlardı, dikkatli olmalıydım.

Gene aynı odaya alındım. Arapça bilen güler yüzlü birini yanıma koydular. Bir de yarı deli birini. İkisi de Filistin Arap'ı.

Akıllı olan habire ötekini işaret ediyor.

- İhbarcıdır, casustur. Ona bir şey söyleme, anlamında el kol hareketleri yapıyor.

Ama bu arada çaktırmadan, subay olup olmadığımı soruyor. Ben anlamamızlığa vurarak, bana Arapça kelimeler öğretmesini istiyorum. Mecbur oluyor. İlk gün yüz kadar sözcük ezberledim. Özellikle de hapishane yaşamı içinde geçerli olanları: Gardiyan, dışarı çıkmak, hava almak, doktor, ilaç, sağlık memuru, müdür, subay, pis, temiz, fare, böcek, ekmek, su, konuşmak, görüşmek, serbestlik, hapishane, mahkeme, özgürlük, avukat, mektup...

Arapça benim için büyük bir ihtiyaç artık. Ekmek ve su kadar. Arapça olmaksızın hapishaneye dayanmak, derdimi anlatmak mümkün değil. Hapishane yaşamımda tam dört dil öğrenecektim: İngilizce, Fransızca, Arapça, İbranice. Ve sayısız yararlarını görecektim...

İki mahkûmla diyalog kurduğumu görünce, onları aldılar. Meğer akıllı olanı ihbarcıymış.

Bir gün de Suriyeli mahkûm getirdiler. Filistin örgütlerindenmiş, yakalanmış, mahkum olmuş. Malûm sıra geldi bana. Ben artık temkinliydim. Pek konuşmuyordum. Zaten ne konuşacağım, doğru dürüst dil de bilmiyorum. Bu Suriyeli, gerçekten fedai gruplarındanmış. Çok sonra gerçek adını da öğrendim; Samed. Ancak sorguda çökmüş, ajanlığı kabul etmiş. Arkadaşlarını ele vermiş. Bu yüzden de "içeride hain" ilan edilip temizlenmesine karar verilmiş. Aynı nedenle hapishanenin "torpilliler koğuşunda koruma" altında yaşıyormuş. Samed, Askalen (Aşkelon) hapishanesinde bir bıçak darbesiyle öldürüldü çok sonraları.

Samed'i, Fas'tan gelme çok iyi Fransızca konuşan bir Yahudi izledi. Aynı odada kalmıyorduk. O "torpilliler koğuşunda"ydı. Sadece "satranç ve tavla arkadaşı" arıyormuş. Ben her ikisini de kamplarda ve Şam'da kaldığım evde öğrenmiştim. Bu Yahudi, oyun sırasında sürekli Fransızca konuşuyor, ne kadar anladığımı ölçüyordu. Oyunun çok kritik bir anında, olmadık sorular sorar. Ben ise, oyun arkadaşı bulup kaybetmemenin telaşı içinde nasıl yanıtlayacağımı bilemezdim.

İstediği olmayınca, beni odasına aldı. Gerçekten çok lüks bir yerdi. Kaldığım işkencehane, hücre ve zindanlara hiç benzemiyordu. Yahudi, çoğu zaman, dışarıdaymış gibi serbest dolaşıyor, çaldığı her kapı hemen açılıyordu. Beni bırakıp gidiyordu. Bu durumlarda tek başıma iki kişi yerine tavla ya da satranç oynuyordum. Beni deli sandı. Ağzımdan bir şey alamayınca, önce hizmetçisi olarak kullanmak istedi. Kabul etmedim. Sert çıktım. Gardiyanın yanında kıçıma tekme vurarak, uzaklaştırdı oda-

sından. Mahkûmiyetten yaklaşık bir yıl sonra bu tekmenin acısını ondan çıkaracaktım. Hem de bir jilet darbesiyle. Bu yüzden 15 gün katıksız zindan cezası alacak ve iyice dövülecektim.

Ve bir gün iki kişi getirdiler hücreme. Kapıyı çekip gittiler. Ben pek konuşmazdım. Lafı yeni gelenler açardı genellikle. Ama bunlarda bir tuhaflık vardı.

Bir yandan adamları inceliyor, bir yandan da niyetlerini anlamaya çalışıyordum ki, birden dehşetle irkildim. İkisi de akıl hastasıydı.

Bu oyunu da göğüslemekten başka çarem yoktu. Karanlık bastırdı, yattık. Doğrusu hiç aklıma gelmemişti. Uykumun arasından nefesimin daraldığını hisseder gibi oldum. Gözlerimi dehşetle açtım. Silkinip kalktım, bağırdım. Sürekli hareketler yaptım. Kimse gelmiyordu. Birden battaniyeyi kapıp, ranzanın üstüne çıktım. Pencere kenarına sıkıştım. Saldıran olursa, battaniyeyi "matadorun boğaya" yaptığı türden sallayacak, birisinin başına atıp boğmaya çalışacaktım. Dışarıya bakan pencereden habire bağırıyordum...

Dış cephe nöbetçisi, "firari" var sanmış olmalı ki, tüm ışıklar açıldı. Siren çaldı. Projektörler aydınlandı. Hapishane içinde alarm araması başladı. Derken sesimi duydular. Deliler korkup kaçtılar, yerlerine oturdular.

Bu işin içinden nasıl çıkacaktım? Sürekli tetikte bekleyemezdim. Nasıl olsa zayıf bir anımı yakalarlardı.

Taktik değiştirdim. Onları sakinleştirmeye çalıştım. İyi davrandım. Yanaklarından öptüm. Yanıma geldiklerinde Allah'tan söz açtım. Peygamber olduğumu söyledim onlara. Arapların verdiği gömlek, resmi üniformaya çok benziyordu. Bundan yararlandım, polis olduğumu anlatmaya çalıştım işaretlerle. Kuşkuya kapıldılar.

Ve idare bu insanların bir süre sonra uysallaştığını görünce, hemen aldı onları hücreden.

Artık yanıma kimseyi sokmuyorlardı. Ama burada kaldığım

bir aylık sürede yaklaşık 25 kişi girdi çıktı. Bunlardan 10-15 kadarı ajandı. Gerisi de senaryoyu tamamlayan figüranlar, saldırganlar ve delilerdi.

Bu girişimlerden sonra tümüyle "ihmal" ettiler beni. Bir hiçtim onlar açısından. Bir varlık olarak bile yoktum. Dipsiz bir kuyuya atılmış gibiyim.

Dört dönüyorum tecrit odasında. O duvardan bu duvara. Sıkıntıdan ranzaları, pencere demirinin parmaklıklarını sayıyorum. Duvarlarda kaç böcek, kaç örümcek olduğunu sayıyorum. Türkü söylüyorum. Hiç çaresi yok, olmuyor.

O süre içinde öğrenebildiğim yaklaşık 400 Arapça sözcüğü tekrarlıyorum. Bir, iki, üç, beş... yüz, iki yüz... üç yüz... Eeee, yeter artık be...! Kendi kendime konuşmaya başlıyorum farkında olmadan. Bilinçli bilinçsiz hareketler yapıyorum.

Galiba deliriyorum... "Yok hayır" diyorum öz özüme, "Faik sen bir devrimcisin. Yakalandın, yaralandın, tecrit edildin ve işkence gördün, tamam. Ölümle üç kez randevulaştın. Bu da tamam. Ama bu zırvalıklak da ne? Hani nerede devrimci direnç? Bak Dimitrov nasıl dayanmıştı? Ya öteki devrimciler...? Ölenlerin hatırına, sevdiklerinin hatırına aklına fikrine sahip ol... Kendine gel... Daha anlatacakların var..."

İyi geliyor. Yalnızlığın pençesi gevşiyor gibi. Beynim biraz rahatlıyor. Biraz dinleniyorum. Demir parmaklıklı, mercimek tanesi kadar delikleri olan, tel kafesli pencereye yaklaşıyorum. Bir güvercin ve bir serçe konmuş dış kısmına pencerenin. İşte hayat! Umuda giden yolun "posta güvercinleri" İçeriden yoklama yok ama dışarıdan gözetleme var. "Ohellll ve Tiyulll!" (İbranice, yemek ve havalandırma anlamında) Kendime geliyorum.

Tecrit hücreleri ya da bu tür odalara atılanlar, hapishane kurallarıyla sağlık önlemlerine uygun olarak 24 saate bir saat havalandırmaya çıkarılırlar. Ancak bu kural çok özel kişiler, bir-iki günlük misafir mahkûmlar ve zindan konukları için geçerli değildir. Ya da özel kişilere özel muamele yaparlar. Hiç kimseyle

görüştürülmeden tek başlarına havalandırmaya çıkarılırlar. Yaklaşık otuz gün sonra ben de ilk kez havalandırmaya çıkarılacağım. Seviniyordum için için. İnsanlarla görüşecektim.

Ayaklarıma zincir bağladılar. Hâlâ topallıyorum. Sırtımdaki yaralar kabuk bağlamak üzere. Fanilam yapışmış, pansuman yapan yok. İlaç yok. Bazen, bir iki ağrı kesici atıyorlar parmaklıklar arasından. Yutabilirsen yut!

Basketbol sahası büyüklüğünde bir yer. Duvarlar çok yüksek. Topallaya topallaya yürümeye çalışıyorum. Eh, oluyor. Ama yanıbaşımda Suheyr.* Zalim mi zalim. Çok sıkı tenbihlenmiş. Çevreme bakıyorum, bağırıyor. Yukarı bakıyorum, yine bağırıyor. Sağa bakmak yasak, sola bakmak yasak! Sadece başımı önüme eğerek yürüyecekmişim. Bir-iki, bir-iki... Olmuyor. Zaten canım burnumda.

Oturuyorum.

Suheyr kızıyor. İçeri alıyor. Odama götürüp kapatıyor. Bir saatlik hakkımın sadece yarım saatini kullanabilmişim. Demek ki dışarının adamı değilim.

Tecrit odalarında kaldığım günlerden birinde, bana tercümanlık yapan kızıl saçlı, Türkiye'den gelmiş o gardiyanı gördüm.

Bağırdım:

- Nasılsınız, beni anımsadınız mı?

Döndü, baktı.

- Ha evet, sen...

- Türkiye'den ne haber, ne var ne yok?

- İyi diyelim de iyi olsun. Ama İnönü öldü biliyor musun?

- Ya öyle mi?

- Öyle, severdim kendisini.

Bu kadar...

---

* İbranice, gardiyan anlamında.

Zemin katlardaki tecrit hücrelerinden alındım. Üst katların o, çok daha dar tecrit hücrelerine götürüldüm. Şu, belalıların bulunduğu ve hayvanat bahçesi niyetine sergilenen yerler...

Kapıdan giriyorum. Daracık koridorun iki yanına dizilmiş sıra sıra kapılar. Kimisinin deliğinde meraklı gözler. Konuşmak yasak. Kaş göz işaretleri ve fısıldaşmalar: "Kim bu?" ya da "Nerelisin" Kimseyi tanımıyorum. Omuz silkip yürüyorum. Bir hücreye konuluyorum. Çattt!... Demir kapı kapanıyor üstüme.

Kapının deliğinden bakıyorum. İki aşamalı demir kapılar. Duvar niyetine kullanılan demir parmaklıklar ve ötesi. Yani yeşil saha, mavi gökyüzü. Çok havadar burası. Zindan ve tecrit odalarına göre, yazlık saray benim için. Çok geçmeden gardiyan kapıdaki tek deliği de kapatıyor. Karanlıkta kalıyorum. Yatıyorum.

Belalı hücrelerde yatanların çoğu siyasiydi. Bir ikisi cani tipli, yarı deli insanlardı. Bunlardan Ragıb Es'ad denileni, hücre aralarında yemek dağıtır ve temizlik yapardı. Filistinliydi. Ancak adli suçtan içeri atılmıştı. Hapiste rahat durmamış, kızdığı kişiyi ya kesici aletlerle yaralamış ya da bir tarafını kırmıştı.

Ragıb Es'ad, yemek sıralarında kapının bir-iki dakika daha açık kalması için oyalanır dururdu. Temizlik sırasında beş dakikalığına ikinci kez açılan kapı nöbetinde de aynı şeyi yapardı. Güzel yemeklerin çıktığı günlerde ya hemen oracıkta ya da sonradan gizlice fazladan bir parça et, meyve, sebze verdiği de oluyordu. Bu adam benden bir şey istiyor, ama ne? Bir gün.

- Keyfe fedai,* diye sormuş, ben de "Fedai zıft, hera..."** yanıtını vermiştim. Amacım hem adamı başımdan savmak hem de açık vermemekti. Meğer, bu kaba yanıt çok hoşuna gitmiş! Filistinliler arasında, siyasi olmayan mahkûmlar önünde fedaileri küçük düşürürcesine açıkca eleştiren olmadığından, pek "cesur" bulmuş beni kabadayı Ragıb Es'ad. Kendisi de Filistin fedailerini

---

* Arapça, (Fedai nasıl?)

** Arapça, (Fedai berbat... bombok!...)

içten içe severmiş, ama İsrail askerleri önündeki başarısızlıklarını içine sindiremezmiş. Hücrelerdeki fedai önderlerinden çekindiği için de pek eleştiremez, işi bireysel yiğitlik meselesi olarak algılarmış. Onun için benim "Fedai zıft, fedai hera.." sözümü nakaratla söyleye söyleye kahkahalar atıp durdu.

Bana kanı kaynamıştı Filistinli kabadayının. Hücredeki fedailer de bana bakması için, kendisine öğüt vermiş olmalılar. Çünkü hücre temizlikleri ve yemek aralarında kapımda oyalanır, hava alır gibi yaparak gelir hücremin deliği önünde durur, sohbet etmek ister; ihtiyaçlarımı sorar.

Tecrit hücrelerinin en iyi yanı havadardı ve son derece temiz tutulurdu. Her sabah sayım ve teftişten sonra arap sabunuyla mozaik zemin yıkanır temizlenir, bezlerle kurutulurdu. Bunu bizler yapardık. Haftalık temizlik daha uzun sürer, tuvalet taşlarına mikrop öldürücü ilaçlar dökülürdü. Yine de bitlendim. DDT ve benzeri ilaçlarla zor kurtuldum. İlk duşumu da burada aldım. Sıcak değil, soğuk suyla. Ama yaralarıma iyi gelmiyordu.

Bu tecrit hücrelerine genellikle azılı ve ırkçı gardiyanlar verilirdi. Bir iki nöbetçi gardiyan olurdu ki biraz daha serbest bırakırlar, biz de konuşur, anlaşır, birbirimize haber iletirdik. Bunlardan biri Edward adlı Hıristiyan Filistinli, öteki ileri cephede dövüşmemek için gardiyanlığı seçmek zorunda kalan Dürzi gençlerdendi.

Bu ortamdan yararlanan Ragıb Es'ad adlı Filistinli kabadayı, gardiyana, "Temizlik ve yemek işlerini yetiştiremiyorum. Şu Türk bana yardım etsin mi?" dedi. Gardiyan önce tereddüt etti. Sonra "subaylara rastlamaması ve işini bitirir bitirmez hücreye girmesi kaydıyla" kabul etti.

Birkaç gün hücre dışına çıkıp 15 metrelik koridorda serbest dolaşabildim. Bu arada hücredeki Filistinlileri tek tek tanımaya çalışıyorum.

"Hücredeki cennet" çok sürmedi. Bir gün arama yapıldı. Aramalar genellikle bölüm gardiyanına haber verilmeden baskın biçiminde gerçekleştirilirdi. Mahkûmların olduğu kadar, gar-

diyanın da açığı yakalanmaya çalışılırdı. Bu baskın sırasında kapım açıktı ve elimde temizlik malzemesi vardı. Subay beni görünce gardiyanı azarladı. İçeri kapatıldım. Bir daha da böyle serbestlikler tanınmadı bana.

Günde bir saat havalandırma hakkım vardı. Hücredekilerle birlikte çıkıyorum hem de. İlk kez sahaya indim. Filistinliler çevremde dört dönüyor. Ama ben yaklaşamıyorum. Korkuyorum: Yine rapor edilir, hakkımı da kaybederim. İlk havalandırma günüm böyle geçti.

Ertesi gün yine indik sahaya. Yanıma insan azmanı, biri esmer, öteki kumral iki kişi yaklaştı. Ellerimi sıktılar, bir köşeye oturup bana antalmaya başladılar.

- Biz Filistin fedaileriyiz. Senin de dostlarınız. Neye ihtiyacın olursa bize bildir. Ragıb Es'ad denen adam siyasi değil, ama iyi biri. İnanmıyorsan, ona sor kimliğimizi. Ama bir şeyi iyi yapmadın: "Fedai zıft, fedai hera" demeyecektin! Siviller karşısında bizi eleştirmeyecektin... Şimdilik pek samimi görünmesek iyi olur... İnanmıştım onlara. Sonradan öğrenecektim kim olduklarını.

Biri Fevzi Nımır'dı. El Fetih örgütünün 1948'de işgal edilen topraklarındaki has adamlarındandı. Akka kentindendi. Uzun yıllar Yahudi baskısı görmüş, ulusal kimliğini ve benliğini yitirmek üzereyken El Fetih'ten birisiyle temasa geçmiş, kendi doğal çevresinden ve yakınlarından oluşan iki eylem hücresi kurmuş. Uzun yıllar Kibbutz'larda çalışmış, burada tanıştığı Yahudi kızıyla evlenmiş, bulunduğu kent yöresinde yiğitliği ve efendiliğiyle tanınmıştı. O kadar teorik bilgisi olmayan, Filistin'i bir şövalye ruhuyla seven, Hazin Portakallar Ülkesi bu diyara çok eski zamanların bağıyla bağlanan meclis adamıydı, Fevzi Nımır.

Örgütü kendisine görev verdiğinde hiç tartışmadan kabul etmiş, en yakın adamlardan oluşan yaklaşık 10 kişiyi, eyleme sürmüş. Hedef, Hayfa petrol tesislerini havaya uçurmak. Dediğini de yapmış. Ancak, adamlarının beceriksizliğinden petrol tesislerinin tümü değil de sadece rafineri bölümü yanmış. Militanlar

yakalanmış, İsrail'de idam cezası olmadığından, Fevzi Nımır 20 kez müebbet hapis cezasına çarptırılmış. Yani toplam 600 yıl.

Fevzi Nımır'ın çok iyiliğini gördüm. Hücre hayatından dört yıl sonra daha geniş koğuşlarda da bir araya geldik. Sever ve korurdu beni. Filistin davası için gelen tüm yabancıları, ideolojilerine bakmazsızın sever ve korurdu. Bunu bir şövalyelik, feodal bir yiğitlik olarak algılar; pek minnet duyardı yabancı siyasilere.

Ama aynı zamanda Fevzi Nımır, kendi örgütü açısından ele avuca sığmayan, disiplinsiz ve teorisiz biriydi. Birkaç fedai eyleminde, serbest bırakılanlar listesinde adı geçmeyince, kendine bağlı elemanlarıyla bir çeşit çete kurdu. İstemediği örgüt üyelerini dövdürttü, yaraladı. Adli suçlularla üstünlük yarışına girdi. Kazandı da. Gardiyanlar ve idareyle sürekli çatıştı. Bu arada tecrit hücrelerinin müşterilerinden oldu. İster hapishane edebiyatındaki kabadayılık açısından, isterse El Fetih'in eski kahramanlarından biri olarak, namlı biriydi Fevzi Nımır.

Öteki Fethi adlı gerillaydı. O da 1948'de işgal edilen Filistin topraklarındandı. George Habaş önderliğindeki Filistin'in Kurtuşulu için Halk Cephesi (ya da kısa adıyla Halk Cephesi) tarafından örgütlenmişti. Çok okurdu. Marksizmi benimsiyordu. Birkaç subay öldürme ve bir-iki bombalama eylemine katılmıştı. O da ömür boyu müebbetliklerdendi.

Fethi son derece sakin görünümlüydü. İyi huylu bir devdi sanki. Hasipliği boyunca ve tecrit hücresinde ya da örgüt elemanlarından ayrı bir koğuşta kalmaya mahkûm edildiğinden, bireysel yönleri fazlaca ön plana çıkmıştı. "Tek başına örgüt"ü oynuyordu. Daha sonra kendisiyle birlikte yaşadım. Ancak o ilk Fethi'yi bulamadım. Daha bir gevşemiş, devrimle arasına oldukça mesafe bırakmıştı. Değişmişti. Sanırım 1982'de iki İsrail pilotunun yakalanmasından sonra FKÖ ile İsrail arasındaki tutsak değiş-tokuşunda serbest bırakıldı.

Tecrit hücremin bir ötesindeki hücrede en belalı iki kişi yatardı. Biri Japon Kızıl Ordu mensubu Kozo Okomoto, öteki El Fetih subaylarından Mahmut Şemmut.

Kozo, ben Suriye'deki kamplarda eğitim gördüğüm günlerden çok önceleri George Habaş'ın Halk Cephesi'yle ilişkiler içindeymiş. Bu çerçevede İsrail Lud Havaalanına baskın yapan iki kişiden biri olarak görev almış. Piste iner inmez bütün yolcuları rastgele taramış. Öldürülen çok sayıda insan arasında dönemin İsrail Cumhurbaşkanı Efraim Katzir'in profesör bir kardeşi de varmış. Militan arkadaşı öldürüldükten sonra, Kozo yaralı yakalanmış.

Günlerce zincire vurulmuş, olmadık işkencelerden geçirilmiş. İdam cezası olmadığından ömür boyu hücre cezasına çarptırılan Kozo'yu bir de yalnızlık çarpmış. Çok dayanamamış Japon militan. Sakinleştirici iğnelerin de etkisiyle çıldırmış. Japon hükümeti de sahip çıkmamış Kozo'ya.

Benzer biçimde, eşiyle birlikte büyük eylemler gerçekleştiren Mahmut Şemmut, yine eşiyle birlikte tutuklanmış. Günlerce işkence görmüş. Elleri ayakları zincirlerden kurtulmamış bir türlü. Hücre yaşamı, zaten ideolojik derinliği olmayan dinine bağlı bu El Fetih subayının aklını başından almış.

Mahmut Şemmut, gittikçe dine bağlanır olmuş. Zaman zaman "Allah olduğunu" ya da "Allah tarafından Filistin'e gönderildiğini" iddia ederdi. Kendisini bütün Filistinlilerin kurtarıcısı, kutsal önderi ilan eder dururdu. Yarı deli halde bulduğu Kozo Okomoto'nun dinine bağlanmasına, hücreler arasında İngilizce açıklamalı tariflerle namaz kılınmasına da bu Mahmut Şemmut neden oldu. Ben yanlarındaki hücreye kapatıldığımda her ikisini, hücrelerarası ayin yaparken görmüş, bir anlam verememiştim.

Kozo'nun hücresi de Mahmut Şemmut'unki de hem daha karanlıktı, hem de özel bölmeyle bizlerden ayrılmıştı. Onlara özel muamele yapılırdı. Yemekler bizlere çelik tepsi içinde, normal kaşıklarla verilirken onların tepsisi naylon ve çatal kaşıkları plastikti. Çünkü Kozo çok sinirliydi. Bir keresinde tepsiyi gardiyanın sırtına atmıştı. Biz normal jiletle traş olur, nöbetçi gardiyana hemen teslim ederdik. Onlara elektrikli traş makinesi verilirdi. Her ay sonu berber gelir saçlarımızı kısaltırdı. Kozo ve

Şemmut'un elleri ve ayakları zincirle demir parmaklıklara bağlandıktan sonra berber çağırılırdı.

Kozo Okomoto ile Mahmut Şemmut insansızlığa öyle alıştırılmışlardı ki, kimseyi görmeye tahammülleri bile yoktu. Örneğin bir ara Mahmut'u kalabalık koğuşlara, Filistinlilerin arasına indirdiler. Saçma sapan şeyler söyler oldu; din şeyhi, evliya olduğunu iddia etti. Herkesin havalandırmada gezdiği yerlerde uluorta namaz kılmaya başladı, kavga çıkardı. Çok dayanamadı, tecrit hücrelerine döndü kendi isteğiyle. Şemmut'un eşi, daha dayanıklı çıktı. Esir değiş tokuşunda serbest bırakıldı.

Kozo ise, İsrail tanklarına kamuflaj ağı örmek koşuluyla insan içine çıkarıldı. Çok dayanamadı, gardiyan dövdü. Ve hücreye gönderildi.

1973 Mayıs'ının ikinci yarısıydı. Bir gün idareden çağırdılar. Romanya göçmeni Yanko adlı Müdür Yardımcısı:

- İsrail'in önemli bir bayramı bugün. Herkese olduğu gibi sana da özel af çıkarıyoruz. Hücrelerden çıkacak, insanlar arasına ineceksin. Ayrıca kötü bir hareketini görmedik, dedi.

İnanamadım. Hangi dağda kurt ölmüştü? Ama kafama takıldı, işin içinde bir şey olmasın? Doğruydu, kimseye kötülüğüm dokunmamıştı. Ağzımdan bir sır da çıkmış değildi. Yoksa sınavı başarıyla mı vermiştim?

Çok geçmeden yaklaşık 70 kişinin kaldığı beş altı koğuştan oluşan bölüme indirildim. Burası şimdiye kadar gördüğüm en serbest, en temiz yerlerden biriydi. Siyasi ve adli mahkûmlar bir arada yaşardı. Yahudi-Arap ayırımı yapılmadan koğuşlarda karışık yatılırdı. Mahkûmların bir bölümü çok düşük ücretlerle hapishane binalarının dışındaki yeşil alan ve atölyelerde çalıştırılırdı. Öyle ki bir aylık ücret, kantindeki sigara, çay ve bisküvi parasını zor karşılardı. Öbür ihtiyaçları için ailelerden para alınması gerekliydi. İsrail için son derece hayati önemi olan üretime katıldıkları, daha doğrusu sömürüldükleri için de mahkûmlara bazı ayrıcalıklar verilmişti: Yarım saat daha fazla ziyaret, 15 günde

bir toplu sinema, akşama kadar açık koğuşlar, daracık alanda spor yapma, ping-pong (masa tenisi), koğuşlara serbestçe girip-çıkma, günlük gazeteleri izleme, siyasi olmayan kitapları okuma, istediği zaman tavla ve satranç oynama hakkı gibi...

Buranın gardiyanları daha sevimli, daha güler yüzlü. Muamele daha değişik. Her şey şaşırtıcı. Bir hapishane içinde apayrı dünyalar. Biri zehir zemberek, öteki cehennem ateşi, beriki ortaçağ kalıntısı; bu yandaki ise insan ilişkileriyle güzelleşen tüm çelişkileriyle hiç değilse yaşanabilir bir dünya.

Beni üç kişi karşıladı. Pek güvenemedim. Tecrit hücresindeyken ilişki kurmam için bir Filistinli adı vermişlerdi. İbrahim Genaim, aradım buldum. Yemek ve temizlik işleriyle uğraşıyordu. Beni sıcak karşıladı.

İbrahim, 1948'de işgal edilen Filistin yerlisiydi. Kırk yaşlarında, kumral, şişman ama hareketli biriydi. El Fetih'le bağları vardı. İlk ulusal uyanışı gerçekleştirmek amacıyla 60'lı yıllarda Hareket-ül Ard (Toprak Hareketi) adında bir dernek kurmuş, Arap kültürü ve Filistin geleneklerini yaşatmayı amaçlamışlardı. Hareket Filistinliler arasında büyük ilgi görüp yaygınlaşınca, İsrail "gizli örgüt kurma" gerekçesiyle bu derneği kapatmış, yöneticilerini hapse atmıştı.

Hapisten çıkan örgüt elemanları, Nasırcı Arap Milliyetçiliğinin gelişmesinin de etkisiyle bu kez Filistin Kurtuluş Hareketi'yle temas olanakları aramış, belli ölçülerde faaliyette bulunurken ikinci kez yakalanıp hapse atılmışlardı. Bu olayın tarihi 1967 sonrası.

Hareketin en önemli liderlerinden biri de Salih El Baransi'ydi. 1978'de kendisiyle cezaevinde tanıştığımda 50 yaşlarında sevimli, çok aydın, iyi İngilizce bilen, Arapça öğretmenliğinde bölge çapında ünlü biriydi. Örgütlerüstü bir konumdaydı. Marksist fikirlere yakınlığı vardı. Ama esas olarak dürüst bir Filistin yurtseveriydi. Mao'yu sever, ama ülke olarak Sovyetler Birliği'ne minnet duyardı. 1979 yılında çıktıktan sonra Akka / El Celil /

Muselles üçgeninde "Filistin Folklorunu Yaşatma Derneği"ni kurdu, başkanı oldu. Böylece ilk işgal bölgesindeki Filistin'de İsrail'in sırtından çıkmayan bir diken oluverdi.

İbrahim Genaim, neşeli bir adamdı. Kusursuz bir arkadaştı. Ancak modası geçmiş bir hapishane tarzı yaşıyor, yurtseverliği de "gönül birliği"nden öteye geçmiyordu. Bir bakıma tek kişilik örgüttü. Bilgi alışverişinde pek yararlı olamadık birbirimize. Ama Arapça okuyup yazmam konusunda ilk öğretmenlerimden biriydi. Beni, tanışmak için gelip de yüz vermediğim üç kişiyle buluşturdu: Henne El Emira, Heni İsawi ve Salah Abu Kteş.

İlk ikisi El Fetih üyesi marksistlerdi. Daha sonra Henne, Habaş'ın Halk Cephesi'ni, Hani İsawi de, Naif Hawatme'nin Demokratik Cephesi'ni seçecekti. Salah Abu Kteş ise, Halk Cephesi mensubuydu. Her üçü de ayrı işlerde çalışırdı. Özellikle temizlik ve çöp toplama işlerinde. Çöpcülerle temizlikçiler hapishanenin her bölümüne girip çıkıyor, her şeyi görüyor, duyuyor ve gerekli yerlere iletiyorlardı. Hapishane içi iletişim de belli ölçülerde bu yollarla sağlanıyordu. İhbarcıların gözetlenmesi, sorgulamaya götürülüp getirilenler, yaralılar, ölüler, cezalılar, yeni getirilenler... Her şey bunların oluşturduğu haberleşme ağının denetimindeydi. Gözlerinden hiçbir şey kaçmazdı.

Bu elemanların böylesine feda edilmesi Filistin örgütlerinin bir taktiğiydi. Hapisteki siyasi yetkililer kişiler üzerinde anlaşıyor, ortaklaşa kararlar alırlardı: Çeşitli yöntemler deneyerek seçtikleri kişileri, İdare'ye beğendirmeye çalışırlardı. Hatta bazılarının "örgütten atıldığını" bile ilan eder, hırpalarlardı. Bunlara kimi zaman grev kırıcılığı bile yaptırılırdı. Salah Abu Kteş, Halk Cephesi'nin görünüşteki "kurbanlarındandı." Zaten çok sefil bir hali vardı. Ama o zavallılığının altında cin gibi gözleri, her şeyi anında hafızaya alan bilgisayar gibi fıldır fıldır dönerdi. Her sabap, çöp temizlik servisinde Salah'ın haberleri beklenir, ona haberler iletilirdi. Çoğu zaman da sevimsiz haberleri vermek Salah'a düşerdi. Çok alçak önüllü, şaka kaldıran bu Filistinli'ye

"uğursuz alaca karga" anlamına gelen "El Gurab El Meş'um" lakabını takmışlardı.

O gün, İsrail devletinin kuruluş yıldönümünü kutlama haftasıydı. Ve bana yapmam gereken ilk eylemi de bu üçü fısıldadı:

- Le te'kul boza...*

Anlamamıştım. "Boza mı içmeyecektim" Ama neden? Uzun uzun anlattılar. İsrail devleti kurulmuştu. Bu hafta kutlamalarla geçecekti. Bu yüzden bazı kolaylıklar sağlanır, bazı şeyler ikram edilirdi mahkûmlara. Ama Filistinliler bunu reddederlerdi. Kendileri eylem koymayacaklardı.

İki şeye şaşırmıştım. Birincisi bu "boza' denen şeyi bir türlü anlayamamıştım. Benim bildiğim boza Çerkes içkisiydi ve İsrail'de bulunmazdı. İkincisi, bana "eylem yap" diyenlerin kendileri eylemden kaçıyordu. İbrahim Genaim'e gittik. "Boza"yı o da tanımlayamadı bana, onun için "boza" eylemi sırasında işaretle anlaşmaya karar verdik Onlar ne yaparlarsa ben de aynısını yapacaktım. İkincisi için de İbrahim, "Ben seninle eylem yapacağım. Sen onlara takma kafanı" dedi. Anlaştık.

Biz kutlamalara katılmadık, bu münasebetle gösterilen filmlere gitmedik. Ama en açık protesto olacak şu "boza eylemi" bir türlü gerçekleşmedi. Çünkü "boza" ikramından son anda vaz geçilmişti.

Sonradan anlayacaktım "boza" dedikleri şeyin "dondurma" olduğunu. Meğer Türkçe'deki "buz" kelimesi Arapça'ya "boza" diye girmişti.

Bu bölümde beni bekleyen iki süpriz daha vardı: Biri Türkiye'den göçmen Bursalı Türk Musevi öteki de bir Kürt mahkûm. Adını anımsayamadığım musevi, uyuşturucu kaçakçılığından yakalanmış 50 yaşlarında kır saçlı biriydi. Bana çok sıcak davranırdı. Türkçe konuşur, bazı öğütler verir, kendince bana yardım

---

* Arapça, "Dondurma yemeyeceksin" anlamında.

ederdi. Arada bir tavla oynamaya çağırırdı. Bu arada elinde bolca bulundurduğu Türkçe fotoromanları okumam için verirdi. Hayatımda hiç bu kadar fotoroman okumamıştım. Tam bir okuma açlığı! Elime geleni birkaç kez hatmederdim. Ama okumamla konuyu unutmam bir olurdu. Sonunda okuya okuya bıktım. Öyle ki, elime alınca kusmak geliyordu artık.

Kürt olanın adı Kadir ya da Abdülkadir idi. Şimdi unuttum, Ağrı'nın bir köyündendi. Köy kavgaları sırasında adam öldürmüş, gencecik yaşında İran Kürdistan'ı üzerinden Irak'a kaçmış; Barzani'nin Peşmergeleri arasına katılmıştı. 25 yaşlarındaydı. Yıllarca döğüşmüş, iyi bir Peşmerge olup çıkmıştı.

1971 yılında Irak-Barzani özerklik görüşmeleri ve barış anlaşmasından sonra Filistin örgütlerinden birine katılmış, Suriye ve Lübnan'da eğitim görmüş, El Fetih saflarında maaşlı asker olarak İsrail'e karşı çatışmada yer almıştı. Fedailerin yenilmesi üzerine İsrail'e teslim olmuş, sorgu sırasında bilinçsizliğinden ötürü, çökmüştü. İsrail istihbaratının oyununa gelmiş, işbirliğini kabul etmişti. Bu yüzden de hapisteki Filistinliler, Abdülkadir hakkında "haindir, gereken yapılmalıdır" fermanını çıkarmışlardı.

Ağrılı Kürt'ün bu düşüşünün iki nedeni vardı. Birincisi köylülükten kaynaklanıyordu. Okuma yazma bile bilmiyordu. Son derece cahildi. Kürt sorununu çok geri bir düzeyde algılamıştı. Barzani'nin kişiliğiyle özdeşleştirmiş, bir aşiret davası olarak benimsemişti. Türkiye'de Kürt sorununa ilişkin hiçbir şey bilmiyordu. Kürt'lükle ilgili her şey Irak'la ve Barzani'yle sınırlıydı. Ağrı, Zilan isyanlarından bile haberdar değildi.

İkincisi de Irak ordusuyla uzun mücadele sürecindan kaynaklanıyordu. Kürt milliyetçiliği ön plana çıkmış; bizim Kürt ister istemez Araplardan nefret eder bir konuma düşmüştü. İsrail Abdülkadir'i bu zayıf noktasından yakalamış, istediği gibi kullanmıştı.

Bir tartışmamızda sordum:

- Kendini düzeltmek için fırsat ver. Benimle kal. İleride kefil olur, hallederiz.

- Hayır dedi, kesinlikle olmaz.

- Neden?

- Çünkü Araplardan nefret ediyorum!

- O zaman niçin Filistinlilerle birlikte çarpıştın?

- Bana başka şeyler söylemişlerdi. Ayrıca para da alıyordum. Üstelik oradan Japonya'ya geçmek istiyordum.

Türkiye'ye dönmek istemiyordu Ağrılı Kürt. Ortada bir cinayet vardı. Ailesinden gelen mektupta "zamanaşımından" söz ediliyordu. Ama aşiret intikamcılığı zamanaşımı falan dinlemezdi. Mektuplarını ya bana ya da Türk göçmeni Musevi'ye okuturdu. Abdülkadir. Japonya'ya gitme tutkusunu İsrail istihbaratına da iletmişti. Kimse ciddiye almamıştı kendisini. O an için kullanmış, posasını atmışlardı. Cezası bittiği halde dışarı çıkmak istemiyordu. Bütün istediği ya Japonya'ya gitmek ya da kibbutz'larda, yani İsrail'de kalmaktı. Ayrıca Filistin fedailerinin er ya da geç, içeride ya da dışarıda, intikam alacağından korkuyordu. Bu sabit bir fikir haline gelmişti.

Ağrılı Kürt'le epeyce konuştuk, tartıştık. Barzani ve Irak Kürtleri hakkında ilk sağlıklı bilgileri o zaman edindim. Örneğin Barzani'nin Irak Kürdistan bölgesindeki hayvanları çok sevdiğini, eve giren zehirli ama dokunmadıkça sokmayan kara yılanları özel korumaya aldığını, bu yılanları öldürenlere ağır cezalar verdiğini de biliyordum artık.

Abdülkadir, o bölümde özellikle Araplar hakkında raporlar iletirdi hapishane idaresine. Benim hakkımda da. Oldukça olumlu şeyler anlatmış olmalı ki biraz uzunca kaldım bu bölümde. Ben açık vermiyordum. Abdülkadir'in gözüne çarpan bir - iki ufak kaçamak da "Kürt olmanın torpiliyle" görünmez oluveriyordu.

Bir gün, Ağrılı Kürt ortadan kayboldu. Ne olmuştu? İsrail ajanı olarak Barzani'nin yanına mı gitmişti? Irak'tan getirtilecek Yahudi dinine mensup Kürtlerin de yaşadığı Kibbutzlardan birine mi

yerleştirilmişti? Yoksa Filistinlilerin "gazabından" kurtulmak için ta Japonya'ya mı gitmişti? Belki de MOSSAD ajanı olarak herhangi bir Arap ülkesine gönderilmişti. Bilemedim.

Haziran'ın ilk haftasına kadar kaldım bu bölümde. Aynı günlerde İdare binasına çağrıldım. Karşımda yine sorgucular. Bu kez sorgulamadılar. Bildirimde bulunacaklardı "İsrail'de yargılanmana karar verildi. Mahkeme nasıl olsun, açık mı kapalı mı?" dediler.

Düşünmeden yanıtladım.

- Açık yapılsın.

Gerekçelerim hazırdı; şimdiye kadar her şey kapalı kapılar ardında dönmüştü. Ne olacağı belli değildi. Büyük bir haksızlığa uğramıştım. Bütün bunları, bir şekilde, dünyaya duyurmalı ve kendimi savunmalıydım. Aynı Dimitrov gibi tarihi bir savunma olacaktı bu. Dimitrov'a sımsıkı sarılmıştım. Çünkü o güne değin bildiğim deneyler içinde bir tek o vardı. Hitler faşizmi Dimitrov'u yargılamaya kalkışmış, sonunda kendisi rezil olmuştu.

Ama kavramakta gecikmedim. Ben Dimitrov değildim. Kendi halinde bir devrimciydim. Dimitrov ise dünya çapında bir önderdi. Arkasında koskoca Sovyetler Birliği ve dünya kamuoyunun desteği vardı. Kim sahip çıkacak bana, ya da kim çıkabilirdi? Konumum ve bulunduğum yer hakkında doğru dürüst bir bilgim bile yoktu. Batı kamouyunun gözünde "terörist" olarak nitelenip duran FKÖ'nin yandaşıydım eninde sonunda. Bu yüzden ve İsrail'in etkin propagandasıyla, "Yahudi halkını yoketmek isteyen uluslararası terörist"lerden biri oluvermiştim kaşla göz arasında.

Bu arada Kızılhaç ve Af Örgütü gibi uluslararası kuruluşların davama katılmaları gerektiğini belirttim.

Sorgucular;

- Kızılhaç, savaş durumunda çarpışan devletin uyruklarına bakar. Devleti olmayan Filistinli töreristlere de insanlık adına yardım eder. Oysa, senin bir ülken ve devletin var: Türkiye. Bu

yüzden seninle ilgilenmeleri yasal değildir. Ama TC Büyükelçilik ve Konsolosluk mensupları mahkemene gelebilirler. Sen bu hakkını kullanabilirsin. Af Örgütü'nün İsrail'de şubesi var. Herhalde ilgilenir seninle...

-Yönetimini tanımadığı ve beğenmediğim bir ülkenin temsilcileriyle bağlantı kurmam. Çünkü ben devrimciyim. Ne onlar beni tanır, ne de ben onları.

Gerçekten de bilmiyordum; büyükelçilik mensuplarıyla bağlantı kurmam mı gerekirdi, kurmamam mı? Hangisi doğruydu? Bu yönde örgütsel bir tutum da belirlenmemişti. Ayrıca ilke açısından kabul edemiyordum. Zaten pratikte 12 Mart faşizmi vardı. En karanlık dönemindeydi Cunta. Diyelim ben istedim, onlar beni istemezdi. "Yiğitlik bende kalsın" dedim ve reddettim Konsolosluk mensuplarıyla görüşmeyi.

Uluslararası Af Örgütü'nün İsrail şubeleri ise bir başka âlemdi. Siyonistleştirilmiş, tehlikeli olmayan birkaç davayla yalnızca insani açıdan ilgilenen göstermelik bir kuruluştu. Filistinlilerle hiç mi hiç ilgilenmiyordu. Oysa Kızılhaç, hem Af Örgütü hem de yardım kuruluşu görevini yapıyordu. Filistinli tutsaklara ilişkin raporları doğrudan Cenevre'ye sunuyordu.

Öte yandan sorgucunun Kızılhaç'la ilişkilerim açsından söyledikleri de doğruydu. Nitekim tecrit hücresindeki günlerimde doğru yanlış karaladığım üç cümleyle "yerimi, adımı ve konumumu" bildirmiştim. Kızılhaç başlıklı dört satırlık açık mektup kağıtlarından biriydi, gönderdiğim. Bir hafta sonra temsilci yerine, "İçinde bir diş macunu, bir kalıp sabun, bir paket bisküvi ve bir mendilin bulunduğu poşet" gelmişti hücreme.

Mahkûmiyet öncesi ve sonrası Kızılhaç ziyaretlerinde, temsilcileriyle görüşmem yasaklanıyordu. Bu temsilciler de son derece sıkı kurallarla çalıştıklarından, "Benimle görüşemeyeceklerini ama kimsem olmadığından basit yiyecek giyecek yardımı yapacaklarını" belirtiyorlardı.

Çok kızıyordum. Ama elimden bir şey gelmiyordu. Mahkûmiyetimin üçüncü yılından itibaren Kızılhaç temsilcileri, yine resmi olmayan biçimde benimle bağlantı kurdular. Birçok isteğimi yasal yollardan yerine getirdiler. Avrupa, Arap ülkeleri ve çeşitli uluslararası kuruluşlara mesajlarımı ilettiler. Bir nebze olsun, durumumun duyurulmasına katkıda bulundular. Zaman zaman yazdıkları raporlarda bana yapılan haksızlığın altını çizdiler. Zaten ben Kızılhaç yetkilileriyle görüşmelerde hep şunu vurguluyordum: "Üzerimde, hak iddia edecek bir ülke varsa Suriye ya da Lübnan'dır, İsrail değil. Çünkü ilk ikisine kendi isteğimle girdim. Üçüncüsüne kaçırıldım. Bu nedenle ille de yasal bir çerçevede ele alınması isteniyorsa bu Lübnan yasalarına göre olmalı, olay bu çerçevede değerlendirilmeli. Şu anda Lübnan'dan kaçırılmış herhangi bir Lübnanlı'dan farkım yok benim..."

Yargılanacağım için kural gereği tutukevine gönderilmem gerekiyordu. Kelepçe takıldı. Bu kez ayaklar serbest. Ve yine Kfaryona tutukevi.

Burası İsrail cezaevlerinin tersine, tek tip elbise uygulanmayan, yakalananın üzerindeki elbiseyle getirilip içeri tıkıldığı, arada sırada sorguya götürüldüğü bir yerdi.

Bir koğuşa götürdüler. Pos bıyıklı, kafalarında Kürt kadınlarının taktığı "kofi"* türü bir şey taşıyan, üzerinden bembeyaz yazma sarkıtan kır saçlı birkaç kişi çevremi aldı. Onların arkasına insanlar yaşlarına göre sıralandı. Yarı diz çöktüler. "Hoş geldin" dediler. Beni tanımak istediler. "Türkiyeli" olduğumu anlayınca daha da ilgilendiler "Biz de Dürziyiz", dediler.

Dürzi sözcüğünü duyar duymaz irkildim? Böyle bir şeyi olumlu anlamda hiç duymamıştım. Türkiye'de "Dürzi"nin aşağılayıcı bir anlamı vardır. Hatta Kars'taki bir Kürt köyünde iki komşudan biri, ötekine "Dürzi" deyince, kavga çıkmış, kan dökülmüştü. Sonra samimi olduğumuzda anlatmıştım onlara Türkiye de bu sözcüğün ağır hakaret sayıldığını. Karşılıklı gülüşmüştük.

---

* Kürtçe, bir çeşit fes.

İçinde Mazdeizm, Yezidilik, Hiristiyanlık, putperestlik öğeleri taşıyan bir çeşit Batını mezhebidir Dürzilik. Nebi Şuayib soyundan geldiklerine inanırlar. Altı kitapları var. Şeyhlerin şeyhlerine de Ukkal (bilge kişi, ulema) adı verilir. Gelenek ve görenekleri esas olarak Türkiye'deki Alevilere benzer. İşgal edilen Filistin'in (bugünkü İsrail) kuzey, Lübnan'ın güney ve Şuf/Aley gibi dağlık kesimleriyle Suriye'nin Kunetra ve Dürzi dağları çevresinde yerleşen, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Bab-ı Ali'nin askerlerine karşı ayaklanan, Lübnan'ı işgal eden İngiliz sömürgecilerine karşı çete savaşı vererek kök söktüren, Suriye'nin Fransız sömürgeciliğinden kurtuluşuna öncülük eden gene bu mezhebin mensuplarıydı.

Dürziler, Lenin ve Vietnam önderi Ho Şi Minh'le Doğu Halkları Konferansı'nda bir araya gelen Şekip Arslan; 12 dil bilen, Hint ve Doğu Felsefesi uzmanı, Urmiye (İran) / Van / Hatay / Suriye / Lübnan hattı üzerinde yüzyıllar öncesi gelip Dürzi dağlarında taht kuran aristokrat Kürt kökenli Canpolat ailesinin bilge kişisi, 1956 ve 1975 Lübnan iç savaşında ilerici güçlerin başkanı, 1976 yılında Suriye destekli karanlık güçlerin kurbanı Kemal Canyolat gibi iki değerli siyaset adamı yetiştirdiler. Bir de Arap dünyasının Zeki Müren'i şimdilerde vefat etmiş Mısırlı şarkıcı Ferid el Atraş...

Zaman tünelinde yoğrula yoğrula Arap ulusunun hakim özelliklerini alan, toplumsal boyut kazanıp aşiret düzeniyle benliğini korumaya çalışan Dürzi mezhebine göre, mensupları öldükten sonra ruhları bir başkasına geçer. İsrail, kendi içine kapanan bu mezhebin belgelerini tahrif etti, Filistin'de kalan şeyhlerini etkisi altına aldı. Dürzi peygamberi Nebi Şuayıb'ın Hz. Musa'nın dayısı oğlu olduğunu ileri sürdü. Dolayısıyla Dürzilerin İslamlıkla ilişkileri bulunmadığını, Yahudilerle akraba olduğunu iddia etti. Rüşvet yoluyla elde ettiği bazı Dürzi gençlerini İsrail ordusuna asker olarak sundular. Aldıkları rüşvetin bedelini kanla ödemiş oldular. Şeyhlere göre, bir Dürzi hiç ölmeyeceği ya da

öldükten sonra ruhu bir başkasına geçeceği için, en önde savaşmak her Dürzi gencinin birincil görevidir.

İsrail, bu inanışı iyi değerlendirdi, en yiğit öncü askerlerini Dürzi gençlerden seçti. Araplarla savaşta kullandı. Filistin ayaklanmasında en acımasız birimlerden biri de Golan Birimi'dir-ki yarısından çoğunu Dürzi gençler oluşturur.

Ancak bu durum 1973'ten sonra değişmeye başladı. Filistin'deki Dürzilerin uyanış süreci başladı. Ben hapiste olduğum günlerde İsrail ordusunda askerlik yapmayı reddederek hapis yatmayı göze alan 7-8 kişi vardı. Bunlardan biri de yakından tanıdığım Şaf Amru köyünden değerli Dürzi genci Farac idi.

İlk tanıştığım Dürzi Şeyhi, Abu Adnan oldu. 1967 İsrail-Arap savaşından sonra Suriye'den işgal edilen Golan Tepeleri'ne bağlı üç Dürzi yerleşim bölgesinden en büyüğü olan Mecdel Şems köyündendi Abu Adnan. Tutuklanma nedenlerini sordum. Abu Adnan şöyle anlattı: "1967 işgalinden sonra İsrail bize karşı sevimli davranmaya çalıştı. Bizler dayı çocuklarıyız. Aynı din üzerindeyiz' dedi. Kendisiyle işbirliği halinde bulunan Filistin Dürzi şeyhlerini bize elçi ve aracı olarak gönderdi. Dürzi devleti kurulması vaadinde bulundu. Ama biz Suriye yurttaşı olduğumuz konusunda direttik. İsrail ile uzlaşmayı kabul etmedik. Dolayısıyla MOSSAD'ın hışmına uğradık. Casusluk faaliyetinden içeri tıkıldık..."

Abu Adnan böyle söylüyordu, gerçek neydi peki? Bunu da sonradan öğrenecektim: "Dürzi gençleri, baskı altında direnme kararı almış, buna uygun örgütlenme içine girmişlerdi. Çoğu "yurtseverlik" düşüncesiyle örgütlere katılmıştı. İdeolojiyle başları pek hoş değildi. Örgütlülüğün simgesi ve doğal lideri durumunuda tek kişi vardı: Heil Ebu Cebel. Köyde çok sevilen son derece dürüst biriydi. Herkesin derdine koşar, her soruna mutlaka çözüm bulurdu. Yardımcısı da çok faal bir gençti. Yusuf Ebu Cebel adlı lise mezunu, aydın ve ateşli biriydi.

Heil, köy gençlerinden bir direnme örgütü kurar. Yardımcısını ise Suriye ve Filistin örgütleriyle bağlantı sorumlusu yapar. Yusuf,

zaman zaman sınırı geçerek Lübnan ve Şam'a gider; gerekli askeri eğitimleri görür.

Ancak Yusuf'un babası Şekip, Suriye istihbaratının eski bir ajanıdır. Kokuyu alır. Örgüt'ün varlığını öğrenir. Oğluyla birlikte 'direniş örgütü içinde tam gönüllü bir fedai gibi çalışacağını ifade' eder. Bu nedenle dış bağlantıyı baba-oğul ikisi yüklenir. Amaç sınır ötesine genç gönderip askeri eğitim sağlamak ve gerekli silahları köye getirmek.

Can çıkar ama huy çıkmaz. Baba Şekip, Şam'a bir gidişinde Suriye istihbaratıyla bağlantı kurar. Kendini tanıtır, "Eski bir ajan" olduğunu söyler. Bu arada köydeki direniş örgütünün iç yapısı ve hedeflerini açıklar. Bu tarihten sonra Suriye istihbaratı olayların gelişimine el koyar. Baba Şekip aracılığıyla kendisi lehine casusluk yaptırır, bilgi toplattırır. Oğul Yusuf aracılığıyla da örgüte devrimci vaadlerde bulunur, silah ve gerekli direniş malzemesi sağlayacağını belirterek oylama taktiği güder. Çünkü Suriye, o tarihlerde İsrail içinde ya da sınır boyunda herhangi bir eylemden yana değildir. İsrail ile başının belaya girmesinden çekinmekte, deyim yerindeyse tam bir sukünet istemektedir.

Derken Lübnan ve Suriye kaynaklı MOSSAD istihbaratı, Suriye - Dürzi bağlantısının duyumunu alır. Sınırda pusu kurar. İstihbarat elemanı baba Şekip'i yakalar. Sorguda çok dayanmaz Şekip. Örgütü açıklar. Yaklaşık 50 kişi tutuklanır. Köylü zihniyeti çok direnemez, casusluk faaliyetlerini açıklar."

Dürzi şeyhi Abu Adnan, zaman içinde gelişen dostluğun anısına bir havlu armağan etti. Hâlâ saklarım. Çok geçmeden Golan Casusluk Davası sona erdi. Yaşlıların çoğu aklandı. Tutuklanan gençlerdi.

Aralarında Heil Ebu Cebel, Yusuf Ebu Cebel, ajan Şekip Ebu Cebel, Fevzi Ebu Cebel, Süleyman Şems, İssam gibi gençlerin bulunduğu Dürzi topluluğu 1973 Eylül ayında benim koğuşa geldi. Başta Heil olmak üzere çok iyi anlaştık. Zaman zaman Filistin örgütleri arasından gerginleşen ortamda arabulucu olarak iş gördük.

Ama daha da önemlisi her türlü köylü zihniyeti ve davranışlarını koğuşa getiren bu topluluk, yedi yıl içinde tümüyle eğitildi. Siyasi birer militan oluverdi çoğu. Başta İngilizce olmak üzere birer ikişer yabancı dil öğrendi. Marksizmi ve Mao Zedung Düşüncesini yakından tanıdı. Özetle kararlı devrimciler olup çıktılar. Bu arada Suriye istihbaratının iki eski ajanı, Esad yönetimi hakkındaki görüşlerini değiştirmediler, gençlerin devrimcileşmesini önlemek için "Suriye'ye dönersek, anlatırız" tehditleriyle onları korkutmaya çalıştılar. Birkaç da gelişmeler karşısında küsüp, İdare'nin verdiği işlerde çalışır oldu. Ama esas olarak "ihanet eden" çıkmadı aralarından.

Mahkeme iddianamesi geldi. Ama pek bir şey anlayamadım. Arapça'ydı çünkü.

Avukat arayışı başladı. Ya kendi paramla bulacaktım. Ya da yasalara göre, devlet tarafından bir avukat tutulacaktı bana. Bu tür avukatlar, hem ajanlarla çalışır tutuklulardan aldıkları bilgileri istihbarata aktarırlardı. Hem de esasta siyonist olduklarından, sanıkları savunma yerine devletten yana çıkarlardı. En iyisi şunu söylerdi: "Sanık suçunu kabul etmiştir. İyi davranışları gözönünde bulundurularak, cezasının hafifletilmesi konusunu... mahkeminin bilgi ve dikkatlerine sunarım..."

Kendi başına tutmaya kalkarsan para sorunuydu. Oysa benim tek kuruşum yoktu. Yakalandığım sırada bile üzerimde sadece 1 Lübnan lirası çıkmıştı. Filistin örgütlerinden isteyecek durumda da değildim.

Sonra Dürziler bir öneride bulundu: "Bizim avukatımız Veletzia Langer. Macar asıllı İsrail Yahudisi. İsrail Komünist partisi (REKAH) üyesi. Buradaki Arap tutukluların en tanınmış avukatı. Onu çağıralım. Bakalım davanı üstlenecek mi?"

Kabul ettim. Mektup yazdım. Veletzia geldi. Tanıştık. İyi İngilizce biraz da Arapça biliyordu. Sarışın mavi gözlü bir kadındı. Özgün bir kişiliği vardı. Bana "diplomat" gibi gelmişti, pek güven vermemişti. Yine de konuştuk. Şartlarımı sıraladım: "Dava

haksız bir davadır. İşin hukuki yönünü sen üstlenirsin, siyasi savunmayı ben yapacağım. Ayrıca param da yok..."

Veletzia yanıtladı: "Para işi kolay. Muhakkak bir karşılık isterim. Ya Türkiye'deki ailenden para gönderirler. Ya da buralardan bulunur. Ama ücretimi düşük tutacağım senin için. Davanın içeriğine kesinlikle bakmak gerek. İsrail devletini fazla eleştirmek yok... Sonra olmadık cezalar yersin. Ayrıca ben İsrail devletinin ortadan kaldırılması yanlısı değilim. Sadece bu devleti yöneten hükümetlerin değişmesini istiyorum. Yani demokratik, yayılmacı olmayan bir İsrail hükümeti. Filistinlilere haklarını veren, Batı Şeria ve Gazze'den çekilen bir hükümet. Yani bizim partinin programına uygun olarak hem Filistin hem de İsrail devleti. Yan yana, belki de iç içe ve bir arada..."

Para konusunda fazla umutlanmamasını; siyasi içerikten ise ödün veremeyceğimi vurguladım. Belli bir noktada anlaştık.

Bir iki hafta sonra Veletzia yine geldi. Doğu Almanya'da düzenlenen konünist partilerin uluslararası konferansına katılacaktı. Fırsatı kaçırmadım, bir istekte bulundum.

- Biliyorum senin için zor olacak. Ama Türkiye Komünist Partisi Doğu Almanya'da. Bir de radyosu var. Ben size Türkçe bir mesaj yazayım. Oraya iletiverin. Radyo'dan okunsun. Hiç olmazsa Türkiye'deki devrimci arkadaşların konudan haberi olsun...

- Hayır olamaz, diye reddetti Veletzia. Ekledi: "Beni böyle şeylere alet etmeyin. Kimbilir neler yazdınız?"

Derhal kestim görüşmeyi. Veletzia'nın avukatım olmasını istemedim.

Ramle'de görüştüğüm o üç Filistinli, Kudüs'ün Doğu kesiminde büro açmış, yeni yeni tanınan ve Filistinli davalarına bakmak isteyen bir kadın avukatın adını vermişlerdi: Lea Tsemel. Birden aklıma geldi. Konuyu Dürzi gençlere açtım. Benim adıma mektup yazdılar.

İngiltere göçmeniydi Lea. 28 yaşlarındaydı. Fransız göçmeni bir Yahudi'yle evlenmişti. Bir de çocukları vardı. Siyah saçlı, beyaz

tenli, mavi gözlüydü. İngilizce, Fransızca konuşur; yanında Arapça bilen bir sekreterle gezerdi. Troçkist görüşü benimseyen İsrail Matzpem Örgütüne üyeydi. Bu örgüt ilerde İsrail ordusunda gizli hücre kurup darbe yapmak ve bu amaçla asker öldürmek yüzünden bir dizi bölünme yaşayacaktı. Esas olarak İngiltere'deki Troçkist örgütlere bağlı çalışacaktı. Başta avukatım Lea Tsemel olmak üzere, İsrail'deki bazı Troçkistlerin çok yardımı olacaktı bana. Avrupa'ya kuryelik, hapishaneye kitap sokma, Avrupa'dan çeşitli gönüllü yardımcı kuruluşların beni ziyaretini sağlama gibi.

Lea geldi, görüştük. Veletzia'ya söylediğim şartları ona da tekrar ettim: "Param yok.. Siyasi savunma bana ait..." Lea, "Bu davadan para almayacağım. Bunu bir çeşit devrimci dayanışma say. Ya da günün birinde çıkar zengin olursan ödersin. Siyasi savunma sana ait, ama birlikte karar vereceğiz." Vekaletnameyi imzaladım.

20 gün sonra yanında Türkçe bilen bir Musevi'yle geldi Lea. Amaç iddianameyi birlikte okumak ve savunma hazırlamak. Ben bu arada ana noktaları saptamıştım. Kaçırılmam haksızlıktı. İsrail beni mahkûm edemezdi. Hemen uluslararası kuruluşlara teslim edilmeli ya da Lübnan'a geri verilmeliydim. Ayrıca İsrail siyonist bir devletti. Hitler rejiminden öğrendiklerini Filistinlilere uyguluyordu. Emperyalizmin bölgedeki karakoluydu, jandarmasıydı. Ortadan kaldırılmalıydı..."

Lea, bana yapılan haksızlıklar bölümüne ses çıkarmadı. Ama Hitler faşizmi / siyonizm benzerliğine ve geri kalan ifadelere karşı çıktı.

Avukatım, "dediklerinin tamamına katılıyorum. Biz İsrail devletinin kaldırılmasını, Filistin-Yahudi halkının bir işçi iktidarı kurmasını istiyoruz. Ancak İsrail mahkemesi muhtemelen seni konuşturmayacak. Bu tür suçlayıcı ifadeleri kullandığın takdirde, cezanı arttıracaktır" dedi.

Çok tartıştık. Savunma metniyle, sorguyu elverdiğince hafiflettim. Ama siyasi savunma yapmakta direttim.

Askeri savcı çok açık konuştu: "Ben, sanığın suçuna göre bir ceza istemiyorum. İbret'i alem için 19 yıl ceza istiyorum."

1973 Temmuz ayı sonlarıydı. Lud Askeri Mahkemesi'nde yargılanıyordum. Başyargıcı kadın olan üç yarbay bakıyordu davaya.

Mahkeme tam bir düzmeceydi. Bir kere, Türkiyeli olduğum halde iddianamem Arapça hazırlanmıştı. Dolayısıyla iddianameyi okuyup "nasıl büyük bir suç işlediğimi öğrenmem mümkün olmadı. Suçumun ne olduğunu, İsrail'in hangi ceza maddeleri arasına girdiğini bilemedim gitti. Avukatım Lea'nın bir defa için özel olarak tuttuğu Türkçe çevirmen de konudan pek anlamıyordu. Ayrıca bir bahane bularak "kaça kaça" ayrıldı. Anlaşılan korkutmuşlardı. Genel çizgileriyle kavramıştım iddianamenin bana dayandırdığı suçları. Elbet bu yeterli değildi.

Askeri mahkeminin resmi olarak görevlendirdiği çevirmen esmer, şişmanca ve Türkiye'den gelme bir Museviydi. Türkçe'nin inceliklerine, hele hele hukuk diline hiç vakıf değildi. Aslında Türkçe'yi doğru dürüst anlamıyordu. Bu nedenle kendisini reddettim. Ne var ki, bir an önce sonuca varmak isteyen mahkeme heyeti, o sırada askerlik yapan başka birini bulamadığından reddimi kabul etmedi. Sonunda cephe gerisinde askerlik yapan bu kadın asker çevirmenin eline kaldım.

Kadın asker çevirmen konuşulanların hızına yetişemiyordu. Ne Türkçeden İbraniceye ne de İbraniceden Türkçeye doğru düzgün çeviri yapamıyordu. Dolayısıyla söylenenleri anlamıyordum. Mahkeme heyeti de beni dinlemiyordu. Çevirmen çoğu zaman sözlükte kelimeleri aradıktan sonra yanıtları veriyordu. Bu da çok geç oluyordu her iki taraf için.

Mahkeme salonu gazetecilerle doluydu. Flaşlar, flaşlar. Uzun süre karanlıkta kalmanın etkisiyle ışıklara dayanamadım. Gözlerim kamaştı. Başım dönüyordu... Kendimi zor tutuyordum...

Kafeste ayakta dinliyordum. Ayağımdaki yara da azdıkça azıyordu. İki yanımda iki asker vardı. Salonda sıkı güvenlik ön-

lemleri alınmıştı. Bir ara aklımdan geçti. Yanımdaki nöbetçilerden birinin silahını kapıp mahkemedeki her şeyi ve herkesi tarıyayım diye. Olmadı. Çünkü dikkatimi çekmişti. Askerlerin elindeki tüfeklerde şarjör yoktu. Çıkarıp bellerine takmışlardı şarjörleri. Deneyimliydiler. Kimbilir benden önce birtakım Filistinliler de aynı şeyi düşünmüş ve belki de girişimde bulunmuşlardı.

Öğleden sonra artık dayanacak halim kalmadı. Avukatımın talebiyle askeri doktor geldi ve duruşmayı sürdüremeyeceğime karar verdi. Kadın başyargıç, "Hadi afiyet olsun" dedi, "bu kez atlattın ama bu iş ikinci oturumda bitecek..."

Anlaşılan cezam peşindi.

Nitekim bitirdiler. 7 Ağustos 1973 günü başlayan ikinci duruşma, gece saat 21.00'e kadar sürdü. Uzatmak istemiyorlardı işi. Kimse duymadan ve gürültü koparmadan. Tam bir olup bitti. Mahkûmiyet kararını da gazeteciler gittikten sonra okudular. Bu da savunmamı önlemek için başka bir taktikti.

40-45 sayfalık siyasi içerikli bir savunma hazırlamıştım. Siyonizmi kesinlikle mahkûm ediyordum. Yahudilere karşı devrimci tutumu açıklıyor, emperyalist mantığı eleştiriyordum. Sovyetler Birliği'nin İsrail devletinin kuruluşuna ilişkin yanlış kararlarını ve politik hatalarını da sorguluyordum. Filistin halkının sürgünde ve toprağından mahrum olmasına vurgu yapıyordum. Ancak duruşmaya gideceğim sabah, gardiyanlar çekip aldılar elimdeki savunmayı.

Mahkeme heyetinin savunmamı dinlemeyeceğini biliyordum. Ama bu bir taktikti. Onlar sözlü bir şey dinlemek istemeyince ben "yazılı" olanı bir belge olarak sunacaktım kendilerine. Ama yazılarıma cezaevinde el konulunca planım suya düştü. Moralim bozuldu. Çünkü sözlü savunmada siyaset yaparsam, kadın asker bunu çevirmeyecekti. Ya da susturulacaktım. Nitekim denedim; çifte engelle karşılaştım.

Bu nedenle avukatım Lea, benim adıma siyasi savunmanın bir bölümünü yaptı. Onu da hukuki savunma yapmaya zorladılar. Lea direndiği kadar direndi. Bir yere kadar başarılı da oldu.

Bana gelince, çok bir şey söyleyemez oldum. Aklımda kaldığı kadarıyla şöyle dedim. "Beni yargılamanız haksızlıktır. Çünkü yargı yetkiniz yok. Çünkü İsrail başka bir devletin egemenlik haklarını çiğneyerek beni kaçırdı. Bu bağlamda Lübnan'a karşı resmi, bana karşı da kişisel bir suç işledi. Ayrıca bu durumuyla bile, İsrail'de beni yargılayabilecek bir yasa yok. Hepsi bir yana elinizde beni suçlayacak hiçbir kanıt yok. Yaralar deseniz, sizin askerlerinizin kurşunlarıyla oldu. Askeri üniforma derseniz, bunu herkes alabilir, satabilir ve giyebilir Lübnan'da. Zevklerden dolayı yargılama olmaz. Son olarak bir daha vurgulayayım. Ben size değil, olsa olsa kendi halkıma hesap veririm. Neden halkımı bırakıp da buralara kadar sürüklendim, oralarda mücadele etmedim? Suç aranacaksa burada aranmalıdır. Bunu da siz değil, halkım yapmalıdır..."

Askeri savcının dediği oluyordu. Dünyaya ders olsun diye beni cezalandırdılar. Sonuçta 11 yıl verdiler. Kimi maddeleri vurgulayarak 7 yıl fiili hapse indirdiler. Ve bunun 7 yıl iki ayını yattım. Üçte bir indirim hakkımı da "tehlikeli olduğumu" ileri sürerek yaktılar.

Delil yoktu, ama siyonist mantık vardı. Bir insanı yedi yıl veya 600 yıl zindana atmak, orada çürütmek, delirtmek için yeter de artar bile.

Devletlerarası hüküm kurallarını çiğnemeyi gelenek haline getirmiş, Uganda'ya, Tunus'a, Irak'a ve Lübnan'a baskınlar düzenlemiş, MOSSAD ajanı ve komando göndermiş, Lübnan'ı işgal için deney laboratuvarı haline getirmiş, İsrail'in baskınlarından birinde önüne çıkmış birkaç askerinin canını yakmış ya da almıştım ya!... Başka kanıta ne gerek vardı. Yavuz hırsız ev sahibini bastırırmış!...

Nesnel olarak değerlendirildiğinde İsrail, kendi yasalarını da çiğnemişti. Çünkü Askeri Mahkeme'nin beni yargıladığı günlerde, dışarıdan kaçırılanlar hakkında kesin bir hüküm yoktu. Lübnan'dan kaçırılan şüpheli kişiler, çoğunlukla sorguya çekilip geri verilirlerdi.

Ama, 1973-76 yılları MOSSAD'ın atak yılları olacaktı. Baskın planları yapıyordu İsrail ajanları. Amaç, siyonizme düşman dünya devrimcilerini, daha da önemlisi FKÖ'nün ileri gelenlerini kaçırıp İsrail'de yargılamaktı ibret-i alem için. Bu noktadan hareketle o günün hükümeti, bir yasa tasarısı hazırlamıştı. Ama Knesset'den geçmemişti henüz.

Askeri savcı, bu yasa tasarısının nasıl olsa kabul edileceğini ya da kanun hükmünde kararname olarak benimseneceğini varsayarak yargılanabileceğimi ileri sürdü.

1. Gizli bir örgüte üyelik, yani El Fetih üyesi olmak.

2. İsrail makamlarından izin almadan, dışarıda (yabancı bir ülkede) silahlı askeri eğitim görmek.

Birincisi açısından hiçbir kanıt yoktu ellerinde. Üyelik kartım bile üzerimde değildi yakaladıklarında. Kaldı ki bu suçtan yargılananlar için verilen en yüksek ceza, iki yılı geçmiyordu. İkinci gerekçe ise tam bir yayılmacı mantıktı. Akla hayale sığmayan bir şeydi... İsrail'e başka ülkelere karşı saldırı yapma hakkı tanıyordu.

Bu suçları içeren iki madde de İngiliz işgali altındaki Filistin'de 1945 yılında yürürlüğe girmiş olan Olağanüstü Hal Savunma Yönetmeliği'nde yer alıyordu. Ve bunlar İngiliz kanunlarıydılar.

İngilizler bu yasaları kime karşı uyguluyorlardı dersiniz? Bağımsız bir siyonist İsrail devleti kurmak için, bir yandan İngilizler'den destek alıp öte yandan onlara karşı eylemler yapan yasadışı Yahudi terör örgütlerine. Ve 1970'lerin ortalarından 80'li yılların ortalarına kadar İsrail Başbakanı olmuş Yahudilerin bile "tedhişçi" dediği Menahim Begin de bu örgütlerin ileri gelenlerindendi.

Yardımcısı da bugün başbakan olan İzak Şamir'di. Şamir o sırada Yahudi *Stern* terör örgütünün has adamı, Filistin Der Yasin katliamının sorumlularındandı. İşte bu eski teröristler, o günkü İngiliz yasalarına dayanılarak suçlanmışlardı. Ve mantık gereği, benimle hiçbir ilişkisi olmaması gerekirdi yasa hükümlerinin.

Benim yargılanmama biçimsel açıdan tek benzer olay, Nazi savaş suçlusu Yahudi kökenli Eichmann'ın, MOSSAD ajanlarınca Arjantin'den kaçırılarak İsrail'de idam edilmesiydi. Mahkeme benimle Eichmann arasında benzerlik kurmaya çalıştı. Oysa Eichmann azılı, kendi halkına karşı cinayet işleyen Yahudi kökenli faşistti. Faik Bulut ise amansız bir faşizm düşmanı.

Mahkemede bu benzetmeyi reddetmiştim: "Ben o zaman yaşasaydım yine Eichmann'a karşı olurdum. Aslında her türlü faşizme ve baskıya karşı çıktığım için de bu mahkeme önündeyim ya..." Sanırım mahkeme mesajı almıştı.

Bu yüzden aşağıdaki karar vardı:

Lud askeri Mahkemesi, Dosya No: BMLD 8/73

Sanık: Faik Hasan Bulut

İsnat: Sanığa su suçlar isnat edilmiştir:

1. Suriye ve Lübnan'da bulunmak ve El Fetih üyesi olmak, 1945 Savunma Yönetmeliği'nin 85-(1A) bölümü ve Ceza Yasası'nda yapılan değişikliğin (Yurtdışında İşlenen Suçlar-1955) 2A maddesi uyarınca yasadışı bir örgüte üye olmak.

2. Suriye'de bir ay süreyle çeşitli silahlar kullanarak askeri eğitim görmesi nedeniyle, 1945 Savunma Yönetmeliği'nin 62B Bölümü ve Ceza Yasası'nda yapılan değişikliğin (Yurtdışında İşlenen Suçlar-1955) 23A maddesi uyarınca askeri eğitim görmek...

KARAR:

1... Sanık, kendisi için elverişli olması nedeniyle ve sığınacak bir yer bulmak amacıyla ***bizim ölümümüze susayan terörist örgüt El Fetih'e*** *katılmayı uygun görmüştür. Bilindiği gibi, bu örgüt bize zarar vermek için kullanılacak yöntemler arasında hiçbir ayrım yapmamaktadır. Ne yazık ki, sanık bu konuda tek örnek değildir. Son zamanlarda, çeşitli ülkelerden insanlar kişisel sorunları nedeniyle çeşitli terörist örgütlere girmenin yollarını bulmaktadırlar. Bu nedenle* ***böyle kimselere caydırıcı nitelikte bir ceza verilmesini görev bildik.***

2... Uygun cezanın verilmesi konusunda değişik görüşler çıktı. *Azınlık hakimi, mahkemenin değerlendirmesinde* ***caydırıcı etkenin tayin***

edici olması gerektiği kanısındadır. Ona göre, sanığın özellikle yabancı olması nedeniyle cezanın ağırlaştırılması uygun olacaktır.

Sanığa en yüksek ceza verilmeliydi. Eğer bu görüşe itibar edilecek olsaydı sanığı kanunun tanıdığı azami cezaya yani 10 yıl hapse mahkûm edecekti.

....

Oy çokluğuyla alınan karar şöyle:

Birinci isnattaki suç için: Yedi yıl hapis

İkinci isnattaki suç için: Dört yıl hapis

Cezalar arasında uygunluk vardır. Sanığın tutuklandığı tarih olan 20 Şubat 1973'ten itibaren geçerlidir.

İki tarafın da, sanık ve iddia makamı olarak, bugünden başlayarak 15 gün içinde davayı temyiz hakkı vardır.

Bu karar, tarafların hazır bulunduğu Lud Askeri Mahkemesi'nce 7 Ağustos 1973 tarihinde alenen verilmiştir.

İmzalar

Hakim Yarbay Dahlia Durner

Hakim Yarbay Gabriel Saig

Hakim Yarbay Zrobavel Shalev

Avukatım temyiz hakkını kullandı. Ancak Yüksek Mahkeme, kararı onayladı. Benim hazır bulunmama bile gerek kalmadan fiili hapisliğime resmi bir kılıf uydurulmuş oldu. Böylece niçin öldürmeyip, beni İsrail'e kaçırdıkları da anlaşılmış oldu.

Karar verilmişti. Peki ya savunma avukatı ne diyordu?

Lea Tsemel Mahkemede yaptığı savunmayı 1980 Mart ayında geldiği Türkiye'de ***Aydınlık*** *gazetesine anlatmıştı: "Faik Bulut hiçbir zaman İsrail sınırları içinde suç işlememiştir. İsrail topraklarına kendi rızası dışında, zorla getirilmiştir.*

Savunmanın esas ve ana hattı, Faik Bulut'un yargılanmasının yasallık açısından eleştirilmesiydi. Birincisi yasadışı yollarla İsrail'e getirilmişti. İkincisi, İsrail sınırları içinde hiç suç işlememiş olmasıydı.

1972'de İsrail Ceza Yasası'nda yapılan değişiklikle Yurt Dışında İşlenen Suçlar başlığı altında yasaya ek yapılmıştır. Değişikliğe göre, İsrail mahkemeleri, dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir kimse tarafından işlenmiş ve İsrail'de suç sayılan bir fiili, yargılama yetkisine sahiptir gerekçesi ise, bu fiilin İsrail'in güvenliğini tehlikeye düşürebileceğidir.

Savunmada bir yasanın yayınlanmadıkça uygulanmayacağını ileri sürdük. Ve bir kişinin yasadan haberdar olduğu varsayımının, ancak o kişinin o yasayı okuma imkânına sahip olduğu takdirde geçerli olabileceğini öne sürdük. Yasada yapılan değişiklik, tabii ki, dünya çapında yayınlanmamıştı.

Savunmada, bir kişiyi kaçırmanın devletlerarası hukuka aykırı olduğunu öne sürdük. Devletlerarası hukuk ile yerel hukuk arasında bir çelişki olduğu zaman, mahkeme mümkün olduğu kadar bu tür çelişkiyi yaratmaktan kaçınmalıdır...

... Bay Bulut'un davası ile kaçırılarak İsrail'e getirilen Nazi Eichmann davası arasında da ayrım yaptık. Birincisi, Bulut hiçbir zaman insanlığa karşı bir suç işlememişti. İkincisi, Bulut'a isnat edilen suçun evrensel bir niteliği yoktur.

Faik Bulut'a isnat edilen suçlar, esas olarak El Fetih üyesi olmak ve İsrail'den izin almaksızın yurtdışında silahlı eğitim yapmaktı.

Faik Bulut, duruşma boyunca El Fetih üyesi olduğu yolundaki suçlamayı reddetti. Orada misafir olarak bulunduğunu belirtti. Silahlı ve askeri eğitim için ise, pratikte bile İsrail'den izin almanın mümkün olmadığını belirttik. Çünkü Bay Bulut, askeri eğitim gördüğü sırada İsrail'de değildi. Ayrıca bu eğitim süresi çok kısaydı ve sadece kampta savunma ve koruma amacına yönelikti.

Gizli örgüt olmaya gelince, Olağanüstü Hal Savunma Yönetmeliği'ne göre (İngilizler'in uyguladığı İsrail'in benimsediği - FB) gizli bir örgüt, İsrail'i yıkmayı amaçlayan bir örgüttür. Bunun için MENS REA olması gerekir. Yani İsrail devletine karşı doğrudan bir kasıt bulunmalıdır.

....

Faik Bulut yedi yıl hasip cezasına çarptırıldı. Böyle bir ceza çok ağırdır. Çünkü bu tür suçlara genellikle bir- iki yıl ceza verilir. Askeri

mahkeme şuna işaret ediyor: ***Bu kadar ağır hapis cezası verilmesinin nedeni, Faik Bulut'un Filistin'e gelen bir yabancı olmasıdır. Onun cezalandırılması dışarıdan El Fetih'e gelmeyi düşünen herkese bir ibret olmalıydı.***

İsrail'deki mahkûmların çoğunun cezasından, iyi hal nedeniyle, üçte bir oranında indirim yapılır. Ancak yasal olan bu hak, pratikte siyasi mahkûmlar için pek geçerli değildir. Faik Bulut, yedi yıl süreyle Filistinlilerle birlikte hapis kaldı ve onlar gibi bu indirimden yararlanamadı..."

Tuhaf olan şuydu: Ben henüz çıkmamış yasaların kurbanı oluyor, ibret olsun diye keyfi biçimde cezalandırılıyordum.

Bağlantı kurduğum tüm insan hakları dernekleri ve uluslararası yardım kuruluşları bu gerçeği kabul ediyor, İsrail'i haksız buluyorlardı. Ama kimse çıkıp şunu diyemedi: Yahu bu gencin bunca yılı yandı. Maddi ve manevi zarara uğradı. Bu kadar işkence gördü. Bu haksızlığı düzeltelim. Uluslararası bir kuruluş nezdinde yeniden yargılayalım. Her iki tarafı da dinleyelim. İsrail, gereken tazminatı ya da bedeli ödesin..."

Bir Fransız özdeyişi, "Kaç yıl yaşarsan yaşa, hayatının yarısı ilk 20 yılındır" der. 23 yaşından 30'una kadar hücreden hücreye, bir zindandan ötekine, koğuştan koğuşa dolaştım. Hem de hiçbir kitapta yazmayan bir "suç"tan ötürü. Ben hapse düştüğümde doğan çocuklar şimdi delikanlı oldu. Kimi askerdi, kimi dağlarda gerilla, kimi köşeyi dönme sevdasında, kimi yeni yeni uyanıyor, kimisi de siyasi çalışmanın içinde.

O günden başlayarak uluslararası kuruluşlara yazdım. Davanın haksızlığını anlatmaya çalıştım. Konunun Lahey'deki İnsanlık Mahkemesi türünden kuruluşlarda görüşülmesini, gerekirse tarafsız ya da herhangi bir ülkede yeniden yargılanmaya hazır olduğumu belirttim. Öneriler götürdüm. Amacım siyasi açıdan gerçeği meydana çıkarmak ve haksızlığı Batı kamuoyu önündü sergilemekti.

Çok uğraştım. Ne yazık ki, buna uygun ne bir yasa ne de bir zemin bulabildim. Oysa gerek Birleşmiş Milletler ve buna bağlı

kuruluşlar, gerekse AGİK türü uluslararası anlaşma çevreleri bol bol insan haklarından söz ederler. Ama hep haksızlık yapmış, uluslararası nitelikte suçlar işlemiş İsrail ve onun gibilerine karşı hiçbir engelleyici karar çıkarmazlar. Örneğin bir kişinin kendi devleti ya da kendisine haksızlık yapan başka bir devlet hakkında şikâyet edeceği bir başvuru makamı bulunmalı. Bu makamın alacağı siyasi, hukuki, toplumsal ve ekonomik kararlar uluslararası alanda kabul görmeli. En azından Soljenistin kadar bu ilgiyi görmeye hakkımız var.

Peki Türkiye'de ne oldu? Nasıl tepkiler geldi, davaya, karara? Bab-ı Ali İsrail gazetelerinin attığı başlığı Türkçe'ye çevirmekle yetindi. Ha Mihabel Ha Turki Şofat... (Türk terörist İsrail'de yargılandı). Onun demokratlığı da o kadardı. Haberleri de apoletliydi.

Sadece gazeteci Abdi İpekçi Babıâli'nin dışına çıktı. 13 Ağustos 1973 tarihli *Milliyet*'teki başyazısından: "*.... Aslında İsrail benimsediği kendine özgü bir hukuk anlayışı ile sadece uçakları değil, başka ülkelerde yaşayan insanları da kaçırmakta ve onları yargılayıp mahkûm etme hakkını kendinde bulmaktadır. Eichmann olayı ile başlayan bu uygulamanın kapsamına son olarak bir Türk vatandaşı da girmiştir. İsrail kuvvetleri Lübnan'a yaptıkları bir baskında orada buldukları bir Türk gencini de alıp göttürmüşler ve kendisini İsrail'e muhtemel bir saldırıda görev alacağı' iddiasıyla yargılayıp mahkum etmişlerdir.*

İsrail, Eichmann gibi Türk vatandaşı Bulut'u da kendi kanunlarına göre suç sayılan bir fiilden dolayı yargılayıp mahkum ettiği iddiasındadır. Bir devlet kendi ülkesinde yaşayanlardan kendi kanunlarına aykırı hareket edenleri elbette yargılayabilir. Ama başka ülkelerde yaşayan yabancıların İsrail kanunlarında suç sayılan fiillerden ötürü İsrail'e kaçırılıp mahkum edilebilmelerini <hukukileştirmek> hiç bir şekilde mümkün değildir. Aksi düşünülecek olursa, geçenlerde ünlü İngiliz gazetesi Times'in belirttiği gibi, o zaman da mesela Sovyetler Birliği'nin herhangi bir yabancı ülkede yaşayan Museviyi, Sovyet kanunlarına aykırı hareket etti diye kendi ülkesine kaçırmasını, yargılayıp mahkûm etmesini meşru saymak gerekecektir. Böyle şey olur mu?"

Oluyordu işte... Bir şey daha oluyordu: Türkiye'deki insan haklarının o günkü ve özellikle 1974'ten sonraki temsilcileri de uğradığım haksızlıkla hiç mi hiç ilgilenmiyorlardı. Üstelik 1975-78 arasında çeşitli yollardan kendilerine bildirilmesine rağmen. Hele hele Kıbrıs işgalini savunan, Kıbrıs'ın Kuzey kesimi için anayasa bile hazırlayan, bugünlerde ise Türk televizyonunda Dış Türkler konusunu solcu ağzıyla sunan, Avrupa insan hakları konferanslarında Kürtlere uygulanan baskı ve zorbalıkla hiç ilgilenmeyen ünlü bir anayasa profesörüyle yardımcıları, siyasi görüş ayrılıkları nedeniyle İsrail'deki Faik Bulut'u "yok" saymışlardı.

Bugün çok mu farklı? Köyler imha ediliyor, insanlar toptan sürgün ediliyor, camide imam vuruluyor.. Milli basın, ne kadar insan hakları savunucusu olduğunu kanıtlamak için ta Azerbaycan'a Kırım'a gidiyor. Oysa burnunun dibinde neler oluyor! Cizre, Silopi, Kars, Bitlis ve Tunceli'deki ağaçlar bile "damgalanmış"! Ovalar tahrip edilirken, doğa düşkünü olanların bile ilgisini çekmiyor... Bodrum'daki kaplumbağa korunması gereken hayvan, Tendürek'teki ayı ise "lanetli terörist" değil mi?

İsrail'de tutuklanma haberim 20 Şubat 1973 Nahr el Bared baskınından hemen sonra, Türk basınında çıkmıştı. Ama adım ve kimliğim açıklanmamıştı mahkeme gününe kadar. Sonra durum açığa çıkınca köyden-kentten haberi duyanlar soluğu bizim evde almış "Xatti, Xalo, Fayıq İsraile da girtiye... ketye qele, me niqqa bihist...* Ya da hala, dayı Faik İsrail'de tutuklu, gazeteden okuduk..."

Annem tandır başındaymış. Doğrulmuş. Bir ağıt koparmış... O gün ev "geçmiş olsun"a gelenlerle dolmuş. Ama esas olarak bir "şin u şivan" varmış evde.

Kimi ölmediğime şükrederken, kimi de "O kâfir ellerinde ne yapar, zulümlere nasıl dayanır!" der ağlarmış...

---

* Kürtçe; Hala, dayı, Faik İsrail'de tutuklanmış, hapse girmiş. Yeni işittik!

Haberin duyulduğunun ertesi günü, babam Paslı Karakoluna gitmiş. Beki de ilk kez devlet korkusunu atmış. Tüm cesaretini toplamış. Benimle ilgili haberi yazan gazetelerden birini alıp aylar boyu onu sürüngüren Başçavuş'un masasına vurmuş:

- Faik'i evimde arıyordunuz. Ben yok diyordum, inanmıyordunuz. Alın size Faik...!

Haberi okuyan Başçavuş'un gözleri faltaşı gibi açılmış... Filistin, El Fetih gerillası... İsrail...! O günden sonra korkar olmuş Paslı Karakolu görevlileri. "Bu gelir, intikam alır" endişesinden kurtulamamışlar yıllar boyu.

"İntikam" korkusuyla uykuları kaçan yalnız karakol polisleri değil. İhbarcılar var. Köydeki karşı aşiret. Hava hemen Bulut ailesinden yana dönmeye başlamış.

Bizim Tartani gençleri ise pek bir gururla yürür olmuşlar. Cesur, kendine güvenli. Yan bakanla kavga çıkarır olmuşlar... Üstelik olaya siyasi bir renk katarak; "Biz solcuyuz, devrimciyiz..." demişler.

Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki yakınlarım, Arkadaşlarım hem üzülmüş hem de sevinmişler. Ama asıl gururlanmışlar. Olağanüstü ilgi ve dayanışma görmüşler öteki devrimci gruplardan. Bir arkadaş anlatıyor: "Haberi duyunca çok şaşırmıştık. Buna benzer bir şey bekliyorduk. Biraz da gururlanıyorduk. Öbür devrimci gruplardan bize 'geçmiş olsun'a gelenler oluyordu. Zaten o zamanlar, gruplararası ayrılıklar aynen yansımazdı bize. Birlikte eylem yapıyorduk. Görüş ayrılıkları ikincildi. Örgüt ayrımı da yapmazdık. Eyleme katılanlar ve katılmayanlar. Temel ayrım, devrimci/faşist ayrımıydı. O dönemde gizli gizli eğitim toplantıları yapar; her görüşten devrimcilerle Mao, Marks, Lenin o tür devrimci kitaplar okurduk. Şafak hareketi bildirilerini her gruptan devrimci alır okur, gönüllü olarak dağıtırdı. Çünkü okulda faaliyet halinde bulunan asıl siyasi akım PDA ve çevresiydi. Kalacak yer sorunu çıktı mı, gizlenmek falan gibi, yakın arkadaşlar değil, durumu uygun olan herhangi bir gruptan herhangi bir devrimcinin evine gidiyorduk. Örgüt meselesi yoktu yani aramızda.

Dolayısıyla senin Filistin'e gitmiş olman, onlar için de önemliydi. İtibar toplamıştık. Aramızda 'pek gereği yoktu Filistin'e gitmenin' derken, onlarla birlikte gururlanıyorduk. Bu arada bol bol başvuru alıyorduk. Filistin'e gitmek isteyen bize geliyordu. Sanki bizim bir şeyden haberimiz var. Tabii geri çeviriyorduk..."

Bu çevreden Fransızca bölümünde okuyan iki kez birlikte yemek yediğim bir kız arkadaş da, gazetedeki haberi okur okumaz karar vermiş. Gazete de çıkan fotoğrafımı eve götürüp annesinin dizlerine bırakmış: "Evlen, evlen diyorsun. Oysa ben buna aşığım. İşte damadın..." demiş. Annesi de fotoğrafımı görünce kızının durumuna bol bol ağlamış. Bir daha hiç karşılaşmayacağım bu devrimci kız arkadaş meğer içten içe bana aşıkmış da haberim yokmuş... Dönüşümden sonra çok aradım, bulamadım. En azından "gizli ve temiz duyguları için teşekkür" etmek istiyordum.

Okuldan arkadaşım ve köylüm Hayrettin ise gazeteden kesip aldığı üniformalı fotoğrafımı o günkü değeriyle yüksek bir fiyat karşılığı büyütmüş. Birini kendisine saklamış. Ötekini de köydeki evimize armağan olarak göndermiş. İsrail'den kalan belki de tek fotoğrafım bu oldu.

"Faik çıkana kadar evlenmeyeceğim. Çünkü onunla nişanlı sayıyorum kendimi" diyerek gerek Kağızman ilçesi gerekse köyde dolaşan öğrenci, öğretmen, öğrenim görmüş ya da köylü kızların sayısı da az değilmiş o zamanlar. Kuşkusuz mesele, "aşk ve sevgi" ya da bana olan özel ilgiden kaynaklanmıyordu. Bu, işin görünen yüzüydü, kabuğuydu. Özünde ise yıllarca ezilmenin, hor görülmenin, birikimi vardı. Çağlar boyu bastırılan bir kimliğin ön plana çıkışı, devrime olan büyük ihtiyaç vardı olayın temelinde. Halk, devrimi sevmeye, zalime tepki duymaya başlamıştı. Gerçek buydu. Ben bahaneydim.

İNTİFADAYI YARATAN ÖNDERLER

Lud Askeri Mahkemesi'nden çıkar çıkmaz çok yakındaki Ramle hapishanesine götürüldüm. Kfaryona tutukevine dönmedim bir daha. Gece, o bildik "misafir tecrit odaları'ndan birine atıldım. Ertesi sabah, yine o bildik "tecrit hücreleri."

Filistinli siyasilerin yanına götürülmesem açlık grevi yapacaktım. Verdiğim kararı gardiyana ilettim, gelen yemeği reddettim. Sanırım iki buçuk gün sürdü bu. İlk eylemimdi.

- Kalk müdür çağırıyor, dediler.

Çıktık. Müdür odasına oturduk. Karşımda Romanya göçmeni uzun boylu, parlak yüzlü, mavi gözlü bir adam. Söze başladı.

- Yedi yıla mahkûm oldun. Üzüldük. Bu süreyi birlikte geçireceğiz.

Bizi üzmezsen, yardımcı olursan iyi geçiniriz.

- Üzüldüğünüze inanmıyorum. Yardımcı olmam konusuna gelince, siyasi prensiplerimle ters düşmediği sürece sorun çıkarmam, dedim.

- O zaman bakarız. Ama bizden sana bir iyiniyet belirtisi. Büyük bir bölüme alınacaksın. Orada hem Araplar hem Yahudiler var. Yeter ki çalış.

Daha önce Araplardan duymuştum. İsrail hapishanelerinde bazı askeri işler yaptırıyorlarmış. Tank ve top kamuflaj ağları gibi. Araplar bunu "Şebek,.. şebek..." mesajıyla başka yerlere iletir, siyasilerin buralarda çalışmasını istemezlerdi... Sordum:

- Nasıl işler yani? Peşinen söyleyeyim, askeri işlerde çalışmam. Bu konuda ne kadar inatçı olduğumu biliyorlardı. Bir keresinde tutuklulardan zorla kan alıyorlardı, orduya yardım için. Beni de götürmek istediler, kabul etmedim. Ne dayak yedim! Sonra da bir kez gittim.

Müdür:

- Yok öyle değil. Avlanmak ve balık tutmak için bir çeşit ağdır bu. Yalanlara kanma! Gider görürsün.

Yalan söyleyen kendisiydi. Amacı beni bir kez kamuflaj ağlarının başına oturtup Filistinli siyasilerin gözünden düşürmekti. Belki o zaman tepki duyar kabul ederdim çalışmayı.

- Görelim bakalım, dedim müdüre.

Hücreme çıkardılar. Az buçuk eşyamı aldım. Alt kata indim. Bu daha önce gelip kaldığım ilk toplu koğuştu. Hani şu üç Filistinli temizlikçi ve Ağrılı Kürt'ü gördüğüm yer.

Filistinlilerin adı Heni olanı koştu, kulağıma fısıldadı: "Şebek hune... şebek hune, Amel memnu"*

Anlamıştım. O gün çalışmayacaktım. Hemen reddetmedim. Bir gecenin beyliği beylikti. Sabaha kadar sohbet ettik ve benim için Filistinlilerin ne yapabileceklerini tartıştık.

Sabah oldu. Bir tankın uçaklardan görünmesini önleyecek, arazi rengine uydurulmuş uzun plastik şeritlerin gözenekleri arasından geçirilerek yapılacak bir kamuflaj ağıydı bu. İş başına geldim. Ayakta, elllerim cebimde öylesine durdum. Gardiyan bağırdı,

- Çalışşşş!...
- Hayırrr!...
- Neden?
- Çünkü beni aldattınız. Bu bir askeri ağdır. Ben çalışmam.
- Çalışşş ulan, bok herif...
- Çalışmam, ayrıca küfür etme. Karşılığını görürsün.

Düttt... dütttt... dütttt! Gardiyan alarm düdüğü çaldı. Ayaklanma, bireysel direnme ve firar anında çalınırdı bu düdükler. Nöbetçiler çatı katları ve kulelerden pür dikkat bize bakıyorlar. Namlular hedef almış. Koğuş ana-baba günü. Beş - altı gardiyan geldi. Aldılar aralarına beni, sürükleye sürükleye zindan kapısına götürdüler. Bir temiz dövdüler. Zindana attılar. Sabah uyandım ki her yanım tutulmuş.

Cezaevi mahkemesi kuruldu. Mahkeme nöbetçi subayı, müdür yardımcısı ve iki gardiyandan oluşuyordu. Anında yar-

---

* Arapça; Ağ burada... çalışmak yasak!...

gılar, gereken kararı verdi. Herkese ibret olacak! Bu mahkemeyle işim çabuk bitmedi. Abonesi oldum. Müdür yardımcısı sordu.

- İlk günden sorun çıkardın. Hani söz vermiştin, neden çalışmadın?

- Esas siz verdiğiniz sözde durmadınız. Beni aldattınız. O iş askeri malzeme kapsamına girer, dedim.

Üç gün zindan ve süresiz tecrit hücresi cezasına çarptırıldım. Sürem dolunca, yine üst kattaki tecrit hücrelerine döndüm. Ohhh be, dünya varmış! Burayı seviyorum artık. Hiç olmazsa sessiz ve rahat.

Ama protesto eylemi ne olacak? Yeniden başladım açlık grevine. İkindi vakti havalandırmaya çıkarılıyorum. Beni daha önce tanıştığım Fevzi Nımır karşılıyor. Kucaklayarak konuşuyor:

- Sen de artık bizden oldun. Yani belalılardan. Bu yüzden rahat ol. Ayrıca açlık grevini şimdilik bırak. Sana yakında bir haberim var. Çok sevineceksin.

- Peki, diyorum.

Fevzi Nımır'ın "sevineceksin" dediği haber, meğer bir kaçış planıymış. Üzerinde ayrıntılarıyla durduk. 10 gün sonra "firar" etme kararı. Ama hâlâ topallıyorum. Biraz daha süre istedim, Fevzi'den. Durum uygun olarsa 20 gün sonraya erteleyecek. Öyle de yaptı. Bu arada yavaş yavaş koşuyorum. Şans işte, çok geçmedi; Nımır ve yandaşları tecrit hücresinden alınıp genel koğuşlardan birine nakledildiler. Başımı duvarlara vura vura ağlayacaktım o gün. Fırsat ertelenmeye gelmez! Ama firar planının idare tarafından duyulup duyulmadığı konusunda bilgi edinemedik.

Fevzi Nımır ve adamlarının gidişi müthiş bir boşluk yarattı içimde. Moralim bozuk. Karar veremiyorum bir türlü. Açlık grevine başlasam mı başlamasam mı? Tek başına ne kazanırım?

İki gün sonra tecrit hücreleri yeniden dolup taştı. Havalandırma sırasında kim olduklarını öğreniyorum. Bunlar "Arap-İsrail Devrimciler Grubu."

Aralarında İsrailli marksistler var. ABD'de öğrenim görürken marksizmi ve Mao Zedung Düşüncesini benimseyen Dan Verid,

yarı Troçkist yarı Maocu Udi Edip, geleneksel komünist partileri beğenmeyen Ya Hizkel.

Birincisi sarışın uzun boyluydu. İsrail'e Mao Düşüncesini ilk o getirmiş. Öyle derdi. Matematikçiydi. ABD'de iken Naif Hawatme'nin önderlik ettiği Demokratik Cephe mensubu Filistinlilerle tanışmış, bu örgütün o dönemde benimser göründüğü Maocu düşüncelerden etkilenmiş; sadece "Filistin Arap devleti yerine Arap ve Yahudilerden oluşan sosyalist bir Filistin devleti" sloganını benimsemiş. İsrail'e dönüşünde oluşturulan örgütün teorisyenliğine yükselmiş. Ne ki sorguda dayanamadı. Mahkûmiyetten sonra da iyice umutsuzluğa düşerek önce örgütten ayrıldı, ardından yetkililere bir af dilekçesi yazdı. İki yıl sonra bağışlandı, ABD'de master eğitimini görmek koşuluyla serbest bırakıldı.

Udi Edip ise paraşütçü komandolardandı. Esmer, uzun boylu, son derece ciddi biriydi. Soğuğa da sıcağa da çok dayanıklıydı. Örgütün askeri sorumlusuydu. Silah eğitimlerini yaşadığı Kibbutzlardan birinde yaptırır, Kibbutz cephaneleğinden örgüte askeri araç-gereç temin ederdi. Geldiğinde teorik bakımdan çok zayıftı. Masaya oturdu mu kalkmazdı. Spor saatlerinde koşar, yemeğe giderdi. Hayat ne kadar mekanikti onun için. Ve insan yoktu. İnsansız bir hayat! Bu yüzden olacak, çok kırıcı tartışırdı. Herkesi azarlardı. Kavga eder gibi konuşurdu. Kimse onunla ilişki kurmak istemezdi. Hapishane yaşamından etkilenmedi. Kararlılığını korudu. Troçkizmle Maoculuk arasında sallandı durdu hep. Demokratik Cephe'yle ilişkileri sürdü. O da "yahudi" ve Araplardan oluşan sosyalist bir Filistin" devleti görüşünü benimseyenlerdendi.

Örgütün en sağlam elemanı olarak kaldı. Hızkel'in ne düşündüğü pek belli değildi. Her görüşü savunabilirdi. Ama kimseyi de beğenmezdi. Kişiliği çok zayıf olan Ya Hızkel, sanırım bir heves örgüte katılmış, hapishanede gerçeği gördüğünde iş işten geçmişti. Bencildi biraz. Satranç oynamayı ve okumayı severdi. Esas olarak da gününün dolmasını bekleyenlerdendi.

İsrail tarihinde belki de ilk kez Arap-Yahudi Devrimciler Birliğini oluşturan bu grubun başarısızlığının nedeni neydi?

Anlatılanlara göre olay şöyle gelişmişti: *"Davud Turki, 1948'de işgal edilen Filistin yerlilerindendi. Başlangıçta ulusal uyanış sürecindeki Hareket-ül ard (Toprak hareketi) içinde yer almıştı. Burayı beğenmemiş, İsrail Komünist Partisi (REKAH) saflarına katılmıştı. Marksist düşünceye yakındı. Ama daha bu fikri özümsemeden, işin diplomasi ve kulis yanına kaymıştı. Reformcu ve İsrail devletinin varlığını benimseyen REKAH, kendi yurtsever milliyetçi duygularını zaten tatmin etmemişti.*

Bu nedenle deniyimli, ağzı laf yapan, kitapçı olduğu için de geniş bir aydın çevresi olan Davud Turki, yepyeni bir örgüt modeli yaratmıştı kafasında. Buna uygun kişiler de hazırda bekliyormuş. Önce en yakın çevresine açmış tasarısını. Büyük çoşkuyla karşılanmış. Derken, iki, üç, dört... ve daha fazla Filistinli Arap. Bu Filistinlilerin tümü de, 1948 yılında işgal edilen toprakların ezilmiş ikinci dereceden yurttaş muamelesi gören, aydın Yahudilerle bağları olan, görece aydın, yurtsever; Filistin sorununa ve bu uğurda çalışan örgütlere ilgi duyan insanlardı.

Filistinlilerden oluşan grup, Udi, Edip ve Kibbutz çevresiyle bağlantı kurmuşlar. Fikir birliği etmişler. Amerika'dan gelen Dan Verid örgütün teorik temellerini atmış. Demokratik Cephe'yle ilişki kurulmuş.

Davud Turki ağzı sıkı olduğu kadar, çok yakın çevresinde geveziliğiyle ünlüydü. Kıbrıs Rum kesimine yaptığı ziyaretlerden birinde Filistinli sürgünlerden Habib Kahveci'yle görüşmüş. Övünmek babından örgütün varlığını Kahveci'ye çıtlatmış Davud. Ancak o dönemlerde Kıbrıs-İstanbul-Beyrut-Şam hattında çalışan Habib Kahveci, esas olarak Suriye istihbaratının emrinde çalışıyormuş. Derken, Habib meseleyi istihbarattaki patronlarına anlatmış. onlar da olayın üstüne atlamışlar. Habib, Davud Turki'nin Demokratik Cephe ile bağlantılarını kurmayı üstlenmiş. Bu arada duyumların büyük kısmı Suriye istihbaratına, teorik ve örgütsel bilgiler de Demokratik Cephe ile bağlantılarını kurmayı üstlenmiş. Bu arada duyumların büyük kısmı Suriye istihbaratına, teorik ve örgütsel bilgiler de Demokratik Cphe'ye gider olmuş. Hatta Hawatme

taktik değiştirerek, "Biz Yahudi-Arapların oluşturacağı demokratik bir Filistin devleti istiyoruz' demişti o günlerde. Amaç daha çok devrimci Yahudi'nin kurulan bu örgüte sempatiyle bakması ya da Demokratik Cephe'ye ılımlı yaklaşması... Bu arada Hawatme ile kendisine Habib Kahveci kanalıyla aktarılan abartılı bilgilerin kurbanı olmuş...

Derken Kıbrıs ve İstanbul'da kol gezen İsrail ajanları, Davud Turki-Habib Kahveci ilişkisini tespit etmişler. Davud'u yakın takibe alıyorlar. Dışarıdan kaçırılıp örgüte teslim edilen silah, bomba türü malzemenin geçiş noktalarıyla saklandığı yerleri kaydediyorlar. Belli bir aşamadan sonra Davud Turki yakalanıyor, işkencede dayanamıyor. Örgütü açığa çıkıyor ve her gelen bir başkasını ele veriyor."

Devrimci açıdan olumlu bir adım atılmıştı. Başarısızlıkla sonuçlandı. Türünde ilk olan bir girişimdi, "Suriye istihbaratının" kurbanı oldu. İsrail kamuoyunda, Suriye yanlısı "casusluk şebekesi" diye yansıdı olay. Çok olumsuz etki yaptı. Mahkeme casusluk faaliyetlerinden her birine 10-15 yıl ceza verdi. Bir kez daha İsrail kazanmıştı...

Davud Turki yaşlıydı da. Taşıdığı sorumluluk altında ezildi. Sorgudaki itiraflar çeşitli suçlamalara yol açtı. Bu yüzden önce örgüt arkadaşlarına küstü, sonra hayata. Siyaseti bıraktı esas olarak. Kendini hapishanede oyalanacak işlere verdi.

Benzer biçimde, örgütün başarısızlığı içinde yer alan 10 kadar Arap'ın siyasetten uzaklaşmasına yol açtı. Her biri, siyasi kimliğini korumakla birlikte, başka işlerle meşgul oldular. Boykot ve grevlere katılmayanlar bile oldu... Bir kişi dışında: Muhammed Semniye. Bu örgüt elemanlarıyla havalandırmalarda çok tartıştık. Eylem planımdan söz ettim. Erken buldular takvimi. Öylece bekledim.

Eylül ortalarına doğru tecrit hücrelerinden alındım. İflah olmaz müebbetlik "siyasiler" bölümüne götürüldüm. Buraya getirilmeme neden de, bu bölümdeki Filistinlilerin Müdür'e bir temsilci göndererek, beni aralarına almak istemeleriydi. Aksi takdirde eylem koyacaklardı. İdare, erkekliğine halel getirmeden beni buraya göndermiş oldu böylece.

Ramle hapishanesi sekiz bölümden oluşuyordu: Zindanlar, tecrit hücreleri, misafirler için tecrit odaları, Filistin'deki siyasilerle Yahudi ve Arap adli suçluların kaldığı büyük Genel Bölüm; temizlik işçileri, cezası hafif olan siyasilerle Yahudilerin karışık olarak kaldıkları ikinci Genel Bölüm; hastane ve deliler koğuşu; itirafçılarla ihbarcıların bulunduğu Serbest Bölüm ve Kudüs doğumlu siyasi Filistinlilerin doldurduğu özel Müebbetlikler Bölümü.

Ben bu sonuncusuna indirildim. Çoğunluk Araplardı. Bir iki koğuşta Arap-Yahudi karışık yatırılırdı. Bu Yahudiler makhûmların ve tutsakların her hareketini denetler, anında idareye bildirirlerdi. İlk günlerde bu koğuşlardan birinde kaldım. Konuşma arasında "subay da ne ki ben de subay olacaktım" dedim. Yahudi mahkûm yemedi içmedi, yanıbaşımızdaki başgardiyan bürosuna yetiştirdi. Hemen çağırdılar. "Ata kasin bi Ergun ha mihablim."* diye sordular.

- Hayır, dedim. İş öyle değil. Ben yüksek öğrenim gördüm Türkiye'de. Bu nedenle otomatik olarak yedek subaylık hakkım var. Bunu anlatmak istemiştim.

Ramle'de 700 kişi vardı, bunun 200 kadarı siyasi Filistinli ya da çeşitli uluslardan insanlardı. Adli suçlular, genellikle Arap ülkelerinden kandırılıp "Vaadedilmiş Topraklar" diye bilenen Filistin'e getirttikleri ailelerdendi. Ya da bir zamanlar Ben Gorion'un taktiği gereği, Arap ülkelerindeki Yahudi semtlerine korkutma amacıyla sabotajlar düzenlenmiş (Irak ve Mısır'da olduğu gibi), Yahudilerin apar topar İsrail'e sığınmaları sağlanmıştı. Çok cahildi, bu Yahudiler, Araplar gibi esmerdiler.

Batı tipi kapitalist bir devlet kuran, çoğunlukla Doğu Avrupa ülkelerinden gelen beyaz tenli İsrailli yöneticilerin anlayışlarına ayak uyduramıyor, sınıfsal ve ekonomik açıdan eziliyorlar. Toplumdaki konumları, neredeyse Araplar'la bir tutuluyor.

Tevrat'taki bazı öğretilerle dini tören şarkıları dışında köklü ulusal kültürü bile olmayan İsrail, bu ihtiyacının büyük bir kısmını

---

* İbranice; Sen terörist örgütünde subay musın?

Avrupa ve Amerikan kültürüyle karşılamaya çalışıyor. Her şeyiyle küçük Amerika'dır. Anlayışları, sömürgeciliği, yayılmacılığı, askeri amaçları, ekonomisi, Yahudi lobisi, turistleri ve son moda şarkılarıyla...

Yemen aşiret ya da Fas kabile düzeni, en iyi olasılıkla Mısır, Irak ve Tunus'taki esnaf zihniyetiyle buralara düşen Doğulu Yahudiler, ister istemez toplumsal yozlaşmanın esiri oluyorlar: Uyuşturucu kullanımını, sahtekarlık en çok da tecavüz olayları. Özellikle "Ben yoğurdunu yapayım kaymağı başkaları mı yesin?" anlayışıyla kızlarına, kız kardeşlerine çeşitli yolardan tecavüz edenler, annelerini uyutarak cinsel arzularını tatmin edenlerin sayıları az değil.

Hapishane yaşamında zor kullanarak erkek erkeğe sapık ilişkiler kuran, birkaç kişinin ortaklaşa kullandığı "homo erkek", uyuşturucu uğruna kendilerini satanlar veya uyuşturucu seansları yapanlar... Kuşkusuz ihbarcılar da en çok bunların arasından çıkıyordu.

Siyasiler olarak bu insanların aramıza karışmasını istemiyorduk. Ama onlara karşı toplu bir tutum almak yerine kişisel bahanelerle uzak duruyorduk. Yoksa idare, "Siz Yahudilerden nefret ediyorsunuz, Yahudi halkını katledeceksiniz. Bu yüzden ırkçısınız" diye bizlere saldırıyor, hapishane yaşantımızı alt üst ediyordu.

Ancak yıllar geçti, hapishane koşulları Yahudilerle Arapları birbirlerine yakınlaştırdı. Biraz ısındılar. Hatta birlikte bazı masum eylemler bile koydular. Ne var ki, Yahudilerde çağların korkusu, telaşı ve paniği vardı. Özlerine sinmişti bu duygu. Tarihi bir fırsat yakalamış, haklı haksız Filistin'e gelip İsrail devletini kurmuşlardı. Kafalarına şu çakılmıştı adeta: Yahudi halkı bir daha Makkabe'ler* ve diasporalar** yaşamayacaktı. Baş düşmanları da

---

* Roma imparatorluğuna karşı Yahudilerin son direniş kalesinde yenilgi.

** Bu bozgundan sonraki toplu sürgün ve dağılma.

raplardı, Bu nedenle Araplarla ortak hareket etmek, İsrail devletini yıkmak demekti.

Onun için her ortak eylemi, İdare bozdu. Yahudileri yanına çekmeyi başardı. Mahkûmların safını böldü.

Gene de bazı ilkesel anlaşmalar sağlandı Yahudi ve Arap mahkûmlar arasında. Buna göre siyasiler, Yahudilerin cinsel sapıklıklarına izin vermeyeceklerdi. Ama Yahudiler arasında anlaşmazlıklara, kavga ve öldürme girişimlerine de katılmayacaklardı. Siyasi Arapların gözü önünde yapmamak ve örgüt üyelerini herhangi biçimde karıştırmamak kaydıyla uyuşturucu içmelerine de ses çıkarılmayacak, idareye ihbar edilmeyecekti. Adli suçlulardan Arap olanlar, sırf arap oldukları için dövülmedikleri ya da cezalandırılmadıkları sürece sivil mahkûmların anlaşmazlıklarına karışılmayacaktı.

Buna karşılık Yahudi mahkûmlar siyasilerin davranışları, kitapları ve gizli toplantılarını ihbar etmeyecekti. Firar olaylarında karşılıklı yardımlaşma sağlanacaktı.

Filistinliler, adli suçlardan yargılanıp (adam öldürme, hırsızlık, yaralama, kavga, polis dövme vs) mahkûm edilen Bedevi, Dürzi, Çerkes, Arap gibi Filistinliler arasında siyasi çalışma yapabilecekti.

Yer yer ihlal edilmesine rağmen bu anlaşma karşılıklı alışkanlıklar ve zorlu mücadeleler sonucunda uzun süre geçerli kılındı.

Kudüs doğumlu örgüt elemanı Filistinlilere ait Özel Müebbetlikler Bölümü'nde yaşayanların yanına indirildiğim ilk iki hafta esas olarak Yahudilerle kaldım. Birisi kızına öteki annesine tecavüz etmişti, üçüncüsü de hırsızlık ve yankesicilikten yatıyordu. Hırsızlıktan yatan Baroşak'dı. Çok sefil bir yaratıktı. Yidiş* dahil Arapça'yı ve İbranice'yi konuşurdu. Küçük yankesicilik ve dolandırıcılık işleriyle uğraşırdı. İşlediği suçun cezasını günü gününe bilir, ona göre işe girişirdi. Ben oradayken

---

* Bir çeşit Almanca İbranice karışımı dil.

üç kez girip çıktı hapse. Bir keresinde 72 saatlik izin süresinde bile yankesicilik yaptı. İki şey sordum:

- Baroşak neden evlenmiyorsun? Ve neden büyük bir voli vurmuyorsun? Hayat boyu rahat edersin Böyle küçük hırsızlıklarla olmaz.

- Bir bardak süt için bir inek satın almaya değmez. Bu yüzden evlenmiyorum. Büyük hırsızlıklar ise uzun hapis cezası ister. Ömrüm vefa etmez. Bu yüzden arada bir dışarı çıkıp yeniden içeri giriyorum. Yani dinlene dinlene iş görüyorum... dedi...

İki hafta geçer geçmez Kudüslü Filistinlilerin koğuşuna geçtim Kudüs kenti her üç din açısından kutsal bilinir. Hıristiyanların ünlü bir kilisesi, Müslümanların ilk kıblesi (Qubbet-ül sahra) ve El Aksa camisi, İbranilerin ise ünlü Ağlama Duvarı ve El Aksa Camisi'nin altında olduğunu ileri sürdükleri Nebi Süleyman'ın altın tapınağı buradadır.

İsrail siyonistleri açısından Kudüs kenti, Vaadedilmiş Topraklar'ın simgesidir. Yahudilerin düş dünyasıdır, erişmek istedikleri cennettir. İsrail Devleti'nin Filistin'de kurulmasını gerektiren başlıca ilahi ve mistik nedendir. Çünkü dünyanın dört bir yanına dağılan Yahudiler başka türlü bir araya gelemezler. "Yeruşelayim... Yeruşelayim Şana Ha Ba..."* nakaratları. Siyonist slogan haline dönüşmez yoksa...

Bu nedenlerle, "tek gözlü canavar" ve 1967 Arap-İsrail savaşının "Unutulmaz Generali "Moşe Dayan, Arapları bozguna uğrattıktan sonra ilk iş olarak, Kudüs'ün Doğu kesimine girdi. İşgal ettiği Filistinli semtlerine "barış çağrısı"nda bulundu. İsrail'in ezeli ve ebedi başkenti ilan etti Kudüs'ü.

Birleşmiş Kudüs'e özel bir işlev yükledi. Belli bir konumda bıraktı. İsrail'in güler yüzü, dünya ticaret merkezi olacaktı Kudüs. Aynı zamanda önemli diplomatik merkez. Dünya devletlerinin

---

* İbranice, sürgündeki Yahudi cemaatinin parolası niteliğinde bir türkü: "Ey Kudüs, Ey Kudüs.... Bu sene kavuşamadım. Gelecek seneye inşallah..."

çoğu, Kudüs'ü Filistin toprağı saydılar. Birleşmeye karşı çıktılar. Büyükelçiliklerini eski başkent olan Tel Aviv'den Kudüs'e taşımadılar.

Kudüs, aynı zamanda İsrail'in tüm Filistin'i yutma denemesinin laboratuvarı olacaktı. Bu yüzden Kudüs doğumlu herkese özel kimlikler verildi. Oy kullanma ve İsrail'in her yanını izinsiz gezebilme, yurtdışına çıkabilme, yabancı ülkelere okuma hakkı tanındı. Oysa Batı Şeria ve Gazze bölgesinde oturan Filistinlilerin bu tür hakları yoktu. İsrail içinde izinsiz gezemez, çalışamaz, yurtdışında okuyamaz ve oy kullanamazlar.

Ne varki Filistin doğumlular İsrail'in bu nimetlerini geri çevirmiş, Yahudi devletini yıkmak istemişlerdi. Bu yüzden cezaları ağırdı. Müebbetliktiler. Ama gene de Kudüs doğumluydular. Özel bir bölümde bulunmalı, öteki Filistinlilerle bir araya gelmemeliydiler.

Ancak ne bu amaç gerçekleştirilebildi ne de Kudüs'ün İsrail'e yamanması. Tam tersine Nablus kentinde yaşayan İntifada'ya en büyük destek Kudüs esnafından geldi. İsrail devletine en büyük darbeyi de Kudüslüler vurmuştu halk ayaklanmasından az önce. Ağlama Duvarı önündeki gerilla eylemi üç İsrail askerinin öldürülmesiyle sonuçlanmıştı 1988 yılında.

İntifada süresince en büyük kaybı da şimdilik Kudüs halkı verdi. 1990 Sonbahar'ında El Aksa Camisi'ne yaylım ateşi açan Siyonistler cuma namazı kılanlardan 22 kişiyi bir günde katletmişlerdi.

Kudüs, cuma namazlarıyla halk ayaklanmalarının iç içe geçtiği siyasi bir merkezdi artık.

Koğuş 25 metrekare büyüklüğündeydi. Sekiz ranzası vardı. 16 kişi ranzalarda yatıyor, geri kalanlar döşek niyetine kullanılan sünger ve iki battaniye ile ranza aralarında beton zemin üstünde uyuyordu Koğuşlar zaman zaman tıklım tıklım dolduruluyor; zaten havasız olan koğuşta nefes alınmaz hale geliyordu.

İlk zamalar, yemek saatlerinde mutfağa girip yarımşar saatlik

havalandırma dışında, koğuşlarda kalma mecburitiyeti olduğundan hareket edecek yer yoktu.

"Koğuşa hoş geldin" konuşmaları sürerken 75-80 yaşlarında, sarı saçları kırlaşmış, kafatasında damarları sayılacak derecede zayıf, topal ve yaşlılıktan ötürü bir yumak olmuş, safi kemik biri yaklaştı. Konuşmaları can kulağıyla dinliyor. Pür dikkat kesilmiş, mavi gözlerini yüzümün bir noktasına dikmiş bakıyordu. İlgimi çekti, ben de baktım ve güldüm. Çevremdekiler "Bu amcamız Ebu Muhammed, Abdülnasır'ın ve Arafat'ın özel fedaisi" diyerek hem tanıştırdılar hem gülüştüler.

- Ehlen ve sehlen, dedi ve ekledi: "Allah-u yel'an atrak"*: Ardından topluluğa kızdı. Gitti yerine oturdu.

Ama Ebu Muhammed'i hiç unutmadım. Benimle samimi oldu, arada bir dalgınlıkla sırlarını açtı, farketti, yarıda kesti.

Omar Assuli adlı Filistinli gazeteci mahkûm, Ebu Muhammed'e özel olarak bakanlardı. Bu yüzden Omar'dan dinledim Ebu Muhammed'in öyküsünü.

"Nablus'un bir köyündendir Ebu Muhammed. Gençliğinde cümle Filistini, at sırtında ya da yaya, bir baştan bir başa dolaşabilirdi. Bir zamanlar Osmanlı ordusunun saflarında askerlik yapmış.

Osmanlı askerlerinin yenilip çekilmesi üzerine ülkeyi işgal eden İngilizlere karşı köylü direnişine katılır. İngiliz himayesinde çete kurup, Filistin köylerini yakıp yıkan Yahudi terör çetelerine karşı da mücadele edenlerdendir Ebu Muhammed. Ama yaptıklarının geçmişte kaldığını bilmez, hâlâ askeri sır olduklarını sanır. Bu yüzden kimseye bir şey söylemez. Arada bir geçmişini hatırlatanları azarlar.

1967'deki altı günlük savaşta, Araplar İsrail önünde bozguna uğradığında, Ebu Muhammed okuma yazma bilmeyen, cahil, ama Filistin köylü direnişinin içinde küllenmiş ateşiyle yanan yaşlı biridir artık. Bununla birlikte Arap milliyetçiliğinin simgesi olan Mısır önderi Cemal Abdülnasır'a tutkundur. Onun kadar milliyetçi, onun kadar ulusal kur-

---

* Arapça, "Türklere lanet olsun..."

tuluşcudur. O dönemde FKÖ önderliğinde henüz yeni olan Yaser Arafat'ı da gözü tutmuştur. Kendi kendine söz verir. Bu iki lider ne yaparsa ya da ne isterse onu yapacağım. Bu yüzden kulağı hep Mısır radyosundadır.

Bir gün Abdülnasır'ın o yurtsever, milliyetçi ve ateşli nutuklarından birini dinler: 'Ordular yenildi ama Arap halkı yenilmedi, Filistin halkı yenilmedi. Taktik değiştirdik. İsrail ve Amerikan emperyalizmini yıpratma savaşıyla tüketeceğiz. Herkes dişiyle tırnağıyla savaşmalı. Çoluk çocuk yaşlı genç demeden herkes bir şeyler yapmalı...' diyormuş Abdülnasır...

Ebu Muhammed beklenen zamanın gelip çattığını anlar. Giyer şalvar pantolununu, takar başına hattasını, kuşanır kuşağını ve Osmanlı döneminden kalma hançerini koyar kuşağının arasına. Ver elini Kudüs.

Günlerden Cumadır El Aksa Camisi'nde toplu namazı eda etmek gerek. Daha namaz bitmeden Filistinliler başlar İsrail işgalini protesto etmeye. İşgalci birlikler dalar cemaatin içine. Silahla dağıtmaya çalışırlar. Ortalık ana-baba günü. Ebu Muhammed üstüne üstüne gelen İsrail askerinin böğrüne "Ya Allah" diyerek saplar hançerini; varan bir! Derken bir başka asker, kanı görür. Ebu Muhammed'e doğru yaklaşır. Yakalayacak. Bizim yaşlı köylü birinin arkasına siner. Gelen askerin arka taraftan böğrüne ve sırtına hançeri saplar iki kez; varan iki!... Şaşkındır Ebu Muhammed. Kalabalıktan hızla uzaklaşır. Gizlenmek ister, ama elinde kan var. Üstelik hançerini bile atmayı düşünmemiştir o şaşkınlıkla. El Aksa'nın köşesini dönmek üzereyken geri hizmetlerde çalışan İsrailli bir kadın asker Muhammed'i görür. Üstüne saldırır. Ama eski tüfeklerdendir bizim yaşlı köylü; yana savuşarak hamleyi boşa çıkarır. "İnti mın veyn itla'at ya hurme, huz heze" diyerek bir sallamayla kadını yere serer. Ama çok uzağa gidemez, yakalanır.*

Sorguda hiçbir şeyi kabul etmez. Hançere sahip çıkmaz. "Elime birisi tutuşturdu"der. İki askeri öldürmek birini de yaralamak suçundan yargılanır. Yaşlılıktan ötürü hapis yerine sürgün olması gerekirken Ebu Mahumned'e 8 yıl fiili hapis cezası verilir. Aynı gün haberi duyan Abdülnasır Kahire radyosundan, 'Çocuklarımız ve yaşlılarımız bile mücadele ediyor artık' diye heyecanlı bir nutuk çeker.

---

* Arapça, sen de nereden çıktın be kadın, al sana da!...

Ebu Muhammed yargılama bitmesine rağmen bir türlü yaptığı eylemi açıklamaz; anlatanlara çok kızardı. Filistinli mahkûmlar bu yaşlı köylüyü kızdırmaktan çok hoşlanırlardı. Onun için de durmadan laf atarlardı. "Gencimiz de ihtiyaramız da adam öldürür, mücadele eder. Bunlar Arafat'ın askerleridir." Bu söz, Abdülnasır'ın. Ebu Muhammed'e bireysel eylemi için söylemiş. Müebbetlikler Bölümü'nün sloganı olmuştu.

Çok inatçıydı Ebu Muhammed. Tam köylü inadı. Kimsenin yardımını kabul etmez, kendi işini kendi görürdü. Arada bir, sevdiği kimselere hamamda sırtını ovdururdu o kadar. İnadı yüzünden bir gün hamamda kayıp düşmüş, ayağı kırılmıştı. Topallığı da buradandı.

Aynı inatçılığı sırlarını saklamada ve yurtseverliğinde de gösterdi Gençlerin ondan övgüyle söz etmelerini "gevezelik" sayardı. Müslümandı; Cuma namazı kılardı, ama dindar değildi. Peygamberle Cemal Abdülnasır'ı bir tutardı. Yaser Arafat'ı da onların çömezi sayardı. Günde beş kez, namaz yerine her üçü için dua ederdi. İçeride ya da dışarıda bulunan Filistin örgütlerinin anlaşmazlıkları ve çatışmaları olduğunda, ulu orta konuşur; bazen de bir dakikalığına yüksekçe bir yere çıkar şöyle derdi: "Çocuk olmayın. Çocukça işler yapmayın. Bu işler boştur, birbirinizi yemeyin. Düşman büyüktür. Fırsat vermeyin. Akıllı olun..." İlerlemiş yaşına rağmen hapisteki eylemlere katılırdı.

Yurtseverlik bilinci çok yüksekti. Gazeteleri okutur, Filistin ve Arap liderlerinin demeçlerini okutur, dinlerdi. Aklı yatmayınca da bir o yana bir bu yana gidip gelerek konuşurdu. Çocuklarını azarlar gibi eliştirirdi Filistin önderlerini. Osmanlı ordusunda kısa süre kalmıştı. Bu yüzden birkaç kelime Türkçe bilirdi. Yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nun da sömürgeci olduğunu bütün bu belaların o dönemden kaldığını da söylemeden edemezdi. Bu nedenle "Türklere lanet olsun..." demekten kendini alamazdı. Sonra üzüldüğümü sanıp, "Faik Turki, intı ktir kuwayyes, inti gede*" diyerek gönlümü almak isterdi.

---

* Ar pça, "Türk Faik, sen çok iyisin, sen erkek adamsın...

Ebu Muhammed Filistin direnişinin canlı tarihiydi. Bir köşede terkedilmiş, geride kalmış, yurtsever, mücadeleci, kararlı ama bilinçsiz bir neferiydi.

Ebu Muhammed'in oğlu Kuveyt'te çalışırmış. Bir kerecik olsun Filistin'e uğramadı, babasını ziyaret etmedi. Mektup bile yazmadı. Buna rağmen Ebu Muhammed, onu suçlamaz, "herhalde bir meşguliyeti vardır" diyerek oğlunu aklamaya çalışırdı. Kızılhaç aracılığıyla gönderdiği dört satırlık bildirim mektuplarına bile cevap gelmedi. Çıkmasına yakın tek bir mektup aldı oğlundan. Çıkar çıkmaz da arkasından Kuveyt'e gitti Ebu Muhammed. Direnerek yaşamayı başarmıştı, hapiste ölmemişti.

Ebu Muhammed'i devrime ve direnmeye gerek duyan, ama hep aldatılan temiz bir Filistin köylüsü olarak anımsar durum.

Bulunduğum koğuşa gelip El Fetih adına "hoş geldin" diyen sonra da Bölüm'e ilişkin kuralları açıklayan kişi beyaz yüzlü, siyah gözlükleriyle taşra aydınını andıran, ama bir yanıyla da aristokrat tipliydi. Adı William Nassar. Aslında son derece nazik, efendi biri olan Willam Nassar, Yahudi bir anne ile Filistinli Arap bir babanın çocuğuydu.

Filistin aristokrasisinden burjuvalığa atlama aşamasında işgalle karşı karşıya gelen ailesi, yurtseverliği seçer. İyi derecede İngilizce bilen, yoğun kültür birikimi olan William, genç yaşına rağmen sınıfsal konumu ve kişisel yetileriyle El Fetih'in üst kademelerine tırmanır. Gerilla eğitimini Çin ve Cezayir'de tamamlar. Halk Savaşı ve gerilla teorisi, El Fetih'in örgüt yapısı konusunda çok ayrıntılı ve derin bilgiye sahip olan William, Çin-Cezayir'deki askeri-siyasi eğitimlerden sonra işgal altındaki Batı Şeria çevresine girer. Gizli örgütlenmeyi gerçekleştirir, eylem hazırlıklarında iken yakalanır. Ömür boyu hapse mahkûm edilir.

Bağlantılı olarak tanıdığım kişilerden biri de Kemal Nımrı'ydı. Ortanın üstünde boyu, sarı saçları ve mavi gözleriyle bildiğimiz Araplara hiç benzemezdi. Zaten annesi Yahudi, babası Filistinliydi. Kemal de yüksek öğrenim görmüş, Habaş'ın Halk

Cephesi saflarında marksizmle tanışmış. Örgüt içinde iyi bir konumu vardı. O da gerilla, ama daha çok da sabotaj ve patlayıcı maddeler konusunda uzman. Bu arada işgal altındaki topraklarda sürdürülen gizli örgütlenme faaliyetinde görevli.

El Fetih-Halk Cephesi'nin işgal altındaki topraklarda eylemsel mücadele birliği çerçevesinde, Kemal ile William Nassar bağlantı halinde. Kemal biraz erken davranır, Kudüs ve çevresinde, Filistin topraklarında bir iki eylem yaptırır. Eylemler gerçekleşir, ancak örgütsel acemilikler olayı yapanları ele verir. Filistin ne kadar ki! Zincirleme çözülür. Kemal Nımrı, William'la ortaklığını anlatır sorguda. Öteki yakalanır. Bir başka anlatıma bakılırsa Kemal'i sorguda ele veren William'dır. Mesele açıklığa kavuşmaz ama onlarla birlikte 20-30 militan yakalanır. Kemal de müebbetliklerden. Ailesi de Filistin zenginlerinden. Ürdün'e yerleşip ticaret yaşamını sürdüren ve Hıristiyan olması nedeniyle de batı felsefesini benimseyen William Nassar'ın ailesine oranla Kemal'inki daha aristokrattı. Doğu felsefesine daha yakın bir aileydi. Bu yüzden babası, bir oğluna Kürt/İran efsane kahramanından Zaloğlu Rüstem'in adını vermişti. Aynı zamanda iyi bir doktor olan Zaloğlu Rüstem, giderek Kudüs'teki bir hastaneyi mesleki açıdan örgütledi. Mahkûmlara özel bir bakım için mücadele etti. İntifadaya katkıları olduğunu duyuyorum.

Kemal aşırılığıyla tanınmış Habaş'ın Halk Cehpesi örgütüne göre oldukça ılımlı ve libareldi. Tek başına hareket etmesini de severdi. Çelişkiye düştüğü zamanlarda düşüncelerinde ısrar ederdi. "Bir çatışma ya da savaşta küçük çocuklar öldürülmeli mi öldürülmemeli mi?" tartışmasını çok yaptı örgüt arkadaşlarıyla. Bu tartışma çok uzadı. Ta ki, 1975'ten sonra örgüt lideri George (Corc) Habaş "Uçak kaçırma, çoluk-çocuk ayrımı yapmadan öldürme eylemleri yanlıştır" diyene kadar...

Kemal konumu ve bilgisinden ötürü dışarıdaki örgütler arasında paylaşılamayan biriydi. Aslında herkese mavi boncuk veren tiplerdendi. Onun için de Halk Cephesi, Mücadele Cephesi ve El Fetih'in istek listelerinden düşmezdi. Bir kaçırma ve eylem

anında, hapisten kurtarılması gerekenlerin liste başında geliyordu. İlişkilerimiz iyi olmasına rağmen, Kemal'in liste başı olacak türden biri olmadığını düşünürdüm. Hızından kaybetmiş, biraz duraksamış gibiydi.

1980'de hapisten çıkmadan ya biraz önce ya biraz sonra İsrail-FKÖ tutsak alışverişi çerçevesinde dışarı çıkıp Filistin örgütlerinden birine katılan Kemal Nımrı, gazeteci bir arkadaşımla, 1988 ve 1989 yılında, iki kez karşılaştı. Birincisinde Atina'dan İsrail'e gitmek üzere kiralanıp, çeşitli ülkelerden birçok ünlü demokrat ve ilerici kişi götürecek olan gemide. Adı *Gümüş Güvercin Eylemi* olan bu girişim MOSSAD ajanlarının gemiye sabotaj düzenlemesiyle yarıda kaldı. Öteki karşılaşma da Cezayir'de toplanan Filistin Ulusal Meclisi Kongresi'nde gerçekleşti. Her iki görüşmede de benden söz etmişler. Kemal ile gazeteci arkadaş. Selamını aldım ama adresini vermemiş.

William, İbranice'yi çok iyi bilen, hapisteyken İsrail toplumu üzerine inceleme yapan Filistinliler grubunda yer alan, hapishane idaresi ve dışarıdan gelen Kızılhaç türü kuruluşlarla görüşmelerin değişmez temsilcisi Mao ve Cezayir hayranı biriydi. Ama, El Fetih genelde yurtsever milliyetçi bir örgüt olduğundan içinde yer alan herkes aynı görüşte değildi. Aynı köyden, aynı kentten, aynı aileden olmak da rol oynuyordu örgüt temsilinde. Bazen de aynı eylem veya hücre örgütlenmesinden hapse giren en kalabalık topluluk lideri, temsil yetkisini kazanıyordu. Güçler dengesi siyaseti belirliyordu. Kimi zaman Müslümanlık, Hıristiyanlık olguları ağır basıyordu bu ayrımlarda. Örneğin bir keresinde El Fetih grubu "Çin'de ya da Cezayir'de gerilla eğitimi" görenler diye ikiye bölünmüştü. Hıristiyan olan, arkasında pek adamı bulunmayan William Nassar dışarıdaki El Fetih'in güçlü desteğine rağmen, içeride istediği örgütsel yapıyı ve disiplini sağlayamıyordu.

William ilk İngilizce öğretmenim oldu. Sayesinde altı ay içinde bu dili öğrendim. Aynı zamanda dışarıdaki bağlantılarım için

gereken İngilizce yazışmalarda hem yardımcım hem de sırdaşımdı. Hiç unutmam; 1976 ortaları; ilk kez yabancı biri beni ziyaret edecek. İşi William ayarlamış. Ziyaretçilerden biri yabancı öteki Filistinli iki kızdı. Filistinli olanı şairdi. İlk siyasi şiir kitapları piyasadaydı. Kız William'a aşık. Her ikimizin de Mao hayranı olduğunu bildiğinden yakasında Mao rozetiyle gelmişti. William kıza dedi ki, "Siyaset rozet takmayla olmaz. Bunu yapacağına bize Mao'nun İngilizce ya da Arapça Seçme Eserleri'ni getirsene!" Nitekim kız, ne yapıp etmiş, ta Hong Kong'tan buldurtmuş, Mao'nun kitaplarını hapishaneye sokmayı başarmıştı.

William da Kemal Nımrı ile birlikte dışarı çıktı. FKÖ-İsrail tutsak alışverişinde özgürlüğe kavuştu. Kendisinden başkaca haber alamadım.

Yarım saatlik nizami yürüyüşler sırasında yanıma yaklaşıp kendisini tanıtalardan biri de Omar Kasım oldu. Uzun boylu, atletik yapılı, vücut geliştirme öğretmeni sanılabilecek kadar düzgün hatları olan kumralca ve mavi gözlü biriydi Omar Kasım. Naif Hawatme'nin Demokratik Cephe sorumlularındandı. Gerilla eğitimini iyi biliyordu. Sınırdaki bir çatışma sırasında yaralanıp yakalanmış, üst düzey görevlilerden olduğu için ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştı.

Çok sakin bir adamdı. Hep gülümseyerek konuşurdu Bölüm'de yedi kişilik bir grubu vardı. Güzel şeyler düşünür, parlak eylem önerileri getirirdi. Ama sayısal açıdan üçüncü örgüt durumunda olduğundan önerileri yaşama geçirilmezdi. Aynı zamanda iyi bir örgütçü ve öğretmen olan Omar, okumayı çok severdi. İbranice ve İngilizceyi konuşur, İdare önünde tutsakları temsil ederdi. Belli etmezdi ama son derece cesurdu. Tüm iyi niyetine rağmen, Demokratik Cephe'nin ulusal ve dünya çapındaki siyasetleri ve mevzilenişi Omar'ın elini kolunu bağlardı. Aslında teorik düzeyde milliyetçi ideolojinin, Brejnev politikalarının yanlış olduğunu iyi bilirdi. Ne var ki, ögrütünün siyasetlerine bağlı kalırdı. Ben özgürlüğüme kavuştuğumda Omar

hâlâ hapisteydi. Çok sonra, 1989 yılında Arapça bir dergiden Omar Kasım'ın hapishanedeki bir direnişte şehit olduğunu öğrendim.

Örgütsel mesafemize rağmen yakın dost olmuştuk.

Benden uzak kalmaya çalışan, ama tanışmak için can atan örgütlerden biri George Habaş'ın Halk Cephesi'ydi. Bu yüzden ilk tanışma hummasının sona ermesini bekledi örgüt temsilcileri. Sadece "hoş geldin, nasılsın" demiş, sonra ortalıkla görünmez olmuştu Cephe mensupları.

Ramle hapishanesindeki Halk Cephesi, sayıca ikinci büyük örgüttü. Zaman zaman en kalabalık örgüt durumuna bile geliyordu. Hemen bütün yabancı devrimciler, bu örgütle işbirliği halinde, İsrail içinde veya dışında eylem yapmışlardı. Japon Kozo Okomoto, İsviçreli Bronu Bergue, Şilili Carlos, Alman Bader-Meinhoff çetesi mensupları ve Çad göçmeni zenciler! Bu yüzden cezaevinde itibarı çok yüksekti. Son derece disiplinli bir örgüttü Halk Cephesi. Topluca okur, gizlice eğitim yapar, eylemi tartışır sonuna kadar direnirlerdi. Komün hayatı yaşarlardı.

Ortalık yatıştıktan sonra yanıma yavaş yavaş sokulan ilk Halk Cephesi mensubu uzun boylu, sakallı, ince yapılı, İngilizce, İbranice, Fransızca ve Arapçayı son derece iyi konuşan Ali Cedde adlı kapkara bir zenci oldu. Dedeleri Çad kökenli olan Cedde ailesi, yoksulluktan ve islam aşkıyla gelip "kutsal kent" Kudüs'e yerleşmişler. Bir semtte oturmuşlar. Araplar bu semte "Hara-tul Abid*" adını vermiş. Doğu Kudüs'teki misyoner okullarında okuyan Ali ile amca oğlu Mahmud Cedde, Filistin işgali sırasında yabancı basını iyi izlerlermiş. Bu yüzden Filistin meselesinde haksızlığı erken kavramışlar. Kendileriyle bağlantı kuran Halk Cephesi'nin üyesi olmuşlar; Kudüs ve çevresinde birçok bombalı eyleme imzalarını atmışlar. Ama çok geçmeden yakalanmışlar. Her ikisi de ömür boyu hapse mahkûm olmuşlar.

---

* Arapça, Köleler mahallesi...

Ali çok iyi propgandacı, leb demeden leblebiyi anlayan, zeki, her yerde gözü kulağı olan tiplerdendi Ne görev alsa hakkıyla başarırdı. Örgütçü, ajitatör, arabulucu, eylemci, gözetleyici, kışkırtıcı veya ara bozucu... Hemen hemen aynı özelliklere sahip, bedenen çok daha güçlü olan amcaoğlu Mahmud, yaptığı işleri daha bir yumuşak ama aynı kararlılıkla gerçekleştirirdi oysa...

Ali bir "kara şeytan"dı benim gözümde. Gerek İdare karşısında temsilci, gerek eylem planı çizmede, gerekse uluslararası kuruluşlarda çevirmen olarak bulunmaz biriydi.

Ali Ceded ile sıkı bir arkadaşlığımız oldu. İdeolojik ayrılıkları nedeniyle, 1978-79 yıllarında, biraz soğuduk birbirimizden. Ama dostluğumuz sürdü. Ben Türkiye'ye döndüğümde hâlâ içerideydi.

Sonraki günlerde Ali bana iki kişi tanıştırdı. Abdüllatif Ğays ve Yakup Ode. İlki, Halk Cephesi'nin gizli kalmaya gayret eden, ama İdare tarafından bilinen liderlerindendi. İkincisi ise iyi bir öğretmen, kendini geliştiren bir çeşit hasiphane teorisyeni, son derece üstün yetenekli bir örgütçüydü.

Aynı zamanda beden eğitimi öğretmenliği yapan Abdüllatif Ğays, gizli örgüt kurmak ve bu yolla eylem yapmak, yaptırmak suçundan yakalandı. Her türlü işkenceye rağmen suçunu üstlenmedi. Esmer güzeli kapkara pala bıyıklarıyla Anadolu kabadayılarını andıran Abdüllatif'in görmediği işkence kalmadı Dişsiz köpeklere boğduruldu. Arkasından çubuk ve şişe sokuldu. Bu yüzden makatında "çift delik" vardı. Ama suçu kabul etmedi. Yine de sekiz yıl hapis cezası almaktan kurtulamadı. 1976 yılında da tahliye oldu. Yakup Ode ise Kudüs'ün Lıfte köyünden, aydın biriydi. İşgal başladığında 25 yaşlarındaydı. Önce köy çevresinde savunma birimleri kurmuş, sonra bunu gizli direniş örgütüne dönüştürmüş. Arada bir Nablus-El Halil dağlarında gerilla eğitimi yaptırmış, kentlerde sabotajlar düzenlemişti. Yakalandığında evi buldozerle yerle bir edilmişti. Türlü türlü işkence gördü.

Hiç duymadığım iki tanesi şöyleydi: Ellerini bağlayıp helikopterden sarkıtarak havada dolaştırmak ve hücrede çırılçıplak

bir kadınla birlikte bırakılmak. Yakup anadan doğma ama elleri bağlı. Kadın ise Yakup'un karşısında seks gösterileri yaparak soyunurmuş. İşkencehane bile olsa biyolojik güdüyle hareket eden erkeklik organı sertleşince Yakup'un kamışına demirden bir telle vurulurmuş. Aynı yerde Yakup'un kafasına her dakika soğuk su damlarmış. Her üç-beş dakikada bir demirden bir çubuk inermiş başının orta yerine Bu yüzden saçları döküldükten sonra kalan yara izlerinden parlayan bir ayna gibiydi Yakup'un kafatası.

Yakup'la uzun ve derin sohbetler yaptık. Can ciğer kuzu sarması olduk. 1975'ten başlayarak hapishanede ortak eğitim toplantıları düzenledik. Tarih, coğrafya, marksizm, din, Mao Zedung Düşüncesi, Halk Savaşı ve gerilla, Filistin, Üçüncü Dünya ve Türkiye devrimlerinin yapısı, diyalektik ve tarihi materyalizm üzerine dersler verdik sırayla. Genellikle yabancılara yaptırmadıkları bir şeyi önerdiler bana: Örgüt elemenlarına daha dar kapsamlı çerçevede marksist eğitim vermek, örgütlenme ve gizlilik, kırsal kesimde örgütlenme konusunda Türk devriminin deneyimlerini aktamak, bu alanda kişisel (öğrenciler ve köylüler arasından yaptığım) çalışmaların özetini sunmak. Yine yabancılara pek göstermedikleri, 1967'de yazılmış ve bugün artık eskimiş olan iç tüzükleriyle örgütsel yapılarına ilişkin bir belgeyi okuttular bana.

Yakup Öde'nin ilgilendiği iki şey vardı. Gizli örgüt ve kitle içinde çalışma. Çünkü 1967 sonrasında Filistin örgütleri işgal altındaki topraklarda çok az eleman bırakmıştı. Daha önce Filistin halkı içinde taban çalışması yapılmamıştı. 1970'lerdeki ulusal coşkuyla gerçekleştirilen atılım, yığınları FKÖ'nün yanına çekmiş; ama Ürdün'deki Kara Eylül katliamında heba etmişti. Zaten daracık bir alan olan Batı Şeria'da İsrail büyük temizlik yapmış, sindirme hareketine girişmişti.

Onun için, gerilla ve halk savaşı sloganlarına rağmen, Filistin'deki gizli direniş örgütlenmeleri büyük oranda halktan kopuktu ve esas olarak öğrenci ve aydın kitlesine dayanıyordu.

Taban çalışması temeline oturmamıştı. Örgütsel yapıları, mutlak bir gizliliğe dayalı hücre örgütlenmesinden öteye geçmiyordu. Bu nedenle dar mekanda herkesin birbirini iyi tanıdığı bir ortamda gizliliği uygulamak çok güçtü. Ayrıca İsrail gittikçe genişleyen büyük bir muhbir ağı kuruyordu. Onun için bir eylem gerçekleştikten hemen sonra ya da kısa süre içinde yapanlar yakalanıyordu. İsrail kendine özgü kuşatma taktiğiyle tutukladıklarını konuşturuyor, örgüt elemanları ortaya çıkmış oluyordu.

Yakup'un üzerinde çok durduğu bir sorun da işkencede konuşmamanın yollarının bulunmasıydı. Ne yapılmalıydı ki, işkence ve sorguda konuşma ve itiraflar önlenebilsin?

Kişisel deneyimlerimi aktardım kendilerine. Türkiye devriminin çalışma tarzını da. Türkiye'deki öğrencilerin gecekondularda, fabrikalarda ve kırsal alanlardaki çalışmalarını bildiğim kadarıyla anlattım. Buna Lenin ve Mao'nun örgütlenme konusundaki görüşlerini ekleyerek, teorik biçimde özetledim. Ayrıca Filistin kamplarında iken Çanı Mazumdar'ın kırsal alandaki deneyimlerini ve Filistinlilerin kendi halkı arasında yapması gereken, bizim Lübnan ve Suriye'de iken saptadığımız kusurlarını da açıkladım.

İşkencede konuşmama konusunda sihirli bir formül bulunmadığını, kişisel siyasi bilinçle örgütlenme tarzının önemli olduğunu, ama esas gizlilik ölçütünün halkia bağlantı temeline oturtulması gerektiğini belirttim. "Her şeyi halkla bağlar tayin eder" dedim, gizliliği de açıklığı da ve hatta eylemin başarılı olup yaygınlaşmasını da. Halkla bağlar gerçek kalkanınızdır. Bu konuda birçok örnekler verdim. Başlangıçta pek inanmadılar. Örneğin "işkenceye düşen konuşur mantığı egemendi" onlarda. Örgütlenmeden "dar anlamda öncü örgütlenmesini" algılıyor, kitle içinde legal çalışmaya önem vermiyorlardı. Çok tartıştık. Yer yer ikna oldular, zaman zaman beni "hayalci ve soyut teorisyen" buldular. Ama birçok konuda anlaştık.

1977-79 arasında Üç Dünya Teorisi tartışmaları çerçevesinde Halk Cephesi ve Yakup Ode'yle bağlarımız koptu. Kişisel olarak ilişkilerimiz iyiydi. Teorik açıdan Mao Zedung Düşüncesinde anlaşıyorduk. Ne ki Mao'nun ölümü, Deng'in Çin liderliğine yükselmesi, Arnavutluk-Çin ayrışması ve Halk Cephesi lideri George Habaş'ın o dönemde saldırgan bir siyaset izleyen Brejnev'in yanında yer alması, hapisteki Halk Cephesi yandaşlarının da benim görüşlerime karşı tutum almasına yol açtı. Bana saygı duyuyorlar, ama benimle siyaset konuşmaktan çekiniyorlardı. Hatta benimle bu konularda konuşmamak üzere bir çeşit örgüt kararı alınmıştı.

Ama birlikte eylem yapıyor, bazı konuları birlikte çözebiliyorduk Zamansızlıktan Yakup Ode'ye veda edemeden ayrıldım. Ama Türkiye'ye döndükten çok sonraları, İsrailli iki gazetecinin intifada üzerine bir araştırmasını okurken gözüme çarpmıştı: "İntifada'yı başlatan gizli önderlerden biri Yakup Ode öteki de Demokratik Cephe'nin Batı Şeria'daki temsilcilerinden Muhammed Abu Lubde'dir." Şaşkınlığımı gizleyemedim. Bu sonuncuyu tanıyordum ve kendisiyle üç-dört kez örgütlenme ve kitle bağları kurma da dahil, çok çeşitli konuları tartışmış, konuşmuştuk.*

Kaldığım Özel Müebbetlikler Bölümü, toplam beş koğuştu. Yaklaşık 80 siyasi vardı burada. Eylül 1973'e kadar bölümdeki düzen şöyle işliyordu. Sabah 06.00'da "isfira" denilen sayım. Bu sayım sırasında mutlaka ayakta hazırola yakın bir durumda beklemek gerekti. Kalkmayan (hasta ve mazeretli değilse) herkes, zindan cezasına çarptırılırdı.

Sayımdan hemen sonra kahvaltı için yemekhaneye gidilirdi. Kahvaltı 07.00'de bitmek zorundaydı. Bu arada koğuşlara girip çıkmak serbestti Sadece bir şey sormak, birini çağırmak için. Yalnız oturmak yasaktı. Kahvaltıdan sonra koğuş temizliği. Te-

* Bu konuda ayrıntılı bilgi için, bkz., "Filistin'de Zafer Tarlaları, İntifada Dersleri," Faik Bulut, Analiz yayınları.

mizliği tutuklular nöbet usulü yapardı Yalnız çöpleri görevliler alırdı. Bölüm kapısının önüne bırakırlardı. Saha temizliği için, ya Yahudi mahkûmlar ya da siyasiler arasından görece cahil, geri ve özellikle de dindar, yaşlı, namazı ve niyazına düşkün olanlardan biri seçilirdi. Gene de bu insanlar bile hapishane içi ve dışıyla olan haberleşmelerde önemli işlevleri yerine getirdiler. Gardiyanın bir anlık gafletinden yararlanarak gelip giden mesajların sayısı az değildi.

Örneğin hayli saf, genç yaşta Hacca gitmiş, güçlü kuvvetli, orta yaşlı, deli dolu El Fetih üyesi müebbetlik, temiz yürekli, her siyasiyi ayrımsız seven, şakacı biri vardı. Herkes ona "Küflenmiş Hacı" anlamına gelen "Hac İstok..." diye takılır; yakalandığı zaman da temiz birkaç okkalı yumruk yerdi. Bu "Hac İstok" saha ve çöp işlerine bakar, yemekhane ve bölüm içinde serbestçe dolaşırdı. Koğuşlar arası haberleşme, İdare-gardiyan görüşmelerini bize aktarır mutfak ve bölümler arasındaki ileşitimde çok önemli bir rol oynardı. Ama hiç belli etmezdi.

Hac İstok ve Hacı Umran, El Halil kentindendi. Kürt kökenli İslam hükümdarı Selahhaddin Eyyübi'nin torunlarıydı. Ailece koca kafalı ve mavi gözlüydüler İnatçılıklarıyla ünlüydüler ve "Kürt" olduklarını söylerlerdi. Bu gerçeği de öğrenince, Türkiye'de okutulan tarih/coğrafya kitaplarına inancımı toptan kaybettim. Mevlana ve Salahhaddin Eyyübi'yi bir kalemde Türk yapıvermişlerdi. Oysa Hasan da, Mevlana da Selahhaddin Eyyübi de Kürt kökenliydiler. Gerçi ben bir devrimciydim ve milliyetçi bir bakışım olamazdı. Ama gerçek de ortaya çıkmalı.

Temizliği, teftiş izlerdi. Nöbetçi subay ve iki gardiyan yapardı bu işi. Yatak düzgün ve battaniyeler nizami biçimde katlanmış olmalıydı. Uymayan doğru zindana gönderilirdi. Bu arada günlük bazı istekler iletilirdi nöbetçi subayına. Ama çoğunlukla da karşılanmazdı. Öğle yemeğine kadar kapılar kapalıydı. İçeride yemek pişirmek (küçük bir konserve kutusunda kağıt üzerinde basit menemen yapmak gibi) yasaktı. Spor türünden jimnastik de öyle. Arada bir kaçamak yapanlar hemen zindana gönderilirdi. Öğlen

yemeğinden sonra kapılar yine kapanırdı. Saat 14.30-15.30 arasında havalandırma vardı. Koğuşlardan topluca dışarıya çıkılır; ikişer kol halinde, toplam 150 metrekarelik bir alanda gezilirdi. Dolap beygiri gibi sahanın iç kenarlarında dönerdik.

Sırayı bozan, gözlerini gökyüzüne diken, kuledeki nöbetçilere bakan, normal iki saniye de bir adım atmak yerine hızlıca yürüyen, yüksek sesle konuşan, izin almadan kol arkadaşını değiştiren herkes cezalandırılırdı. Bölüm'deki sahanın üç metre yükseklikten sonrası dikenli tellerle kaplanmıştı. Tel aralarındaki delikler 15'er santimlik kareleri geçmezdi. Gökyüzünü bile parsellemişlerdi. Akşam yemeklerinden sonra da hemen içeri tıkarlardı. Saat 10'a kadar isteyen okurdu. Kuşkusuz genellikle İsrail gazeteleri, dini ve ders kitaplarıydı bunlar... Saat 22.00'den sonra ışıklar kapatılır; zorunlu yatma zamanı başlardı.

Radyo ve müzik yayınları İbranice'ydi. Radyo gardiyanın bürosunda bulunur, tek bir hoparlörden yayın yapılırdı. İsrail radyosunun Arapça bülteninden haberler, yorumlar ve FKÖ karşıtı polemik dolu propaganda yayınları dinletilirdi. Sabah saatlerinde ise "dine saygı" gerekçesiyle Kur'an ayetleri okutulan Arapça bülteni vardı. İsrail radyosu özellikle "İslamla Yahudilerin iyi geçindikleri" yolundaki dini yorumlar ve ayetlere yer verirdi. Bir çeşit beyin yıkama; hapishanede ki umutsuzlarla kendini boşlukta hissedenlere "islamlaştırma yoluyla tedavi" yöntemiydi. Bu taktik çok tuttu. Ama sonra İsrail'in başına bela oldu.

"Mılhama... Mılhama*...!" böyle bağırdı gardiyan. Donup kalmıştı bütün nöbetçiler. Gardiyanlar şaşırmıştı. İsrail ilk kez titriyordu. Yok edileceğine inanlar az değildi. Bu yüzden bazı Hıristiyan ve Dürzi Filistinli gardiyanlar, eski zalimliklerini bırakıp mahkûmlarla dostluk kurma yolları arıyorlardı.

Çünkü 6 Ekim'de 1973 Arap-İsrail savaşı başlamıştı. Mısır orduları, Fransız Maginо hattından çok daha güçlü olan ve İsrail

---

* İbranice, Savaş... anlamında.

tarafından Süveyş Kanalı'nın doğu yakasına kurulan, arkasında engin Sina Çölü gibi doğal bir engel bulunan barl lev Hattı'nı aşmışlardı. Suriye ordusu 1967'de işgal edilen Kunetra ve Golan tepelerini geri almış, İsrail içine doğru ilerliyordu. Bizim bulunduğumuz Ramle ve çevresi, Suriye ordularının kurtarma hedefleri arasındaydı. Suriye "zalim mi zalim, son derece sert, önüne geleni ezip geçen bir yönetimin vahşi orduları" olarak tanınıyordu Yahudiler tarafından. Dışarıda ve içerideki herkes, "Hitler günlerinde olduğu gibi kıyıma ya da denize dökülmeye" hazırlanıyordu. Kuşkusuz Arap radyolarının abartılı propagandaları da bu korkuyu bir kat daha artırıyordu.

İsrail ölümüne direniyor ama başaramıyor, kaldığı yerden ABD devam ediyordu. Vietnam savaşından yenik çıkan ABD için Ortadoğu bölgesi hayati önemdeydi. Bir üssü durumundaki İsrail'in yenilmesini istemiyordu. Hava yoluyla her türlü ihtiyacını karşılıyordu İsrail'in. Pentagon'dan İsrail ordusuna hava köprüsünden gelen tank, top, füze, uçak ve uzman sayısı şaşırtıcıydı.

1967 yılında Arapların belini kıran İsrail savaş uçakları da Sovyet yapısı SAM füzeleri nedeniyle patır patır düşürülüyor, etkisiz hale getiriliyordu. İsrail son duasını yapmak üzereydi.

Ayrıca Filistin gerilla hareketi, Lübnan üzerinden "vur-kaç" taktiğiyle El Celil bölgesinde konuşlanan İsrail'in en iyi komando birliklerini çaresiz durumda bırakıyordu

Savaş böyle sürerken, ABD Sovyetler Birliği'ni tehdit etti. Sovyetler Birliği, Mısır lideri Enver Sedat'ı "fazla ileri gitmemesi için" uyardı ve gerekli askeri malzemeyi göndermedi. Aslında İsrail'le barış için kısa bir savaşa razı olan Sedat, Moskova'nın yaptıklarını bahane ederek geriye çekildi. İsrail inisiyatif kazandı. Önce Mısır ordusunu geriye püskürttü. Süveş kanalının Mısır'da kalan tarafına geçti. "Filistin Kasabı" ünvanıyla tanınacak olan General Erik Şaron yönetimindeki tank birlikleri "intihar harekâtıyla" Süveş kanalını geçti. İsmailiyye gibi Mısır kentlerini işgal etti.

Ardından Suriye etkisiz duruma getirildi, Şam kapılarına kadar püskürtüldü. Ateşkes yapıldı. Kuvvet ayrımı görüşmeleri başladı.

Bir süre içinde tüm hapishane çapında sıkı bir karartma uygulandı. Siyasilere tanınan bazı kolaylıklar geri alındı. 10'ar dakikalık yemek çıkışları dışında kapılar hiç açılmadı. Nöbetçiler çoğaltıldı.

Filistinli siyasiler, "kaplanların döğüşünü uzaktan seyreder" bir konumdaydı. Elleri kolları bağlı, bir siperin ardında kendi kaderini belirleyecek "Arap kaplanının yenmesini" bekliyorlardı elbet. Bu yüzden umut doluydular. Moralleri yüksekti. Tahliller, mahkûmların çok yakında serbest bırakılacağı yolundaydı. Bazıları eşyalarını denk yapmıştı bile.

Savaşla kurtarılma umutları suya düşünce bu kez görüşmeler sırasında serbest bırakılma umudu yeşermeye başladı. Bunun somut bir temeli de vardı: Karşılıklı savaş esirleri alınmıştı. Arap ülkeleri ne yapar eder, Filistinli tutsakları bu savaş esirleriyle değiştirirdi.

Bu tahminler de boşa çıktı. Zaten Suriye-Libya ve Irak-Yemen Cezayir ve FKÖ bir olmuş, Mısır lideri Enver Sedat'ın barış siyasetinden kuşkulanmaya başlamışlardı. Bu yüzden FKÖ ile Mısır'ın arası biraz limoniydi. Sedat ve gerici Arap rejimlerine bağlanan baskılar da gününe göre azalır ya da çoğalır olmuştu.

Filistinli mahkûmların umutsuzluğuna rağmen köklü bir şey değişiyordu İsrail kamuoyandı. Araplar, o bildikleri "eski" Araplar değildi. Kuşkusuz "Yahudileri denizde boğmayı düşünen o vahşi ve ilkel milletti Araplar, ama korkak değillerdi artık." İsrail toplumundaki egemen düşünce buydu. Basında, Ekim Savaşıyla ilgili çıkan değerlendirmeler şu noktayı vurguluyordu: "Şimdiye kadar birçok Arap-İsrail savaşı oldu. Arap orduları ilk kez bozguna uğramadı. İlk kez İsrail böylesine kayıp verdi. Ve 'Yenilmez' ünvanını almış İsrail ordusu ilk kez moral açıdan bozgunu tatmıştı."

Bu ordu İntifada önünde de çaresiz kalacak, "halkların iradesinin tanklardan da toplardan da kat ve kat üstün olduğunu" anlayacaktı. 1990 yılının son günlerinde ordu saflarında intiharlar ve firarlar çoğalacaktı.

İsrail toplumundaki zihniyet değişimi, cezaevine de yansıdı. "Suyunun suyu" kabilinden de olsa komşuda pişen Ramle hapishanesine de düştü.

İlk değişiklik başgardiyanla bölüm subuylarının ayrılmasında kendini gösterdi.

Bölüm subayı yaşlıca, kara kuru, ama sürekli spor yapan, bu yüzden dimdik yürüyen tam bir nazi subayı. Arapları hiç mi hiç sevmezdi. Başbakan Golda Meir'in bir zamanlar gizli kabine toplantısında ettiği şu lafı pek beğeniyordu: "Benim en büyük düşmanım, Filistinli fedailer değildir. Onlar öldürülebiliyor. Oysa Filistinli kadınlar en büyük düşmanım. Çünkü pırt pırt doğuruyor. Öldürülmeleri de kolay değil. Rahimlerini mi bağlasak nedir?"

Esas olarak Türkleri çok seven bu subay, beni hiç sevmezdi. Çünkü Türkiyeli olarak "şu pis Araplara" yardım ediyordum. Kafasındaki Türkiye imajı, İsrail'in ilk Devlet Başkanı David Ben Gorion'un uzun yıllar İstanbul'da yaşamış olması ve saygı görmesiydi. Bir de Türkiyeli Musevilerin İsrail'e taşıdıkları geleneklerle, şarkılar ve türküler. Özellikle de "Çadırımın üstüne şıp dedi damladı / Allah canımı almadı almadı.... Oooo..." türküsü. Bu türkü o denli yaygında ki, zaman zaman İsrail televizyonuna çıkan, Türkiye'den gelme Musevi aileye mensup küçücük bir kız tarafından da defalarca söylenebiliyordu. Bu yüzden cezaevinde hangi Yahudi mahkûm görsem hemen "Oooo, çadırımın üstüne şıp dedi damladı" nağmesiyle başlar, "Türkiye, uyuşturucu cenneti..." diye bitirirdi.

Bunlar için Türkiye İstanbul, İstanbul ise biraz esrar, biraz kadın demekti.

İkinci büyük ve önemli değişiklik başgardiyan Lıbınyak'ın emekliye ayrılması oldu. Bu başgardiyan 50 yaşlarında, yassı

suratlı, cani tipli, Beyaz Rusya'dan geldiği için azılı bir komünist düşmanı ve kelimenin tam anlamıyla "cellat" idi. Çünkü Arjantin'den kaçırılıp İsrail'de yargılanan, sonra da ölüme mahkûm edilen Yahudi kökenli Nazi işbirlikçisi Eichmann'ın "idam sehpasındaki ipini kendi elleriyle çekmeyi öneren" tek kişiydi İsrail'de. Bu önerisiyle övünüp durdu. Lıbınyak havalandırma aralarında en ufak bir düzensizlik yüzündün mahkûmların canına okur, elindeki sicil defterine her mahkûmun beğenmediği jest ve mimiklerini davranışlarını kaydederdi. Belli bir puana ulaşınca, mahkûmu ya zindana ya da tecrit hücrelerine gönderirdi.

Mekanik hareket ederdi. Koşullara uysun uymasın, Cezaevi yönetmeleğinde yazılı olanları harfiyen uygular; bunun için insanları canından bezdirirdi. Gardiyanlar bile ondan yaka silkerdi. Bir gün şaşı bir Filistinliye, "bana yan bakıyorsun" diyerek üç günlük zindan cezası vermiş, normal yürüyüş sınırını bir saniyeyle aşan Halil adlı bir mahkûmu da tecrit hücresini attırmıştı.

Lıbınyak emekli olunca, gardiyanlar dahil herkes şöyle bir "ohhh...!" çekmişti. Ama yerine gelen de matah biri değildi. Mısır göçmeni, iri göbekli, saçları dağınık, gözleri uyuşturucu kullananlar gibi dalgın, asık suratlı biriydi. Buldog köpeğine benziyordu ve son derece çirkindi. Lakabı Abul Abıd'dı. Tüm sevimsizliğine rağmen Mısır halkının esprili ruh halinden nasibini almıştı. Son derece nüktedan biriydi. Düzensiz bir mahkûm gördü mü hemen bağırırdı. "Neden Sultan Abdülhamid'in tembelleri gibi duruyorsun öyle... Ya çalış ya da toparlan..." Abul Abıd'la hiç hoşlanmazdık birbirimizden.

Esas değişiklik 1974 yılının başından itibaren yaşandı. Ekim ayındaki Arap-İsrail savaşının olumlu yankısı sonucu Filistin sorunu uluslararası çapta yaygınlaştı, ün kazandı. Bağlantısız ülkelerin desteğiyle Birleşmiş Milletler örgütüne gözlemci bulunduracak kadar başarılı bir sıçrama yaptı. ABD ve İsrail'in tüm çabalarına rağmen bu engellenemedi. FKÖ önderi Yaser Arafat'ın Birleşmiş Milletler kürsüsünde konuşmasıyla taçlandı. Afrika

ülkeleri İsrail ile diplomatik ilişkilerini kesip FKÖ bürolarını açıyorlardı.

Bu bağlamda Uganda'nın deli lideri diktatör İdi Amin biraz ileri gitti: "Hitler Yahudileri öldürmekle hayırlı bir iş yaptı" yolunda bir demeç verdi. Sen misin bunu söyleyen! Batı Avrupa ve Amerikan hükümetleri veryansın ettiler İdi Amin'e. Ne deliliği kaldı ne de faşist diktatörlüğü! İsrail hükümeti iyice çıldırdı. Her türlü suçlamayı yaptı.

Oysa İdi Amin, esas olarak İngilizlerin elinde yetişmiş bir subaydı. Askeri eğitimini pekiştirmek için özel olarak İsrail'de bir süre kalmıştı. Ayrıca İsrail'in "Kahraman Generali" tek gözlü Savunma Bakanı Moşe Dayan'la iyi arkadaşlığı vardı.

Derken İsrail basını, İdi Amin'in İsrail'deki "zamparalık dosyasını" açtı. Buna göre Amin her türlü gazino, kabare ve randevuevine gitmiş, birçok hayat kadını ile hoş vakit geçirmişti. Sapıkça ilişkileri vardı...

İdi Amin durur mu, o da konuştu: "Bütün bunları yaptım. Ama sizin kahramanınız tek gözlü korsan Moşe Dayan ile birlikteydik. Aynı kadını ortak kullandığımız bile oluyordu. Bu işleri bana hazırlayıp sunan da sizin şu ünlü MOSSAD'ınızdı. Hatta bir keresinde Başbakanınız Golda Meir'le bile yattım..." İsrail'de kıyamet koptu! Golda Meir açıklamaları yalanladı. İstifa etmeye kalktı. Moşe Dayan ise gayet sakin yanıtladı: "Canım nedir, bu 'namus namus' diye yaygara koparmanız! Üstelik İsrail üstü açık koskoca bir kerhane değil mi? Şimdi mi 'hamamın namusunu' kurtarıyorsunuz?" Olay kapandı.

Uluslararası koşullar elverişliydi. Ama hapishaneler hâlâ birer zulüm kalesiydi. Mahkûmlar arasında kıpırdanmalar ve tartışmalar başladı. Örneğin tümüyle siyasi mahkûm kalan Aşkalon ve Bir Sab'a cezaevlerinde gardiyanlara kesin itaat şarttı. Mahkûmlar başlarını öne eğerek, "Ağam, Efendim" diye hitap ederlerdi gardiyanlara. Müebbetliklerin bulunduğu bölümlerde de "diz çökerek" konuşulurdu.

Gardiyanlara el kaldıran olursa ona Babil Kanunları uygulanırdı. Mutlaka bir tarafını kırarlardı. El Fetih'in ikinci dereceden önderlerinden olan Abu Ali Siso, kendisine her Allah'ın günü hakaret eden garyidana el kaldırınca, kolunu kırdılar.

Ramallah cezaevinde şöyle bir olay yaşandı: Müslümanlar namaz kılarken, Cuma hutbesinde "Allah bize vatanımızı bağışlasın" duasını yapınca hapisahe müdürü "vur" emri verdi Ancak Arap gardiyanlar bu emre uymadı.

Yine aynı cezaevinde İdare'nin bir ajanı yakalandı. Bu adam "beni öldürüyorlar" diye bağırınca, muhafızlar koşup koğuşu taradılar.

İlk tutulan halka hapishane koşullarının iyileştirilmesi oldu. Özel Bölüm çapında ortak bir eşgüdüm kuruldu. Eylemin zamanı, tekniği, zemini üzerinde çalışmalar yapılmaya başladı. Bu arada dışarıdan gelen ziyaretçilere haber verildi. "Eylem"den söz edilmeden Kızılhaç temsilcileriyle, hapishanelerde iyi yaşam koşulları konusu tartışıldı. "İyi yaşam koşulu nedir, asgari yaşam koşulu nasıldır?" sorusuna açık yanıt bulmak amacıyla Kızılhaç'ın dünya çapındaki dağıttığı İngilizce ve Fransızca bültenler ve belgeler istendi. Bunun pratik ve hukuki temelleri araştırılıp incelendi. Mahkûmlara ve örgütlere buna ilişkin bilgiler verildi. Yurtdışındaki Filistin örgütleriyle ilişkiye geçildi. Eylem için gelen yanıt olumluydu. Aileler de eylemi dışarıdan destekleyecek, bazı uluslararası kuruluşları harekete geçireceklerdi.

Mesele, zamanlamadaydı. O an gelip çattı.

Romanyalı müdür değişti. Yerine Fas'tan gelme son derece kültürlü, çok iyi Fransızca ve ingilizce konuşan, Avrupa'da hasiphane yönetimi konusunda eğitim görmüş bir müdür atandı.

Eylem başlattık. İlkin içeride oturma, ardından yemek yememe eylemi. Yemek yememe daha sonra süresiz açlık grevine dönüştü. Bazı Yahudi mahkûmlar bize destek oldular. Ancak süresiz açlık grevi başlayınca, İdare onları kandırdı: "Bu bir siyasi eylemdir; dikkat teröristlerle birlikte hareket ediyorsunuz". Bildiğimiz masal!

Yanılmıyorsam eylemin onuncu gününde, müdür, karşılıklı konuşmak için bir öneri getirdi, "Temsilci" göndermemizi istedi. Biz "elebaşı" aranıyor gerekçesiyle temsilci göndermeyi kabul etmedik. Toplu görüşme yolunu önerdik.

Öneri kabul gördü. Herkes sahaya oturdu. Müdür silahsız gardiyanlarla geldi. Silahlılar çatılara yerleştirildi. Başladık tartışmaya. İsteklerimizi tek tek sıraladık. Önce yemekten başladık; çamaşır, banyo, havalandırma, sağlık koşulları, doğru muayene ve tedavi, diş doktoru, hayati durumlarda özel doktor getirtebilme hakkı, avukatlar yüz yüze ve gardiyan olmaksızın konuşma, Arap radyolarını dinleme, dışarıdan sisayi yayınlar getirme, Kızılhaç'ın kefil olacağı yabancı gazete ve dergileri izleme... gibi isteklerle bitirdik listeyi.

Her maddeyi teker teker tartıştı Müdür. Kimi yetkisi dahilindeydi, kabul etti. Örneğin daha sık banyo, sayım ve teftiş saatleri dışında akşama kadar havalandırma sahasında bulunma, spor yapma, yemeklerin iyileştirilmesi, sağlık koşullarının düzeltilmesi, gardiyanlardan iyi muamele, çamaşırların çamaşırhanelerde yıkatılması ve görevliler tarafından bize dağıtılması, koğuş içinde tam serbestlik...

Kimi istekler ise kendini aşıyordu; bunları Hapishaneler Müdürlüğü ile tartışacaktı: Siyasi kitapların getirtilmesi, yabancı gazetelerin sokulması.

Bazı istekler doğrudan güvenlikle ilgiliydi: Arap radyolarının dinlenmesi ve transistörlü radyoların bulundurulması gibi. Bir konu ise kesinlikle olmazdı: Dışarıdan yiyecek sokma. Çünkü uyuşturucu kaçakcılığı yapılıyordu.

Birinci tür istekler kabul edildi. Tam uygulanamadı, ama ipin ucunu yakalamıştık. İkinci tür istekler için daha ileride başka mücadeleler verecektik. Yine de bir uzlaşma oldu. Bir eğitim subayı atanacaktı. Bu subaya listeler verecektik. Subay İsrail kitabevlerinde istekilerimizi bulup inceleyecek, siyasi olmadığına kanaat getirince kitapları bize verecekti. Ama paramızı da kesecekti.

Üçüncü tür isteklerde de bir adım attık: Arap radyoları dinlenmeyecekti. Ancak başgardiyanın denetimi altında belli ülkelerin Arapça bültenleri verilecek haber/ yorum bitiminden sonra kapatılacaktı. Bir de başka radyolardan da olsa Arapça şarkılar dinletilecekti. Transistörlü radyolara sahip olmak şimdilik imkânsızdı. Her koğuşa ayrı, açılır kapanır bir hoparlör konulacaktı.

Evet 1967'den beri tam bir zulüm kalesi olan Ramle hapishanesinde esaslı bir gedik açılmıştı. Şimdi sıra bu gediği büyütmeye gelmişti.

Adım adım ilerleyerek, zamanı zemini yoklayarak, gittikçe deney kazanarak çok mesafe aldık. Bir mevzi kazanınca ötekine geçiyorduk.

Şimdi sorun kazanımları korumak, pekiştirmek ve bir başka mevziye atlamaktı. Önce yemekhane idaresini ele aldık. Gönüllü beş-on kişi soktuk mutfağa. Hem çalışacak hem de bize kaliteli yemek yapacaklardı Bu, cezaevi koşullarında yüzde 60 oranında başarıya ulaştı. Ayrıca aralarında benim de bulunduğum ülserlilerle, şeker hastalarına diyet yemekleri verilmeye başlandı. Mide hastalarına ek olarak naylon poşette süt, bir çiğ yumurta ve biraz süzme yoğurt. Ama biz bunları yalnız içmez, arkadaşlarla paylaşırdık Şeker hastalarına da kıvırcık, havuç, roka türünden sebzeler verilirdi.

Temizlik işlerini ele aldık. Başta çamaşır sorunu geliyordu. Bir sistem tutturduk: Herkes havlusuna, gömleğine ve iç çamaşırına silinmez mürekkeple ya adını yazacak ya da koğuş numarasına uygun bir sayı seçecekti. Çamaşırlar bu şekilde önce koğuş, sonra da mahkûm kodlamasıyla çamaşırhaneye gidecekti. Haftada bir yapılan bu işlem için toplama/ dağıtma nöbetçileri olurdu. Her koğuştan seçilen bu nöbetçiler, baş sorumluya sayıyla teslim eder, sayıyla teslim alırlardı çamaşırları. Sistem fevkalede işledi

Havalandırma serbestliği ve koğuşlararası ziyareti de iyi değerlendirdik. Eğitim toplantıları, normal toplu dersler, kurs adı

altında yemekhanede yapılan siyasi eğitim çalışmaları, dil kursları, toplu kültür-fizik ve spor.

Bu bağlamda bana bağlı olarak yedi kişilik bir ekip beden eğitimi yapıyordu Koşu, ağır ve hafif hareketler. Günde bir saatten az yapan bulunmazdı benim ekipte. Çoğu köylüydü. Birisi 120 kg'dan 80 kiloya indi. Öteki gençler de çok başarılı oldular. Spordan sonra bir çeşit hentbol maçı yapıyorduk. Bu da son derece yorucu ama sağlıklı bir sonuç verdi. Böylece hapiste başlattığım sporu çıktıktan sonra yedi yıl daha sürdürdüm.

Kurs çalışmalarında önce Arapça öğrendim. Okuma, yazma, el yazmasını okuma, teşkilsiz okuma vb. Öğretmenim iyi bir edebiyatçı olan ufak tefek zayıf, sıksan canı çıkacakmış gibi görünen gözlüklü son derece nazik Halk Cephesi mensubu, Ahmet Mihemir idi. Bir zamanlar *Ateş Dağları** denilen Nablus çevresinde gerilla birimi oluşturup gezen, ardından kente inerek çeşitli eylemlere girişen, yakalandıktan sonra evi buldozerle yıkılan bu genç de mübbetlikti. Benden sonra esir değiş-tokuşunda çıkmış, siyasi eğitim için Bulgaristan'a gönderilmiş örgütü tarafından.

Arapça'dan sonra Fransızcaya başladım Kendi kendime çalıştım. Altı aydan öğrendim. Sıra geldi İngilizce'ye. William Nassar'dan ders aldım. Bir yıl içinde bu dili de öğrendim İbraniceyi ise günlük konuşmalardan anlıyor, derdimi anlatabiliyordum. Aslında hiç de öğrenmeye niyetim yoktu. Çünkü hoşlanmıyordum. Birden öğrencilik yıllarımızda "Go Home" dediğimiz Amerika'nın dilini öğrenmek istemediğimiz aklıma geldi. Biz İngilizceyi öğrenmiyorduk. Ancak yaşam bunu bize dayatıyordu. Yabancı dil bilmemenin zararını en çok çekenlerden biri de bendim. Türkiyeli devrimcilerin de temel eksiklerinden birisiydi yabancı dil bilmemek. Kaldı ki İsrail, Arapları bilip tanıdıktan sonra yenebilmişti. Filistinliler, uzun süre nefret ettikleri İbraniceyi ve İsrail toplumunu, hapse düştükten sonra hem de başlarına vura vura öğretiyorlardı.

---

* Napolyon'un Filistin'i işgaline karşı bu dağlarda ateş yakarak direnenlerden adını almış.

Kararsızlık içinde bocalağıdım 1979 yılı ortalarında arkadaşım Doğu Perinçek'ten bir mektup aldım. "İbraniceyi de öğren..." diyordu. Altı ayım kalmıştı. Kısa sürede öğrendim. Radyo dinleyebiliyor, gazete okuyabiliyordum. Konuşmayı zaten pratikten öğrenmiştim. Ne yazık ki, uygulama alanı bulamadığım bu dili unutur oldum. Tıpkı hapiste konuşmaya konuşmaya unutmaya başladığım Kürtçe ve unutma belirtileri gördüğüm Türkçe gibi...

Ramle'yi hapishane olmaktan çıkarıp gerçek bir eğitim alanına dönüştürüyorduk. Sıfırdan başlayıp yenetekli bir kadro düzeyine yükselttiğimiz çok insan oldu burada.

İdareye şunu kabul ettirmiştik. Günlük isteklerimize bakan daha üst düzey bir subay olmalıydı. Ayrıca Müdür ya da yardımcısı haftada bir gezip topluca ve tek tek dinlemeliydi. Çok sıcak ve beton zemin olduğu için sıcaklığın üç-dört derece arttığı bu cezaevinde kısa pantalon, sporcu şortu giyebilmeli, üstü açık gezebilmeliydik. Giyim konusunda zaten pek sıkı olmayan İsrail'de bu istediğimiz de kabul edildi Saha içinde ya da beton üzerinde güneşlenirken ne gardiyan, ne başgardiyan ve subay ne de Müdür önünde kalkmayacak; istifimizi bozmayacak, ama kasıtlı bir hareket yapmayacaktık. Bizi nasıl gördüyse öyle kalacaktık. Oturuyorsak oturmuş, sırtüstü yatıyorsak yatmış olacaktık. Ancak bu kural resmi biçimde ikili görüşmeler, teftişler, avukat görüşleri ve ziyaretler için geçerli olmayacaktı.

Banyo-hamam işi de çözüldü. Su sıkıntısı yoktu hapishanelerde, bol bol kullanılıyor, temizlik yapılıyordu. Ancak sıcak su sorunu vardı. İlk sıcak banyomu, yakalandığım 20 Şubat 1973'ten sonra (fosseptik banyosundan sonra zorla ve işkence olsun diye bir sıcak bir soğuk duş altına sokulduğum an hariç) 1973 Eylül ortasında almış oldum. Hamama girer girmez çok irkilmiş, çok utanmıştım. Çünkü Yahudiler anadan doğma rahatça yıkanıyorlardı. Filistinliler de mayo ya da kilot kullanıyor, ancak son anda kilotlarını çıkarıyorlardı. Bir türlü alışamadım bu duruma.

Günler böyle geçip giderken birden çağrıldım: "Faik Hasan Bulut..." Allah Alah ne ola ki? Bayram değil seyran değil, kim çağırır, kim hatırlar beni? Gardiyanlar da bir şey söylemiyor. Avukatım, ben çağırmadan gelmez. Ziyaretçi desem, ben hapishaneye girdiğim 1973 Şubat'ından 1974 Mayıs'ına kadar ne bir mektup yazdım ne de kimseyle görüştüm. Buna ailem de dahildi. Onlar benden haberdar mıydı bilemem, ama benim dışarıdaki kimseden haberim yoktu: Okuldakilerden de, dostlarımdan da, aynı siyasetteki arkadaşlardan da.

Gittim. Merakla bekliyorum. Benim ilk görüşüm bu. Üstümü aradılar. Cam bölmeli, demir ve tel örgülü bir yere oturttular. Hiç tanımadığım ve görmediğim bir gardiyan diktiler başıma.

Ziyaretçimi bekliyorum. Birden "ağıt şıvan yakan" iki gözünden yaşlar boşalan, sarışın birini görmeyeyim mi? Yahu bu Ağabeyim Şefik!... Ağlıyor, seviniyor, gülüyor, boynuma sarılmak istiyor. Ne mümkün! Aramızda sıra dağlar var; camın iki yanında.

Ağabeyim ağlıyor, ikide bir soruyor: "Faik nasılsın, yaşıyor musun?" Ben gülüyorum. Sevinç gözyaşları yok. Ağlamak da yok. Kaskatı, ama sevimli. Bu Nahr El Bared beni kaskatı yapmış, duygularımın çoğunu alıp götürmüş. İnsanlık dışı manzaralar, olaylar görmeye alıştırmış. Bugün bile kazalar, yaralanmalar, ölümler ve benzeri olağanüstülükler duygusal yönden pek etkilemez beni. Sadece soğukkanlı biçimde bakar, gerekeni yaparım. Ne ağlarım, ne sızlarım ne de acıyıp dövünürüm.

Gözlerimde yaş biriktirebilen tek olay, uzak geçmişte kalan ve bende bir saplantı halini alan Ağrı/Zilan isyanlarının yarı efsane kokan öyküleridir: "Oğul... bizi öldürdüler... Sonra da gelinlerimizi genç kızlarımızı alıp götürdüler, köpeklerimizi bile..." diye başlayan öyküler...

"Ağlamayı bırak da anlat nasıl buldun beni?" dedim.

Anlattı: *"Gazetelerden İsrail'de olup, ceza aldığın haberini okuyunca çok şaşırdık. Korktuk; Senden umudu kestik. İşi kadere bıraktık*

neredeyse. Bu arada evimizi ziyarete gelen yüzlerce kişiden her biri, başka akıl veriyordu. Arada sırada okuldan veya şuradan buradan arkadaşların gelip bazı çözümler öneriyorlardı. Ama zaman hâlâ çok kötü. 12 Mart vardı. Kıpırdayamıyoruz. Köyün dışına her çıkışımızda izleniyorduk. Bulut ailesine mim koymuşlardı. Çerçi kılığında köye gelen muhbirin, ajanın haddi hesabı yoktu.

1974 yılında genel seçimlerden biraz önce CHP bizimle ilgilendi. Biliyorsun, Sırrı Atalay Ardahan ve Göle çevresindeki akrabalarımızdan. Kemal Güven de Kağızman'daki baba dostlarımızın eniştesi ve Ali amcanın çok yakın dostu. Sırrı seni tanıyormuş ,evine gitmişsin bir - iki kere. Kemal Güven zaten seni tanır ve sever. Bu yüzden seçim öncesinde Iğdır, Ardahan, Kars, Göle, Kağızman ve Tuzluca'da her gittikleri köydeki bizim aşiret mensuplarına ya da seni seven eski siyasi çevrelere 'Faik'i mutlaka o zindanlardan çekip çıkaracağız' vaadinde bulundular. Kars'ta hep kazanan CHP, bu seçimde çok daha güçlü çıkmış oldu.

Ecevit hükümet kurunca, o zaman Senato Başkanı olan Sırrı Atalay ile Millet Meclisi Başkanlığı'na seçilen Kemal Güven'e gittik. Seni kurtarmak için yardımlarını istedik. Dışişleri Bakanlığı'ndaki adamları aracılığıyla her türlü işimi kolayça çözdüm. İsrail'e gitmek için pasaport aldım.

Ancak İsrail'e gidip-dönmeye paramız yoktu, yetişmiyordu para. Köydeki amcalarımız toplandı. Başta da bizim amcaoğlu Celal işe öncülük etti. Ali amca paraları topladı .Eline verdi.

Atladım uçağa geldim İsrail'e. Ecevit hükümetinden torpilli olduğum için İsrail'de beni çok özel karşıladılar. Konsolosluktaki adamları çevremde fır dönüyor. Hatta Başkonsolos, seninle görüşmeyi çok istiyor. Ancak bunun için usulen senin Konsolos'a yazıp çağırman lazım" Ben "ha bugün ha yarın" diyerek Konsolos'u çağırmayı ihmal ettim. Ecevit hükümeti düşünce de buna gerek görmedim.

Ağabeyim bir hafta içinde üç kez ziyaret etti beni. Çok özel bir durum. Çünkü ziyaret onbeş günde bir olur. Bir de rakı getirmiş. Nerdee... Değil içmek, görmedim bile. Yasak. Yanıbaşımda duran ve önceden hiç tanımadığım gardiyan meğer Türkiye'den

gelmiş, çavuş rütbesinde biriydi. Hali tavrı, tam bir yahudiydi. Ürkek bir adamdı. Sinsi sinsi güler, yasakları yumuşata yumuşata söyler, lafı hep gevelerdi. Hapishanedeki birkaç fotoğrafımı da, İdare'den özel izin alarak çekip ağabeyime veren bu gardiyan oldu. Sonradan kayboldu bu fotoğraflar ne yazık ki...

Ağabeyimin eline bir liste verdim. Türkiye'den gönderilecek orta halli siyasi kitaplar: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun bir çeşit anıları, Garaduay'ın Sosyalizmin Büyük Dönemeci, Krusçev'in anıları vb...

Ağabeyim, İdare'nin veznesine o zaman için hatırı sayılır bir para bıraktı. İlk kez param oluyordu. Hiç ihtiyaç duymamıştım paraya. Ayrıca Filistinlilerin hesabıma para yatırmaları veya ihtiyacım olan şeyleri alma yolundaki önerilerini hep reddettim. Birinin dışında: 1977 döneminde Dürzi bir aileden 200 İsrail lirası istemiştim. Kitap alacaktım. Bisküvi, çikolata, flitreli sigara, modern tıraş sabunları ve jiletleri gibi kantin ihtiyaçları o günkü anlayışımla lüks şeylerdi. Gereksizdi, hâlâ aynı kanıdayım. Halkın parasını böyle şeyler için çar-çur etmeye hakkım yoktu. Kaldı ki bazı basit gereksinimlerim (şeker, kışlık kazak ve kalın iç çamaşırı, bir-iki kalıp sabun, bir-iki paket bisküvi) Kızılhaç örgütünün aylık ya da mevsimlik olarak gönderdiklerinden karşılanıyordu. Yemekhane sabah-akşam, bedava çay ve kakao veriyordu. Kötü de olsa idare ediyordum. Sigarayı ise işkence günlerinde bırakmıştım. Arada bir kaçamak yapmanın dışında içmiyordum.

Ağabeyimin emanete bıraktığı paranın hemen hepsini sonradan okuma hakkı elde ettiğim kitapları satın almak için kullanacaktım...

Ağabeyim Türkiye'ye döndükten sonra düzenli mektup yazmaya başladım aileme ve akraba çocuklarına. Yaklaşık 16 ay koptuğum, neredeyse unuttuğum, mahrum bırakıldığım bir dış dünya vardı benim için. Mektuplaşabiliyor; somut birileri için düşünebiliyordum artık: anamı, babamı, şekerle beslediğim atımızı, emektar çoban köpeğimizi ve Çerkes armağanı yedi renkli kedimizi ve köyü...

Gazetede okumuştum. "Ramle cezaevinden Yahudi bir mahkûm hapishane idaresini kaşık için Yüksek Mahkeme'ye verdi. Alüminyum kaşığın sağlığa zararlı olduğuna ilişkin şikayet, Yüksek Mahkeme tarafından onaylandı. Bütün hapishaneler, çeliş kaşıkla yemek yiyecekler artık."

Kafamda şimşek çaktı: "Madem hapishane idaresini Yüksek Mahkeme'ye verme diye bir hak var, bu kaşık için de olabilir kitap için de." Düşüncemi siyasi mahkûmlara da açtım, beğendiler. Benim gerekçem şu olacaktı: "İsrail'de hapis yatan tek Türkiye'liyim. Burada da Türkçe kitaplar bulunmuyor. Kendi bildiğim dilde yayın izlemeye hakkım olsa gerek. Bu hakkın verilmesini istiyorum."

Dilekçe yazdım. Ya 1974 sonu ya da 1975 ilkbaharıydı. Kelepçelenerek Kudüs'teki Yüksek Mahkemeye götürüldüm. Yolda, kaçamak da olsa o Hazin Portakallar Ülkesi Filistin'i seyrettim. Her taraf yemyeşil; bahçeler turunçgiller ve zeytin ağaçlarıyla bezenmişti. Yine herkesin, "Ey Kudüs!..." diye başlayıp da görmek için can attığı şu paylaşılmayan sevgili'yi "belalı kutsal kent'i görebilecektim. Arabadaki parmaklığın yol verdiği kadarıyla gördüm de. Bizim Güneydoğu kentlerine benziyordu biraz. Kıraç, çalılıklarla yer yer kaplanmış kayalık toprak ve modern/eski binalar. Bir Kürt yerleşim bölgesi olan Siirt de diyebilirdiniz, Diyarbakır da. Ya da Adıyaman ve Gaziantep de olabilirdi.

Yüksek Mahkeme: "İsrail'in demokratik bir ülke olduğu...." propagandasıyla başlayıp, "kendi bildiğim dilde kitap okuma hakkımın bulunduğunu" belirten bir cümleyle bitirdi. Yarı yarıya kazanmıştım.

Böylece ağabeyimin Türkiye'den gönderdiği kitapları birkaç ay gecikmeyle alabildim. Bereket, kitapları inceleyebilecek düzeyde Türkçe bilen yoktu gardiyanlar arasında. Sıradan insanlardı Türkiye'den gelen göçmen gardiyanlar. Ardından eğitim subayı aracılığıyla Fransızca ve İngilizce kitaplar istemeye başladım. Özellikle Fransız Maspero ve o tür bir iki yayınevinin ya-

yınlarından seçme yapıp istiyordum. Bu listeyi Avukatım Leo Tsemel'in Troçkist olan yakın çevresi vermişti bana. Ben kitap adı yazıyor eğitim subayına veriyordum. O Tel Aviv, Kudüs ve Hayfa'daki kitabevlerinden araştırıp buluyor, getirip veriyordu. Emanetteki paramdan da kesiyordu.

Arada bir dışarıdaki Troçkistlere haber salıyor; Eğitim Subayı'nın gittiği ya da gidebileceği ya da bizim "bir de şurasına baksanız" dediğimiz kitabevlerine, çok istediğimiz bir iki kitabı bırakmalarını söylüyorduk. Onlar ya Avrupa'dan getirdikleri ya da ellerindeki kitapları, çok ucuza veriyorlardı kitapçılara. Evet "yasak kitaplar listesi" deliniyordu.

Gelen Yayınlar, genellikle marksist kitaplardı. Örneğin: Charles Bettelheim'in Çin'de sanayi ve Kültür Devrimi kitabını bile satın alabilmiştik. Bu yüzden bana çok iş düşüyordu. Fransızca kitapları özetle Arapça'ya çevirmek; siyasilere anlatmak ya da önemli yerlerini çevirip tartışmak.

Bu amaçla Ali Cedde, William Nassar, Omar Kasım-Mahmud Cedde ve benim bulunduğum bir çeşit çevirmen kurulu oluşturuldu. Herkes bir kitabı çevirecek ya da bir kitap, bölümlerine göre nöbetleşe çevrilecek ve çeviriler bütün örgütlerin ortak malı sayılabilecek. Benim çevirilerim için, her örgüt sırayla bana sekreterlik yapacak bir adam veriyordu. Bu arada çevirmen sayısını yükseltmek için habire İngilizce ve Fransızca dil kursları veriliyor; yenileri yetiştiriliyordu.

Yıllardır bilgiye susamış insanlar, harıl harıl okuyor ve tartışıyorlardı. Marksizm, bu gerçek kaynaklardan inceleniyordu.

1974 yılında iki önemli olay daha oldu: Türkiye'nin Kıbrıs Harekâtı ve İran-Irak Savaşı'na bağlı olarak Barzani önderliğinde Kürt İsyanı.

Konuyu pek bilmeyen bazı Filistinliler, Türk birliklerinin Kıbrıs çıkartmasını övüyorlardı. Hatta beni "kutluyorlar"dı. Oysa, henüz bilgim olmamakla birlikte, ilke açısından harekâtın bir işgal olduğunu varsayıyor ve karşı çıkıyordum. Sonradan gelen yayınlarda, Türkiyeli devrimcilerle yakın görüşler savunduğumu

anlamış; sevinmiştim. Bir toplantı yapıp devrimcilerin Kıbrıs politikasını açıkladım. Çok beğenildi.

Ancak bir-iki Arap milliyetçisi olaya karşı çıktılar. "Neden" diye sorduğumda aldığım yanıt şaşırtıcı oldu. Aslında Kıbrıs Arap ümmetinindir. Bugünkü konumu itibarıyla Büyük Suriye toprakları içinde olması gerekir... Öteki arkadaşlarla bakışmış, gülüşmüştük.

İsrail'deki deneyimli emekli generallerle askeri uzmanlar Türkiye'nin yanında yer aldı. Çünkü Kıbrıs Rum kesimi, Bağlantısızlar Hareketi içinde İsrail'e karşı en sert tutum alan; Arap yanlısı siyaset izleyen bir ülkeydi. Ayrıca Filistinliler bu Ada'yı İsrail'e karşı büyük bir siyaset ve karşı casusluk üssü olarak kullanıyordu. Kıbrıs konusunda ilk ciddi değerlendirme de İsrail basınında çıktı. Uzmanlara göre, "Türk harekâtı hedefine ulaşmaştı, ama askeri açıdan son derece zayıf hatta belki de başarısızdı. Türk ordusu, savaşmaya savaşmaya hantallaşmıştı."

Bu arada yanlışlıkla vurulan bir Türk savaş gemisindeki askerler, İsrail devriye botları tarafından kurtarılıp Hafya limanına getirilmişlerdi. İsrail televizyonu görüntüyü verirken, askerler perişandı. Bazıları ağlıyordu. İki gün sonra hepsi geri gönderildi.

İran-Irak Savaşı 1974'te patlak verince, Barzani önderliğindeki Kürtler, Irak'ın kendilerine vaadettiği özerklik planını uygulamadığını açıklayıp, gerilla savaşı başlattılar. Esas olarak İran Şah'ından destek gören Kürt ayaklanması, Tahran-Tel Aviv-Washington diplomasisinin ağına takılmıştı. Kissinger Molla Mustafa'ya destek vermişti. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Kürt sorununa eğilmiş ve Barzani ile temasa geçmişti. Sonradan yazdığı anılarında, Kissinger, Kürtlere İsrail silahları verildiğini de yazar. Nitekim Celal Talabani'de 1990 Aralık ayının son günlerinde Suudi yanlısı *El Mecelle* dergisinde yayımlanan söyleşisinde bu gerçeğin bir yanını kabul ediyor.

İsrail basını o dönemde Kürtler konusuna ağırlık veriyor, hemen hemen günlük yazı, yorum, haber ve fotoğraflarla Kürt

hareketinin Irak'a karşı mücadelesinden yana olduğunu belirtiyordu Emekli diplomatlar, hükümet adamları ve uzmanlar Kürt hareketinin geleceğine ilişkin yorumlar yaparlardı. Kürtleri "Ortadoğu'da kuşatılan İsrail'in muhtemel müttefiki" olarak gören yetkililer, gazete ve radyolarda boy gösterirlerdi.

Bu tutum, Filistinliler arasında belli oranda soğukluk yaratıyordu. "Kürtler, neden Arap ulusuna ihanet edip İsrail'in yanında yer alıyor?" sorusu soruluyordu sık sık. Ayrıca bu hareket başlamadan çok önceleri, Filistinlilerin Kürt halkı ve hareketi hakkında pek bilgileri yoktu. O kadar ki, "Ben Türkiyeli Kürt kökenli bir devrimciyim dememe rağmen", hemen herkes "Faik'u El Turki" (Türk Faik) deyiminde ısrar ediyordu. Cezaevi boyunca adım, hep böyle kaldı zaten.

Marksistler ise Kürt hareketiyle ilgileniyor, bilgi edinmek istiyorlardı. El Fetih üyesi devrimcilerin büyük bir kısmı soruna ilgisizdi. Bazısı Arap milliyetçiliğinin etkisiyle Kürt sorununu "inkâr" ediyor ya da Barzani'nin kişiliğinde, Kürtleri "hain" diye ilan etmekten çekinmiyordu. Önder kadrodan azınlık ise, "meseleyi mazlum milletler açısından görüyor, bir zamanlar bazı Filistinlilerin Irak Kürtleri'ne karşı, savaşa katılmalarını eleştiriyordu." Ama bu görüş resmiyet kazanmamıştı henüz.

1975 yılında Cezayir antlaşması oldu İran-Irak arasında. Iraklı Kürtler sorunu, insancıl bir boyut kazandı bu kez. Önderlik, halkı bırakıp Amerika'ya sığındı. Irak hükümeti de toplu sürgün, kıyım ve Kürt yoğun Kuzey bölgelerinden, Arap yoğun Güney kesimlerine göçe zorladı Kürtleri. Çok yönlü bir asimilasyon politikası uyguluyordu Saddam Hüseyin. Her Kürt kızıyla evlenen Arap erkeğine mükâfat bile vaadetti.

Bu sorunu da uzun uzun tartıştık. Daha sonra Türkiye'den gelen kitapların ışığında (Mehabat Kürt Cumhuriyeti, Mervani Kürtleri, Irak Kürdistan Demokrat Partisi, Avukatsız Halk; Kürtler, Sosyal Emperyalizm ve Kürt Meselesi vb) toplantılar düzenledim, bilgiler verdim. Açıklamalar yaptım.

İşte, Irak'tan gelen (kaçırılan ya da sürgünü zorlanan) 200-300 kadar Yahudi Kürt'ün, İsrail'e sığınmaları tam da bu döneme rastladı. İsrail televizyonu ve basını günlerce propaganda yaptı. Kürtlerin yaşamı üzerine görüntüler yayınladı. İsrail'e gelen bu Kürtler, özgün ulusal kıyafetleri içindeydiler. Kendileri için özel olarak hazırlanan, kapitalist tipi, Kibbutz kooperatiflerine yerleştirildiler.

1989-90 yıllarında Türkiye'ye gelen turistler arasında o tarihte İsrail'e sığınan Kürtler'in olduğunu da duydum. Gelip Diyarbakır'daki Iraklı Kürt Mülteci kamplarını ziyaret etmişlerdi bu arada. Bol bol fotoğraf çekmişlerdi. Bazı duyumlara bakılırsa, İsrail'den gelen bu turist Kürtlerin bir kısmı, MOSSAD yararına bilgi topluyordu. Bilemiyorum! Ama İsrail'in son yıllarda Doğu'ya ilgisi artıyor...

1974-75 yılları, 1967'de İsrail tarafından işgal edilen Batı Şeria ve Gazze bölgesinde o günden beri baskı, zulüm, feodal gericilik altında yaşayan ve ulusal bilinç zayıflığı nedeniyle bir türlü kıpırdamayan Filistinliler için de büyük bir atılım dönemi oldu.

İsrail'in baskısı görece gevşedi. İşgal bölgeleri için bir çeşit "özerklik'ten söz edilmeye başlandı hükümet yetkilileri arasında. Bu anlamda yerel seçimlerin yapılmasına izin verildi. Kudüs'te birkaç yerel Filistin gazetesi çıktı. 1967 İsrail işgalini anlatan bazı günceler, fedai hareketinden çok dolaylı biçimde söz eden ve ulusal bilincin uyanışına katkıda bulunan romanlar* bile yazılıp basılır oldu.

Ulusal atılım en çok kendini belediye seçimlerinde gösterdi. FKÖ'nün el altından desteklediği adaylar, İsrail işbirlikçisi (Betlehm Belediye Başkanı İlyas Fırec, El Halil Belediye Başkanı Muhammed El Ca'beri ile sonradan Filistinlilerin safında yer alacak olan büyük aristokrat ve Gazze Belediye Başkanı Reşa El Şawwa gibi) feodal belediye başkanlarını bozguna uğrattılar. Orta kuşağı temsil den yurtseverler, seçimlerde büyük başarı kazandı.

---

* Biri Türkçeye çevrildi. Bkz. "Kaktüs Çiçeği," Sihir Halife Belge, Yay,

İsrail'in işgal bölgelerindeki illegal Filistin örgütleri, 1967'den sonraki yıllarda yakalanınca geride büyük bir örgütsel boşluk kaldı. 1948'de ulusal sorunu kavrayamayan, Filistin davasının özgün gelişimini görüp buna öncülük etmek yerine, genel bir anti emperyalizmle yetinen; özünde haklı, Filistin'in eski direniş önderlerini "feodal ve Nazi işbirlikçisi" diye suçlayıp onlara dudak büken, bu nedenlerle bölgedeki sorundan uzaklaşan, daha sonra İsrail Komünist Partisi REKAH'tan koparak Ürdün Komünist Partisi adı altında örgütlenen, burada da Nasır milliyetçiliğinin kuyruğuna takılan, anti emperyalizm sloganıyla Baas Partisi darbecileriyle Kralı devirmek üzere plan yapıp yakalanan, sonraki yollarda Moskova'ya kaçarak "göçmen parti" olmaktan öte gideyemen Filistin Komünist Partisi, uzun bir dönem siperde sinsice bekledi. Hatta FKÖ, gerilla savaşı ve halk savaşı yöntemini benimseyip İsrail'e bayrak açınca, Filistin Komünist Partisi'nin öncülük ettiği Arap Cephesi bayrağı altında toplanın! Ayrı mücadele etmeyin, maceracılık yapmayın... Safları bölmeyin..." diye akıl verdiler.

Gerilla mücadelesi başarılı olunca da bunu: "Sovyetler Birliği ve Sosyalist Blok'un sayesinde gerçekleştirilmiş büyük bir kazanım" olarak gösteren Filistin Komünist Partisi, işgal altındaki ulusal uyanışı ve örgütsel boşluğu gördü. Hemen o sıralarda, hâlâ birlikte olduğu Ürdün Komünist Partisi'nden ayrıldı. Filistin Komünist Partisi'nin kurulduğunu ve işgal altındaki topraklarda "yaşayıp savaştığını, ölesiye mücadele ettiğini" yaymaya başladı. Oysa daha birkaç yıl önce yayımlanan bir kitapta: "Ürdün ve Filistin halkı uğruna çok mücadele ettik. Hapislere düştük. Ama adam olmadı bu halk" demişlerdi.

Beledi başkanlarına yanaşan, onlarla birlikte görünmeye çalışan Filistin komünistleri, okullarda 50-60 kişiyi örgütleyince başladılar birtakım eylemler yapmaya. Kısa sürede yakalandılar. Ama halkın kafasına şu kanaati de soktular: "Yahu bu komünist partililer de mücadede edebiliyorlarmış...!"

1975 yılında yakalanıp, Özel Müebbetlikler Bölümü'ne konan 20 kişiden 10'u işte bu tür komünistlerdendi. Liderleri, 19 yaşlarında Halid El Aşqar adında bir öğrenciydi. Filistin Komünist Partisinin Merkez Komitesi'nde bulunan dayısı sayesinde örgütlenme sorumlusu atanmış; işi yüzüne gözüne bulaştırmıştı. Halid: "Brejnev yoldaş... Başta Sovyetler Birliği olmak üzere Sosyalist ülkelerin Filistin'e sonsuz yardımları..." nakaratından başka bir şey bilmezdi. Marksizmi, kulaktan dolmaydı, bilir gözükürdü. Tam bir palyaçoydu ve her hareketiyle daha da gülünç bir duruma düşerdi. Siyasi tartışmaları çocukça olduğundan, kimse kendisini ciddiye almazdı. Herkes "yalancı pehlivan..." anlamına gelen "Ebu Antar" adını takmıştı. Ama, o bu lakaptan bile çok çok memnundu.

Yine de "eşitlik ilkesi bozulmasın" diye, Ebu Antar'ı cezaevindeki çalışma kurullarından birine aldılar. Onun ciddiyetsiz tutumuna rağmen, yanındaki arkadaşları çok temiz yurtseverlerdi. Zaten bir kısmı El Fetih, bazısı da Halk Cephesi saflarını seçti sonradan.

Sovyetler Birliği, Filistin Komünist Partisi'nin FKÖ içinde yer alması gerektiğini dayatıp bu da resmileşince, Ebu Antar da Filistin için mücadele eden taraflardan birinin resmen temsilcisi oluverdi. Bu bağlamda Demokratik Cephe-Moskova - Komünist Partisi ittifakı doğdu. Cezaevi'ndeki Demokratik Cephe temsilcisi Omar Kasım, bu fırsatı kaçırmadı, Komünist Partisi'yle ittifak kurdu, kadro sayısını çoğaltarak eylemlerde daha etkin bir konuma geldi.

Ebu Antar, bir yandan da El Fetih kuyrukçuluğu yapıyordu. Onu bu işe teşvik eden Bessam Ebu Saih idi. El Fetih üyesi olarak 1975 yılında yakalanıp getirtilen Bessam Ebu Salih, orta boylu, kendini Don Juan sanan, Aziz Nesin'in "*Zübük*" tipine pek uygun, ağzı laf yapan biriydi. El Fetih içinde Brejnev'e "yoldaş" diye hitabeden tek kişi oydu. Korkunç bir Moskova yanlısı olduğu izlenimi veriyordu. Dışarıda olduğu dönemlerde yalancılığı ve "onun bunun namusuna uçkur açmasıyla" ünlüymüş. Bu nedenle

de babası tarafından sık sık azarlanırmış. Babası ise Kudüs eski mütfülerinden, El Aksa'nın sürgün imamlarından, İsrail'e karşı düşmanlığıyla bilinen, bu yüzden sürgüne gönderilmiş, 1988'de Cezayir'de yapılan Filistin Ulusal Meclisi'nin Son Kongresi'nde Başkan seçilen Şeyh Abdülhamid El Salih idi.

Komünistler ve Kudüs doğumlu yeni devrimcilerin gelmesiyle Özel Müebbetlikler Bölümü'nün niteliği değişti. Artık sadece müebbetlikler yoktu, daha az cezalılar da bulunuyordu burada. Ayrıca cezaevinin birbirine alışmış insanları için yeni yüzler ve Batı Şeria halkından yeni haberler vardı. Siyaset ivme kazanıyordu.

1 Mayıs; ilk siyasi eylemimizi başlatma kararı alıyoruz. Ancak El Fetih içindeki dinciler buna karşı çıkıyorlar. "Bu komünistlerin bayramı, katılmayız" diyorlar... Onları, bu eylemin sonraki siyasi mücadeleler için ilk durak olacağı konusunda ikna ediyoruz.

Bazıları, yeni kavuştuğu kazanımları kaybetmek istemiyordu. "Örneğin kitapları ve defterlerimizi toplar, bizi yıllarca okumaktan alıkoyarlar" diye düşünenler vardı.

Kimise eylemi onaylıyor, ama zamansız buluyordu. "Bizi kötü yerden vururlar" gerekçesini öne sürenler vardı. Hemen herkesi ikna etmek için epeyce uğraştık.

Üstelik 1 Mayıs, Ürdün gibi krallıkla idare edilen ülkeler dahil birçok Arap ülkesi ve İsrail'de resmi "Bayram" olarak kutlanıyordu. İsrail'de bir çeşit komünal çiftlikler olan Kibbutzlar o gün kıpkızıl bayraklar bile asabiliyordu. Yani eylemin yasal bir zemini vardı.

Kitle bizi destekleyince 1 Mayıs'ı kutladık. Çeşitli konuşmalar yapıldı, şiirler okundu. Aramıza yeni katılmış Filistinli yerel tiyatro oyuncularından Halil adlı biri, Orak ve Saban müzikal oyununu hazırladı, gece yarısı sahada sundu. İdare çok şaşırdı, ama bir şey diyemedi. Gece atılan sloganlardan biri de "Kurtarılmış Filistin Demokratik Halk Cumhuriyeti" oldu.

1 Mayıs'ın mahkûmlar üzerindeki olumlu etkisi ve İdare'nin şaşkınlığı geçmeden 15 Mayıs'ta koğuşlarda oturma eylemi koy-

duk. Çünkü bu tarihte İsrail devleti kurulmuş ve Filistinliler yurtlarından sürülmüşlerdi. Bizim için Yas Günü'ydü bu. İdare'ye de böyle bildirdik eyleme başlarken.

Şeytanın bacağını kırmıştık. Ramle cezaevinin siyasi tarihinde 1968-1973 arasından toplam 10 eylem olurken, sadece 1976 yılında gerçekleştirilen eylem sayısı 45'ten fazlaydı. İdare zaman zaman saldırmakla birlikte, adım adım geriledi ve birçok isteğimizi kabul etmek zorunda kaldı. Anımsayabildiğim kadarıyla Ramle'de kutlama ve anma törenleri yaptığımız günlerden bazıları şunlardı:

1 Ocak - FKÖ Bayramı (El Fetih'in Kuruluşu ve ilk kurşun)

31 Mart- Toprak Günü (İsrail işgaline karşı)

15 Mayıs- Filistin Yas Günü (İsrail devletinin kuruluşu)

29 Kasım Filistin Günü (Filistin toprağının İsrail-Filistin diye parçalanması ve Filistinlilerle Dayanışma)

1 Mayıs- İşçi Bayramı

17 Ekim- Sovyet Devrimi

21 Şubat- Türkiye-Filistin Kardeşlik Günü

Anma ya da kutlamalar ; toplanıp şenlik yapmak, konferans vermek türünden eylemlerle gerçekleştirildiği gibi, açlık grevi, içerde oturma ve idarenin tanıdığı olanakları, kolaylıkları geçici olarak reddetme yoluyla da yapılıyordu.

İlk açlık grevi ve toplu görüşmelerden sonra, bu kez kitaplar ve transistörlü radyolar için eylem başlattık. Bu eylem oldukça uzun sürdü. Dışarıdan çok destek alıyorduk. Açlık gevleri 15. gününe yaklaşıyordu. Aramızdan hastaneye götürülenler oluyordu. İdare, yemek yemeyi reddeden mahkûmun boğazına yaralaya yaralaya hortum sokup süt ve benzeri şeyleri mideye akıtma gibi vahşi yöntemlere başvurabiliyordu.

Ama başardık. İdare'yle toplu görüşmemizde Hapishaneler Genel Müdürlüğü ve güvenlikten biri de bulundu. Uzun tartışmalar ve pazarlıklardan sonra şunu söyledik: "Bizler devrimci ve marksistiz. Bizi buraya tıkmakla devrimcilikten vazgeçirmeniz mümkün değil. Devrimci ve maksist kitapları okumamızdan daha

doğal bir şey olamaz. Ayrıca her Allahın günü küfredip, eylem koyacağınıza kitaplarımızla oyalanırız; siz de kurtulmuş olursunuz. Bakın bize tanıdığınız ilk kolaylıkları kabul ettik. Üstelik koyduğumuz şartları çiğnemedik. Tek taraflı olarak uyduk. Şimdi de böyle olacak..."

Bu önerimiz adamlara mantıklı göründü ve devrimci kitapların cezaevine sokulmasına izin verildi. Bunun bir tek istisnası vardı: İsrail'e düşman ve Filistin yanlısı kitaplarla, doğrudan Filistin örgütlerinin yayınları, bir de işgal altındaki Filistin topraklarında yayımlanan gazeteler cezaevine girmeyecekti.

Yöntem aynıydı. Eğitim subayına kitap adı verilecek, o da bulursa getirecekti.

Serbestlik tanınca ortalık devrimci ve siyasi kitaplardan geçilmez oldu. Artık çeviri kuruluna çok az ihtiyaç kaldı. Çünkü Arapça kitaplar ortalığı kaplamıştı. Sovyet İlerici Yayınevi'nin Arapça çevirileriyle sunulan Lenin, Mark, Engels, Lenin ve Stalin'e ait her türlü yapıt gelebiliyordu. Brejnev doktirini uyarınca yayımlanan çeşitli kitaplar getirtiyor, tartışıyorduk. Ramle cezaevi olmaktan çıkmış; bir çeşit özel "siyasi okul" oluvermişti

Tartışmalar, konferanslar, Çin-Sovyet tezleri, Pekin-Moskova anlaşmazlığı, Mao-Kruşçev eleştirileri, Lenin'in örgütlenme üzerine tezleri...

İtiraf etmeliyim ki kitapların bu kadar bol olması biraz kafa karıştırdı. Çünkü devrimci kitaplar çok azdı. Türkiye'den gelenler ise yetersizdi. 1976 yılından başlayarak Türkiye'den gelen devrimci yayınlar çevrilip dağıtılana kadar zaman geçiyordu. Kitap okuma hevesiyle çok kimse, Sovyetler Birliği'ndeki egemen Kruşçev-Brejnev ideolojisi ve doktrinlerinin etkisinde kaldı.

Transistörlü radyo sözü verildi. Ancak bir türlü gerçekleşmedi. Bunun için İdare'yi uyardık. Eylem yapacaktık. Yeniden yasal yolları araştıracaklarını söylediler. Bu arada Faslı müdür gitmiş, yerine çok zalim biri gelmişti. Haklarımızı kısıtlama yollarına başvurdu. Bu kez, kazanımlarımızı korumak ön plana çıktı. Burda epeyce eylem koyarak direndik.

Derken Lübnan iç savaşı başladı. FKÖ'nün de katıldığı İlerici Güçler Cephesi başarılar kazanınca eylem yapıyor, çoşkuyla kutluyorduk. İdare böyle zamanlarda daha liberal ve hoş görülü davranıyordu bize.

Bir süpriz oldu: Suriye, Lübnan iç savaşında saf değiştirdi. Faşist falanjistlerin yanına geçti. İlerici Güçler ezildi. Bu cephenin lideri Dürzi Kemal Canpolat karanlık ellerce öldürüldü. Lübnan ordusunda başkaldıran ve büyük mevziler işgal eden ilerici Ahmed El Hatip Şam'a çağırılıp tutuklandı. Emrindeki birlikler dağıtıldı. Suriye, Falanjistlerle birlikte Filistin Mülteci kamplarından Tel Za'tare'i kuşatmaya aldı.

'Filistin'in Stalingrad''ı adını alan, açlığa, susuzluğa, kurşuna, hastalığa dayanan, fare yiyerek yaşamaya çalışan yaklaşık 30 bin kişilik bu kamp, 50 gün direndikten sonra düştü. Faşist Hıristiyanlar kamplarda korkunç katliam yaptılar.

Bunu fırsat bilen İsrail, Güney Lübnan topraklarını ilk kez işgal ederek "Fatehland" (El Fetih Toprakları) adını alan Filistin gerillalarından kurtarılmış bölge olarak kullanıp İsrail'e karşı mücadale verdikleri bölgeye girdi. Çok kayıp verdi, ama Filistinlileri biraz geriletmiş de oldu.

Araya Birleşmiş Milletler Örgütü girdi, ilk kez FKÖ ile İsrail arasında dolaylı bir ateşkes sağlanmış oldu. BM Barış Gücü bu bölgeye yerleşti.

Filistinlilerin gerilemesinin olumsuz etkileri oldu Ramle'de. İnsanlar umutsuzluğa kapıldı. "Her şey bitti" sananlar oldu. Bir bıkkınlık aldı herkesi. Eylem fikrinden uzaklaşanlar oldu. İdare bunu fırsat bilip başlangıçta istediğimiz talepleri salladı. Örneğin transistörlü radyo konusu. Biz artık, dışarıdaki olaylara destek olsun diye siyasi eylemler yapıyorduk. Cezaevi koşullarını düzeltilmesi bizim açımızdan ikincil bir şeydi.

Nihayet 1978 yılına doğru transistörlü radyo için yeniden eylem yaptık ve başardık. İdare, orta dalgası kuvvetli küçük radyoları kendisi satın alacak, teknik açıdan denetledikten sonra da para karşılığında bize verecekti.

Transistörlü radyolar serbest bırakılınca ilk işim Türk sanat müziği dinlemek oldu. İzmir Radyosu'nu çıkarıyordum. Gece 23.00 haber bülteninde yer alan haberler: Siyasi suikastler, sağ-sol çatışmasında öldürülenler, mal stokçularına karşı yapılan baskınlar vb... Bir de "Meclis Saati"ni kaçırmıyordum hiç. Türkiye gündemini yakalamaya çalışıyordum.

Bu arada Kızılhaç örgütünün kültürel yardım olarak gönderdiği *Le Monde, L'expres, Jeune Afrique, Nouvel Ovbservateur, Guardian, Time* gibi yabancı gazete ve dergileri de sırayla okurduk. Dünya siyaseti üzerine epeyce kültürel birikimim oldu. Gazetecilik ve Dış Haber uzmanlığına da o sıralarda merak salmaya başladım.

Böylece, yaptığımız eylemlerde yön verdiğimiz günlük bir yaşamımız oldu. Olağanüstü koşullar dışında hapishanede herhangi bir gün şöyle geçerdi:

Sabah 05.30'da uyanma zili. 06.00 sayım, 07.00 kahvaltıya gidiş, 08.00-12.00 arasında teftiş, istekler, koğuş temizliği ve koğuşta sessiz çalışma saatleri: Gazete okuma, siyasi, felsefi ve ekonomik konular incelenirdi. Ya da dindarların kendilerince kitap okumaları. 12.00'de öğlen yemeği. 13.00'e kadar güneşlenme ve günlük İbranice-Arapça gazete okuma. Gazeteler İdare'nin hesabındandı. 15.00-18.00 arası spor, banyo ve temizlik saatleriydi. Ayrıca ben bu saatlerde yanıma verilen bir Arap arkadaşla çeviri yapardım; ben söylerdim o yazardı. Saat 18.00-21.00 arası kitap okuma, sahada sohbet, dolaşma, iyi program varsa TV izleme. 21.00'den sonra gece sayımı, 23.00'e kadar koğuşta okuma, çeviri, tartışma ve 23.00 yatma...

"Savaş esiri olarak kabul edilmek ve muamele görmek için eylem yapmayı da düşündük. Bu, en üst eylemimiz olacaktı. Nabız yoklaması yaptık. Cezaevleri arasında haberleştik. Görüş alışverişinde bulunduk. Dışarıdaki tutuklu ailelerine konuyu açtık. Kamuoyu yaratmaları için hazırlanmalarını bildirdik. Çok dikkatliydik. Bu ciddi bir işti ve çok yönlü çaba istiyordu: Yurtdışı ve yurtiçi alışmaları, örgütler, dernekler, insanlar, zamanlama,

Birleşmiş Milletler, Amnesty, Kızılhaç. Bağlantısızlar Hareketi ve mahkûmların ölümüne direnişi... Sonunda konuyu FKÖ merkeze danıştık. Yanılmıyorsam şöyle bir yanıt geldi. "İsrail, önce FKÖ'yü tanımalı ya da tanıyacağına dair ortada bir işaret olmalı ki sizin savaş esiri olduğunuz kabul edilsin. FKÖ'yü tanımadan bu olmaz..."

Hapishane yemekleri genellikle ortanın altındaydı. Arada bir iyi yemekler de çıkmıyor değildi, ancak yiyecekler ya besin değeri çok düşük ya da bozuk olurdu. Ayrıca verilen yemeğin miktarı da çok azdı. Gene de Cuma günleri verilen tavuk ve pilav her şeye değerdi. Hele bir de Arapların çok sevdiği "kahve mırra" oldu muydu, keyfimize diyecek yoktu.

Tavuk verilmesinin nedeni de, İsrail Kibbutzlarında kuluçka makinesi yöntemiyle üretilen üretim fazlası piliçlerdi. Bir bakıma biz "ihracat fazlası tavuk" yemiş oluyorduk. Ama kimsenin "malın nereden geldiğini soracak" hali yoktu.

Benzer bir olay "muz ve portakal"da da oldu. 1977-78 yılıydı; Birdenbire "muz ve portakal" çıktı piyasaya. Hem sevinmiş hem de çok şaşırmıştık. "Hayırdır inşallah" diyorduk. Çok geçmeden mesele anlaşıldı. Filistinli örgütler, İsrail'in Avrupa'ya ihraç ettiği turunçgiller ve muzlara zehir şırınga ettiği haberini yaymışlardı. Gümrük denetimlerinde bir-iki numunede "zehir çıktığı" saptanmıştı. Avrupa ülkeleri İsrail'den giden bütün malları geri çeviriyordu. Eh! "ihracat fazlası" bu malları tüketmek için hapishanelerden intikam almaya çalıştı ve "siyasi mahkûmları kobay olarak" kullandı. Bereket, bu "ihracat fazlası"ndan hiç kimse zarar görmedi. Üstüne, bir mevsim boyu bol bol meyve yenmiş oldu.

Biz eylem yapıp cezaevi koşullarımızın iyileştirilmesini istemiştik. Bunu başarmıştık da. Ama Hapishaneler Genel Müdürlüğü de bir genelge göndermiş, tüm hapishanelerde çalışmayı zorunlu kılmıştı. Biz siyasi mahkûmlara askeri işler verilmiyordu. Basit işlerin yapılmasını istiyordu İdare. Kese kâğıdı yapma, yapıştırma, fermuar takma, karton bantlama gibi işlerdi bunlar.

Siyasi mahkûmlar buna karşı çıkmıyordu. Daha doğrusu bu tür üretime katılmama konusunda bir ilke kararı yoktu. Ortak bir görüşe de varılmış değildi. Zaten yapılan işlerden elde edilen çok düşük ücretler de esas olarak hapishane kantininde (haftada bir talepteki listeye göre dışarıdan getirtilirdi) tüketimi hızlandırmak amacına yönelikti. Çift yönlü bir emek sömürüsüydü bu. Ayrıca bazı insanlar sigara ve çay parası bile bulamaycak derecede yoksuldu. Bu ihtiyaçlarını kimseye boyun eğmeden, hapishanedeki çalışma karşılığında kazandıklarıyla gidermek istiyorlardı.

Bu tür işlerden en çok çalışanlar Filistinli dindarlar, doğru dürüst okuma yazması olmayan, kitap okumayı sevmeyen, nasıl vakit geçirileceğini bilemeyen çoğu El Fetih mensubu kişilerdi.

Aralarında benim de bulunduğum Halk Cephesi ve Demokratik Cephe'nin okuma yazma seven, gününü kitaplarla değerlendirmek isteyen siyasiler mecburen çoğunluğa uyup bazı işlerde çalıştık. Birkaç gün iç bahçede çapa salladık. Bu iş bitince kese kâğıdı ve fermuar yapar olduk. Ama bir şekilde bu işten kaytarmalıydık. Çalışmamak yasak olduğundan, işi yavaşlatma grevine gittik. O kadar ki bizimle birlikte çalışan Yahudi mahkûmlar günde 1000 kese kağıdı yaparken bizim yaptıklarımızın sayısı 50-60'ı geçmiyordu.

Bu işte bana en çok destek olan şu "kara şeytan" Ali Cedde idi. İdare durumu farketti ve bizi yedi gün zindan cezasına çarptırdı. Çıktık, gene aynı biçimde yavaş çalıştık: Başka iş verdiler, yine yavaş çalıştık; yine zindan. Yargılama sırasında Müdür Yardımcısı sordu?

- Kaç tane yaptın?

- Galiba 90 tane

- Bak, bir de sayarak yapmış. Oysa Yahudi mahkûm 1600 adet yaptı. Bu fark nereden ileri geliyor?

- Bilmiyorum, kapasitem böyle...

- Üç gün katıksız zindan cezası... Biz Ali Cedde ve bir iki arkadaşla üç gün zindanda yattık. Bir de hoş süpriz yaptık gardiyanlara.

Yanımızdaki zindandan hapishane kurdu olmuş, Arap bir mahkûm yatıyordu. Yemek yerine kuru ekmek geldi; yedik. Adli mahkûm sordu,

- Çocuklar, bu ziyafet üzerine birer sigara tellendirmeye ne dersiniz?

Şaşırdık kaldık. Zindanda sigara kesinlikle yasaktı. Bazen çöpçüler ya da yemek getirenler izmaritlerini atar, onları içerdik. Ama böyle bütün bir sigara, inanılmaz bir şeydi. Ben sigara içmediğim halde, inat olsun diye zindanlarda bize "atılan parçaları" hiç geri çevirmezdim. "Olur" dedik, "başımız üstünde yeri var sigaranın."

- Ama kimseye hiçbir şey söylemek yok, diye tenbihledi mahkûm.

- Tamam söz, ölmek var dönmek yok...

Az sonra sigara zindanın demir eşiği altında biraz açığa atıldı. Az bir çabayla sigara yakalandı ve yakıldı. Bir başkasına, oradan bir başkasına daha... Sigaranın son nefesini çekerken birimiz gardiyanı çağırdı:

- Gardiyan... gel hele! Şu ateşi ver de sigaramı yakayım.

Gardiyan başladı deliler gibi bağırmaya; alarm düdüğünü çaldı. Arama ve isyan bastırma ekibi geldi. Zindanlar boşaltıldı. Ara ara, bir şey yok... Yeniden zindanlara koydular bizi.

Ertesi gün aynı şeyi bir başka gardiyana yaptık. Yeniden aradılar zindanı. Bu kez tehdit edip biraz tartakladılar. Gene bir şey yok. Üçüncü gün bütün sıkı önlemlere rağmen aynı oyun devam etti. Sonunda Müdür Yardımcısı geldi ve bizi karşısına dikerek dedi ki:

- Sigarayı serbest bırakacağım sizin için, ama bu işin sırrını söyleyin.

- Bilmiyorum, bilmiyorum... bilmiyorum... dedi her bir mahkûm.

Biz yeniden cezalandırıldık. Ama bir şey söylemedik. Meğer işin sırrı şuymuş: Zindanda kocaman bir fare deliği vardı. Bu

mahkûm fareyi bir biçimde kendine alıştırmıştı. Ona yemeklerinden verirmiş. Bir parça yemek deliğin önüne konunca, fare alışkanlıkla çıkar gelirmiş. Bu mahkûm da daha önceden zindanın üst duvarına zulaladığı beş on sigarayla bir iki kibrit çöpünü naylona sarar farenin sırtına bağlarmış. Fare yemeğe her gelişinde sigara da sırtında gelirmiş. Deliğine gittiğinde sigara da ortadan kaybolurmuş. Mahkûm bu işi, eski bir arkadaşından öğrenmiş.

Bir grev, bir zindan cezası, bir çalışmayı yavaşlatma, bir tecrit hücresi derken, İdare bizden umudu kesti. En son eylemde, zindayken siyasiler de bizim lehimize tutum aldılar; İdare'yi, bu arkadaşları böyle yıpratırsanız biz de destek eylemi yaparız" diye tehdit ettiler. İdare bir daha bize hiç iş vermedi. Karşılığında bazı kişisel haklarımızı da kıstı. Ama biz aldırmıyorduk, çok sevdiğimiz kitaplarımıza kavuşmuştuk.

Ben, yedi yılda toplam yedi ay bilmem kaç gün zindana girdim. Ya garidayana küfürden ya İsrail'e hakaretten ya da bir çok insanın da katıldığı siyasi eylem yapmak, örgütlemekten ötürü verilen cezalardı bunlar. Son olarak da çıkmamdan üç gün önce zindana atıldım...

Bir de Hakem ve Barış Kurulumuz vardı. Bu Kurul görece tarafsız, nesnel olmaya çaba gösteren, neredeyse örgütlerüstü; meselelere ulusal dava açısından yaklaşan, örgütsel bakımdan deniyimli, hapishane koşullarını iyi bilen Filistin örgütü temsilcileriyle; konumu gereği tarafsız ve bağımsız devrimcilerden oluşurdu.

Birincil görevi, İdare-mahkûm ilişkilerini düzenlemek. Bu bağlamda eylem de dahil alınacak her türlü kararı veya önlemi incelemek; sonuca bağlamaktı. Muhbirlere karşı alınacak tutumu saptamak, gerekli kararları vermekti.

İkincil görevi ise Filistin örgütleri arasındaki siyasi anlaşmazlıkları çözmek, hapishane içine yansıyan sürtüşme ve çatışmaları önlemekti.

Dürzi köylü önderi Heil Ebu Cebel ile beni de bu Kurula seçtiler. O herhangi bir örgüte mensup değildi ve arkasında akraba ve köylüleri vardı. Çok tarafsız ve makul biriydi. Sorunları çözmeyi severdi.

Ben ise, Özel Müebbetlikler Bölümü'ne indiğim ilk günden beri konumumu herkese açıklamıştım: Örgüt olarak El Fetih adına geldim. Bu örgütün her türlü olumlu çalışmasına katılırım. Ama aynı zamanda marksistim. Bu yüzden de bu alanda propaganda yapar, tartışır ve ilişki kurarım. Dahası ben Filistinli değil, misafir bir devrimciyim. Dolayısıyla örgütlerarası çekişmelere, çatışmalara katılmam. İdare'yle olan her türlü mücadelenize katılır ve destek veririm. Gerekirse öne bile çıkarım."

Yedi yıl aynı tutumu sürdürdüm.

Bu kurul hapishane eylemleri ve ajanları hakkında bazı kararlar aldı, başarılı oldu. Ama en zor günlerini İslamcı-marksist çatışmasında yaşadı.

İsrail, Filistin'i işgal ettiği günden beri "dini" teşvik etti. Dini yayılmaya göz yumdu. 1967 yılından sonra da umutsuzluğa düşen halkın önüne "tek çözüm dindir" sloganıyla çıktı gerici unsurlarla feodal işbirlikçiler.

Bir zamanlar (1948'de) İsrail'e karşı mücadele bayrağını taşıyan Mısırlı Müslüman Kardeşler örgütü kendi kabuğuna çekildi. Bu örgütle bağlantılı olarak çalışan Arafat ve özellikle Ebu Cihad gibi önderler, esas olarak yurtsever milliyetçiliği ve demokrasiyi seçtiler. Bağımsız, laik ve demokratik bir Filistin kurma amacını güttüler. Çünkü bu küçücük toprak parçasında Hıristiyanlar, Yahudiler, Müslümanlar yaşıyordu. Ayrıca 1936-48 direnişlerinde mezhep kavgası yüzünden küstürülen Dürziler, İsrail'in yanında yer almıştı. Üstelik Filistin direnişi saflarındaki ana muhalefet hareketi, Halk Cephesi, Demokratik Cephe ve Komünist Partisi'nden oluşan marksistlerdi.

Yurtsever oldukları için çoşkuyla ama temelde bilinçsizce, ilk eylemlere katılan Filistinlilerin dinlerine bağlılıkları kişiden kişiye değişiyordu. Örneğin Ebu Haşim adlı bir yurtsever, oruç tutar

ama namaz kılmazdı. Felsefesi de şuydu: "Bir gün kendine, bir gün Allah'ına, bir gün de uçkuruna..."

Bunun yanında Hacca gitmiş ya da namazında niyazında ama İslamcılığı siyasi bir görüş olarak benimseyenler de vardı. Bir de El Fetih üyesiyken çok başarılı bir sınav vermiş, ama işkencede aklını oynattıktan sonra Ramle akıl tedavi merkezinde uzun yıllar yatıp iyileşen Ebu Rumi gibi çok dindar, İslamı felsefe olarak ileri süren, bu amaçla El Fetih içinde "dinci örgütlenmeye" gidenler de bulunuyordu. Doğal olarak El Fetih temsilcileri", laik bir örgüt olduklarını vurgular" bu tür örgütlenmelere ve hizipleşmelere meydan vermezler; bastırırlardı.

Başlangıçta çıkma umuduyla yanıp tutaşan ya da hapisliğin ilk yıllarına aldığı müebbed cezadan etkilenmeyen bazıları da yavaş yavaş karamsarlığa kapılıyor, kendilerini dine veriyor; siyasi örgütlerini terk ediyor, ayrılma dilekçelerinde "Huzur aradıklarını" belirtiyorlardı. Direnişle teslimiyetin mücadeleyle yan çizmenin kararlılıkla dönekliğin denek taşıydı hapishane.

Zaman içinde bu etkenler belli bir birikim yarattı. Kendilerini İslam'a verenlerin sayısında artış oldu. Tek tek kopuşlar bireysel düzeyde Kur'an okuma, namaz kılma ve dini kitapları inceleme çerçevesiyle sınırlı kaldı.

Ancak 1948 yılında işgal edilen Filistin topraklarında olup da El Fetih içinde yer alan, bu yüzden çeşitli cezalara çarptırılıp Birinci Genel Bölüm'de bulunan siyasi mahkûmların bir kısmı bilinçli dinciydiler. O bölümde ağırlıkta olmayan siyasiler, aslında sahip oldukları kolaylıkları mücadeleyle kazanmamış, İdare vermişti kendilerine.

Ayrıca siyasi eğitimsizlik, bilinç geriliği, siyasi yayınların olmayışı, bu bölümdeki insanları, yarı adli yarı siyasi, esasta "eyyamcı ve tavla türü oyunlarla gün geçiren" gruplara dönüştürmüştü. Yer yer bu mahkûmlar tel tel olup kendi küçük dünyalarına hapsolmuşlardı. Toplumsal dayanışma ruhu da bitmişti. Ayrıca, El Celil/Muselles gibi bölgelerde uzun yıllar ulusal ruhun uyanışına ve konünizme karşı set çekmek amacıyla, İsrail

istihbaratı tarafından teşvik gören dindarlık, Müslüman Kardeşler örgütünün bazı kalıntılarını da harekete geçirmişti. Reformcu, uzlaşmacı İsrail Komünist Partisi (REKAH) saflarında bulunan Araplar daha çok bir şey yapamamanın sıkıntılarını yaşıyorlardı.

Nitekim bu partiye tepki olarak yurtseverlik temelinde oluşan "Evled-ül Qura" (Köy Çocukları), kurulduğu 1970 yılı ortalarında, halk direnişini İsrail parlametosuna hapsetmek isteyen REKAH'ı, Arap yoğun bölgelerde neredeyse silip süpürüyordu.

Bu potansiyeli gören Müslüman Kardeşler örgütü, 70'li yılların ikinci yarısında başlayıp 1979'da Humeyni'nin İrah Şahı'nı devirmesiyle doruğa ulaşan islamcı tırmanışın bölgedeki bir parçası olarak, İsrail istihbaratının da hoşgörüsüyle alttan alta çalışmalara başladı.

Bu çalışmaların içinde El Fetih adına gelmiş, ama İslamcı siyasette direnen Nebil adlı, insan azmanı birinin ailesi de bulunuyordu. İdare'nin göz yummasıyla, Nebil için dışarıda bulduğu her türlü İslamcı siyasi yayını cezaevine soktu. Nebil içeriden, Müslüman Kardeşler'in çekirdeği dışarıdan çalıştılar. Nebil, Birinci Bölüm'de insanları İslamcı yayınlar, özellikle de Mısır Müslüman Kardeşler Örgütü'nün iki önemli lideri Hasan El Benne ile Seyyid Kutub'un kitaplarıyla tavladı. Umutsuzluklarını iyi kullandı. Heybetli görünüşünü kullanarak onları korudu, etkiledi. İslamcıların ilk çekirdeğini kurdu.

1975-77 yılları arasında esas olarak örgüt inşasını sürdüren Nebil, Filistinli siyasilerin eylemlerine katılmadı. Zaten başka bölümde olduğu için onu eyleme zorlayacak kimse yoktu. Oradaki siyasiler, ya "bana ne lazımcı" tiplerdi ya da isteseler de onunla baş edemeyecek durumdaydılar. Nebil, adli suçlardan yatan Bedevilerle başka Arapları da yanına çekti, eylem kırıcılığı yaptı. Siyasi çalışmalara ve açlık grevlerine katılmamak için İslami bir kılıf da uydurdu: "Bu vatanı kurtarmak bize düşmez, toprak Allah'ındır; kime isterse ona verir. Ayrıca Ramazan dışında oruç

tutmak günahtır. Açlık grevi dinimizce yasaklanmıştır" derdi. Bu da İsrail'in çok hoşuna giderdi. Siyonistler memnundu; Filistin direnişi bölünüyordu. Nebil'in örgütlenme çalışması, bütün sahayı kaplayacak ölçüde toplu namaz kılma ve dışarıdan müftü getirip, Cuma hutbeleri okutmayla taçlandı. Dinciler artık Filistin örgütlerine rakip olarak ortaya çıkıyor. Özel Bölüm'de olan bizlere meydan okuyorlardı.

Bu bağlamda, Nebil bizim kaldığımız Özel Müebbetlikler Bölümü'ndeki İslamcılara, basit dindarlarlara ya da dine sığınanlara el attı. Onları "örgütlenmeye, toplu namaz kılarak güç gösterisi yapmaya, kâfirlere meydan okumaya" çağırdı. Planlanan yavaş yavaş gerçekleşiyordu.

Demokratik Cephe ve Halk Cephesi, gelişmeler konusunda El Fetih'i uyardı. Bu örgüt başlangıçta pek aldırmadı. Tehlikeyi gördüğünde ise, iş işten geçmişti. El Fetih temsilcileri, "isteyen bir ya da birkaç kişinin koğuşlarda namaz kılabileceğini ama bu toplu namazı sahada yapıp siyasi bir güç gösterisine dönüştürmenin kesinlikle yasak olduğunu" bildirdiğinde, atı alan Üsküdar'ı geçmişti. Nitekim bu grup, günümüzde FKÖ'yü tanımayan Arafat'a rakip, Kuveyt-Suudi gericileri tarafından desteklenen intifada sürecinde bağımsız davranan ve şeriat isteyen HAMAS'ı kurdu.

İslamcı akım önce ezan okudu bir öğle vakti. Sonra sahanın orta yerinde tam bir gövde gösterisi yaptı; toplu namaz kıldı. Derken, bu gelişmeye öteden beri diş bileyen Halk Cephesi'nin elemanları, dincileri dağıtmaya başladılar. Bir arbededir koptu. Saha ana-baba gününe döndü. Kavga bir saatten fazla sürdü alarma gelen hapishane çevik kuvveti tarafları zor ayırdı. Herkesi koğuşlara kapattı. Birkaç gün dışarı çıkmama cezası verildi. Bu süre içinde İslamcılar, Birinci Genel Bölüm'deki Nebil'in yanına verildiler. Arada çok temiz, dindarlar da gitmişti. Olay tam bir İslamcı / Komünist çatışmasına dönüştü. Dışarıya da böyle yansıdı. Birinci Bölüm İslamcıların karargâhı olmuştu artık.

İzleyen günlerde, İslamcılar, İdare'nin yardımıyla, kendi bölümlerinden geçip ziyarete gitmekte olan Halk Cephesi'nden iki kişinin kolunu kırdılar. Uzun görüşmelerden sonra Barış Kurulu anlaşmayı sağladı. Ama olan olmuştu.

Mahkûmların en çok sıkıntısını çektikleri şey hastalıkların tedavisiydi.

Doktorlar genelllike, Sovyetler Birliği'nden göçmüş, komünist düşmanı, neredeyse ırkçı Siyonist adamlardı. Filistinli hastalara bakmaz, hatta onlardan nefret ederlerdi.

Bu doktorlardan birinin bana verdiği ilaç allerji yaptı. Yüzüm gözüm yara bere içinde kaldı. Tedavi eden de olmadı.

Bir başka ilaç tam iki gün boyunca hiç durmaksızın "hıçkırık nöbetine" yakalanmama yol açmıştı. Hayatımda bu kadar sinir bozucu şey görmedim. Bir de hıçkırık durmayınca sinirleniyorum, sinirlendikçe daha çok hıçkırıyorum.

Sait adlı bir Filistinli'nin başına gelen hastalık çok ilginçti. Atletik yapılı ve hayat dolu bu genç, bacağındaki bir sinir ve damarın çarpılması sonucu yatalak oldu. Siyatik gibi bir şey bu. Doktora defalarca gitti, ama durumu daha da ağırlaştı. Sait bütün bölümün sorunu oldu. Toplu eylem yaptık. Sait göz göre göre sakat kalacak, belki de ölecekti. İdare tedavi için söz verdi, ancak işleri savsadıkça savsadı. Sonunda bir çare düşündük. Sait'i dededen kalma yöntemle tedavi edecektik. Ancak bu işin uzmanı başka bölümdeydi. "Ne yapalım, nasıl edelim" diye düşünürken, bir arkadaş şöyle bir öneri getirdi: "Yalancıktan ikiye bölünüp, toplu kavga edecektik. Uzlaşma için de başka bölümlerden birkaç isim isteyecektik. İdare muhtemelen bunu kabul ederdi. Barış görüşmesi arasında, söz konusu mahkum da Sait'i tedavi edecekti."

Denileni yaptık. Müthiş bir kavga başladı. Hapishane üst düzeyde alarma geçirildi. Herkes koğuşlara sokuldu, dövüldü. Bir kısmımız da zindana tıkıldı.

Güya kimse korkusundan koğuşlardan çıkmıyor, havalandırma için sahada dolaşmaya cesaret edemiyordu. Öyle ya, "rakibi

var" ve her an "vurulabilir". Bu kez, İdare temsilcileri çağırdı. Barışma için belli bir süre tanıdı. Temsilciler barışın: "Talimatla değil, Arap geleneklerine göre mümkün olabileceğini" belirtti. Buna göre, "Bölüm dışında belli isimler" gelmeli, barış için tarafları ikna etmeliydi.

Daha fazla huzursuzluk istemeyen idare, "öneriyi makul" karşıladı. Ancak adı geçen "arabulucu mahkumların" gardiyan gözetiminde bölüme indirilmesini de şart koştu.

Beklenen gün geldi. Arabulucular koğuşa girerken, biz de Sait'i hazırladık. Fevzi adlı arabulucu, esas olarak Sait'in ayağıyla ilgilenecekti. Nitekim işler planladığımız gibi yürüdü. Fevzi, Sait ve benim de aralarında bulunduğum birkaç kişi, koğuşun kuytu bir köşesine çekildik. Barış görüşmesi yapar görünerek, Sait'in ayağına tedavi uyguladık.

Tedavi basitti. Bir parmak boyunda bez parçası sigara böreği gibi büküldü. Sait'in ayak başparmağının üstüne gelen damarda küçük bir yara açıldı. Sonra da bu bez parçası sigara ateşiyle yakıldı. İçten içe köz halini alarak yandı. Yandıkça da Sait'in etini, damarını bir parmak kalınlığında yaka yaka içeri doğru ilerlemeye başladı. Bez parçasının yakarak açtığı yaranın derinliği iki santime yaklaşınca iş bitti. Sait ne "ah" dedi, ne de "of...!"... Sadece iki kez yüzünü buruşturdu. Ve bizimle görüşmesini sürdürdü.

Mucize gerçekleşti. Sait, hiçbir doktorun kurtaramadığı hastalıktan iki ay içinde sıyrıldı. Üçüncü ayında "yatalak Sait", sahaya çıkıp koşmaya başlayınca, İsrail hapishanesindeki tedavi yöntemine güven kalmamıştı artık.

Evlendim. 1975 yılından sonraki hapislik günlerimde önemli bir değişiklik de buydu. Eşim İskandinavların o bilinen beyaz tenli, sarışın, kahverengi gözlü ve güler yüzlü İsveçli kızlardandı. Yahudi kökenliydi, bu yüzden hem İsrail hem İsveç vatandaşı olma gibi bir ayrıcalığı da vardı.

Ama İsrail yasalarına göre her Yahudi'nin askerlik yapması zorunluydu. Eşim Suzanne, Troçkist'ti. Ayrıca, Filistin halkını

sevdiğinden İsrail ordusunda hizmet vermek istemiyordu. Üstelik İsveç'de öğrenim görüyor ve çalışıyordu.

Avukatım Lea'nın yakın dostu Suzanne için, ben bulunmaz nimettim. Çünkü bir Yahudi kadını, askerlik yapmamak için ya Yahudi olmayan biriyle evlenmeli ya da düpedüz dindarlık belgesi almalıydı. Benimle evlenmesi gelmiş akıllarına çözüm olarak Sonra bana açtılar.

Ben de dünden razıyım. İsveç yurttaşıydı, mahkumiyetim bittikten sonra, Türkiye'ye gidemediğim takdirde, İsveç'e rahatça sığınabilecektim. Lea çöpçatanlık yaptı, bizi tanıştırmaya söz verdi.

Önce İngilizce mektuplaştık. Suzanne mektupla bana âşık olduğunu, beni sevdiğini ve evlenmek istediğini açıkladı. Ben de benzer türden mektuplarla karşılık verdim. Bu arada siyaset de yapıyoruz yazışmalarda. Derken önce nişanlı olarak beni ziyarete geldi. Yanında Lea ve başka bir arkadaşı. Bu ağabeyimden sonra ikinci özel ziyaretim olacaktı.

Evlenme tarihinde anlaştık. Olaya Avukatım Lea kefil oldu. Her şeyi o hazırladı. İdare binasındaki toplantı odasında nikahlandık. Suzanne'nın nikâh şahidi Lea, benimki de onunla birlikte gelen bir adam. Çevremizde gardiyanlar; silahların gölgesinde evlendik...

Nikâhı Müslüman müftünün denetiminde Şeriat hükümlerine göre kıydırdık. Müftü gereken soruları bana ve Suzanne sordu "evet" yanıtını aldıktan sonra nikâh işlemi başladı.

Ama Müftü,

- Mahr gerek (bir çeşit başlık parası) yoksa şeriatça caiz olmaz nikâh, dedi.

Ben de kuruş yok, çünkü İdare'de. Kabul etmedim.

- Başlıksız olmaz mı, biz razıyız ya...

Olmazmış. Araya avukatım girdi, yanılmıyorsam sembolik olarak 50 İsrail kuruşu koydu. Müftü "nikâhı" kıydı, bitirdi.

Sıra geldi gelini kutlamaya. Çevremde garyidanlar ve nöbetçi subay. Önümde müftü, yanımda Lea. Suzanne'ı öpmem gerek.

Utanıyorum... İmkânsız, olamaz! Bunca yaşıma girmişim; tek kız öpmemişim. Üstelik herkesin gözü önünde. Lea dürttü, öne iteledi.

Gittim, bir an Suzanne sarıldım; dudaklarından öptüm ayrıldım. Bu iş hoşuma gitmişti, işi pişkinliğe vurdum, bir daha öptüm...

Suzanne sonraki yıllarda çok yararlı oldu bana. Avrupa'yla aramda bir çeşit kuryelik yaptı. Yasal yollardan ve görüşmelerde söylediklerimi arkadaşlara iletti. Bana para yardımı yaptı. *Aydınlık* gazetesinin kampanyasına katıldı maddi olarak. İsveç'teki Türkiyeli devrimcilerle ilişki kurdu. Okuldan eski arkadaşım Özer Yavuz'la görüştü. Durumumu anlattı.

Annesiyle kız kardeşini beni ziyarete gönderdi. Bana Avrupa hakkında bilgi verdi. Çıkmamdan tam bir ay önce de son kez geldi. Sığınma hakkı verilmesi için İsveç hükümeti nezdinde büyük çaba gösterdi, propaganda yaptı. Ama büyük bir şansızlık; tam da o sırada kırk yıllık Sosyal Demokrat iktidar düştü, yerini muhafazakârlar aldı. İsrail istihbaratı MOSSAD ve hükümet, birlikte ortak bir terörist liste hazırladı. Buna göre, ben "dünyada en tehlikeli 100 teröristten biriymişim..." Bu liste tek tek Avrupa ülkeleri hükümetlerine dağıtıldı. Zaten göçmen politikasında değişikliğe giden İsveç hükümeti bu listeyi alınca beni kabul etmeyi reddetmediyse de onaylamadı.

Suzanne ile anlaşmıştık. Nikâhımız bir formaliteydi, birbirimizi seversek gerçekten evlenecektik. Kız bana ciddi ciddi aşık olmuştu. Benim duygularım çok karmaşıktı bu konuda. 1980'de Türkiye'ye geldikten sonra pasaport alıp çıkamadım bir daha. Bu yüzden de Suzane, mahkeme kanalıyla boşanma talep etti. Onaylı bir belgeyi İsveç Mahkemesi'ne gönderdim. Boşanmayı kabul ettiğimi bildirdim. 1983 yılında ise Suzanne'den şöyle bir belge geldi: "İki çocuğum var, babalarının sen olmadığını beyan eder misin?" Bunu da yerine getirdim...

Anlayabildiğim kadarıyla şu İsveçli kızlar hayli bağlı ve fedakâr oluyorlardı. Filistinlilerle evli birçok İsveçli kızın bağ-

lılıkları üzerine epeyce şey anlatıldı bana. Ama ben somut bir örnek vereyim: 1976 Lübnan iç savaşı sırasında kuşatılan Tel Za'ater Mülteci Kampı 50 gün açlığa, savaşa, bombaya, zulume ve hastalığa direnip düşmüştü. Buradaki 30 bin kişiden biri de İsveçli hemşire bir kızdı. Gönüllü Hemşireler Birliği çerçevesinde gelip kamplarda sağlık görevlisi olarak çalışmıştı. Bu arada bir filistinli gerilla ile evlenmişti. Kamp kuşatılırken Filistinlilerle birlikte kalmıştı. Faşist Falanjistler, "kamptaki yabancı uyruklu ve Hıristiyan olan Batılalara özel izin vermiş, dışarı çıkıp kurtulmaları için belli bir süre de tanımıştı." Ancak bu yiğit hemşire "faşist ayrıcalığı" reddetmiş, karnında çocukla direnişi sürdürmüştü. Görev anında revire düşen bir bomba sonunda bacaklarını ve kollarını kaybetmiş; karnındaki bebeği düşürmüştü. Kamp düştükten sonra bile azminden bir şey yitirmeyen bu hemşire İsveç'e götürülmüş, daha yaralı tedavi edilmeden İsveç ve Avrupa kamuoyunu, Filistinliler için ayağa kaldırıp son görevini yapmıştı.

Hıristiyan da oldum. Suzanne ile evlendiğim yıl gerçekleşti bu. Benim gibi hiçbir dine bağlı olmayan, Tanrı'ya inanmayan biri için anlamsızdır Müslüman ya da Hıristiyan olmak. Ama amaç başkaydı.

İsrail, Filistinli örgütlere karşı müslümanlığı kışkırtırken bir yandan da İslam'dan nefret ederdi. Bu amaçla islamiyetten ayrılıp din değiştirmek isteyenlere kolaylık gösterirdi. Nitekim hapishane Müdürü'ne "Hıristiyan olmak" istediğimi belirtince, hiç güçlük çıkarmadı; hemen kabul etti. Zaten Türkiyeli idim, belki bu yolla Filistinlilerden uzaklaşırdım.

Oysa niyetim başkaydı. Filistinlilerle anlaşmıştık, Hıristiyan olacak, öteki bölümde bulunan, Filistin için gelmiş, hemen hepsi doğuştan Hıristiyan devrimcilerle tanışacaktım. Hiçbir ayine gerek duyulmadan, adım Hıristiyanlar listesine yazıldı.

Hapishane idaresi, Hıristiyanlar için dışarıda rahip ya da papaz getirtirdi. Ne denli siyasi olursa olsun özel cezası bulunmadıkça, bütün hıristiyanlar haftanın bir-iki gününde belli bir

odada papazın karşısına çıkardı. Burada Papaz dini vaazlar verir, "Hz. İsa'nın ne denli güçlükler içinde kalıp eziyet çektiğini" açıklardı. Bu bağlamda "hayatı sevmemizi ve sabırlı olmamızı" öğütlerdi. Bazan İncil'den tek tek ya da topluca bölümler okuturdu.

Paskalya Yortusu, Yılbaşı gibi özel günlerde basit armağanlar ve şarap getirirdi. Yılbaşı gecelerinde, İdarenin bizim için ayırdığı özel bir odada sabaha kadar televizyon izler, Noel ağacı eşliğinde eğlenirdik. Biz de siyasiler olarak temel siyasetlerimizi ve bağlantılarımızı bu münasebetlerle kurardık.

Hıristiyan olmanın çok yararını gördük hapishanede. Samimiyeti biraz ilerletince rahiplerden bazılarını dışarıyla bağlantı kurmaları konusunda ikna ettik. Bir sürü kitap ve mesaj gelip gidiyordu. Hz. İsa'nın bu izleyicileri aracılığıyla.

Ben çıkmadan biraz önce, bizim Hıristiyan siyasi gruptan hemen hiç kimse kalmayacaktı. Çünkü çoğu tahliye oluyordu. Bu nedenle bir gün Papazı çok sıkıştırdık:

- Allah var mı, nerede?

Papaz anlattı, anlattı... Biz diyalektik açıdan yanıtladık. Görüşlerini çürüttük. Papaz düşünmek için süre istedi.

Verilen "süre" bitince yeniden geldi; anlatmaya başladı. İkna olmadık. En son dedik ki;

- Yanıtını bulmadan bir daha bize vaaz vermeye gelme! İş burada kapandı.

Yıllarca sürdürdüğüm Hıristiyanlık maskesi altında ilk tanıdığım siyasi kişi, İsviçreli Bruno Bergue oldu. Uzun boylu, sarışın, yakışıklı, İngilizce, Faransızca ve İtalyanca konuşan, sonradan öğrenmesine ve gırtlak harflerini telaffuz edememesine rağmen Arapçayı kuralına göre çok iyi kullanan, efendi bir delikanlı olan Bruno, Halk Cephesi tarafından örgütlenmiş, İsrail'de eylem yaparken yakalanmıştı. Kendisiyle bu Hıristiyanlık seansları ve yılbaşı gecelerinde çok iyi anlaştık. Benden önce özgürlüğe kavuştu. Ama bir daha da bana yazmadı.

Geçenlerde Kürt sorunu hakkında görüşümü almaya gelen İsviçre *Hebdo* dergisinin muhabirine sordum, tanıyormuş.

Halk Cephesi saflarından gelip, eylemden sonra yakalananlardan biri de Şili yurttaşı Arap kökenli Carlos'tu. 15 yıl ceza aldı. Siyasi perspektifini kaybetmedi. Ama kendisine gösterilen ilgisizlik nedeniyle karamsarlık içinde kıvrandı durdu. Hapishane atölyelerinde çalıştı.

Çok sonraları aramıza katılan Bader Meinhoff örgütünden, adını unuttuğum Alman devrimcisi de Halk Cephesi adına eylem yapmış; Kenya'ya uçak kaçırmıştı sevgilisiyle. Alman SS birlikleri ile İsrail komandolarının ortak baskınında uçak kurtarılmış, iki nişanlı İsrail'e getirilmişti. Yıllar boyu hücrelerde kimseyle görüştürülmeden yatırılan bu iki devrimcinin yaşamı, tam bir trajediydi. Kendisini gördüğümde yeni yeni gün yüzüne çıkarılıyor, insanlarla görüştülüyordu. Bedenen çok çökmüş olmasına rağmen, morali yüksek olan yabancılardan biriydi bu Alman devrimci. Kararlılığını hiç yitirmedi. Çok güzel Arapça konuşuyordu. Ailesi baskı yapınca Alman hükümeti devreye girmiş; İsrail'den, bu devrimciyi sakladığı hücrelerden çıkarmasını istemişti. Görüştüğümüzde, trajedisi annesi aracılığıyla Batı basınına daha yeni yansımıştı.

Bana Almanca öğretmeyi önerdi ama istemedim. Çünkü bir yılım vardı. Almanca'dan pek hoşlanmıyordum.

Ermeni Agop ise Ürdün lehine İsrail'de casusluk suçundan yakalanmıştı. Ailesi Türkiye'den, Antakya taraflarından gelmeydi. Kudüs'e yerleşmiş; oradaki Ermeni okulunda Türkçe öğrenmiş ama yarısını unutmuştu. Giderek siyasileşen, Agop, Filistin örgütlerine sempati duyuyordu. Bana Ermeni örgütlerinden Taşnak ve Hınçak, 1915 Osmanlı-Ermeni çeteleri çatışmalarından, bugünkü Ermeni toplumunun durumundan çok söz etti.

Pek bilmediğim bu konuda çok aydınlandım. Ne var ki, ASALA ortaya çıkıp Türk temsilciliklerine karşı bir dizi suikast yapınca mücadele yöntemleri konusunda başlayan görüş ayrılığı,

Ermenilere "vatan" talebiyle anlaşmazlığa dönüştü. Agop'a göre "Büyük Ermenistan" Kars-Erzurum-Bitlis-Muş, Maraş, Antep-Tunceli... gibi Kürt yoğun bölgeleri kapsıyordu. Burada salt Ermeniler yaşıyordu. Bu yüzden toprak talebi bu bölgeleri kapsamalıydı.!"

Ben ise şunu savunuyordum: "Osmanlılar Ermeniler'i kestiler, astılar bu tamam. Ermenilerin zulümden kaçarak sürgün oldukları gerçeği de tamam. Ancak senin "doğal Ermenistan" dediğin yerlerde büyük çoğunlukla ve çağlar öncesinden beri Kürtler oturur. Ayrıca tarih içinde; Türkler, Süryaniler ve Çerkesler de gelip yerleşmişler bu bölgeye. Devrimci bir hürümet kurulduğunda yapılacak en iyi iş, tarihi hataları düzeltmek; evinden köyünden zorla ayrılanlara geri dönme olanağa vermektir. Tarihsel adalet böyle sağlanır... Ama toprak talebi olmaz..."

Benden önce tahliye olan Agop Kuveyt'e gitti yerleşti, bir daha da kendisinden haber alamadım.

Kuveyt, Suudi Arabistan ve Ürdün'de teknisyenlik yapmış İngiliz John da İsrail aleyhine casusluktan yakalanmıştı. Ürdün istihbaratı adına çalışan John çok neşeli, siyasileri seven; onlarla iyi geçinen, arada bir mesajlarımızı dışarıya ileten biriydi. Çıktıktan sonra nereye gittiğini bilen olmadı.

Doğu Alman Karl, son derece yakışıklı ve ciddi bir adamdı. Sadece bir kez geldi ayine. Anladığımız kadarıyla Sovyetler Birliği lehine üst düzeyde casusluk faaliyeti yapmış, yakalandıktan kısa bir süre sonra bir MOSSAD ajanıyla değiştirilmişti.

Fransız Dominique sıska, sinir küpü, çok toydu. Hiç yerinde duramaz, hemen herkesle hırlaşırdı. Buna rağmen katlanırdık. Fransa'da iken bilinmeyen bir Filistinli tarafından örgütlenmiş, Kıbrıs Rum kesiminde biraz kalmış. Bir süre zarfında Rum polisi tarafından şüpheli kişi olarak yakalanmış, "Filistin örgütlerindenim" deyince araya girenlerin hatırına serbest bırakılmış.

İsrail'e eylem yapmak amacıyla gelmiş. Ancak kendisini Kıbrıs'tan beri izleyen MOSSAD ajanları tarafından daha ha-

vaalanı kapısındayken kıskıvrak yakalanmış. Fransız, aynı numarayı çekmiş; "Ben Filistin örgütlerindenim..." Ama bu kez, Filistin örgütünden olmak, bizim Fransızı Ramle'ye tıkmıştı...

Panayotis Paskaliz, sui generis denilen kendine özgü bir tipti. Çam yarması, esmer, gözlüklü, kırk yaşlarında, Kıbrıs Komünist Partisi AKEL'in, yurtdışı ilişkilerinden sorumlu bir gazeteciydi. Görevi gereği dünyayı dolaşmıştı. Bu arada Moskova'daki bir şenliğe katılırdı.

İş Moskova'da mı yoksa Lefkoşe'de mi biter bilinmez; ama Panayotis, El Fetih ya da Demokratik Cephe yararına, İsrail'deki askeri yerlerin fotoğrafını çekmeyi kabul etmiş. Bu amaçla İsrail'e gelmiş önceden belirtilen askeri noktalara yaklaşıp bazılarının fotoğrafını çekerken yakalanmış. Yanılmıyorsam bir çeşit "casusluk" faaliyeti suçlamasıyla 10 yıla mahkûm oldu.

Tipik bir entellektüel görünüm veren Panayotis, bir iki konuşmanın dışında siyasetten pek söz etmezdi. Sürekli çay ve sigara içerdi. Eyyamcıydı, neşeli ve hoş sohbetti de. Meclis toplantılarından hoşlanırdı. Hep şaka yapardı ama şakalarının arkasında sinsice sorular ve iğneler olurdu.

Herkesle iyi geçinirdi. Balık gibiydi, özel sırlarını açıklamaz kendini ele vermezdi. Bazen KGB ajanı olduğunu düşünürdüm Paskaliz'in.

Bizim Kıbrıslı'nın kafadarlarından, El Fetih üyesi, El Nasıra (Nazaret) kentinin ileri gelen zengin Hıristiyan ailelerinden, aristokratla burjuva arası bir zihniyete sahip Ali Şakkur'la son derece samimiydi. "O satranç senin bu satranç benim, o koğuş senin bu koğuş benim" diye akşamı ederlerdi. Ali, Paskaliz'e, "ayartıp yoldan çıkardığı rahibelerin sayısını ve vücutlarını" anlatır, Paskaliz de "evlilik dışı kaçamakları'ndan neredeyse dizi yapardı.

İkisi de iyi niyetli; bir eylem anında hemen katılan, destek veren, dışarıyla bağlantı kuran; İdare'ye pek taviz vermeyen tiplerdendi. AKEL, Paskaliz uğruna tüm Kıbrıs'ı ve hükümetini se-

ferber edince "örgütlülük düzeyine imrenmiştim doğrusu." Sanırım çok kalmadan Kıbrıs Rum Hükümeti belli bir jest karşılığı, Paskaliz'i çekip çıkardı İsrail'den.

Hıristiyan olmamakla birlikte Ebu İbrahim dediğimiz Senegalli'nin subay da hapse düşen yabancılardandı. İsrail, Güney Lübnan'ı işgal edince Filistin direnişinin karşısında durdu, kayıplar verdi. Bu yüzden Birleşmiş Milletler örgütünün ateşkes önerisini kabul etti. Bu bölgeye Barış Gücü gönderdi. Filistinliler Barış Gücü içindeki Üçüncü Dünya ülke askerleriyle iyi ilişkiler kurdular. Filistinlileri yanlarına çektiler. Bu arada Senegalli subay olan Ebu İbrahim'i, İsrail'e arabasıyla patlayıcı madde götürmesi için ikna ettiler. Ebu İbrahim, İsrail'de bunu birilerine teslim etti. Eylem yapıldıktan sonra yakalanan kişi, Senegalli'nin kendisine malzeme bulduğunu söyledi. Ebu İbrahim ikinci gelişinde suçüstü yakalandı. Hapse atıldı. Efendi adamdı. Namaz kılardı. Ama bunu vicdani bir sorun olarak algılardı. Üçüncü Dünya'nın o tipik mazlum insanıydı. Ebu İbrahim ile Fransızca konuşurduk. Afrika ülkeleri hakkında ondan epeyi şey öğrendim. Cezası bitmeden hükümetinin kefaletiyle serbest bırakıldı.

Bunca insan bir araya gelince bir çeşit "enternasyonal komite" oluşturduk. Belli ve özgün çalışmalar yaptık. Ancak çok başarılı olmadı. Görüşler çok ayrıydı.

Yıl 1976; "Matran Kapuçi ece*..." Bu söz, Kudüslü müebbetliklerin bulunduğu bölümü ayağa kaldırmaya yetti. Mahkûmlar, elerindeki işleri bırakıp koğuşun dört kademeli demir kapılarına doğru tam anlamıyla akın etti. Gören, "Beklenen Mehdi"nin geldiğini sanırdı.

Başpiskopos Kapuçi, Türkiye kökenli Hıristiyan bir aileye mensup olup Kudüs'te görev yapan Filistinli bir din adamıydı. İsrail işgaline sürekli karşı çıkan ender Hıristiyan din adamlarındandı. Her fırsatı değerlendirir, vaazlarında İsrail ve soyinist

---

* Arapça; "Başpiskopos Kapuçi geldi."

siyaseti eleştirirdi. Filistin halkının bir parçası olduğunu vurgulayıp dururdu.

Bu nedenle İsrail istihbaratının sıkı gözetimi altındaydı. Dış gezileri MOSSAD ajanlarınca izlenirdi.

Bununla birlikte, FKÖ de Kapuçi'yle dışarıdan bağlantı kurdu. Kendisiyle çalışmasını önerdi. Sanırım Kapuçi'nin Lübnan gezilerinden birinde istenilen oldu: Kapuçi, FKÖ yandaşı gibi faaliyet göstereceğini ifade etti. Filistinli yetkililere, FKÖ üyesi gibi davranacağı yolunda söz verdi.

MOSSAD, durumunu değerlendirdi. Başpiskoposun Lübnan'dan İsrail'e bir girişinde arabasına gizlice patlayıcı madde koydu. Birkaç gün sonra tuzak hazırdı. İstihbarat elemanları önce Kapuçi'nin arabasını aradılar, içindeki patlayıcı maddeleri buldular. Sonra da tutuklayıp Ramle hapishanesine atılar.

Ancak Hıristiyan din adamı, komployа teslim olmadı. Mahkemeyi reddetti; yargılanmaya karşı çıktı. Olayın bir provakosyon olduğunu belirtti. Bu arada yurtseverliğini de kalın çizgilerle vurguladı durdu. Özgürlüğü kavuşmak için de açlık grevini başlattı.

Bunu duyduktan sonra, Kapuçi'yi, Kudüs Müebbetlikleri Bölümüne getirmek için biz önce "uyarı eylemi" sonra da "açlık grevi"ne başvurduk.

Kapuçi'nin tutuklanması uluslararası bir soruna dönüşmüştü Papa ve Vatikan, Avrupa ülkelerini de arkasına alarak, İsrail hükümeti üzerinde baskı uyguluyordu. İsrail ise "ölümüne" direniyordu Hasiphane İdaresi çaresizdi, ancak elinden bir şey gelmiyordu.

Sonuçta İsrail hükümetiyle Vatikan pazarlığa oturdular. Filistin işgaline ilke olarak karşı çıkan Vatikan uzun süre yüz vermediği, resmen tanımadığı İsrail hükümetiyle belli oranda temas kurmayı kabul etti.

Buna karşılık İsrail hükümeti, Başpiskopos Kapuçi'yi serbest bıraktı. Ancak bir şartla: Kapuçi işgal altındaki Filistin top-

raklarında ya da Arap ülkelerinde oturmayacaktı. Bunun yerine Avusturya'da ikamet edecek ve siyasi bir demeç vermeyecekti.

İşte bütün mahkûmların bir "Peygamber" gibi karşıladığı Kapuçi, bu koşullar altında özgürlüğüne kavuştu.

Bizler Kapuçi'yi yanımıza getiremedik. Ama birkaç saatliğine kendisiyle görüşme olanağını elde ettik. Kapuçi, orta boylu, her din adamı gibi uzun sakallı ve ağzından "dualar" eksilmeyen biriydi.

Kendisiyle el sıkıştığımda, gözlerindeki "o şeytani zekâyı" okur gibi oldum. Doğrusu bir din adamından çok, bir "militana" benziyordu. İlkeleri ve inançları uğruna sonuna kadar direnmenin örneğini verdi. Dini cübbesini bile çıkarmadı, tek tip elbise giymedi. Avusturya'da yaşıyor Kapuçi, ara sıra yarı siyasi demeçlerini okurum.

Vietnam ve Kamboçya zafer kazanınca aman ne sevindik. Coşkulu bir kutlama yaptık. Mao'ya çok üzüldük, bir anma toplantısı düzenledik. Bu arada ben üçüncü kez ağladım. Dördüncüsü de Vietnam'ın Kamboçya'yı işgali yüzünden olacaktı. Hırsımdan deliye döndüm, kurtlar gibi uludum acımdan.

1975 yaz aylarına kadar ne arkadaşlardan ne de bir zamanlar birlikte çalıştığım "Şafak" grubundan haber almıştım. Kimse beni aramıyordu. Soran eden de yoktu. Oysa 1974'te Genel Af çıkmış, cezaevindekiler serbest bırakılmıştı. Neredeydi o arkadaşlar şimdi?

Yine iş başa düştü. 1973 Ocak ayında Şam'da okuduğum ve Fransa'da basılmış *İşçi-köylü* benzeri gazetedeki adresi anımsamaya çalıştım.

Issız bir adada kalıp, "bir umuttur" diyerek küçük bir kağıda birkaç satır yazıp şişeye koyduktan sonra denize salan kazazede gibi, ben de aklımda kaldığı kadarıyla adresi yazdım, bir mektup gönderdim Paris'e. İki-üç ay sonra yanıt geldi Bu arada *Halkın Sesi* türünden bir iki gazete ve yayın. Sevinçten çıldıracaktım o gün; herkese müjdeyi verdim. Filistinliler çok sevinmişlerdi.

Bu bağlantı zamanla gelişti. Almanya'dan Yıldırım Dağyeli ilişkileri üstlendi. Türkiye'ye gerekli haberi ulaştırdı. Sonraki yıllarda *Halkın Sesi- Halkın Kurtuluşu* ve *Halkın Birliği* gibi gazeteler geldi. Bu arada bazıları kesildi. Ben kimin kim olduğunu çıkaramıyorum. PDA grubunda olan bazı adları ise hiç tanımıyorum. Hangisi hangi grubu temsil ediyor bilmiyorum. Belli ki devrimci yükseliş var Türkiye'de. Bunu tartışmalardan anlıyorum. bu arada Üç Dünya Teorisi de iyice gündemde. Benim burada yaptığım tahlillerle büyük benzerlik de arzediyor.

Halkın Sesi hakkımda yayın yapıyor. Bir ara Türkiyeli devrimcilerden onlarca mektup alıyorum, bir kısmına yanıt veriyorum. Bu furya da sona eriyor. Bu arada İsrail istihbaratı tarafından iyice "mimleniyorum: Böylesine ilgi gören biri mutlaka lider konumundadır.

Avukatım yurtdışına gittikçe Avrupa'daki arkadaşlarla bağlantı kurmasını istiyorum. Nitekim Yıldırım Dağyeli'yle görüşüyor. Kitap parası istiyorum. Yıldırım'dan, bir de bazı kültürel gereksinimlerimi iletiyorum. Avukatımla görüşmeden Yıldırım paradan kaçınıyor, kültürel ihtiyaçların bir kısmını karşılıyor.

Hem İsveç hem Almanya'daki arkadaşlara öncelikle şunu iletiyorum: "Türkiye'ye gitmek için ortam elverişli olmayabilir. Ayrıca İsveçli biriyle nikâhlandım. Bu yüzden cezamda indirim yapıldığı sırada ya da yedi yıl bittikten sonra Avrupa'daki herhangi bir ülkeye siyasi sığınma istemiyle başvuracağım. Bu ülkelerin hangisi olabileceğini saptayın, bildirin. Bu saptama yapıldıktan sonra da oralarda şimdiden çevre araştırması yapıp, sığınmam için gerekli zemini hazırlayın..."

Hepsine olumlu karşılık alıyorum, ama pratikte işler ters gidiyor. Örneğin yedi yıl cezamın üçte bir oranında indirim yapılacağı sıralarda, arkadaşlar İsrail şartlarını(uyarmama rağmen) gözönüne almaksızın geniş çaplı bir kampanya açtılar. Çeşitli yerlerden İsrail'i kınayan ve serbest bırakılmamı isteyen slogan dolu mektuplar geldi. İsrail istihbaratının zaten niyeti yoktu beni

bırakmaya, ama bu mektupları, indirime bakacak mahkemeye kanıt olarak verdiler: "Ben tehlikeli bir tetöristtim. Bu yüzden İsrail'in güvenliği açısından serbest bırakılmam mümkün değildi."

Bu hataya ihmal da eklendi. Yedi yıl cezam bitip çıkmaya hazırlanırken sığınmam gereken ülkelerde hemen hiç çalışma yapılmamıştı. Yol parası bile gönderilmemişti. Yıldırım'ın bütün yaptığı, isteğim ve tarifim üzerine kullanılmış bir-iki takım elbise gönderme oldu.

Bu ihmalkârlığı da iyi değerlerlendiren MOSSAD, etkili propaganda ile Avrupa havaalanlarına ve hükümetlerine bir liste sundu: "Türk uyruklu Faik Hasan Bulut, tedhişçilik suçundan İsrail'de yedi yıl hapis yatmış, Filistin örgütlerine bağlı dünyanın en tehlikeli 100 teröristinden biridir..."

O dönemde, muhafazakâr partilerin iktidarı kazandıkları birçok Avrupa ülkesi bu propagandadan etkilenmiş; beni kabul etmemişlerdi. Arap ülkeleri ise, "konuyu araştırıyorlardı." Zaten gitmek istediğim tek Arap ülkesi Cezayir olabilirdi.

Avukatım Lea, çok çalıştı. Gece gündüz uğraştı. MOSSAD'ın beni Türkiye'ye teslim etmemesi için Yüksek Mahkeme'den "İhtiyati önlem kararı" aldırdı.

Bu bekleme süresinde aldığım cezanın üstüne iki ay da fazladan yattım.

Hapisten çıkıp İstanbul'da *Aydınlık* gazetesinde geçici olarak çalıştığım günlerden birinde Doğu Perinçek'in Almanya'ya gezisi vardı.

Doğu, bana:

- "Almanya'dan bir şey istiyor musun?" diye sordu.

- Hayır dedim. Sadece özel olmayan bir ricam var...

- Nedir o,...

- Şu yurtdışı temsilciniz Yıldırım Dağyeli var ya, mutlaka değiştirmelisiniz. Tanımam etmem; ancak ben İsrail'de hapisteyken ilişkilerinde dürüst olmadığını sezinledim. Bana göre,

yalancı, dalavereci ve devrimci ahlaka sahip olmayan biri. Hem beni, hem de örgütü aldattı. Ayrıca avukatımı da oyaladı. Bana öyle geliyor ki, temsilci olmaya uygun biri değil. Bunu da bizzat Yıldırım'a söyle. Benden yana bir eleştiri olarak algılasın. Onu gözüm tutmadı...

Doğu, "bakalım" diye Almanya'ya gitti.

Dönüşünde sordum: "Yıldırım'a anlattın mı dediklerimi?"

Doğu biraz tereddütlüydü. "Anlattım" dedi, belli ki pek üzerinde durmamıştı. Biraz kişisel bir şey gibi algılamıştı meseleyi.

Ben direndim, "Peki temsilcilikten ayrılması gerektiğini söylemedin mi"

Doğu, "Hayır... Çünkü onun yerine koyabilecek başka kimse yok" yanıtını verdi... Bu mantık, 1970'lerde radikal olarak tanıyıp bıraktığım, 1980'lerde ise iyice reformculaşmış bir hareketin kavrayışından başka bir şey değildi.

Zaman beni haklı çıkardı. Yıldırım, birçok yalan ve yanlışını da uzun süre temsilciliğini yaptığı hareketin sırtına atarak "köşeyi dönmüştü" artık... Bu da kişisel tarihin bir dersiydi...

Aslında sorun sadece Yıldırım değildi, 1976-80 arası sağa kaymış bir hareketin önlenemeyen düşüşüydü.

Aydınlık gazetesinin kampanyasına eşim Suzanne'ın İsveç'ten katıldığını söylemişti. Bu arada Türkiye'deki arkadaşlardan kitap ve para yardımı istedim. İstenilen kitapların çoğu geldi. Doğu Perinçek imzalı kitaplar, TİİKP *Savunma, Örgütlenme üzerine* (Lenin), Mao'nun *Seçme Eserleri, Kıbrıs Meselesi* vb... Yedi yıl boyunca arkadaşlardan gelen toplam para sadece 10 dolardı.

Çeşitli münasebetlerle Filistinlilerle *Üç Dünya Teorisi*'ni tartıştık. Zaten içerde marksist kitapları incelemem sırasında özellikle Lenin'in *Emperyalizm* adlı kitabında dünya ülkeleriyle milletlerinin zalimler, mazlumlar, sömürenler ve sömürülenler diye bölündüğünü saptamıştım, ayrıca emperyalist ülkeler arasında da eski/yeni, genç/yaşlı emperyalistler diye bir sınıflandırma yapıyordu Lenin. Mao da dönemin tahlillerinde benzer sonuçlar çıkarmıştı.

Bu nedenle Üç Dünya Teorisi'nin çerçevesiyle içeride yaptığım tahliller çakışıyordu. Türkiye'den yazı ve kitaplar gelince de bu görüşlerim iyice pekişti. Filistinlilerle, özellikle Demokratik Cephe ve Halk Cephesi'ne bu *Teori*'yi sabırla anlattım. Çeşitli tartışmalar yaptım. Teorik olarak kabul edenler oldu, reddedenler de... Ama çok kişinin karşı çıktığı bir şey vardı: "Sosyalizmden kapitalizme geri dönüş" teorisi. bu yüzden, "Sovyetler Birliği'nin sosyal-emperyalist hele hele dünya halklarının baş düşmanı olması düşünülemez. Yapılanlar yayılmacılık değil, dünya çapında enternasyonalist dayanışmadır. Ayrıca Üç Dünya Teorisi Filistin sorununa uygulanamaz, çünkü en yakın destekçimiz, müttefikimiz Sovyetler Birliği ve Sosyalist Kamp'tır"

Teorik olarak çürütüyordum onları. Ancak pratikte örgütlerine bağlıydılar

Yine de devrimci çerçevede tartışıyorduk. Ancak tartışmalar iki tarihte çığrından çıktı. Bir, Mao ölmüştü. İktidar kavgasında aralarında Mao'nun eşinin bulunduğu Dörtlü Çete diye adlandırılan ve sonradan Hua-Deng Yönetimince sorgusuz sualsiz tutuklanıp hapse atılan devrimciler kaybetmişti.

Hua Gua Feng için şöyle diyordum: "Bu, Stalin sonrası iktidar kavgasında Bulganin gibi ara güç olacak." Öyle de oldu. Deng her türlü etrikayla Hua'yı saf dışı bıraktı. Kendi ekibini iktidara getirdi. Bu yüzden Üç Dünya Teorisi'ne "sağcı ve işbirlikçi, bir içerikle pratik kazandırdı" Deng'in iktidar kavgası ve tutarsızlıkları, hapisteki marksistleri cesaretlendirdi. Üç Dünya Teorisi, Çin yönetiminin pratiği açısından eleştirilmeye başlandı.

Bu arada günlerce acısını çektiğim Arnavutluk-Çin ayrışması oldu. Arnavutluk'u tutmadım, çünkü haksız yere Mao'yu eleştiriyordu. Ama Çin yönetiminin yaptıklarını da benimsemedim. Deng'den korkuyordum.

Bu noktalarda Aydınlık grubundaki arkadaşların görüşleriyle hemfikir değildim. Genel açıdan Üç Dünya Teorisi'ni be-

nimsiyordum yine de. Halk Cephesi ve Demokratik Cephe dışında kalan çok sayıda bağımsız Filistinli marksistle ortak çalışmalar yaptık. Çin ya da Arnavutluk, hiçbir ülkenin resmi tezlerine bağlanmadan Üç Dünya teorisinin (dünyayı ezilen ve ezen milletlere bölme) özünü benimsemek, kapitalizme geri dönüş teorisiyle birlikte Sovyetler Birliği'nin sosyal emperyalist karakterini sergilemek.

Derken, Vietnam-Kamboçya'yı işgal etti. Biz de tartışmaların dozunu arttırdık. Dışarıdan örgüt emri alan Halk Cephesi "yolumuz, Küba yoludur" sloganıyla işi, bizim siyasi diyalogu kesme noktasına getirdi. Demokratik Cephe, sosyal-emperyalizm dışında siyasi konuları tartışmayı sürdürme kararı aldı. Mücadele Cephesi, her şeyde açık tartışmadan yana oldu. Bağımsız marksistleri beni desteledi. El Fetih'in Maocu kanadı da bizimle birlikte hareket etti.

Çıkmama bir yıl kala bir gerilla eylemi konuldu. Aralarında benim de adım olan bir grup mahkûmun serbest bırakılmasından söz edildi. "Ben yerime bir başka ismin önerilmesini" istedim. Çünkü bir yılım kalmıştı. Oysa bir sürü müebbetlik vardı geride.

Bu arada hemen belirteyim; Filistinli gerillalar bir eylem koyup, mahkûmların serbest bırakılmasını isteyince, ortalık karışıyordu. Önce radyo başına toplanıp sessizce kulak veriliyordu. "Eylem nerede olmuş, kimler yapmış ve neler istemiş" diye. Sonra da herkes herkesle buluşur, bir mekik diplomasisi başlardı.

Kimisi dereyi görmeden paçayı sıvardı. Kimi söylentilerle listenin sayısını artırırdı. Kimi de "senin de adın listede var" türünden gerçek dışı müjde verirdi başkasına. Geceyi denk yaptığı yatağında geçirenler bile olurdu.

Benzer bir olay Enver Sedat'ın İsrail'e yaptığı şok ziyaret sırasında yaşanmış, günlerce söylentinin ardı arkası kesilmemişti. Hatta "Sedat bütün Filistinlileri kurtaracak" diyen bile olurdu ama eylemler genellikle başarısızlıkla sona erer, yüreği kabaran da içinde umut ışığı yanan da olağan günlük yaşama dönerdi.

1977'de elde ettiğimiz haklardan biri de "film izlemek"ti. Basketbol sahası akşamları sinema oluyordu. Aslında her iş için kullanılırdı. Koşuyu da burada yapardık. Havalandırma saatlerinde güneşlenirdik, volta atardık.

Çevresi 15 metreyi bulan yüksek duvarlar ve çok kalın demir parmaklıklarla kaplıydı.

15 günde ya da ayda bir herkes bir battaniye alır betona otururdu. Giyim serbestti. İsteyen şort ya da pantolanla sinemaya girebilirdi. İstemeyenler, kendi koğuşlarında kapalı kapılar arkasında bekletilirdi.

Başlangıçta hayli serbestlik vardı. Ancak "film gösterimleri" sırasında bazı olaylar oldu. Bunlardan ikisi güvenliğe ilişkindi. İki ihbarcıdan biri, filmi izlerken yediği bıçak darbeleriyle olduğu yerde can verdi. Alan boşalıp kimse kalmayıncaya kadar olayı farkeden olmadı. Bu nedenle yaklaşık 6 ay "film" yasağı kondu. Sonra yeniden izin verildi. Ancak yine bir olay çıktı. Yine ihbarcının biri ince demir telle boğulmuş olarak bulundu. Bu yüzden siyasiler uzun süre cezalandırıldı. Hapishane güvenlik komitesinin kim olduğu araştırılmaya başlandı. Ancak çok önceden kurulu bu komiteyi bulmak mümkün olmadı. Beni de epeyce sıkıştırdılar. Ne ki, bir şey bilmediğimi söyledim. Olay kapandı.

1979'un sonuna doğru "sinema"ya gidenleri uzun uzun aramaya başladı gardiyanlar. Bir kalem taşımak bile yasaktı artık.

Bu kez, film izlediğimiz alanda "ahlakî açıdan" olaylar olmaya başladı. Esas olarak adli suçtan yargılanan mahkûmlar, ya "duman çeker" ya "sevgilileriyle aşk" yapardı...

TÜRKİYE'YE DÖNÜŞ

Yedi yılım bitti. Hemen koğuştan alınıyor, hücreye konuyorum. Sonra da Ramle sahasında yapılan yepyeni bir hapishaneye. Burası bekleme yeri; uzun süre kalınmalı ki tembihler unutulsun, mahkûmun üzerinde bir şey varsa temizlenip gitsin! Burada tam iki ay kaldım. Bu arada adli bir Filistinliyi dövdüm.

Her an her saat çıkabilirim. Çünkü günüm bitti. Fazladan bekliyorum burada Ama gidebileceğim bir ülke yok. Arkadaşlardan ses yok.

En sonunda aklıma geldi. Lea, *Aydınlık* gazetesi aracılığıyla arkadaşlarla temas kurmalıydı. Bakalım Türkiye'ye gitmem konusunda onlar ne diyecekti. Koşullar uygun muydu?

Arkadaşlar telefon konuşmasında şunu belirtmişler: "Belli bir risk payı var, ama esas olarak Türkiye'ye dönüp serbest kalma olasılığı büyük."

Avrupa'dan yanıt yok. O halde ver elini Türkiye. Devrimcinin ayağı kendi toprağına basmalı, tamam dedim. MOSSAD bizi bekletmedi. Pek sevindi bu karara. Ertesi gün Lud havaalanından uçağa bindirdiler. Uçak içinde kelepçelerimi çözdüler. Üçlü koltuklarından birine ben, ötekinde avukatım Lea ve dış kısmında da gençten bir MOSSAD ajanı.

Sevinenlerden biri de tüm baskılara rağmen kendisiyle görüşme ve Tükiye'ye gitmeyi reddettiğim MC hükümeti temsilcisi Kudüs başkonsolosu Y. K. Dicle idi. Bana olan kininden pasaportuma şunu yazmıştı: "Tedhişçilik suçundan İsrail'de 7 yıl hapse mahkum edilen ilgiliye verilen işbu pasaport yurda girişini sağlamak üzere, sadece 14 gün muteberdir. Güvenlik makamlarımızca geri alınması gerekir." Oysa İsrail mahkemesi bile beni yargılamış ama tehdişçi dememişti.

İsrail EL AL uçağı Yeşilköye indi. MOSSAD ajanı merdivene çıktı; kontrol kapısına kadar gözleriyle izledi, döndü. Ben sıramı

beklerken, "Faik Bulut..." anonsuyla öne çıkıyorum. Siyasi polisler koluma girip alıp götürmek üzereler. Lea öteki koluma sarılmış çekiyor. Polisler: "Gazetecilere poz verme..." diye sıkıştırıyor. Avukatım: "Mutlaka poz vermelisin..." diye dürtüyor. Şaşkınım! Havaalanı dışında beni karşılamaya gelen bazı devrimcilerle bir-iki görevli arkadaş varmış.

Havaalanı güvenlik kısmına gidiyoruz. Lea beni bırakmıyor bir türlü, görevli kadın komiserle cebelleşiyor habire!...

Derken, Bakırköy Adliyesi ve nöbetçi savcılığına götürülüyorum. Gözaltı emri çıkartılıyor. Bu arada Viki adlı arkadaş cebime biraz para koyuyor.

Götürüldüğüm Gayrettepe Emniyet Şubesi'nde birkaç saat yüzüm duvara dönük, dizüstü ve sırtıma silah dayalı beklettiler. Sonra zindana. Birkaç günlük sorgudan sonra Ankara"ya gönderilmeme karar veriliyor. Götürülmeden önce gözlerim bağlı, bir kontgerilla elemanı önünde özel sorguya çekiliyorum.

Kelepçesiz ve iki sivil polis nezaretinde geceyarısı otobüsüyle Ankara'ya gidiyoruz. Emniyet Sarayı binasına götürülüyorum. Sabahleyin 100 kadar tutuklu içine salıveriliyorum. Soruyorlar:

- Nereden?

- Filistin'den, İsrail'den getirildim...

Öğrenci grubundan hiçbir tepki gelmiyor. Şaşırmıyorlar, ilgi bile duymuyorlar. Oysa bunlar da siyasi...

Çok geçmeden tek kişilik hücrelere alınıyorum. Sorgum bile yapılmadan Ankara'daki Büyük Adliye'de 3. Sulh Mahkemesi Kalemi'ne götürülüyorum. Polis bir dosya numarası uzatıyor...

Kâtip alışkanlıkla başlıyor yazmaya:

"Anayasayı tağyir, tebdil ve ilgaya, buradan hareketle milli birlik ve bütünlüğü bozucu faaliyetlerde bulunmak..."

- Dur diyorum. Nereden çıktı bu suçlar?...

Ancak kâtip devam ediyor. Ben engelliyorum:

- İfadem alınmalı...

Yarım saat sonra nöbetçi mahkeme önüne çıkıyorum. İddianameyi okuyor yargıç. Savunma yapıyorum. Sonra: "Gereği düşünüldü" diyor ve devam ediyor. "Sınırı izinsiz geçmek ve sahte kimlik kullanmak türünden suçlar zamanaşımına uğradığından, daha önceki faaliyetleri de 1974 Genel Affı kapsamına girdiğinden bu arada İsrail'de Türkiye'ye yönelik herhangi bir suç işlemediği şimdilik sabit görüldüğünden... tahliyesine..."

Yanımdaki polisler, Ankara Necatibey'deki avukat arkadaşlardan Hüseyin Gökçearslan'ın bürosuna bırakıp kendisine teslim ediyorlar beni. Karşılığında birer Malbora paketi alıp, veda ediyorlar. Sekiz yıl sonra başkentteyim. 18 Mart 1980.

Babam kurbanlar kesiyor. Arkadaşlarla tanıştım, memleketim Kars'a gittim, eş-dost-akraba ve aşiretin "geçmiş olsun" ziyaretleri... Bir ay böyle geçti.

Cezaevi'ndeyken bir söz vermiştim: "Bizim oranın akarsuyunda yıkanacağım." Mayıs ayı, kar suyu dere çayına karışıyor. Olsun! Soyunuyor ve giriyorum.

"Bırrrr... çok soğukmuş..."

Babam bir şey daha merak ediyor. Anneme söylüyor: "Evlensin de anlayalım. Hapishanede erkekliğini kaybetmiş mi etmemiş mi?" "Normal olduğumu" söylüyorum. Kimse inanmıyor.

1980 Haziran-Temmuz'unda Ankara'dayım. Geleceğe ilişkin hiç bir planım yok. Bu arada PDA geleneğinden bazı arkadaşların kurduğu Türkiye İşçi Köylü Partisi (TİKP) binasında kalıyorum. Önceden arkadaşlarım olan TİKP'li birçok yöneticiyle konuşuyor, sekiz yıl uzak kaldığım Türkiye'deki devrimci siyasetleri kavramaya çalışıyorum.

TİKP'ye üye olmadım. İki ana nedenden. Birincisi, devrimci örgütlerin 70'li yıllar boyunca habire bölünmesiydi. Sanırım 1975'ten sonra Türkiye solu kaba hatlarıyla önce Kürt-Türk devrimcileri; ardından herbiri kendi içinde, giderek çoğalan bölünme ve kopuşlar yaşamıştı. O kadar ki, döndüğümde 50 fraksiyon,

örgüt, kuruluş, hareket veya parti vardı Türkiye'de. Böylesine dallanıp budaklanmış devrimci örgütleri okuyup incelemem gerekiyordu. Başka türlü karar veremezdim.

İkinci neden daha pratik ve özgüldü. Ben "Şafak" gurubu içindeki bir süreci izleyerek Filistin'e gitmiştim. Dolayısıyla o örgütlenme ve düşünme tarzına alışmıştım. Oysa PDA geleneğinin Türkiye'deki ayağı, Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP), Halkın Sesi, Aydınlık ve TİKP sürecini izlemişti. Bunun doğal sonucu olarak da her döneme ilişkin legalite/illegalite, örgütlenme, siyasi pratiklerle ilgili düşünce biçimleri değişikti. Sonuçta genel, siyasi çevrçevesini benimsemiş olsam bile, örgütlenme ve pratikler açısından TİKP'ye uyum göstermek için zamana ihtiyacım vardı. "Şafak" grubu ise belli bir dönem için kurulmuş olup; çoktan tarihe karışmıştı.

Kaldı ki, TİKP varolan çerçevesiyle bende olumlu izlenimler bırakmamıştı. Nitekim Parti'nin yöneticilerinden Hasan Yalçın bir gün şu öneriyi getirdi:

"Faik'ciğim sen içerden yeni çıktın. Bir bakıma bizi dışarıdan izliyorsun. Gözlemlerini yazıp bize iletir misin...?"

Kabul ettim ve birkaç sayfayı bulan gözlemlerimi yazıya döküp TİKP önderliğine aktardım. Özetle şunlara değinmiştim: "TİKP, belki genel ve büyük siyasetler yapıyor. Ancak özel alanda çalışmaları kısıtlı. Kadrolarda bezginlik ve merkezden uzaklaşma var. Parti tek tek insanların sorununa eğilmiyor. Parti'nin geleneklerinde büyük aşınmalar söz konusu. Ayrıca hemen herkes Malul Gaziler gibi, geçmişte yaptıklarını anlatıyor. Önü alınmaz gibi görünen iç savaşa da hazırlık yok... Oysa bunun yarını da var. Acılarını çekersiniz..."

Gözlemlerim TİKP yöneticilerince okundu. Bazısı kabul gördü. Ancak pratiğe yansımadı. Bazısı da reddedildi.

Ağustos'ta *Aydınlık* gazetesinde Dış Haberler muhabiri olmaya karar veriyorum... Bu arada Türkiye koşullarını tahlil etmeye çalışıyoruz. Bir toplantıda "darbe olasılığını" çok ciddi tartışıyoruz.

Evsiz olduğum için, geçici olarak kaldığım bir arkadaşın telefonu çaldı sabaha doğru.

- Alo... Radyoyu aç dinle... Radyoyu aç dinle!

- Neden, ne oldu ki?

- Çattt...

Darbe olmuştu.

12 Mart döneminde ayrıldığım Türkiye 12 Eylül dönemine girmişti.

FAİK BULUT
FİLİSTİN RÜYASI

Türk ve Kürt Solu'nun sınır ötesinde kalmış tarihi belgeseli
Suriye sınırında devrimciler, kaçakçılar
Kürt "kuryeler" ve Kürt Dağı
Abu Cihad'la buluşma
Arafat'ı kızdıran sürpriz karşılaşma
Şam'da Türkiyeli devrimcilerin yaşamı, Mihri Belli olayı
Teslim Töre ile otobüs durağında bir gün
Cengiz Çandar'ın gerçek yüzü
Beyrut'ta yaşayan "Dersim Sürgünleri"
Nahrel Bared kompına 300 İsrail komandosunun baskını
8 Türkiyeli devrimcinin şehit oluşu ve
20 İsrail askerinin öldürülüşü
İsrail zindanlarında yedi yıl
Devrimcileri savunan Yahudi kadın avukat
İsveçli gönüllü hemşireler, bir Kürt'le evlenen Yahudi kadın
İsrailleşmiş Bedeviler, "casus" Dürziler, İsrail yanlısı Filistinliler
Hapisteki Filistin örgütleri, Japon Kızıl Ordusu, Baader Meinhof
Zindandaki Ağrı'lı Kürt
İşkencenin günlüğü, grevler, direnişler, casuslar,
eroinciler ve ihbarcılar
İdi Amin, Moşe Dayan, Golda Meir skandalı
MOSSAD'ın öldürücü bilmecesi, intifada tohumları
Türkiye Solu'nun Filistin'de gömülü anıları

12 Mart'ta son 68'liler
Ankara Beşevler'de "Şafak" örgütü
Gazi Eğitim'de "Kızıldere" kavgası
Boğaziçi uçağını kaçıranların bilinmeyen yönü
Malatya-Antep-Maraş üçgeninde "Kızıl Üs" çalışmaları
"Musa" kod adlı Kaypakkaya ile iki dönem

ISBN 975 8012 - 06 - 1